

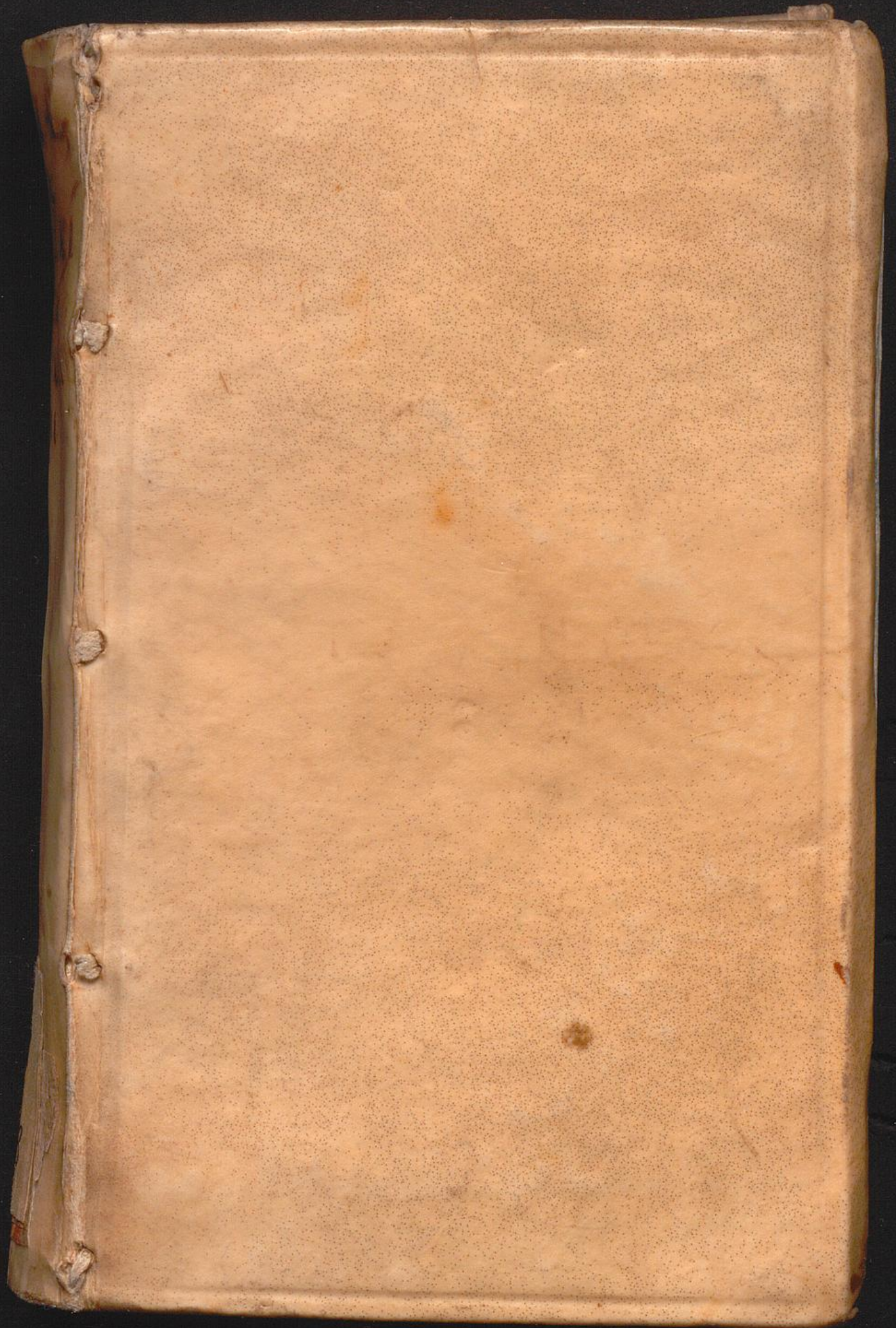
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquaiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

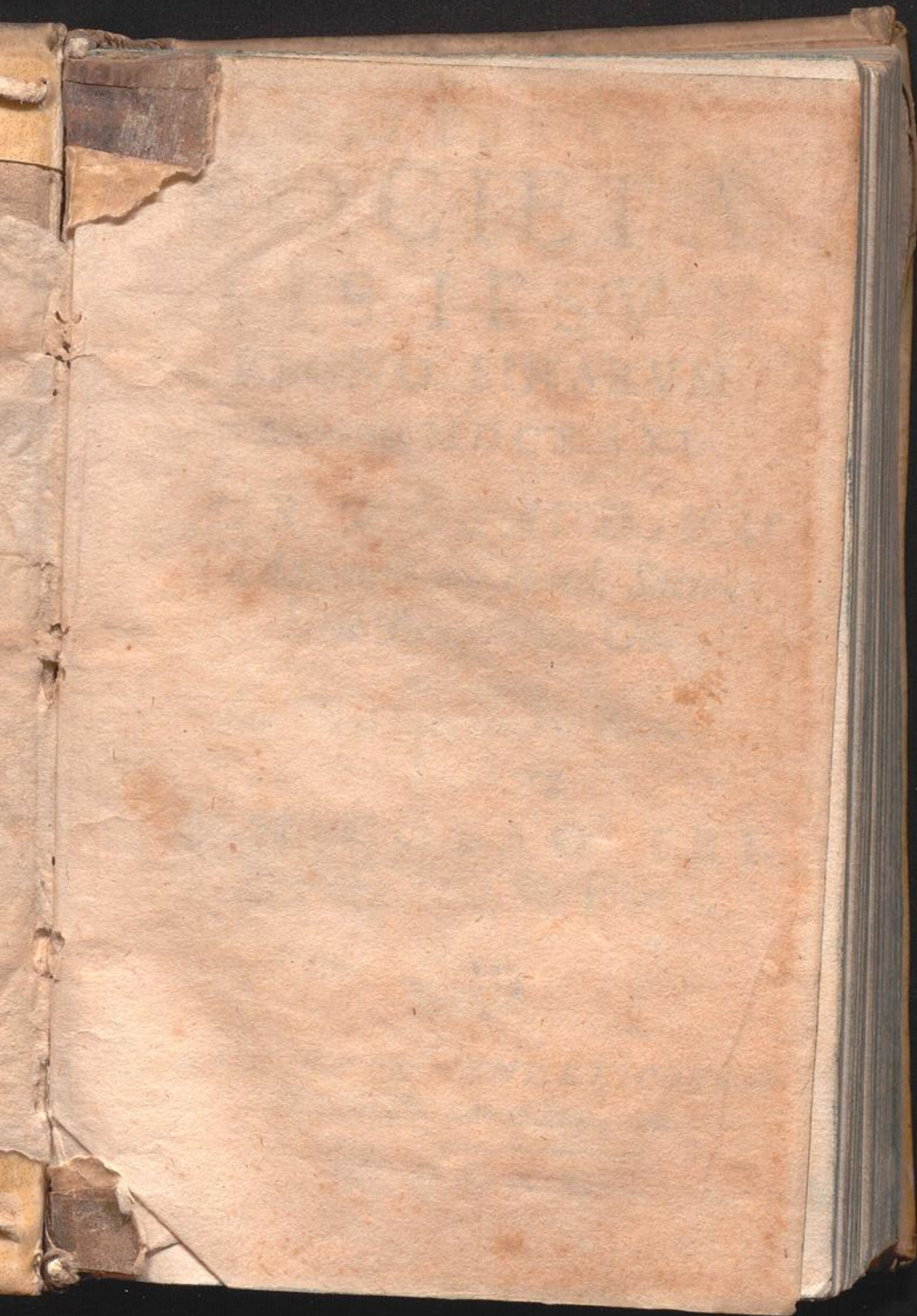
Trigault, Nicolas

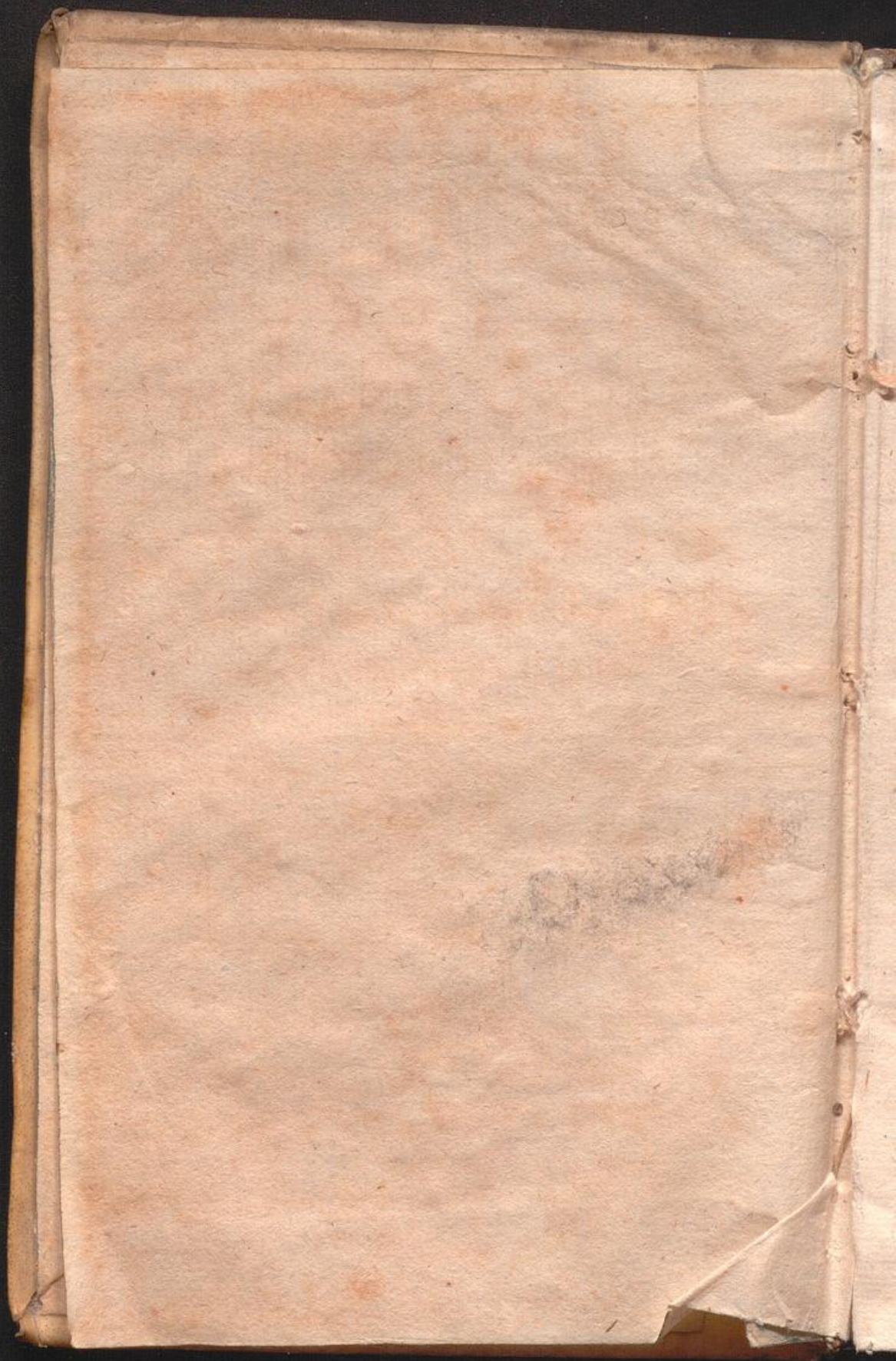
Avgvstae Vindelicorvm, 1615

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

Jh. 5213.

LITTERAE
SOCIETATIS IESV E
REGNO SINARVM

Annorum MDCX. & XI.

Ad R. P. CLAUDIVM
Aquaniam eiusd. Socie-
tatis Prepositum Ge-
neralem.

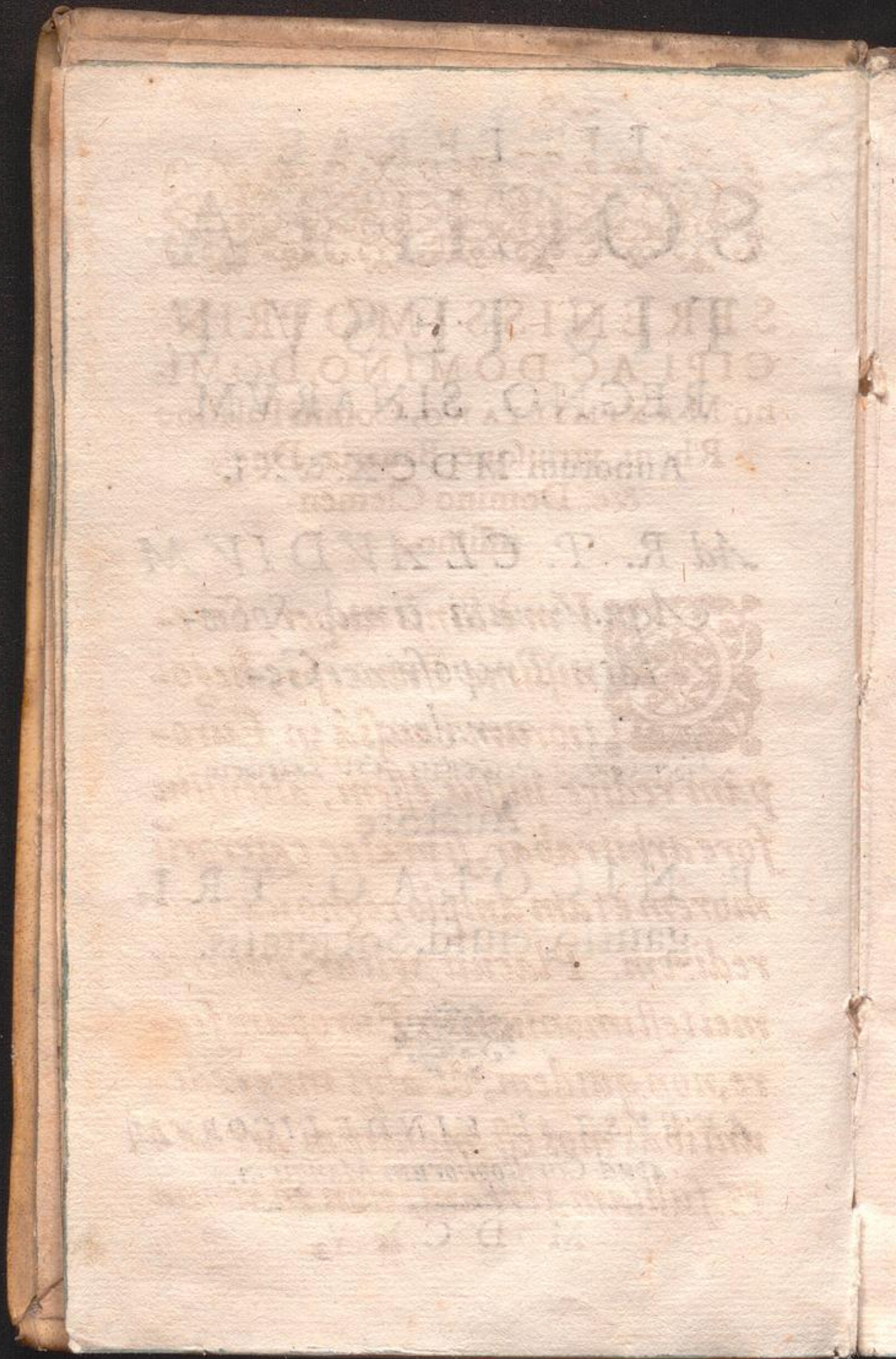
Liber Collegij Societatis Iesu Paderborn:
Auctore

P. NICOLA O TRI-
gautio, eiusd. Societatis.

AVGVSTAE VINDELICORVM
apud Christophorum Mangium.

MDCXV.

SERENISSIMO PRIN-
CIP I AC DOMINO, DOMI-
NO MAXIMILIANO, Comiti Palatino
Rheni, vtriusque Bauariæ Duci,
&c. Domino Clemen-
tissimo.

Cum è Sinis nuper, Sere-
nissime Princeps, nego-
tiorum causâ in Euro-
pam redire iussus essem, alienum
fore arbitrabar, si præter cæterorū
morem è tam amplo regno uacuis
redirem. Placuit igitur, itineris
mei testimonium in Europam fer-
re, non quidem, ut alijs inde rede-
untibus mos est, montium arcana
& fuluam terram, non marium

X 2 spolia

spolia seu Erythraeos uniones, non
siluarū delicias, Sabaesq; segetes,
non Serum labores & pretiosam
vermium texturam, omnia olim
peritura: sed delegi rem & insti-
tuto meo congruam, & tamen
magnitudine nullis facile merci-
bus cedentem. Partem enim alij,
ego totum Sinarum regnū in ter-
ras alio sole calentes, mecum deue-
xi: rerum scilicet in eo regno ge-
starum commentarios; quos,
quantum per navigationem &
nautica impedimenta licuit, in
itinere deinceps concinnaui, tu-
multuariè fateor, sed verè & cum
fide. Neq; putavi gratius me
quidquam Europæis Christianis
afferre posse, quam si cognoscant
nouam

novam Iesu Christi coloniam in
prestantissimum illud simul & re-
motissimum Asia regnum tot
retro seculis, mille seris veritati
occlusum, nunc demum resera-
tum, deductam esse. Cum verò
expositas hasce merces in lucem
dare statuissem, id unum spectavi,
cui nam Christianorum Principi
eas primò spectandas & arbitran-
das offerrem. nec quasi diu. oc-
currit protinus tua, Princeps, Se-
renitas, quam eo quo potui modo,
& hac scriptione meâ venerari
par fuit. nec id unâ tantum de
causâ. Ut taceam alias omnes,
ea certè in auitam religionem tua
est pietas, ea in societatem nostram
est benevolentia tua, illa sunt be-
neficia,

neficia, ut iure meritissimo meos
hosce commentarios nomini præ-
sertim tuo inscriptos voluerim.
Germania loquitur quam con-
stantia & pietatis facem præfe-
ras, dum tanta ex aduerso tenebra
tam variè obluētantur. Eo porrò
in societate IESV affectu, tua Se-
renitas, maioresq; tui feruntur, ut
huius rei fama, iam pridem per
maria expeditissimo cursu in Si-
nas usq; nauigarit; priusq; panè
de tuâ pietate Sina audiuerint,
quã de Sinis Europa. Accipe igitur,
Princeps Ser^{me}. hosce meos de
rebus Sinensium commentarios,
beneficiorum in nos tuorū pignus
tametsi longè impar. maiora qui-
dem (quis nesciat?) magnitudo
tua

tua postulat; minoratamen (quis
ambigat?) modestia tua non re-
cusat. Continet verò hæc à me scri-
pta historia res in Sinis biennio ge-
stas, & eas potissimum quæ cū bo-
no rei Christianæ gesta sunt. quæ o-
mnia profectò, eò maiore deside-
rio, legentium alij peruoluent, quò
magis à te probata esse intelligent.
Bonus Deus, iacta apud Sinas
Christiana fidei semina potentiâ
suâ producat, & florentem Ba-
uaria agrum clementiâ suâ con-
seruet. Romæ Calendis Martijs,
Anno M D C X V.

Serenitatis vestræ,

addictissimus

Nicolaus Trigautius,

è Societate I E S V.

APPROBATIO.

Annuas litteras Sinenses à R. P. Nicolao Trigautio Soc. Iesu conscriptas, & ab aliquot eiusdem Societ. Patribus censas, probatasq^{ue}, ego Melchior Härtelius Societatis IESU per Superiorem Germaniam Prouincialis datâ mihi adid à R. P. Ferdinando Alber nostra Societatis Vicario Generali potestate in lucem dari permitto; fidemq^{ue} manu meâ facio, & more Societatis consigno. Ingolstadij 25. Iulij, Anno 1615.

Melchior Härtelius,

Litteræ

Litteræ annuæ socie-
tatis Iesu è Regno Sinarum ad

R. P. N. Claudium Aquavivam eius-
dem Societatis Præpositum
generalem Anni

1610.

Vas in hoc vastissimo Sinarum
Imperio, vel vt ipsi appellant, or-
be terrarum, societas nostra fixit
sedes, tanto inter se distant inter-
uallo, vt vnus anni res gestæ non facile pos-
sint in vnum compilari: hinc sæpe factum est
annis superioribus, vt si non omnino desidera-
rentur, saltem mutilæ dissolutæque in Europam
navigarent, dum singula domicilia res apud se
præclare gestas, non ad vnum aliquem scripto-
rem, qui vnum è singulis membris litterari-
um corpus efformaret; sed ad P. V. singulatim
destinarent. Huic malo vt obuiam iretur, nihil
aptius visum est, quàm annuas litteras post an-
num scribere; sic enim futurum erat, vt serò
A licet,

licet, sed tamen aliquando peruenirent. Huius moræ tarditatem nemo mirabitur, qui scierit vnam esse Indicis nauibus è Macaënsi Sinarum portum, Ianuario ferè mense, nauigandi tempestatem, quæ si elapsa fuerit, non nisi cum anno redeunte reuertitur: sed neque hoc semper satis est ad litteras nostras ex vltimis terrarum oris transmittendas: nam ecce tibi anno 1613. ante triennium gesta transmittimus. Nam ego in itinere hoc meo Romano litteras anni 1610. hærentes adhuc in India, Aprili mense anni præsentis reperi. Et verò quoniam auctoritate P. V. latino sermone scriptas anni 1611. mecum deferebam, faciendum omnino putavi, vt illas latinitate donatas, his adiungerem, Lusitana exemplaria Indiæ ac Lusitaniæ relinquens: quò sic & harum rerum cupidis citius fieret satis; & interpretes, locorum negotiorumque ignari, periculo errandi liberarentur.

De politico Sinensis imperij statu.

Exemplum ab Iaponicis annalibus mutuatus, prius quam ad singula domicilia descendam; de politico, deque societatis, ac denique de rei Christianæ in vniuersum statu pauca præfabor. Et quoniam biennij huius ferè fuit harum rerum idem status, hæc tria vtrisque annalibus communia esse moneo. Cætera, quæ de singulis

gulis domicilijs dicturus sum, quo quæq; anno contigerunt, referentur. Quas perturbationes ac rerū vices bellici tumultus suppeditant annalibus, eas mutua pax tollit, potissimū si fuerit diuturna. Idin hoc imperio licet vastissimo, si vspiciā alibi toto terrarum orbe, videre licet. nam Provinciæ vel potius Regna decem & quinque sic ab vno gubernantur, vt bene compositi corporis membra vnus animæ velut nutu vegetantur. Id omnes etiam ipsi Sinæ solent admirari, acceptumque referre litterarijs suis exercitationibus; quibus insudant, quotquot animis ad alta aspirant, tutius summa quæque adepturi, quam varijs rebellantium euentibus; potissimum cum nulli, ne infimo cuique, clausus sit aditus ad maxima; ac nulla prope sit dignitas, nisi quam sibi quisque fecerit; & si qua ab Regio sanguine nobilitas est, ea nihil publici muneris attingit, sed totam in annuo prouentu, qui etiam in magistratuum manibus est, conseruat maiestatem: hinc fit vt Regius sanguis ab omni publico munere semotus, nihil possit; & cæterorum animus suis studijs occupatus, eorumque studiorum sperato præmio lactatus, nihil vltra velit. Qui nunc & ab annis quadraginta regnat insigni est prudentia, sed tanti Principis virtus ijs sædatur vitijs, quæ à veri cultus experte decet expectare. Regni hæredem longe aliter tractat, quam vel eius dignitas, vel pater-

nus amor postulat: nam cum superioribus annis alium ætate secundum inaugurari totis viribus conatus sit, gratiosorem illum, & gratiosioris Reginae filium, idque non impetrarit, obsistente Regno vniuerso (cuius magistratus omnes, qui tum in aula complurimi versabantur, depositis & ad palatij parietes appensis dignitatum insignibus, sese abdicabant) alieniore semper in eum animo fuit, quem vellet nollet regni hæredem nominarat. Itaque cum nuper Principis Parens ex ea ægritudine, quæ mortem ei attulit, decumberet; vix à Patre filius, vt morturæ parentis extremum spiritum exciperet, impetrauit; sed tamen vt sine arbitris eam visceret; extorqueri non potuit; nam Eunuchi duo adiuncti sunt, dictorum omnium testes quæ ad Regem referrentur. Parens filium solata, dixisse fertur, bono animo esset, inopiamque fortiter ferret (vix enim ei necessaria ab Rege suppeditantur, & cæterorum nemo Regis metu id audet) nondum in Imperio Sinensi contigisse, vt Rex aut Regni hæres fame interiret. Mortuam porro Principis Matrem vetuit Rex solito luctu pompaquæ publicè honorari.

Rex Idola non colit, sed vel nullum præter se numen nouit, vel si suorum maiorum obscura vestigia secutus, vnum cæli dominum ac supremum rerum omnium Gubernatorem non abnuit, ita eum colit; vt minimè nosse videatur.

Eius-

Eius porro mater vetula, quó inferis propior, eó in falsorum Deorum simulacra religiosior euadit. Varijs enim in locis fana extruit, aut inno-
uat, fanorum ministros alit; idque tanto sum-
ptu, vt vno in cænobio supra mille sustentet.
Quamobrem in aula (quanquam vbique de-
spicatifimum est hominum genus) ij paulo
lautiùs habentur. Vnde vulgi dictum est: In vr-
be Regia Hó-xám (sic enim profanos suos sa-
cerdotes vulgò appellant Sinæ) in Prouincijs
Magistratus coluntur.

Non mittendum mihi videtur hoc tem-
pore crudeliffimum scelus feueriffimè ab magi-
stratibus ac Rege expiatum. Sinæ ad insaniam
prope, vitæ longioris (quia æternam ignorant)
præcepta conſectantur. Hinc fit vt impostores
multi toto regno ea per fas nefasque venditent.
Ex ijs vnus, isque litterario gradu insignitus,
qualis apud nos est licentiatorum, hoc artificio
magnas opes sibi comparabat. nam vt nouum
aliquid auderet, non dubitauit è coëmptorum
puerorum sanguine, quos clam per summum
nefas maectabat, pharmaca componere. Ea res
domesticæ pellicis vnus, quas habebat quam
plurimas, indicio foras erupit. Comprehensus
est, sceleris conuictus, ac tandem à dubijs diu
magistratibus, quâ pænâ tantum scelus expia-
rent, hoc supplicio damnatus est, vt ad palum
alligati viuum corpus, reſectis nouaculâ ter mil-

le carnis frustulis, laceraretur, qua in carnificina quoad fieri posset parceretur vitæ. Hæc sententia ad Regem refertur, vt eam ex more in re tam insolenti comprobaret. Is rescripsit eam pænam sibi etiam imparem tanto crimini videri; sed quia maiorem nullam inueniret, sibi arripere. Itaque nocens innocentium sanguinem suo tamdiu luit, quamdiu toto in corpore locus aliquis vulnere patuit, in ter mille frustra discerptus. Hæc breuiter præfari visum est, ne nesciretur quo in statu res huius regni publica verifaretur. Sed nunc ad ea quæ sunt instituti nostri propria, sermonem conuertamus.

De focijs in hac expeditione Christiana vniuersim.

Hoc de quo agimus, biennio numerauit societas nostra in hac expeditione Christiana viginti, accersitis in numerum duobus, qui hoc ipso temporis cursu ad suorum laborum præmia euolarunt, de quibus suis locis. Reliqui duo deviginti constant è sacerdotibus Europæis vndecim, & septem fratribus Patrum adiutoribus; hi sunt eorum Sinarum filij qui iamdudum Christianis sacris imbuti, in Macaënsi, Portu Lusitanorum oppido degunt, iam nõ religione solum, sed etiam cultu ac educatione magis Europæi prope, quam Sinæ. Hi omnes in quinque,
domici-

domicilia distributi (quanquam priore huius biennij anno erant quatuor dumtaxat) modicum fermentum, ingentem massam condire pergunt, & ut laboribus sufficerent, valetudine ferè vsi sunt prosperâ. Verum animi vires non parum promouit Iubileum S. D. N. Papæ Pauli v. quod licet serò, tandem tamen ad nos aliquando peruenit, speratosque, ut speramus, fecit fructus; maximè cum in Superioris visitatione incidit, qui sedes nostrorū omnes (quoniam è Xauceana sede, quæ prima nostros ingredienti excipit, in aulam Pequinensem, sedium nostrarum remotissimam, sese conferebat) ex itinere visitauit. Id ut fuit nouum, ita gratum atque fructuosum. Cum enim bonæ memoriæ P. Mattheus Ricius (de cuius fælici transitu mox dicemus) necessariò in aula resideret, omnibusque idem præesset, mutuo ferè litterarum commercio omnia gerebantur; nisi si quando extraordinem visitatio institueretur. Cum itaque P. Nicolaus Longobardus, qui Xauceana sedi iam multos annos in magna temporum varietate præfuerat, in demortui locum successus esset, auditâ Patris morte substitit, dum speratum ab socijs Macaënsibus de more subsidium exciperet, quod etsi fuit spe minus, & nostrorum paucitati reique familiaris inopiæ tam impar, ut sustentari omnino hæc expeditio non posse videretur; tamen ut discamus è diuina manu pen-

dere, non solum viximus, & antiquum tenuimus, verum etiam animus fuit, ad templum perelegans in Nanquinenſi Regia meditandum, & intra eundem annum perficiendum. Aucti etiam ſumus ſede noua in habitatiſſimo vt fertur totius Imperij Sinenſis emporio: nihil enim difficile eſt Domino mira facere, vt cum ſacris litteris loquar, in multis vel in paucis. Sed hæc ſigillatim infra ſuis locis.

Dominus itaque meſſis in hunc agrum ſuum tres hoc tempore nouos operarios euocauit. Hi fuere, P. Felicianus à Silua Luſitanus, qui biennio ferè ante deſperatam valetudinem ad ſpem reducturus, in Macaënſe Collegium ſuperiorum authoritate conceſſerat, eaque confirmata (licet non inutilem ibi indigenis, qui è Luſitanorum conſuetudine & commercio in noſtra ſacra tranſeunt, operam daret) ad intermiſſam tamen ſtationem veteranus iam tyronum ductor redibat. Tirones verò duo fuere, P. Emanuel Dias, etiam Luſitanus, qui totos ſeptem annos in eodem Collegio Theologiam profeſſus, ita neceſſarius ibi iudicabatur, vt non niſi ad motis machinis, hanc arcem expugnariſet. Alter fuit P. Nicolaus Trigautius Belga qui hoc eodem anno ex India aduenerat. Hi tres cum in Xauceanam ſedem ipſo D. Thomæ totius Orientis Apoſtoli die feſto perueniſſent, excepti ſunt ſolitis ac inſolitis Patrum, qui ibi reſidebant,

bant, officijs, P. Nicolaus Longobardus domo breui compositâ & P. Gaspari Ferreiræ commendatâ, relictoque illi socio Patre Emanuele Dias cum reliquis duobus in interiora regni iter arripuit. Hoc iter paucis persequi hoc loco visum, quoniam nullius est priuati domicilij, & habet nonnulla scitu vel necessaria, vel non iniucunda.

Bene auspicato die, quo Magi stella duce solem inuenerunt, iter aggressi paucis post diebus extremam Prouinciæ Cantonienfis urbem Nan-hium nomine tenuerunt. Ibi magna facilitate transmissio ponte, non sine numine, magistratum qui viatores eo in telonio explorant, diligentiam euaserunt. Hinc iter est terestri diei vnus, medius enim est mons præruptus inter duo flumina, quæ ex eo nascuntur qui olim natura inuius, factus est arte peruius; diffissis, vt olim Alpibus ab Annibale, ita hinc rupibus, inter quas ea apparent præcipitia, quæ, licet tutis, viatoribus horrorem incutiant: Et tamen ita facile redditum est hoc iter, vt è sella gestatoria baiulorumque humeris nihil opus sit toto itinere descendere. In montis apice fanum est perelegans illi extructum qui hoc iter aperuit. Is fuit è Cantonienfi Prouincia oriundus quidam, cum summum totius regni gereret magistratum, Colaum vocant, quod nomen antiquum regni propugnaculum sonat. In eo templo sta-

A s tua

tua illi erecta, ad eamque suffitus perpetuus non cultu Numinis, sed beneficij memoria, constitutus est: Templi parietes & area varijs in beneficij laudem poëmaticis marmoris insculptis exornatur.

Hunc morem Sinæ erga publicè bene meritos obseruant. Inde mox in eo ipso vertice porta est ingens Cantonienſis & Chiamſinenſis Prouinciarum limes.

De hoc monte, qui diei vnus iter habet, omitti non potest res memorabilis. Ex hac prouincia in reliquum orbem Sinicum, & vicissim, frequens est commercium. Itaque merces, quas duorum nobilissimorum fluminum ora continuo euomunt, baiulorum humeris hinc inde transmittuntur, quorum numerus supra tria millia esse perhibetur; præter iumenta, quibus etiam onera conuehantur, hæc merces hospitiorum dominis commendatæ, tanta fide transmittuntur, ut eò tota fides Sinica, quæ reliquo regno rara est, conuolasse videatur. Transmisso monte denuò nauigare aggressi, flumen ingrediuntur, quod initio angustum ac vadofum, in eam deinde magnitudinem excrescit ut Filij maris meritò nomen inuenerit. Initio dixi vadofum, hyeme potissimum, quo tempore contra quam in Europa, maxima est siccitas. Itaque eo tempore multa nauigia scopulo & vadis illiſa diſſiliunt, nec vnquam ferè nauigatur sine
obuijs

obuijs naufragiorum tabulis. Socios diuina bonitas non leui periculo, cum ad scopulum allisissent, liberauit, & Nan-cham, alteram nostrorum sedem, indeque Nanquinum secundo flumine cursuque deportauit. Vnde superior Pequinum cū vno socio incolumes peruenere.

Haec in hac nouella Ecclesia baptismi forma ijs in casibus, quibus necessitas Ecclesiae ritus, sacerdotalesq; manus non admittit, vulgò vtebantur Neophyti latina, Sinicis Characteribus expressa. Id habebat periculi non parum, nam Sinarum Characteres longè ab Europæis distant, neque enim vlla habent elementa, vti nos, quibus aliarum linguarum sonos scribendo effingant. Immo sunt apud nos tres omnino consonantes. B. D. R. quæ apud Sinas nullum omnino habent vsum, nec vllò è suis Characteribus effingi possunt. Itaque pro his sonus aliquis quam minimè remotus est reponendus. Sonum dixi nam consonantes ipsi vocalesque nostras omnino non norunt (tot enim sunt apud eos hieroglyphici characteres, quot sunt res rerumque dictiones) habent tamen sonos nostris vocalibus aut consonantibus, licet non omnibus, respondentes. Præterea nusquam duas consonantes, nulla vocali media, norunt. Immo exceptis M. & N. nulla alia consonante terminant dictionem, sed omnes in vocalem definiunt. Ex his facile videre licet non paucos, ad

paucas

paucas illas Baptismi formæ dictiones scribendas, characteres tota lingua Sinica deesse, ac necessario maximè vicinos alios fonos assumi: quod etsi non eam videbatur adferre varietatem, quæ formam irritam redderet; tamen in re tanti momenti securissimum est omnino securius. Potissimum cum longe grauius ad hæc accederet, quod illi ipsi Sinici Characteres variè varijs in locis efferuntur, & in quibusdam ita diuersi sunt soni, vt nihil commune habeant. Itaque periculum erat, ne alicubi latinam formam Sinice scriptam ipsa vix latinitas agnosceret, tanto animarum periculo. Denique vt hæc omnia nihil obstarent, peregrinos, & quos non intelligebant, fonos prope nulli fideliter memoriæ poterant commendare. Itaque in Neophytorum sæpe oculis, qui tamen rei Christianæ bene periti erant, Catechumeni formæ ignoratione, sine baptismo decedebant, magno vtriusque iusti doloris sensu. Huic malo itum obuiam sublatis quibusdam quæ obstare videbantur, factumque vt quam vnaquæque gens suo idiomate baptismi formam habet, ea quoque Sinensis Ecclesia non careret; qua nunc vel pueri possunt salutaribus aquis eluere morientes: quod salutare institutum annalibus dignum mihi visum est, ne nesciretur à posteris, quo potissimum tempore fuerit hoc in morem inductum.

Affero denique hic vnum, quod vt scio latinissimum

tiffimum fore, ita in huius capituli finem consulto referuavi. scilicet videri nunc nobis omnibus, nostrorum in hoc regno perpetuam stationem extra periculum esse; quam, ut speramus, nulla quantumuis aspera persecutio excutiet: nam facilius Sinæ nos in perpetuum conijcient carcerem, aut extremo supplicio afficient; quam adduci se sinant, ut nostros, iam intimè rerum suarum conscios, è regno eijciant: qua enim ex causa illi aduenas intra fines suos non admittunt; eadem semel ingressos retinent. Id maxime patet è multis Mahomeranorum millibus, qui in celeberrimis emporijs non impunè solum degunt, sed neque à litterarijs honorum gradibus, neque à Reipublicæ muneribus excluduntur; tamen sint aduenæ, eorumque posterij, qui ab occidente in hoc Regnum irruentes, illud sibi quondam subiecere. Lex quoque est ab Sinis lata, quæ hodieque obseruatur ea in vrbe, quæ Mahometanos ab occasu negotiatores excipit, in Xensi prouinciæ finibus (qua in vrbe Fr. noster Benedictus de Goës Lusitanus, qui ex India Cataium iustraturus venerat annis superioribus diem suum obiit) ea inquam in vrbe lex est, ut si quis aduena nouem annorum spatio illius vrbis incola fuerit, ad suos redire ne permittatur. In causa verò nostra sæpe hoc patuit, sed anno potissimum 1612. quo contigit nostros Nauceana sede pelli, non tamen ad suos, sed ad re-

ad regni interiora liberos dimitti, vt illius anni annales referent.

De rei Christianæ statu in vniuersum.

Sapientissimus naturæ auctor vt tenuibus sensim incrementis rerum omnium erexit ætates, ita in ijs quoque, quæ supra naturam Diuinus fauor euehit, facere videtur. Itaque dum huius expeditionis Christianæ initia lego, & intueor præsentia, videtur mihi non immeritò huius Ecclesiæ status ad obitum vsque P. Matthæi Ricij, qui hunc fætum obstetricatus est, & tenerrimè educavit, infantia posse appellari. Ex eo iam tempore pueritiam ingredi, & sensim adollescere dici potest; vnde non abs re erit, paulisper in hoc velut duarum ætatum discrimine, nonnihil cum præteritis præsentia conferendo, breuiter ostendere, quid hæctenus perfectum sit, in eorum maximè gratiam, ad quos superiorum annorum litteræ, quas audio non semel defuisse, minimè peruenerunt. Id breuissimè faciam, nam hoc ipso quoque anno nauigat P. Matthæi Ricij historia, quam ille italico sermone paucis ante obitum mensibus, velut futurorum prælagus, ad hæc vsque tempora iam inde à suis initijs concinnauit. In hunc etiam locum congeram ea, quæ non sine nota omitti, nec sine fastidio possunt in singulis sedibus legi: ea solùm singulis

gulis domicilijs referuabo, quæ cuique ita sunt propria, vt cum reliquis non sint vlla ratione communia.

Huius regni Tyranidem humani generis hostis ita inuaserat, vt planè omnes ad Christianam libertatem aditus in perpetuum obstruxisse sibi videretur. Sed quia non est consilium aduersus Dominum, ita Euangelij sui eo præcones immisit, vt spe faciliorem, opinione fæliciosem prouentum reddiderit. Et quidem ita sibi persuadeant omnes necesse est, fidemque ijs habeant, qui rem manu palpant, plus his 30. annis, ex quo societas in hoc regno sedem fixit, esse perfectum, quàm integro sæculo à peritis rerum æstimatoribus, solito cursu rem metientibus, sperabatur. Et rursus plus hoc postremo biennio, de quo agimus, ex quo P. Mattheus Ricius diem suum obiens, rem Sinicam è cælo procurat (quod ipse futurum longè ante prædixerat, vt infra narrabitur) quam reliquis omnibus retrò lapsis annis, vt ex his annalibus facile colligetur.

Initio Nostri Profanorum Sinensium Religiosorum habitu in Sinicum regnum ingressi, parum aut nihil annis prope viginti rem Christianam promouebant. Sed tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad ingressum nobis via patuisset. Conceperant de Nostri initio Sinæ nugacia quædam; qualia sunt peritos esse alchi-

alchimia, habere vitæ in multos annos protrahendæ præcepta (quæ duo Sinæ ad amentiam prope consecantur) & tamen nec hoc sine numine, neque enim alia vlla ad nos interim, dum cognosceremur, retinendos via patuisset. Demum inspirante Deo, Nostri habitam cultumque mutarunt, in litteratorum Sinensium ordinem, quantum Christiana Religiosaq; professio ferebat, transeuntes: Ex eo tempore omnia crescere, cæperunt. Sanè primis illis temporibus, cum P. Mattheus Riccius pro aduena sacrificio haberetur; eaque necessariò toleraret ab omnibus, quæ despiciatissimum hoc hominum genus solet, è nostris fratribus vnus, qui hodieq; viuit, narrat, se, cum de hoc ipso quereretur, quasi amissa spe rei Christianæ promouendæ, iussum bono animo esse, futurum breui, vt Patres nostri cum summis illis magistratibus, quos Colaos vocant, considerent. Id tum incredibile visum est, & paradoxum; at non hoc solum ei ante obitum, sed maiora etiam post obitum contigerunt. Verum dicat aliquis, Neophytorum millia volumus, nõ hos fumos, idem quoque credibile est eos velle, qui seipos hinc vni rei tot aditis periculis tam procul à suis, apud quos coli poterant, consecrarunt. Sed velim omnino intelligant omnes, Sinensem Missionẽ haud paulò aliter, quam cæteras, metiendam; cuius cardo in hoc vertitur, vt à Sinis cognoscamur,

mur,

mur, nihil rerum nouarum moliri, nihil lucri spectare, solam Dei legem, eamque regni bono nihil aduersantem, venisse propagatum; hoc si semel stabiliatur, erumpet vno impetu fætus, qui tanto labore concipitur. Itaque consultò numerum fugimus (qui tamen iam ad quinque millia paucis annis excreuit) multitudinem declinamus, populares cœtus pertimescimus, tamen si neminem reijcimus, ne tot annorum labor vno die intereat. In hoc incumbimus, vt magistratus nobis ac Deo conciliemus, futurum post hac ipsimet aiunt, vt vulgus eorum auctoritatem sequatur. Itaque rem Christianam tantum processisse credendum est, quantum auctoritatis Diuina lex, eisque præcones sibi compararint; tantum defecisse quantum indiscreto ardore numerus excreuerit.

Sed quoniam de re Christiana vniuersim agitur; operæpretium facturus mihi videor, si rationem nostram in lege Diuina explicanda paucis aperuero; nam ea fortasse multum distat ab eo, quod nonnulli arbitrantur, qui nos velut per cuniculos ac latebras in Gentilitatis arcem irrumpere opinantur.

Initio igitur cum quotidiani domum ventitant hospites, ferè de rebus nostris, itinere, libris, scientijs, illatus sermo colloctionem aperit; tum quædam etiam perentibus ostenduntur, vt horologium, clauicordium sed potissimū

B Imago

Imago Christi Seruatoris, quam nemo est ho-
spitum, qui non visat ac, licet adhuc Ethnicus,
veneretur, edoctus primum non esse hanc effi-
giem vti cætera suorum idolorum simulacra,
sed summi rerum omnium moderatoris ac cæli
Domini, à quo res omnes vt Principio atque
fonte dimanant. Eum, licet omnis figuræ corpo-
risquè sit expers, postquam tamen è cælo in ter-
ras humanam speciem indutus descendit, pingi
à nobis hac specie ac vultu solere. Inde sermo-
ne ex vno in alium protracto, planè ostenditur,
quæ ab Idolorum cultoribus coluntur simula-
cra, nihil habere Diuini; quanquam non ita sint
hebetes Sinæ, vt in simulacris sistant; sed ea De-
orum effigiem putant. Verum ostenso Deum es-
se vnum, sæpe ad id confugiunt, saltem Dei ser-
uos & amicos honore dignos, quod homines
multa docuerint cum virtute coniuncta. Sed
rursus cum audiunt, de Deo nullum verbum lo-
cutos, omnes honores, templa, ritus sibi arro-
gasse, facile dant manus. Inde ad alias eorum in-
eptias refutandas pergitur. De Pythagorica me-
tempsochosi, quam mirum in modum in hoc
regno Idolorum cultores propagarunt, de ho-
minis dominio in bruta, eaque mactandi liber-
tate, & alijs quamplurimis disputatio institui-
tur.

Cum his, qui antiqua suorum Regum, sui que
Confutij, Sinensium Philosophorum Principis,
dogmata

dogmata sectantur, alia planè initur ratio: nam ostenditur quam nostra nihil eorum placitis repugnent, Idem Numen, idem lumen, sed quoniam utrumque intra naturæ spheram illis micat, necessariò multas tenebras admixtas habere, quas Diuinus ille sol suo aduentu discussit. Hinc de incarnato Dei filio, eiusque causis, deque Originis culpa, de anima immortalis, de præmio bonorum ac malorum disseritur. Hæc omnia cum Ethnicis quotidie planè ac lucidè, & in omni confesso differuntur, non quidem singula cum singulis, sed quæ pro loco ac tempore videntur opportuna. Ex his sæpe fit, vt conuicti admitti in discipulos postulent; quod ritu Sinico fit in hunc modum. Ad septentrionem collocata in aulae capite sede, vultu ad meridiem verso (si quidem loci situs permittit) confidet, qui in magistrum eligitur: Discipulus ex aduerso quaterna corporis inflexione stans, & quaterna item poplitibus flexis, capite ad terram vsque demisso magistro cultum exhibet. Exinde per totam vitam in omni congressu conuiuioque Magistro ad latus affidet, licet ad maiorem postea dignitatem discipulus supra Magistrum euehatur. Hunc ritum nostri minimè admittunt, tametsi nihil omnino profani cultus habet, asserentes eum honorem Deo, cuius se discipulos esse volunt, exhibendum, nos nihil esse, nisi eius interpretes ac præcones. Id modestiæ genus Sinæ su-

spicere norunt, qui soli mihi videntur inter Ethnicos demissionem agnoscere & celebrare, faciliusque se submitunt. Rogat deinde qui dedit manus, dari sibi Christianæ doctrinæ compendium, quod perlegat ac ediscat. Sed iubentur primum attentè secū ipsi perpendere, quid agant, & alio die, re maturius agitata, redire. Sæpe hac ratione secundò ac tertio remittuntur. Demum vbi iam satis sibi constare videntur in ædem sacram deducuntur. Ibi super aram collocato doctrinæ sacræ compendio, accensisque cereis ac suffitu, quo ritu Magistrum solent, eum qui solus ac verus est Magister, venerantur; acceptoque ex ara ipsa libello, domum redeunt, Doctrinæ Christianæ capita memoriæ mandaturi. Quod cum fecerunt, ad nos reuertuntur, ac tum demum verè ac seriò mysterijs nostræ fidei omnibus imbuuntur; repetitisque his, quæ supra diximus, atque confirmatis, clarè ac dilucidè Augustissimum Redemptionis nostræ mysterium, Christique crucem ac mortem edocentur; ac nullus omnino sacris aquis eluitur; nisi prius hoc mysterium ritè ac sufficienter edoctus. Inde ad reliqua symboli Apostolici capita, orationèque Dominicam & Angelicam Salutationem ac Decalogi præcepta, tum deniq; ad Sacramenta, sed potissimum Baptismi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ transitur: quod cum semel atque iterū, ac sæpè tertio accurate perfectum est, volenti

Baptismo

Baptismo dies indicitur. Hæc ferè ratio seruatur cum Tyronibus, nomen Deo daturis. Deinceps quibus auxilijs Neophyti foueantur, breuiter commemorabo.

Maxima est Nostrorum cura, ne incultus ager accepti spem seminis fallat; itaque modis omnibus adlaborant, vt Neophyti in his; quæ iam Catechumeni audierant, confirmantur; sed imprimis vt ne legis auditores tantùm & non factores inueniantur. Hoc potissimùm frequentibus domi nostræ cætibus consequuntur, quam ad rem sacrorum fastorum indiculus Sinicè quotannis renouatur (ad annuam enim renouationem cogit anni Sinensis ratio, qui lunæ periodis cursum determinat) ex eo indiculo Neophyti intelligunt, quibus diebus in ædem sacram sit sibi commeandum, quod faciunt accuratè sanè. Et hoc eo magis mirum est, quod in Re Sinensi publica nullus sit quieti destinatus dies, æque omnes labor atque cupiditas sibi vindicarunt. His in cætibus sacrosancto Missæ sacrificio intersunt, idque tanta modestia, nemo vt adesse videatur. Mihi sæpè in mentem venit, si liceret Europæis Sinicam modestiam ritusque intueri, fore vt id multis spiritualis solatij dulces lacrymas excitaret. Nam quoties sacerdos flexis poplitibus adorat, & quoties ad eos conuertitur, ipsi demisso in terram capite venerabundi, ritus nostros imitantur; & vt gens est mirè ritibus

dedita, suspicit nostros, ijsque summopere delectatur. Hinc peracto Missæ sacrificio, opportuna cohortatione ad officij sui rationem excitantur, quam pari attentione excipientes, non sine fructu in aures admittunt. Pro ratione festorum dierum non solum Christianæ fidei Mysteria illis explicantur, sed etiam ijs ritibus, quos suis Ecclesia temporibus instituit, imbuuntur. Nam & cereorum benedictio, cinerum, ramorumque distributio cum apposita explicatione perficitur; quibus non solum fouentur illorum animi, sed corpora etiam sæpe recreantur; sacrorum ramorum potissimum & aquæ lustralis vsu, quibus pro pharmacis ad quôdianas ægrotudines depellendas frequentibus auxilijs edocti vtuntur. Inuenerunt ipsi certum pharmaci genus sibi admodum salutare. Sacri rami particulam aquæ feruenti imponunt, eam deinde aquam, & cum ea certissimam ferè salutem epotant. Sed omitti omnino non debet hebdomadæ maioris pietas, in qua ad memoriam Redemptionis nostræ feria sexta in Parasceue solemnis Crucifixi adoratio instituitur, tanto cum doloris sensu, vt multis lacrymas excitet. Et sanè qui hanc adorationem videt, nihil habet, quod Europæam pietatem desideret, solam multitudinem ac sacrorum ornamentorum apparatus inferiorem iudicabit. Neophyti porro nostri his in cætibus ad sacramentorum frequentationem, potissimum

num pænitiæ, informantur. Itaque initio Sinenſis anni (qui in februarium ferè incidit quæ de re anno inſequenti plura) feſtisque ſolemni-
oribus, & aliàs sæpe illud frequentant, magno-
rum ſuo fructu, tum Patrum ſolatio, qui animo-
rum sæpe puritatem & innocentiam admiran-
tur: qui verò ad Auguſtiſſimum Eucharistiæ
myſterium magno delectu admittuntur, ij iam
ſibi videntur Chriſtianæ pietatis apicem atti-
giſſe. In operibus quoque, quibus alienæ miſe-
riæ ſuccurritur, ſedulo ſe exercent, viſendis æ-
gris iuuanſisque vel ſtipe corrogata, vel oratio-
ne, quam sæpe vel ad ægri lectulum, vel in tem-
plo noſtro ſimul plures inſtituunt: qua in re
magnum Chriſtianæ charitatis ſpecimen præſe-
ferunt, Ethnicis admirantibus hæc in regno Sini-
co, in quo nulla eſt prope charitas niſi propria,
novitatem. Sed omiſſis alijs permultis, tandem
ad ſingula domicilia deſcendamus.

B 4 Reſi-

Residentia Pequi- nensis.

IN hac sede tres è nostra societate Sacerdotes, fratres duo residebant primis anni mensibus. hunc numerum minuit Pater Matthæus Riccius huius missionis prope primus parens ac auctor. nam is Majo mense ad suorum laborum præmia euolauit. Ei, quoniam multa habet minimè omittenda, postremum locum reseruamus: nunc quæ huius domicilij reliqua sunt præponamus.

Exijs qui nouum Christi gregem auxere, primus merito numerandus est antiquus ille rerum nostrarum admirator Ligocun in Baptismo Leo appellatus. De eo multa repeterem è superioribus annalibus, nisi ex historia vniuersæ rei Christianæ, simul cum his, vt spero, lucem visura, peti possent ea, quæ desiderantur. Eum complures iam annos P. Matthæus Riccius in Ecclesiæ sagemam ita compellebat, vt quibusdam prope nimius in eo colèdo videretur. Nam tamen si erat Ligocun maximæ non authoritatis solum, sed etiam ingenij, non tantus tamen nonnullis videbatur, vt pro eo tantum iure bonus senex laboraret, eam potissimum apud Sinas
in ex.

in extrema senectute existimationem consecutus. Nam id ætatis nihil dubitauerat proximè superioribus annis in eius domum quotidie itare, mathematicam prælectionem ei præbiturus. Sed nimirum hac escâ illectum paulatim altioribus eum mysterijs imbuebat, & iam diu ipsum eò perduxerat, vt de fidei nostræ veritate nihil hæsitaret. Sed is Polygamix nexibus impeditus, sese minimè expediebat. Verùm hoc tandè anno dirupit omnia eius vincula Dominus. Regebat vnã è Prouinciæ Pequinensis Ciuitatibus, & in aulam cum reliquis totius regni Collegis venerat ad Regem de more visitandum. quamdiu in vrbe regia consedit, frequens erat domi, nec solus; nam cum se ipse Patris discipulum vel in omni sermone vel libris etiam scriptis prædicaret, efficiebat, vti multi ad eum audiendum ventitarent, quem vir tantus tanta ambitione pro Magistro venerabatur. Intentus erat in omnem occasionem bonus Pater; sed ille nihil nunc quam aliàs, acrius ad veram animi libertatem aspirabat: & iam data discedentibus Magistratibus dies appetebat. quo tempore nihil dubium est, acrioribus precibus amici salutem esse à Domino impetratam, qui noluit tot frustra labores vnus causa exantlatos. Nam cum abitum pararet, stetit eum Dominus graui ægitudine comprehensum: Eam ægitudinem sentit Pater à Deo ad animi salutem immissam;

B s Itaque

Itaque sibi minimè defuit, nam dies noctesque decumbenti aderat, & totus auctor erat, uti ne hoc momentum ad salutem comparandam negligeret, ea, quæ nollet vellet esset dimissurus, volens sperneret ad gloriam quæ offerebatur consequendam. Non multis machinis opus fuit in hoc metu: nam cum eum ad hoc adduxisset ægritudo, ut nihil dubitaret se ex ea moriturum, manus dedit, Polygamiæ obicem sustulit, sacris aquis elutus est. Tunc ad res suas disponendas animum contulit, Patremque rogavit, uti sui funeris curam in se susciperet, quod apud Sinas ubi propinqui desunt summo amicorum demandari solet. Centum aureos seponi iussit, eosque coram effigie Christi Domini ac Servatoris Patri in manus dedit, ad Templi, quod tunc meditabatur, sacellum concinnandum. His peractis, cum novus Christi miles nihil prope de vita cogitaret, ægritudinis vi sensim se remittente, in spem vitæ reuocatur: nimirum Dominus hac eum sibi arte adiunxerat, ab eoque obsequia imposterum plura repetebat; quæ ille fidem suam cumulatè exolvens, egregiè præstitit, ac etiamnum præstat, quam in rem hos ipsos anni insequentis annales appello. Filios suos, quos in aula habebat duos, & alium propinquum, litteratos omnes, non ita pridem Patri tradiderat eluendos. Et hic fuit postremus Patris Matthæi Ricij partus in non sterili senectute.

Sed

Sed non fuit hic vnus huius anni factus. præter alios nonnullos, litteratorum gradibus insignitos, (quales fuere pleriq; , qui in hac sede Christum agnouerunt) nobilis fuit baptismus filij non ignobilis Magistratus; is non solum conscio sed etiam inspectante parente perfectus est, qui sanctissimis illis ritibus ita captus est, vt ex Ethnico in Catechumenum repente euaserit. pridie quam filius sacris aquis elueretur, præmiserat in Templum nostrum satellitium suum, & curiam prope vniuersam, deferendis floribus, cereis, odoribus in ædis apparatus, magno Patrum solatio, dum viderent Neophytorum baptismos ab Ethnicis parentibus tanto sensu cohonestari, quæ res nobis quotidie plurimorum animos aperit; quibus ad fidei nostræ sanctitatem complectendam lucis iam Diuinæ satis est, virium sua culpa nondum satis.

Excurrit alter è fratribus nostris ad Neophytos vrbis Paotimsu itinere tridui excolendos, ab indigentia sacerdotis nostri factum vt solus iret, sed tamen non sine fructu; reperit eos extracta ædicula egregiè suum institutum retinere, in eam ædiculam certis diebus à Neophyto quodam peritiore conuocati de officio suo rebusque sacris colloquuntur, ad ædiculæ latus commodum addiderunt cubiculum ad excipiendum (cum adueniret) Patrem nostrum; atque ita quadragenis supra centum procul à pastoribus

bus sese Diuino auxilio adiutos egregiè tuentur. Nescio an horum exemplo adducti, sed tamen ex alio oppido viri quindecim vna domum nostram ad sciscitandum de fidei nostræ capitibus aduenerunt, qui cum audissent quæ volebant, abierunt, Ex ijs plerique ad nos reuersi Catechumenorum numero ascripti ad Neophytorum apicem aspirant. Ex alio item oppido venere non pauci ijque Eunuchi palatini è supremis propinqui, ita Diuina lex sensim egreditur seque ipsam spargit, dum hæc semina maturam messoribus portantibus cum exultatione manipulos suos, parent messem. Hoc eodem anno Pater Matthæus Ricius domesticas laxauit angustias, nam ædificium extruxit domesticis vsibus percommodum, sex in eo cubicula disponens in prima contignatione terna, in alia totidem, quibus vltimis liberam nostris in habitatissima ciuitate fecit respirandi facultatem. prius enim præter domesticos parietes vnum supernè patebat cælum, nunc vero prospectus in ipsos vrbs muros, quod non est leue refrigerium continuo studiorum labore fatigatis, additus est aquæ potabilis puteus, & alia huius generis.

Sed nulla ratione prætereundum mihi videtur eiusdem boni parentis extremum opus, & in quo conficiendo confectus est. Nam cum ille Domino in terris primam ædem sacram Europæo

pæo opere assurgentem apud Sinas erigit, illum Deus ad supremam illam suæ Maiestatis ædem in cælos inuitavit. Iam diu sacelli domestici angustijs exclusi nostri Neophyti rem sacram pro foribus ex ipso atrio prospectabant. Id in summo vel frigore vel æstu (nam vtrumq; apud Pequinenses prope ex æquo, suo vnumquodque tempore dominatur) erat perincommodum. Huic malo vt remedium aliquod adferretur, statuerant Patres communi consilio aulam opere Sinico capacem extruere: id consilij ab indigentia rei familiaris acceperant. Eo enim ædificij genere sumptui non parum parcebatur, verum ne sacram ædem nostram ad idolorum fani similitudinem vel vt melioris structuræ indigentia, erigere videremur, visum est Europææ molis exiguum specimen Sinis hoc primum dare, quod etsi fuit quale vel areæ vel rei familiaris angustia etiam angustiores permisere, tamen à spectatoribus ita comprobatum est ædificium vt solis nobis vile haberetur; quibus nondū Europæa illa culmina exciderunt. Mirum est sanè quam ingenui sint Sinæ & quam facile superbiam suam agnitæ subijciant veritati. Hanc ædem tametsi nulla Magistratum auctoritate erigebamus, nemo tamen interturbavit, & vt nihil aliud fecisset animos tamen dedit ad aliam anno insequente auctoritate Regia disturbatis idolorum Monstris erigendam, nec Pequini solum
sed

sed & Nanquini insignior moles auctoritate Magistratuum assurrexit. Sed hæc suis locis. Nunc tandem aliquando mæsti trahimur ad parenti optimo parentandum.

Degebat Pater Matthæus Ricius in vrbe regia Pequinensi ea hominum de se opinione cõcepta quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui sagacissimam & quæ externos omnes in barbaris reponebat, vt eam non solum sperare nemo, sed ne optare quidem ausus fuisset intra paucos illos annos ex quo urbem Regiam attigerat. Vna prope eaque continua occupatio eum, cum hospitibus, qui ex omni parte ventitabãt detinebat; quibus cum ex more, quem violari est nefas, visitationis officium rependeret, hanc occupationem grauius etiam duplicabat. Ad hæc ad eum ex vniuerso Sinarum orbe, ignoti iuxta, & noti scriptitabant, multa de S. S. lege nostra, multa de vana Idolorum secta, multa de reliquis, quæ scriptis voluminibus sparserat, sciscitantes, quibus non absque onere maximo respondebat: litteraria quippe apud Sinas scriptio supra modum solet esse accurata: quam scriptionem nisi etiam rebus accuratiorem reddidisset, multum de Fidei nostræ, deque rerum, quas tractabat, opinione detraxisset. Præterea cum vniuersæ præesset Missioni, sociorum quoque litteris respondere

dere cogebatur; quos cum ille amaret tenerri-
mè, faciebat hoc sedulò & prolixè. Nec tamen
ideo, quod in tot esset negotia distractus, à fami-
liari Neophytorum tenuium colloctione vn-
quam abstinuit: quos semper animaduersus est
in summis negotijs eo vultu excepisse, quo ma-
ximum aliquem ex ijs, à quibus interuisi sole-
bat, optimatem. Imò iam hoc erat ei solemne,
Neophytum, à quo visebatur, quo tenuior esset,
eo diuturniore ab eo colloquio detineri. His o-
mnibus si addideris librorum, quos edebat scri-
bendorum laborem, nostris prælegendi assidui-
tatem, quam ad extremum vsque spiritum in-
ter infinita negotia nunquam intermisit, verè
dicas, homini ad necessariam quietem vix tan-
tillum temporis fuisse. Sed nimirum ita ingeni-
osus erat in tempore dispensando, vt ad exerci-
tia spiritalia non solum sufficeret, sed etiam
redunderet: neque enim statis temporibus con-
tentus, semper inueniebat, quod necessarijs ali-
oqui occupationibus surriperet. Hæc omnia at-
tonitos in eum rapiebant socios; dubios, quid
primum mirarentur eiusne infatigabilem ani-
mum, an corpus: nam ab illo nullus non labor
assumebatur, ab hoc nullus recusabatur.

Hæc quæ dixi perpetua illi erant. sed in
huncipsum annum alia multa præter ordinem
inciderunt, à quibus ita auctum est boni senis
onus, vt obrui potuerit, fatigari non potuerit:
nam

nam in hoc tempus ceciderant statim ad Regem
 visendum Magistratum ex omni Sinarum Im-
 perio concursus, qui licet è singulis vrbibus pau-
 cissimi sint, ad quinque tamen millia numeran-
 tur. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus,
 qui solum in aula confertur, suos concursus ha-
 bebat: nam tametsi trecenti, non amplius, ex o-
 mni numero seligantur; tamen supra quinque
 litteratorum millia in competitorum examen
 admittuntur. Vnde fit, vt quo tempore hæc ac-
 cidunt, ipsa Pequinensis Regiæ frequentia fiat
 ex comitantibus frequentior. Hæc frequentia
 mirum quantam ad boni Patris labores accessi-
 onem fecerit: nam cum hi cætus omnes essent
 litteratorum, qui eum vel iam ante ex vultu, vel
 libris scriptis nouerant, erant incredibiles in do-
 mum nostram concursus. Et incommodum ce-
 cidit hic visitationum torrens in sacri ieiunij
 tempus: quo fiebat, vt prope quotidie relectio
 illi esset interrumpenda, ad hospites excipien-
 dos; Et vt erat bonus senex religiosissimus ie-
 iuniorum Ecclesiasticorum obseruator, adduci
 ab socijs nunquam potuit, vt ad intermissam se-
 mel refectionem se referrer, aut horam muta-
 ret, aut sibi ipsi vel tantulum indulgeret. Hoc
 ipso tempore Leo ille, de quo supra, in ægritu-
 dinem inciderat; hoc ipso etiam ardebat sacræ
 ædis extructio. Quæ omnia licet in socios diui-
 sa fierent illi leuiora; tamen in eum semper pars
 labor

laborum maxima recidebat. Itaque cum die quadam ab hospitem visitatione fessus, domum reperisset, in lectulum se abiicit: initio arbitrati sunt socij, solitam illius esse hemicranij ægritudinem, quam, cum ea vexabatur, aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verùm interrogatus, asseruit alia esse omnia; ægritudinem è summo labore ac fatigatione ortam esse lethalem; quare non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab vno è socijs, qui haberet, ait se ipsa hora coarctari è duobus, nec satis scire, quid optaret, an æterna illa, quæ imminabant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægritudo in tertium diem Maij, quo die Doctor Leo Neophytus, qui iam quotidianis valetudinis incrementis ægritudinem depellebat, medicum, quo utebatur, ad eum misit. Cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodesse, socij sex alios, tota vrbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem sententiam non iretur, relicta sunt tria pharmacorum genera, dubijs socijs, quòd è tribus eligerent. Ex quo audita est Patris ægritudo, diu noctuque Neophytis tota domus replebatur; sed quò maximè tempore à sex medicis ægri salus in controuersiam vocabatur, frequentissimi fuere. qui cum viderent non ita procliuem pharmacorum electionem in tanta primariorum medicorum æqualitate videri, tri-

C

nam

nam illam pharmacorum præscriptionem coram crucifixo statuerunt, nixique genibus rogant, ut ab eo docerentur, quam ægro vellet esse salutarem; qua in oratione mirum erat quo sensu nonnulli rogarent Dominum, ut sibi quos annos vellet adimeret, ad communis parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnâ illi, sed nullo fructu, datum est: quæ res marorem omnibus, vni ægro solatium adferre videbatur; velut nunc affecuto, ut ad laborum metam deueniret. Itaque rara semper in eo fuit hilaritas, & quæ sociorum, ac Neophytorum non parum marorem leniebat. Sexto ægritudinis die, de vniuersa prope vita confessus, socium, qui audierat, tanta spiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se sensisse prædicaret; tanta fuerat Patris innocentia, spiritusque suauitate delibutus. Die insequenti Matutinis horis ad sacrum viaticum sumendum se comparauit: ac tametsi eum vehemens ægritudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri non sine periculo posse videretur; vbi tamen audiit bonus Pater, adesse Dominum ac Seruatorem suum, vires collegit, ac solus, nullius adminiculo, lectulo egressus, in genua se coniecit. Inde inter recitandam solemnis confessionis precationem, & inter colloquendum cum ipso Domino, suauissimè tanto fletu perfusus est, vt præsentibus, quotquot aderant, Neophytos ac

domc.

domesticos eodem pietatis rore conspergeret; qui in deuotissimas lacrymas deplueret. Eo ipso die pomeridianis horis, vi morbi delirauit, sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis, vt ita loquar, egressa, facilè prodebant, quid secum ipse tractaret animo. Nam totum vnum diem ac noctem sæpe de Neophytis, de Templo, de Sinarum ad fidem, atque adeo ipsius Regis, conuersione loquebatur. Cum die insequenti ad se planè rediisset, inungi voluit; integrisque etiamnum sensibus aduertens omnia, Ecclesiasticis orationibus ipse respondit. Inde quatuor, qui aderant, socij ab eo velut à morituro parente, vt bene sibi precaretur, postularunt. quibus ille annuens, priuatas etiam singulis addidit ad virtutem cohortationes: & quidem alteri è fratribus, se illi apud Dominum oppetendam in societate Iesu mortem impetraturum esse, recepit; ideo quod nihil tum occurreret melius atque iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæsiuit vnus è Patribus, aduerteret ne tunc satis, quo in loco socios sua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefactos; sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vt ediceret, in ea potissimum hora, qua ratione amorem illum summum possent remunerari. Respondit, ea beneuolentia, quam venturis ex Europa

Patribus semper ostendetis: quos, quoniam spreta Collegiorum societatis Charitate, in hæc gentilitatis deserta commigrant, non est satis, vulgari excipere humanitate; sed eum amorem toties à vobis duplicari decet, vt quem ibi in vniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorū zelo arderet, satis ostendit, quod inter mortuis propè vocibus ab eo est auditum: Ego P. Cottonium, qui apud Regem Galliæ est in Domino plurimo amo. Ad eum, tametsi ignotum, pro eo, quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere, & gratulari statueram, eumque priuatim de nostræ missionis statu reddere certiozem. peto igitur, vt, quoniam nunc mihi hoc omnino non licebit, me apud eum excusetis; quod si non est factum ab eo, cui hoc Pater commendauit; his nunc relatis, supremam boni Parentis nostri, pro expleta haberi cupimus voluntatem. Sic ferè suauissimè modo cum nostris, modo cum Neophytis collocutus, ad vndecimam Maij diem peruenit. Qua die sub vesperum in medio lectuli considerens, animam sine vlllo motu, aut corporis contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permittens, ac per se ipse claudens, in Domino suauissimè obdormiuit.

Quo tempore Pater expirarat, solito frequentiores domi aderant Neophyti, à quibus orta subito tanta est comploratio, vt eam à socijs cohiberi

cohiberi necesse fuerit, asserentibus, iustorum transitum haud paulò aliter, quam reliquorum, cohonestandum: nam verendum erat, ne immoderatio luctus de nostræ fidei veritate, deq; Patris gloria nonnihil detrahere videretur. Ergo ab inerte luctu in laudem versi, heroicas Patris virtutes pro se quisque prædicabat; cum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precibus extorsere ab altero è fratribus, qui pingendi artem utcumque callebat, ut viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinæ vita functorum cadauera ligneis arcis includere, nulli corruptioni, quoad licet, obnoxii; ea in re nulli sumptui parcentes; quem sumptum neque nostra tenuitas, neque Religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamen noluit Dominus seruum suum, quem ornandum, non in cælo solum, sed in terra quoque tantopere, ut videbimus anno insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim Doctor Leo cognouit, optimum Parentem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse poterat) domum nostram, qui solarentur Nostros, iuberentque de feretro nihil laborare; hoc se omnino ei curaturum, à quo intra paucos dies bis vitam accepisset; neque verendum, si qua esset mora, ne Patris cadauer grauem de se odorem expiraret; in talis enim viri cadauere solitas naturæ leges non ser-

uari. Et reuera ita accidit; nam biduo toto, & amplius, in summo æstu, inhumatus vultu semper viuido, orisque totius colore spiranti similior, quàm defuncto, vitam, qua iam viuebat beator, præferebat. Cadauer itaque arcæ inclusum, in ædem sacram delatum est, ibique funebri missa, defunctorumque officio, optimo Parenti ab socijs ac Neophytis, Ecclesiastico ritu parentatum. Inde feretrum Sinensi ex more in aulam domesticam delatum, arcæque impositum, & amicorum visitationi expositum est. Nefas enim est Sinis, quemquam intra urbium muros terræ mandare: atque ideo, dum suburbanum agrum coëmunt, aut funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, & arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinunt, vt in annos plures, cadauera sine graui odore possint asseruari.

Sanè annis superioribus mortis memor, deq; sepulcro sollicitus bonus Pater agrum coëmerat suburbanum, sed interim dum pretium appenditur, orta nescio qua controuersia, venditor resiliit. Tum Pater ad socios conuersus, ait: Nihil admodum refert, nam breui diem, eumque meliorem sepulturæ locum possidebimus. quibus verbis visus est id, quod postea contigit, præsensisse; nam ei sepultura ab Rege ac reliquis socijs est attributa. Nec hoc solum, sed illud ipsum obitus sui tempus visus est prænouisse. Nam illis ipsis mensibus historiam à R. P. vestra

vestra illi demandatam de vniuersa re Christiana apud Sinas. ad ea vsque tempora perduxit, litteras omnes exussit, scripta sua composuit, & duabus schedulis, altera rem domestica, altera vniuersam missionem concinnauit. Ea porro schedula, quæ de vniuersa missione agebat, ita inscripta erat, P. Nicolao Longobardo Sinicæ missionis superiori; & infra, Matthæi Ricij, quondam eiusdem missionis superioris: ita certam habebat bonus Pater velocem sui tabernaculi depositionem. Porro hæc ægritudinis tempore perfici minimè potuerunt; nam è priore cubiculo mox, vbi in morbum incidit, in aliud, hospitem visitationi accommodatius, migravit, sociosque monuit, vt scriniolum suum, postquam diem clausisset, aperirent, eamque schedulam aperirent, quæ ad eos attinebat, alteram ad P. Nicolaum Longobardum destinarent.

Vbi auditum est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum grauissimorum facti sunt concursus; tanto doloris sensu, tum vt maximè patuerit, quantam de Patre opinionem concepissent. Omnium erant hæ voces; O virum sanctum! O virum verè sanctum! exque non fictæ lacrymis interruptæ. Non se tenuit intra urbem luctus; nam & reliquis in sedibus ab socijs, Neophytis, Amicis iusta perfoluta sunt. Nanquinenes sese Neophyti supra ceteros extulere

extulere: nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, cum insigni laudum ipsius præconio. Huius æmulatione stimulati Pequineses, alterum adiunxerunt, quæ ad vtrumque aræ latus appensa, à visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur.

Multa mihi nunc de viri virtute dicenda superessent: sed quia paucis multa dicere, res ipsas deterere est, historiam Sinicæ expeditionis appello, quæ prope vniuersa Patris Matthæi Ricij vita inscribi posset: ita præ reliquis vnus sibi propè omnia vendicauit. Verum hoc tanti viri funus claudam ea ratiocinatione, cum qua ipse prope diem clausit. Nam sæpe paucis ante obitum mensibus hæc socijs audientibus repetebat: Cogitanti mihi sæpe numero, qua potissimum ratione rem apud Sinas Christianam liceret promouere, nihil efficacius mihi occurrit, quam si ego diem obiero. Cumque socij renuerent, asserentes, ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus confirmare nitebatur. Et sane si, quæ eius obitum consecuta sunt, cum prioribus temporibus conferamus, rem ipsam attigisse dicendus est. Nec mirum, plus eum perfecisse ex eo loco, in quo plus & velit & possit. Verum tandè aliquando, plura prætermittentes, ad reliquarum sedium res gestas conuertamur.

Resi.

Residentia Nanquinensis.

Hoc anno toto in hac sede sacerdos vnus cum duobus fratribus rem Christianam procurauit. Data sunt initia gemino Deiparæ sodaliti-
 o: alterum est litteratorum, qui domi nostræ conuenirent; alterum plebei-
 orum, qui domi suæ, vbi magis esset commodum, semper tamen è nostris aliquo rem vniuersam moderante. Id
 cur ita factum sit, procliuè est illi intelligere, qui norit, cætus omnes, ipsumque sodaliti-
 ij nomen apud Sinas suspectum esse atque odiosum, potissimum si è vulgo confletur. Quare vt res
 haberet minus periculi, commodius erat in pri-
 uatis ædibus, quam apud exteros tales iterare
 conuentus: potissimum cum Ecclesiasticæ ce-
 lebritates suos in ædem sacram cogant cætus,
 quos augeri omnino non decebat. Id non ideo
 factum est, quod Ecclesia Nanquinensis aliqua
 patiatur perturbationem; alta enim complures
 iam annos pace fruitur: sed ne quid turbarum
 imprudentes moueremus. Deprehensum quo-
 que est hac ratione, sodaliti-
 ij fructum latius pa-
 tere, dum vniuersam familiam attingit, & nunc
 hos, nunc illos in loci mutatione vicinos, ad que-
 rendum, approbandum, incitandumque per-
 mouemus. Vtrumque sodaliti-
 um semel quot
 mensibus cogitur, quo tempore, præter oratio-
 nem, mutua collo-
 cutione, qua sitis que acre-
 sponsis,

sponſis, quæ ad animorum ſalutem, vitæque
 Chriſtianæ perfectionem ſpectant informan-
 tur. Suas habet vtrumque conſtitutiones ac re-
 gulas: in quibus condendis ita Neophytorum
 ingenijs conſultum eſt, vt potiffima ſacramen-
 torum frequentationis ratio haberetur. nec nul-
 lo fructu; nam hoc ipſi inſtitutum auidè arripi-
 entes, ſolemniſſimis celebritatibus, ac præſer-
 tim in pio illo maioris Hebdomadæ luctu Eu-
 ropæos concurſus, pro modulo, puſillus grex
 imitabatur. Nec in his ſtetit fructus; nam præ-
 ter reliqua pietatis exercitia, maximè ſeſe Par-
 thenij illi ſodales probarunt adiungendis Chri-
 ſtiano gregi Neophytis. qua in re Sinæ non in-
 duſtriam ſolum, ſed & propenſionem habent
 ſingularem; nam fere è Neophytis repente fi-
 unt veritatis auditæ præcones; ab ijs enim diſſa-
 matur, vt ait Apoſtolus, ſermo Domini, ita vt
 non ſit nobis neceſſe, quicquam loqui. Ex ijs v-
 nus cum infantulum propinquum ſuum morti
 vicinum videret, neque impetraret ab ethnico
 parente, vti eum ſacro fonte ſineret ablui, domũ
 noſtram extemplo venit, ſciſcitaturus, ecqua in-
 fanti ſuper-eſſet ad ſalutem via. Edoctus, imbu-
 tum aqua ſudarium in moribundum, ritè pro-
 nunciatis ſacræ formulæ verbis, expreſſit; idque
 tanta diſſimulatione, vt Parens minimè aduer-
 teret. quam rem cum faceret narrabat poſtea ſe
 inſolito quodam gaudio perſuſum animo exul-
 taſſe:

tasse: diceret de infantuli felicitate radium aliquem ad beneficij auctorem, Deo volente, dimanasse.

Alterius quoque sodalis Neophyti feruor cum insigni fufe enituit, isque Diuinæ potentiaꝝ calculo confirmatus. Audiit fortasse vicinum suum querentem de filia, quàm importunus humani generis hostis miserum in modum diuexabat. Nam sæpe profani simulacrorum sacerdotis os habitumque mentitus, sæpe iuuenis procacis vultum, sæpe mercatorem, aut anum indutus, sub omni puellam figura vehementer ad turpissima quæque prouocabat. Quin etiam ipsos puellæ Parentes, aliosque vicinos vrgebat, vti ad se placandum, ab vberibus amotos infantes, sibi mactatos sacrificarent: ac tametsi nihil horum, quæ perficere conabatur, impetrabat, erat tamen toti viciniaꝝ permolestus. Neophytus ad hæc nihil dubius accurrit, suadetque, vti ne profanis sacris, id est suis dæmonem artibus pellere vltra tentarent; quod diu fecerant, & impensè. Non arduum fuit persuadere iam perterritis tot molestias. Deinde docuit eos vnum esse cæli terreque Dominũ, cui vt cætera omnia, ita etiã ipsa Dæmoniorũ monstra parere cogantur: eius Numinis colendi rationem apud exteros sacerdotes se iam didicisse; spondere se, si eorum consilia audierint, à Dæmonum molestijs puellam vniuersamque familiam ac viciniam liberatũ iri.

Veniç

Venit iam cupidus cum Neophyto puellæ parens, admissusque est volens ad venerandam Christi seruatoris effigiem: cuius etiam doctrinæ compendium cum sacratissimi Nominis Iesu imagine impetrauit. Eam imaginem, eiectis simulacrorum monstris, eodem loco substituit; simulque curauit, vt quam primum puella, vniuersaque familia sacrae Doctrinæ compendium memoriæ commendaret. Res mira, ex eo ipso tempore nunquam impostero ausus est Dæmon propius ad puellam accedere, vel domum ingredi; sed ex atrio minax terrere conabatur, iam diuino auxilio confirmatos. Verùm vbi iam sacris imbuti mysterijs sacri fontis susceperat lauacrum, in perpetuum ablegatus Dæmon aufugit, ipsaque cum parentibus puella conuocat vicinas suas, & ait, Congratulamini mihi, &c. & quibus potest, vti Diuinam in sua liberatione manum agnoscant, haftenus persuadet.

Neophyti duo quemdam amicum suum eo perduxerant, vt auditis Catechismi concionibus, iam sibi persuaderet, vni Deo cultum exhibendum. Itaque infensus Idolis, domum redit, Neophytis, quos dixi, ne quo fortasse metu tener adhuc in Fide animus moueretur, comitantibus. Iisdem & socijs & auctoribus aggreditur heroicum facinus, quodque ad Diuinæ legis auctoritatem non parum valuit: nam deturbatos è folio maiestatis Penates suos in medium vicū
lēfæ

lesæ maiestatis reos producit: ibique rota inspe-
ctante vicinia, in extructam coniectos pyram,
Vulcano sacrificat: Accurrit extemplò vxor,
magnisque muliebri more eiulatibus penates
suos deplorat, à quibus per tot annos suas asse-
rebat ædes absque infortunio conseruatas. Visa
quoque res est toti viciniæ non ferenda. Itaque
in Neophytos auctores ipsumque Catechume-
num multis inuehebantur, donec euocatus ad
tumultum è Fratibus nostris vnus accurrit, eo-
que sedato, cæpit efficacissimis rationibus he-
roicum factum collaudare; inaniumque Deo-
rum nomina, non Numina, nec metuenda esse
nec colenda, docere. Vxor, priùs querula, altiùs
cæteris in animum admisit omnia: nam ex eo
tempore mariti exemplum secuta, religionis ar-
dorem à fabulis ad veritatem transtulit. Ipsi ve-
rò vicini mitiores quidem redditi, sed nimis cre-
duli, Deorum iras vindices aduersus incendia-
rios præstolabantur. Sed omnino contra cecidit.
nam hæctenus omnes eorum domesticæ res so-
lito feliciore cursu fluunt; stupentibus Ethni-
cis, qui sensim suorum Numinum inanitatem
vel inuiti confitentur. Non deerant huius gene-
ris exempla quam plurima, sed ab ijs abstineo,
ne similitudo rerum pariat legenti fastidium.
Memini dicere me suprà, Missionis huius fru-
ctum non è solo Neophytorum numero meti-
endum, sed longè magis ex ipsa Magnatum fa-
milia-

miliaritate, quæ legis nostræ sanctitatem in intima Primorum palatia magno fructu semper admittit. Prius illud in hac sede tamen non fuit pænitendum, (nam hoc anno Tyrones supra centum ad veteranos accedere) posterius tamen supra spem enituit: nam & Magistratus totius aulæ grauissimi amicitiam nostram expetere; & ex ijs vnus Christo adiunctus est, iactaque sunt rerum maximarum, quæ anno sequente confectæ sunt, hoc tempore fundamenta. Hæc nunc dicere aggredior.

Doctor Leo, quem in Pequinensi Domicilio à P. Matthæo Ricio dixi Christo adiunctum, hoc eodem anno, recuperata valetudine, ad maiorem in hac aula Nanquinensi euectus est dignitatem. Quæ in ita, mox ad ædem nostram sacram venit, multis commemorans collata sibi, ope P. Matthæi Ricij, bonæ memoriæ, à Deo beneficia; à quo animi simul & corporis salutem accepisset: ac tamen si eum Dominus nolentem ad nuptias vi morbi compulisset, intrare, nihil se tamen minus ratum habere, quod fecerat, quam si viribus integris id fecisset: velle se rem Christianam pro viribus, quam diu in hac aula degeret, promouere. Nec minus fecit, quam promiserat. nam præterquam quod tenuitati nostræ sæpe quam liberatissimè subuenit, importunis prope persuasionibus effecit, uti

Pater

Pater ad ædem sacram extruendam, à qua eum rei familiaris angustia deterrebant, animum applicaret. Adeoque intra primum suæ ad Christum conuersionis annum templa duo, in vtraque Imperij Sinensis regia, erigi curauit, ipseque primus, & præ reliquis, vtrumque opus, pro virili parte, promouit. Altero verò anno sedem nobis nouam in Nobilissimo Emporio designauit. Sed hæc fusiùs pertractanda, in annum insequentem, quo contigère, reseruantur; attingère tamen hîc visum est, quod hoc tempore fuerint quasi delineata.

Eiusdem etiam maximè Leonis operâ grauissimus Magistratum ordo, quem Sinæ Tauli vocant, domum nostram frequentare cepit. Hic ordo tametsi non parum difficilis est in admittendis ad colloquium amicis, in nobis tamen de suo rigore tantum remisit, vt quatuor è Primarijs illius tribunalis, prope quotidie domum nostram ventitarent: idque faciebant, tanta humanitate, vt inferiores sæpe id Magistratus admirarentur. In hac præcipuè Magistratum familiaritate huius Ecclesiæ quies sita est, vt ea, quam de legis Diuinæ præconibus concipiunt, opinio in ipsam legem transeat; ideoque ad eam aspiramus, & in his commemoramus annalibus, quod magna pars annui fructus in hac ponenda sit, ab æquis rerum æstimatoribus.

Duo

Duo potissimum hanc legi nostræ in hoc regno conciliant auctoritatem: alterum est opinio virtutis, quam Sinæ acutissimè internoscunt, & altissimè suspiciunt; alterum, quod hac Magistratum consuetudine nunquam ad quæstum, Sinensi de more, abutamur. Hæ, inquam, duæ res palatia nobis Primatum Sinensium aperunt. Et, vt hoc obiter dicam; tametsi scientiarum Europæarum fama prima ferè sit eorum esca, qui nostrorum familiaritatem expetunt; tamen vbi cum nostris agere cæperunt, vltro à litterarum ad virtutis æstimationem transeunt. Quod facile est ab Ethnicis notari, tametsi virtus sit exigua. Nam cum ipsi solam virtutis vmbra in externa specie gerant, quid mirum quælibet virtutis radium ea in vmbra elucere atque conspici. Itaque animaduersum est à nostris Pequini, cum ad P. Matthæi Ricij de more gentis complorandi, cadauer vniuersa prope Magistratum vrbis Regiæ maiestas conueniret, ne vnū esse inuentum, qui diceret: insignis erat aut Mathematicus, aut Philosophus: sed in vna omnes prædicanda viri sanctitate constitisse; tametsi ita his eos scientiarum irritamentis ipse allegerat, vt quibusdam etiam è Nostris nimius in hoc genere fuisse videretur. Sed apostolico viro, huiusque Missionis primo prope parenti, multam Dominus lucem aspirabat, qua intelligeret, hanc esse ad Sinaas sibi adiungendos consilij sui ratio-

rationem: qui enim ab hac Ecclesia Ethica, Physica, Mathematica planè remouenda credit, non satis intelligit Sinensium ingeniorum fastidium, quæ salutaria pharmaca, nonnisi his illita condimentis, admittant. Admonet me hic locus, vt referam, quod in hac, vt arbitror, sede à viro grauissimo vni è Nostris dictum est inter colloquendum. Annos complures, ait ille, cum socijs agere cæpi, nec vllum est domicilium vestrum, in quo non obseruauerim duo, quæ commemorabo. Alterum est, ad quæ sita omnia, quæ à vobis exquirimus, vnam esse sociorum omnium vbique responsionem: vnde colligo vera esse, quæ dicitis. Alterum est, quod nullum vquam inierim cum vllò è socijs colloquium, in quo non de Deo suo, deque sua lege opportunè importunè sermonè intulerint: vnde conijcio, Deo suo plenos esse, eiusque legem velle votis omnibus propagare. Hæc ideo commemoro, vt intelligant Europæi, quam bene collocetur hic omnis labor in talibus ingenijs pertractandis, & quam messem promittat ita ferax ager, intra incultam ipsius naturæ vastitatem.

Hanc quoque Magistratum familiaritatem mirè auxit Pauli nostri, qui est huius Ecclesiæ verè primipilus; in hanc Regiam aduentus. Nam cum expleto Parentis sui funere, in aulam Pequinensem, ad munus suum, quod ibi gerit, amplissimum reuerteretur. Ex itinere, Nanquini

D

No.ros

Nostros interuifit, ædesque nostras Maximorū Magistratum Palatijs, ad quæ summa contentione inuitabatur, præposuit; neque adduci se unquam passus est, ut in alias migraret, aut conuiuia magnatummitteret. aiebat enim, se amplius nostra consuetudine, frugaliq̃ue mēsa delectari, quàm splendidis Magistratum Nanquiniensium conuiujs. Id etiam faciebat eo consilio, (mirum enim, quam sit sagax ad rem Christianam sine periculo promouendam) ut omnes Magistratus, à quibus erat de more uisitandus, domum nostram conuocaret. Itaque in omni congressu res nostras, legisque nostræ sanctitatem mira dexteritate ingerebat; qua ex re non exigua rei Christianæ adiumenta dimanarunt. Vnum seligam; quia insignius: multum promouisse eum uiri grauissimi conuersionem, quam nunc ingredior.

In hac regia gerebat amplissimum Magistratum uir grauissimus, Hiu cognomento, eratque vnus è quatuor primis huius aulæ capitibus; cuius munus apud Sinas Tumchimsu dicitur) & in Europa non admodum discrepat à Cancellarij supremi munere. Ad eum libelli omnes, quotquot ad Regem Nanquino destinantur, perueniunt. quos si transmiserit, ad Regem penetrabunt; si retinuerit, tradi omnino Regi non poterunt. Id ideo fit, ne Parergarum multitudine obruatur. Præterea vniuersa aulæ
negotia

negotia ipse quoque attingit. Is itaque iam dudum nostris utebatur familiariter; non hic solum, sed etiam in aula Pequinensi, in qua etiam grauiissimos gesserat Magistratus. Sed hac nostrorum familiaritate, nihil diu spei dederat, probatum iri sibi nostræ fidei dogmata: quin potius ijs se non parum fuisse infensum; postea non semel fassus est. Nam cum perditè deditus esset longioris vitæ, & alchimix præceptis inquirendis, non poterant ei nostræ fidei dogmata, quæ & vitam hanc, & opes spernendas docent, non summopere displicere. Itaque infensiore erat in P. Ricium animo, quod nuper libellum edidisset in quo paradoxa nonnulla de vitæ breuitate, de expetenda morte, deque spernendis opibus, & huius vitæ oblectamentis efficacissimis rationibus confirmabat. Eodem prope animo iam Catechismi ab eodem editum volumen euoluerat; in quo ei alia multa displicebant; sed maximè id, quod acrius, ut ipsi videbatur, Idolorum cultum impugnaret. Verùm enim verò Deus eum sibi & Ecclesiæ suæ designarat. nam tametsi hoc erat in legem Diuinam animo, tamè à Nostrorū consuetudine, qua alijs ex causis delectabatur, nullo vnquā tempore abstinuit. Et Nanquini quidē cum eā studiosiùs coleret, tentare hominē cæpit Pater, qui huic sedis præest, qua re potissimū delectaretur; ratus, eū sibi prius arctè deuinciendū, quàm ea ingeret, à quibus tātōpere abhorrebat. Vix aliàs clariùs patuit,

quantum ad rei Christianæ incrementum valeat apud Sinarum primores Mathematicarum disciplinarum irritamentum His ubi eum Noster vidit oblectari, sphaeram, globumque cosmographicum dedit; adiectis breuibus ac dilucidis, Sinenſi lingua, explanationibus: quas ei ſubinde, cupidiffimo auditori, prælegebat. Adiecit & topographicam totius vniuerſi delineationem, geometricasque turritim, & huiusmodi rerum, dimensiones. His cum eum ſibi mirum in modum conciliaſſet, diſſimulato ſemper eo, in quem maxime collimabat, ſcopo, demum ubi iam ſatis delinitus videbatur, aggredi eum cepit in hunc modum, Dicentem fortè fortuna inter colloquendum audierat: mirari ſe Patrem, hominem externum, cui nunquam antehac notus fuiſſet, tanto ſe amore proſequi, vt tam inſignia docuerit, nullo præmio, nullâ impoſterum ſpe. Sunt enim Sinæ inter omnes huius orientis nationes prope ſoli beneficiorum non immemores, & grati. Tum Pater exiguum hoc eſſe ait præ eo quod in votis habebat; quid enim prodeſt ſiderum curſum contemplari, ipſum negligere ſiderum conditorem? Rogare ſe igitur pro amicitia etiam atque etiam vt quam propenſionem in ediscendis ijs, quæ minoris erant momenti, præ ſe tulerat, eandem ad animi ſalutem procurandam adferre ne grauaretur; **confidere ſe fore vt oblectamenti nihil minus,**
utilita-

utilitatis certè plus aliquando inde esset relaturus. Generosum animum pupugit noua promissio, cui annuens spondit se facturum quod tam amicè rogaretur; nec defuit Patris votis, quatuor enim quos in eius gratiam scripserat dilucidè ac breuiter, de Deo, de anima, immortalitate, deque peccati lue in omnes origine naturæ transmissa, ac denique de Christo homine, commentarios attentè magnòque fructu euoluit: Id eo consilio fecerat Pater vt congressuum cum homine occupatissimo breuitatem vtili lectione refarciret; Et verò eo sunt ingenio Sinæ, vt scriptis faciliùs quàm disputabundis congressibus conuincantur. Auctore quoque eodem Patre, quem priùs cum fastidio legerat P. Matthæi Ricij Catechismum legendo repetijt; Et quoniam eum iam alto legebat animo depulsa nausea sensit suauitatem veritatis. Iam igitur nihil dubitabat vnã esse legis nostræ coniunctam cum summa sanctitate veritatem; sed humani generis hostis ne sine prælio hæc sibi præda eriperetur, tribus eum maximè telis impetijt. Quia enim vt dixi, perditè multos annos vitæ longioris & alchimix præcepta ita fuerat consecretatus, vt etiam scriptis ea de re libris iam è discipulo Doctor haberi posse videretur; non faciliè tot annorum studia, sumptus, famam, ac spes etiam vanas profundendas suggerebat. Alterum telum nihilo priore leuius fuit. Solent

D 3

Sinæ

Sinæ festorum suorum vanitate delusi, fastos ad omne negotium dies eligere, nefastos repudiare, ex ea vna re negotiorum prosperos & aduersos euentus pendere arbitrati, hanc ille consuetudinem nimis credulus per omnem vitam tenuerat, quam cum videret sibi per legem Diuinam imposterum non licere, subuerebatur ne prosperum rerum suarum cursum aduersis nefastorum siderum cursibus inhiheret. Laborauit non parum pater vt hæc tela veritatis clypeo retunderet, idque non in congressibus solùm sed scripto etiam, vt lecta veritas altiùs in animum penetraret: Non paucos dies tenuit ea colluctatio, sed demum euicit vis agnitæ veritatisquæ cælestibus immissa radijs errorum tenebras suo splendore discussit. Sub idem tempus accidit aduentus Doctoris Pauli Nanquinum cuius non congressu minus quàm exemplo inclinatus iam animus in veritatis partes ruit, Nam diè quadam Patri scribit se iam superatis dubitationum suarum nebulis Diuinæ lucis auroram aspexisse, cupere sibi mitti Christi Seruatoris effigiem, quam iam suscipiebat venerandam; simul eleemosynæ nomine argenti pòdus non exiguum dono mittit. Donum remisit Pater, ne Imaginem vendidisse videretur; ipse deinde cum ea effigie quam petebat mirè lætus subsequitur. Initio ex postulauit de remisso munere, sed vbi causas audiuit, non cessabat laudare institutū. Sacram porro Iconem quâ potuit maiestate

iestate suscepit, indutus Magistratum quos gesserat insignibus. Inde Mysterijs fidei nostræ nouus Catechumenus audiendis animū applicuit; verū interim cum Baptismi dies adueniret nouo eum telo Dēmon aggreditur. Impostor nescio quis venditabat se auorū effigies ac nomina si quæ forte intercidissent, posse restituere. Solēt enim Sinæ hæc in familijs suis studiosissimè cōseruare. Catechumeno porro nostro exciderant omnes in ædium suarum incendio; nam cum Iaponij piratæ eam in partem in qua est eius natale solum populabundi irrupissent, auorum effigies & libros quibus eorum nomina continebantur amiserat; magnum erat hoc telum ad eum antiquis superstitionum imposturis inuoluendum; Et quidem initio specie pietatis delusus, impostorem ad se ad dictam diem vocauerat: verū cum attentius rem inspexisset, subdubitare cæpit, ne quid ea re contra legis Diuinę quam suscipiebat iura peccaret, ergo Patrem scripto consulit, à quo edoctus impostorem illum si quod se facturū spondebat reuera præstaret, eum Dæmonis malis artibus id facturū, quod esset illicitum; at si Dæmonis artes minimè interuenirent, quod spondebat minimè præstiturum, quod esset vanum. Hoc dilemmate conuictus, nuntium impostori remisit, neque eum ad congressum amplius admisit. Itaque iam diuino fauore victor, domum nostram magno Curialium suorum comitatu ad eluendas sacro fonte

veteris vitæ maculas aduenit, & sacro Ioannis nomine in Baptismo est appellatus, atque hic omnino est Magistratum, qui non pauci nomina Christo hæcenus dedere, summus, si quis enim fortasse dignitate superior est, eam dignitatem post Christiana sacra suscepta fuit consecutus. Cum domum sese Pater recepisset nouus tyro remissum argenti pondus cum alijs pretiosis muneribus ad Patrem denuo misit, sed remissum etiam nunc fuit, nullum enim sub Baptismum munus à Neophytis accipimus ijs ex causis, quibus initio dixi nos permoueri, ne solemnem Magistri electionem ex more Sinensi admittamus, quas causas vbi audiuit multò etiam magis quàm prius admiratus, apud omnes hoc nostrum institutum prædicabat: ne tamen accepto beneficio ingratus videretur, ipse domum nostram magno apparatu venit gratiam habiturus. Paucos dies tenuit commune gaudium nam parens iam decrepita sub id tempus diem suam obiisse nunciatur: quamobrem deposito ex more Magistratu domum ad funus procurandum triennemque luctum repetebat; abeuntem persecutus est Pater, vt in itinere de Parentis suæ funere, quæ in suis gentilium erroribus interierat, ita procurando eum moneret vt nihil contra legis Christianæ scita peccaret: medium diem ea collocutio tenuit, & vltius perrexisset Pater nisi ab eo prohibitus esset. Cum igitur in digressu mo-

su moneret eum Pater vti præceptorum Diu-
 norum memor ad eorum normam sua omnia
 dirigeret, respondit; atqui vt videas quàm tena-
 citer animo inhæreant, scire te volo Pater, me
 ex factorum Sinensium præscripto hodiernodie
 iter suscipere prohiberi. Sed hunc ipsum diem
 studio elegi, vt ægrè illi faciam qui me per tot
 annos tam fædè delusit. Mirè lætus hoc respon-
 so Pater domum repetijt, ipse iter suum est pro-
 secutus; quo exacto amoris plenas litteras ex-
 rauit, beneficijs gratiam referens, rogabat vt ad
 se in suscepta fide confirmandum è socijs vnus
 aliquis quàm minimo fieri posset incommodo
 mitteretur; quod vt fieret est deinde procura-
 tum. Porro cum abiit Ioannes Noster remissum
 bis argenti pondus apud Leonem, in scio Patre
 deposuit; vt cum ædes sacra, quam Pater cum
 eodem Leone meditabatur, assurgere cæpisset
 ad ædificij sumptus Patri in manus traderet; nec
 hoc solum fecit, sed inde ab domo patria oppor-
 tunis subsidijs sua sponte ædis extruccionem
 sæpius adiuuabat. Hoc Neophyto tantùm ac-
 creuit rei Christianæ dignitatis, ut Deo ingentes
 sint gratiæ habendæ, qui his columnis Ecclesi-
 am Sinensem tam aptè fulcit. Ipsi quoque Neo-
 phyti qui norunt quanti sit res ista momenti,
 mirè læti in Domino exultant sperantque no-
 biscum in dies meliora.

Verùm quoniam ad rerum gestarum huius

D 5 domici-

domicilij finem propero, non omittendus est Neophytorum feruor in sacra Dominici Natalis nocte celebranda, anno iam tum exeunte. Nam sub noctem magno numero in ædem sacram conuenère, eamque totam in expiandis criminibus, oratione, pijs colloquijs posuère; asserentes videri sibi nefas ea nocte sopori indulgere, quàm sibi nascenti Dominus elegisset. Subodoratus est hunc cætum Leo noster, itaque etiam ipse prima nocte dimissis iam curialibus, cum filijs domum nostram venit, ceterisque adiunctus omnibus ad pietatem dux & caput fuit, qui mirum in modum tanti viri exemplo permoti Dominicum Natalem quo poterant pietatis sensu celebrarunt.

Residentia Nanciana.

Hanc vineam excoluère sacerdotes duo & fratres nostri quinque, quanquam ex ijs quatuor societatis nostræ rudimentis in tyrocinio occupati, studiosius se ipsi quàm cæteros excolebant; quo expleto, societatis Nostræ vota emiserunt, idque tanto spiritualis gaudij ac pietatis sensu ut à suauissimis fletibus minimè sibi temperarint. Et sanè Sinensia ingenia mirè videntur ad omnem pietatem facta, ita hi fratres nostri vocationis nostræ spiritum imbibunt nihilo ut ab Europæis differre videantur.

Hoc tempore sacella duo non domestica sed

sed publica, elegantem in modum Patres concinnarunt; nam aram vtramq; pereleganti, alteram quidam Christi seruatoris, alteram verò Deimatrix, imagine exornarunt. Vtramque pinxerat Europæo opere vnus è fratribus nostris Iacobus Niua, qui eam artem in Iaponensi nostrorum seminario, in paucis asssecutus fuit. Reliquus porro vtriusque sacelli ornatus is fuit, vt noua omnia, non innouata viderentur. Hæc in celebritatem Dominici Natalis inciderant, quam noctem tot fratrum nostrorum industria in eam euexit maiestatem, qualem hæc nascens Ecclesia, fortê aliam se non meminit conspexisse maiorem; nihil attinet omnia comemorare, quæ vel nota sunt vel apud Europæas aures tanto erunt expectatione inferiora, quanto maior est virilis togæ quam puerilis prætextæ maiestas; Et tamen ipsos pueros sua etiam prætexta delectat: Nam Neophyti nostri cælestis gaudij portionem sibi videbantur prælibare. Nec in his stetit admiratio, nam expletis nocturnis diurnisque sacrificijs, Ethnici magno numero concurrere, viuam in imaginibus maiestatem cum reliquo ornatu ad stuporem demirati; quæ res suspensam de nostrorum aduentu gentem sensim inducit vt credat esse homines ea virtute præditos, vt ad veritatē euulgandā nihil dubitēt tot adire maris terræq; pericula; nō vt aliquid aduersum Remp. in gratiam suæ gentis moliantur. Id iam mirū in
modum

modum spargitur, in vniuerso Sinarum Imperio, in quo Christiana Religio, lex Dei cæli appellatur. Et quidem, in hac Quiam sinensi Pro- uincia, in cuius metropoli nostri resident, res eò peruenit, vt in comædijs ac tragædijs suis exhibeant Christum Dominum qua forma ab ijs in ara nostra conspicitur, pro tribunali probis ac reprobis æterna meritorum præmia largientem.

Persequar nunc breuiter quæ in hoc domici- lio illustriora contigere. primùm quæ circa ty- rones qui sua nomina Christi Militiæ recens ad- scripsere; deinde quæ circa veteranos. Sex su- pra centum tyrones hoc anno inscripti nume- rantur. Inter eos nobilis Matrona vxor quondã nunc vidua grauissimi Magistratus, è cuius fa- milia quatuor Sinici doctores (quod est Patriæ nobilitatis culmen) emersere; hæc in Diuinæ le- gis sermonem incidit cum Neophyto famulo quondã suo & ab eo didicit, Idola vana esse simu- lacra numinum, vnum esse supremum numen, cui omnes si salui esse velint, oportet famulari, nihil opus fuit acri eius ingenio, diuina etiam luce perfuso alio Euangelij præcone, nam illa e- tiam ab ore seruili profectam non abhorruit ve- ritatem. Rogauit Catechistam suum vt à Patri- bus Christi seruatoris imaginem quam venera- retur impetraret, doctrinæ quoque sacre com- pendium & precatórios globulos expetebat; ipsa porro pro Siniensium mulierum seruitute sese

fese cum nostris colloqui multoque minus sacrum baptismi fontem excipere posse diffidebat; Ergo quadriennium totum eiectis Idolorum monstris vni Deo cultum ex Christianis legibus exhibebat: quo exacto cum forte imaginem concinnandam ad artificem foras emisisset, inspecta est à nescio quo Neophyto nostro, qui matronam hanc nouerat, ea re mirè letus eam die insequenti visitauit gratulabundus, quod arbitraretur eam Christianis sacris initiatam: verum illa optare se dudum asserebat, sed non satis videre qua id ratione integrâ famâ consequeretur. Is Neophytus vt erat prudens, omnes ei difficultatum nodos exoluit: nam asseruit nihil opus esse vti Catechismi causa cum Europæis sacerdotibus colloqueretur: vnum è nostris fratribus natione Sinam, id officij præstiturum: video non facile intelligi in quo hæ mulieres vmbre deliteant. Aduertendum igitur nostros, quod Sinensium litteratorum habitu induantur à mulierum colloquijs ex more prohiberi, nisi fortè perraro, & coram marito aut parente, idque rapete intermedio aut porta diuisos, in profanorum sacerdotum habitu, quo prius utebamur, id longe facilius liceret, sed in hoc habitu à virorum grauium concessu excluderemur. Itaque in habitus electione mulieribus viros prætulimus, donec vtrumque nobis æquè per Sinas liceat; quod in dies facilius fore
animad.

animaduertimus. Fratres porro nostri cum cultu inferiore quàm Patres vtantur, non æquè ab huiusmodi colloquijs arcentur; & tamen illi Patrum iussu hanc adhibent moderationem vt nunquam soli cum solis colloquantur; sed quoad fieri potest maritus aut Parens, fraterue aut alius aliquis propinquus maturâ ætate vt adsit procuratur; id si fieri omnino non possit, tum fratri nostro adduntur duo tresuè Neophyti grauiore qui congressibus de rebus diuinis intersint. Hæc nostrorum cum mulieribus agendi ratio quæ nunquam intermittitur, ne cū plebeijs quidem quæ sunt in hoc genere licentiosiores, mirè ab Sinis approbatur, & magnam legi Diuinæ integritatis opinionem parit. In hac ipsa domo contigisse memini cum è fratribus nostris vnus ad imbuendam plebeiam mulierem Catechismo perrexisset, percunctatum initio adesset domi maritus necne, cumque abesse audisset sese alias rediturum frater noster respondit, Catechumena mulier, quæ nondum hunc morem nostrum inaudisset fortiter instare vti ingrederetur, cumque renitente fratre nostro nullum instandi finem faceret; subintulit vicina eius etiamnum Ethnica, quæ ex limine omnia contemplabatur: quid vltra instas, nondum nosti tu quæ legem Dei cæli profiteri vis, eos qui hanc euulgant legem, nunquam sine teste mulieres conuenire? quo audito fratrem nostrum

nostrum rubore suffusa dimisit. Sed ad cæptam narrationem reuertamur: Moniti de re tota ab Neophyto Patres, fratrem nostrum cum duobus grandæuis grauibusque Neophytis submisere; qui toties eum comitabantur quoties ad eam Christianis rudimentis imbuendam irabat: assererat porro frater ille non illam sibi viduam videri ab omni commercio semotam, sed litterarum aliquem acri ingenio de fidei nostræ capitibus disceptantem: nam illa in ea solitudine egregiam indolem Sinen-sibus studijs expolierat; & fratrem nostrum tot quæstionum nodis premebat, cum de Augustissimo Trinitatis Mysterio, de verbo incarnato, de anima immortali ageretur, vt cum ille se expedire satis tuto non posset, responsum in alium diem differret, dum certiora à Patribus referret. Postquam illa iam satis instructa fidei Mysterijs videbatur, à Patre per internuncium iubetur Baptismo suo diem designare, simul statueret quàm minimo suo incommodo id perficeretur; respondit illa se omnia iam statuisse, in dictum diem veniret Pater, quo maximo posset apparatu; vna cum fratre nostro gestatoria vectus sella & clara iam die, nihil se velle clam facere. Dicto tempore nostri adfuerunt, ibiq; matronæ illius germanos duos, eiusdèq; nepotè, omnes Ethnicos, præstolantes reperere, hos

hos euocauerat illa totius rei testes atque spectatores, Nepotem verò accersierat ut eius manu vultum saluari aqua perfusum sibi tergificeret, & oblatos à Patre precatorios globulos creamque icunculam & similia pietatis arma susciperet, nefas enim erat ex more Sinico quicquam ab eius manu accipere qui propinquus non sit. Inuenère etiam in ornata aula erectam aram cum omni sacro apparatu; quibus ita comparatis domus ianuam & ipsius aulae referari iubet compluresque vicinos qui conuenerant ad spectandum admisit. Prius verò quàm sacrum laticem in verticem admitteret, edocta sacrum de peccatis, dolorem excitare, id præstitit elata voce eoque verborum pondere, vt audientes commoueret. Expleto Baptismo Patri gratias fratrique egit, exceptosque solemnem epulo letos de rei euentu domum dimisit.

In pagum vicinum frequens vnus è nostris itabat ad imbuendas Christianis Mysterijs familias aliquot, eo in pago anus erat iam decrepita sex annorum supra octoginta, quæ prius mirè addicta, inanum Deorum cultui, sodalicio cuidam præfuerat mulierum, quæ sese peculiari obsequio nescio cuius Idoli deuouerant. Immisit vetulæ quam sibi designarat Dominus desiderium, fratrem nostrum de lege Diuina differentem audiendi, sed sæpius id conantem filius & ipse iam senex pro sua in eadem simulacra voluntate

luntate interturbabat. Ad extremum cum è nostris Patribus alter in eum pagum rei Christianæ interuifendæ causa deuenisset; tamen si lecto eam morbus senilis afflixerat, erexit se tamen, & ad Patrem se contulit; à quo cum audisset posse se etiam in hoc ætatis occasu præteritæ vitæ criminum veniam impetrare (hoc enim maxime dubio pulsabatur) mire exultauit, ceteraque audiuit quæ per tempus & ætatem licuere, sed ita vt bene concepto salutis suæ consilio, pristinam vitam rite detestata, Christiana Mystera quæ ad salutem obtinendam exiguntur probe intellexerit, ergo eluta sacro fonte biduum superuixit, quo expleto facile intellectum est, quorsum ad eam vsque periodum vitam tenuisset. Eius funus comitati ex vrbe Neophyti suo exemplo filium etiam ipsum in Christi gregem impulere. Clarius etiam est quod sequitur Diuinæ prædestinationis argumentum. Neophytus quidam Marcus nomine è patrio oppido in Metropolim quam nostri incolunt reuertebatur. Et ecce iam muris vicinus in Vespillones incidit qui cadauer quoddam in vulgi tumulos extra urbem efferebant; his comitibus iter prosequens nihil minus cogitabat quam quod futurum imminebat: nam ecce tibi vox è feretro, qua territi vespillones abiecto feretro aufugere. Marcus è Christiana disciplina sumens animos feretrum deposito vel dissimulato metu aperit.

E In

In eo iacebat puella annorum, vt apparebat ferè decem & septem, viua quidem illa, sed ita vt è vultu mortuam, è voce viuam coniectares. querit ex ea Marcus, quanam sit & vnde? herus, inquit meus, & herum nominauit, quem tu probe nosti, me iam cum morte colluctantem domo pro mortua effèri iussit, ne illius in ædibus expirarem (à quo Sinæ non parum abhorrent.) Eū hominem Marcus olim Christianis mysterijs imbuerat, sed quia minus videbatur ad Diuinæ legis præcepta seruanda comparatus, baptismū minimè impetrabat: Marcus igitur è puella querit velit ne animæ suæ salutem, corporis salute desperata, in tuto collocare? Ego verò ait illa cū tu herum meum Diuina lege imbueres, clam è vicino cubiculo omnia audiebam mireque flagrabam eius legis suscipiendæ desiderio: sed quoniam serua eram domesticis septis clausa, fieri nunquam potuit vt facerem quod volebam, Ergo te, ait, Marcus clemens Dominus in hanc horam conseruauit, vt ne sine voto morerèr; simul eam pro tempore ac loco necessarijs ad salutem obtinendam fidei nostræ capitibus erudit, & sacrâ volentem aquâ perfundit. ac deinde per otium docet qua ratione si mors ingruat de peccatis dolere, & sacra Iesu ac Mariæ nomina debeat inuocare. Inde ab ea, iam alta nocte, digressus, in proximas ædes se recepit. ægram
Ethnici

Ethnici (neque enim vllus ibi Neophytus habitabat) in suas ædes, omine deterriti admittere noluerunt. vix illuxerat cum ad feretrum redit Marcus; sed eam, quæ mori non poterat donec verè viueret, in vitā reperit abijsse sempiternam; quis enim aliud de tam insigni Diuinæ prædestinationis argumento possit ominari? Marcus verò quod cæperat charitatis officium peragens, fufis ad cadauer precibus, terræ demandari curauit, ipseque lætus ad Patres accurrit, tantæ rei nuncius, qua re Patres non minus attoniti quàm ipsi qui audiēre Neophyti, Deo grates pro immensa sua clementia retulēre.

In suburbano pago colonus erat diues, cui familia sæpe vniuersa ac ipsa etiam pecora, non sine ingenti sumptu ac damno ægritudinibus vexabantur; nullum fuit vel in medicis vel in profanis ritibus præsidium, quod ipse non tentaret, sed fere nullo fructu; sub idem tempus, desponsatam prius filiam Neophyto cuidam, cui nomen est Paulus, in vxorem tradiderat, his in nuptijs (nam & ipsa quoque Christianis erat sacris initiata, ab omni ritu gentilicio est temperatum. Itaque vicini omnes, quàm plurima tali coniugio infortunia ominabantur: sed cum iam laberentur menses prosperaque

E 2 vel

vel filiae vel genero omnia contigissent, focer
 Paulum aggressus rogat ut sibi enuntiet, qua ex
 causa à solemnibus receptisque gentis more
 conjugij ritibus sibi temperandum in animum
 induxisset, qua spe Numinum iras nihil perti-
 muerit, cuius fultus praesidio in eas minime ha-
 ctenus incurrerit? Tum Paulus profanos ritus,
 ait, Christiana lex interdicit, docetque hæc ipsa
 quæ vocatis Numina dæmonia esse, quibus nihil
 in homines amplius potestatis, quam quantum
 à Deo nostro vno ac vero acceperint. Itane ve-
 ro ait focer, quin igitur & ego idem Numen ve-
 neror, in eadem tecum sacra transiturus: Paulus
 vero ut hominem probaret. non poteris inquit
 Christianam tibi imperare sanctitatem, qui his
 & his vitijs legi Diuinæ aduersantibus infectus
 sis, naturaque parum ad virtutem propensus vi-
 deare: abiit ille tum subtristis, sed tamen cum
 altè audita in animum admisisset, ita secum ipse
 ratiocinabatur. Ergone quod potuit gener meus
 ego idem à me non potero impetrare? Quare
 postridie ad generum redit: & cum eo medita-
 ta exoptulat ratiocinatione. Tum Paulus age
 vero vniuersam dæmoniorum quæ hæctenus
 coluisti turmam tecum in ædem sacram defer,
 ijsque ignem submitte; fecit extemplo quod
 iubebatur, filiumque qui se à bono proposito a-
 uertebat, constanter repulit. Miseri Dij ad Patres
 deferuntur & in media Neophytorum turba ad
 rogum

rogum damnati incendio periere. Ipse vero & à genero serio monetur ne familiæ salutem aliudue humanum quippiam in mutanda religione spectaret solum eam ad rem summo Numini obsequendi adferret voluntatem, eius curæ familiæ curam sineret qui de ea pro nutu ex maiore sua gloria disponderet; admisit socer Pauli, omnia, & iam Catechumenus suffectam inani- bus dijs Christi seruatoris effigiem cum vniuersa familia venerabatur. Interim vero cum sacræ doctrinæ compendium euoluunt fideique nostræ mysterijs imbuuntur, tentauit eos Dominus & inuenit eos dignos se. nam ad vnum prope omnes cum varijs morbis conflictati salutare tamen aquas expetebant. Hic Ethnici omnes qui audierant vindices ambustorum numinum iras percrepabant, verum reddita breui familiæ salus & vrbano- rum Neophytorum qui ægris frequentes subuenerant feruor illos Ethnicos fecit Diuini Numinis laudatores; atque ita egregie probati Christi Tyrones sacræ militiæ nomina vno omnes die decem & octo tradidere.

Alio in pago duo erant Ethnici Pater ac filius, quos in graui ægritudine propinqui omnes deseruerant; nausæa quæ ex ægrorum molestationibus prouenit eorum, quæ vulgo exigua est, charitatem non parum restingente. Tanto vero magis eluxit Neophytorum feruor, qui ægrorum miserti non corporis tantum curam, sed

E 3 vel

vel maximè animi in se susceperunt. qua insigni charitatis significatione permoti, non pauci ad Christiana sacra pellecti sunt. Interim propinqui pudore suffusi, ne nihil in agrorum salutem fecisse viderentur, profanos ritus induxere; Profani sacrificuli monstris suis onusti, ante portam constitere. Ibi ex ijs vnus nescio quo ritu in gyrum facto, aurem Idoli principis ori apponebat, quasi quid loqueretur explorans. Demum impostor oraculum quod præter eum nemo, sed ne ipse quidem inaudierat, enuntiavit: minimè se ades eas ingressurum, dum in ijs imago Domini cæli resideret. Risu dignum fuit oraculum, nam imaginem, de qua agebatur, prius extulerant Neophyti, quàm profana turba aduenisset, veriti ne blasphemis ansam darent indignum aliquid audendi: Id cum impostori renuntiatum esset, ait, explorato, velut è phæbicortina, iterum oraculo: Atqui etiamnum crucem ibi reliquere quæ mihi ianuam intercludit. Magna vis veritatis, quæ suum habet in hoste præconem; Nemo tamen, ex omni sacrificulorum turba, repertus est, qui numinum, quæ vehabant, præsidio fretus, domum ingredi, crucem detrahere, & sacrum I E S V nomen refigere auderet. Ergo à Neophytis petunt vti ea detrahant, illi maioris mali metu, vel nescio quo alio fine parum cautè sane, eâ quæ potuerunt veneratione, subduxere. Tum demum

mum

mum gloriosi milites in ædes penetrant, mul-
 tumque laborant vti ab idolo ægritudinis cau-
 sa euulgetur, arbitrati fore, vt diceret, ab idolis
 ad Christi sacra desertionem, morbum hunc
 peperisse, quasi verò non prius in ægritudinem
 incidissent, huius domus incolæ quàm Christi
 sacra suscepissent. Ritus, quo hanc ab idolo fal-
 sitatem extorquere nitebantur, hic erat. Supra
 dispositum in mensa cinerem, impositus idoli
 manui penicillus, quo Sinæ in scribendo vtun-
 tur, tamdiu impostorum manibus rotatur
 dum ipsi quod volunt exscribant, idque ipsi, ve-
 lut ab idolo scriptum, mentientes, pro oraculo
 enuntiant. Verùm nunc quidem nihil illis suæ
 artes contra veritatem profuere, nam non so-
 lum quod volebant non obtinuerunt; sed post
 mille gyros, diffracto penicillo, de oraculo de-
 sperarunt; apposita tamen aure, vti prius quid
 iuberet explorantes, asseruere nisi intra bidu-
 um ægri interirent, ad salutem posse reuocari.
 Tum propinqui ministros rogant, vti biduo il-
 lo ad ægrorum vitam conseruandam intra æ-
 des diuersari ne grauarentur, quam vt facili-
 us à Numine suo impetrarent, sacrificia ritus-
 que varios deuouebant. Infelices Ministelli
 Christianorum Numen eiusque vim veriti, hæc
 conceptis verbis respondere. Næ nos amentes si
 hoc fecerimus, veniet Christianus vnus aliquis,

signum crucis in Idolum exprimet, illique spiritum qui intus latet excutiet, atque ita pulim, ut ipsi vocant, ac si dicas sine mente remanebit; atque ita luculenti veritatis testes abiere. facta sunt hæc in conspectu totius pagi, non sine Neophytorum gaudio Ethnicorumque stupore. Ægri ipsi se ab omni profanorum rituum culpa exemerunt, horum enim alter filius videlicet vi morbi mentis impos delirabat; pater vero vim sibi à propinquis illatam querebatur.

Hæc de Tyronibus nunc ad veteranos veniamus. Eorum permulti quotidiano Missæ sacrificio interfunt, sacram peccatorum exhomologesin frequentant, in excitando de peccatis dolore, excutiendisque conscientia latebris sunt exercitati. Ieiunia Ecclesiastica peragunt, licet nostro more ieiunium sit perdifficile Sinis, assuetis videlicet ter in die refici, sed tamen omnia facile superant studio religionis; Sinensis porro abstinentia in eo posita est ut sola in cibum legumina oleraque admittant, ceterum quoties velint reficiantur. Sacras verberationes ad exoluendas peccatorum pænas, aliasque id generis afflictationes frequentes admittunt: tamen si hoc apud Sinas qui de reliquis prope virtutibus præcepta tradidere sit inauditum: ægros non visunt solum, sed stipe, pharmacis, oratione iuuant, magnamque legi Diuinæ conciliant opinionem in Neophytis ad tumulum efferendis, ita sunt assidui

duī vt omnes Neophytis sibi alij alijs propin-
 qui esse videantur. si qui diem clausit per dome-
 sticæ rei angustias ita tenuis est, vt feretrum ipse
 sibi comparare suo ære non possit, id Neophyti
 faciunt collata stipe; nam sine feretro terræ
 mandari, extremæ est apud Sinas paupertatis.
 Solemne est ijs qui ex ægritudine conualuerunt
 in ædem sacram Deo gratulatum venire; tum in
 frequenti Neophytorum cætu, grates ijs refe-
 runt, quorum in ægritudine sensere subsidia, &
 fuit vnus aliquis seniculus annorum quatuor &
 septuaginta qui post acceptum extremæ vncti-
 onis sacramentum, breui Neophytorum oratio-
 ne & officijs salutem recepit, is nondum bene
 conualuerat cum in ædem sacram adreptat, ibi-
 que nixus genibus ab oratione non assurrexit ni-
 si postquam septem precatorias coronas sum-
 mo ardore decurrit, præter eas quas in bene lon-
 go itinere ante decurrerat. In Neophytorum
 feretrum duo inserunt, in religionis argumen-
 tum: precatorios quibus vita functus utebatur
 globulos, doctrinæque sacrae compendium: a-
 quæ lustralis quotidianus apud eos est vsus, ea-
 que per sæpe vel Neophytis vel Ethnicis ad æ-
 gritudines depellendas singulare præsidium.
 Dominicæ Passionis tormenta mirum quo ar-
 dore excipiant atque venèrentur. Itaque hebdo-
 madæ maioris officia magno sensu frequentant;
 sed nihil æque eos afficit vt solemnīs per eos

E s dies

dies Christi in crucem affixi adoratio, quam Sinicæ inclinationes ac genu flexiones solemniorrem reddunt. Porro cum ad crucifixum propius accedunt, toti in lachrymas effunduntur. Eam pietatem inuexit tota quadragesima, quoties in ædem conueniunt sacra de Dominicis tormentis oratio. P. Matthæi Ricij obitum tanto sensu exceperunt vt in funebri missa complures à lacrymis, non nulli etiam ab eiulatibus minimè sibi temperarint. Iaponiorum Martyrum gloriosam in fidei causa mortem pro concione audientes lacrymas etiam minimè tenuère, seseque ad eos imitandos, si fortè ita tempus ferat, incendere. Id magis mirum quod Sinæ Iaponicos pro hostibus habent; sed hanc innatam animorum dissensionem, vna cum fide deponunt. Hæc de Nancianis Neophytis vniuersim, breuiter nunc illustriora virtutis exempla nonnulla seligamus. Neophyti cuiusdam senis filius, in graui ægritudine, ex qua deinde interijt, lucem veritatis quam sanus respuebat, adspexerat; tantus porro fuit gratiæ cælestis torrens quo eius animus in sacra expiatione perfusus fuit, nihil vt ardentius optaret, quàm diem claudere, vt eam gloriam quam sperare iuebatur, intraret: biduo antequam extinctus est, importunis à parente precibus extorsit, vt qua ratione sapius eum viderat facientem, ita se sacris flagellis caderet,

ret, ad debitas præteritæ vitæ criminibus pænas, de se repetendas, itaque cum parens vel inuitus, vel imprudenter pius, ducentis flagellorum ictibus cecidit, quod dum faceret, vtrunque obortæ lacrymæ sensum pietatis augebant: nec ea flagellatione contentus æger, quo die extinctus est idem à Parente & petijt & impetrauit; quod incredibili se assereret inter flagella gaudio perfundi, quo in gaudio puram ut sperare decet, animam exhalauit: Nec Patri sua gaudia defuerunt; cum enim de tali transitu iure confideret eum ad meliora transisse, tanto exultabat mentis iubilo, quòd se filium habere speraret in cælis, nullum ut Deo Patribusque gratulandi finem faceret; Id apud Sinas paradoxum, qui filios sibi præmitti, nimis impotenter ferunt, si verò vnicus fuerit ut hic de quo agimus, tum demum se mortalium miserimos arbitrantur, quippe quibus desit qui suum funus curet, & vsitatos sibi post fata ritus exhibeat. Viuebat hic in domo Ethnici Nobilis, è sanguine Regio quales in hac vrbe plurimi numerantur; Is indignè ferens omisos à sene in filij funere ritus quosdam profanos, ex eo quærit, cur eos omisisset, qui intrepidè, respondit eos lege Christiana quam profitebatur, prohiberi. Quærit etiam, quotidie matutinis horis quo se conferat. Ille verò in ædem Christianis sacram ad vnicum cæli

cæli Numen venerandum. Indignabundus & blasphemè stolidus infert Nobilis iste, quem colis cæli Dominum Orizam tibi in quotidianū subministrat alimentum? omnino inquit bonus senex nec mihi solum sed & tibi orbique vniuerso, qua ex causa te quoque deceret eius numen è legis Christianæ præscripto venerari; sed si nondum id agnoscis, eos qui iam ex cælesti favore id assecuti sunt, caue interturbes; me quidem sic habeto vitam ipsam in eius causa positurum; neque commissurum vlllo metu vt quotidianam in eius æde adorationem tanti Numinis intermittam: quibus verbis permotus ille consilium de eo interturbando deposuit, hominis constantiam demiratus.

Hic de quo iam dixi senex in fidei causa verba, quos nunc commemorabo etiam verbera pertulere. In ædibus Neophyti cuiusdam, Ethnicus commorabatur, cuius cum vxor in morbum incidisset, maritus sacrificulos precatores induxit; ad Neophytum qui tum etiam forte æger erat visendum Neophyti non pauci conuenere; sed cum turbam intus tumultuantem inaudissent tamdiu pro foribus substiterunt, quãdiu intelligerent hos recitatores, non ab Neophyto, sed ab Ethnico contubernali inductos: Ergo in Neophyti cubiculum ingressi (nam Ethnica familia in separato conclaui morabatur) coram Deiparæ effigie quam egregio ornatu insignem

insignem habebat æger, nixi genibus eidem
 Magnæ Matri salutatoriam coronam texuere,
 inde ægrum solati diceffere, abeuntes porro,
 aulam in qua erat Idolorum turma necessario
 pertransibant, qui cum viderent in mensa di-
 sposita variaque coram illis in sacrificium (quæ
 tamen ipsi postea vel sacrificuli vel domestici
 absumunt) collocata, stomachum non tenuere
 Neophyti, nam expresso contra ferales mon-
 strorum larvas salutiferæ crucis signo, per igno-
 miniam dæmones appellarunt: Id impotenter
 tulere viles Ministelli, quærentes frustra se spi-
 ritus suos ciere, qui hoc signo fugantur; Maritū
 ægræ mulieris etiam in Neophytos incitantes,
 tibi inquit, quid proderit, sumptum fecisse,
 quem isti cæli Domini cultores irritum reddide-
 re. Iam abierant Neophyti, sed in vicum egressi
 cum sacrificulis omnes qui aderant in eos im-
 petu facto irruere & pugnis exceptos male
 multauere: non difficile Neophytis erat vim vi
 repellere si vellent; sed Christianam discipli-
 nam edocti magno animo iniuriam tulere. Ma-
 xime enituit Matthias quidam, is tametsi erat
 procero corpore ac robusto, memor tamen sæ-
 pius se, vitam in Christi causa ponendi deside-
 rio exarsisse, non negligendam occasionem ra-
 tus, in media platea genibus positus in se Ethni-
 cos furentes incitabat, professus gratius sibi ni-
 hil fore, quam si sanguinem vnaque vitam hac
 in cau-

in cau-

in causa posuisset. Verùm illi cædendi finem citius quàm isti patiendi fecere: ad tumultum accurrerant alij è vicinia Neophyti, qui suam sortem cæsis gratulati, eos in ædem sacram nostram comitati sunt, gaudentes Deoque gratulantes quod pro nomine I E S V digni habiti erant contumeliam pati, facile fuerat Magistratum auctoritate iniuriam referre; nam ex ijs nonnulli erant apud eos gratiosi: sed sua ipsi sponte & nostrorum auctoritate ab omni conatu destiterunt, vt Ethnici docerentur Diuinæ legis, ab ipso capite lenitatem, in eius membra deriuari. Verum pugnauit pro ijs Dominus, nam intra paucos dies, quotquot iniuriam fecerant, cum varijs morbis conflictari cæpræe, è quibus vnus qui cæteris auctor ac dux facti fuisse dicebatur, interiit; mirantibus Neophytis, ipsisque Ethnicis aduertentibus præsentem è cælis iram non celeriter minus quàm formidabiliter in noxia capita depluisse.

Quinta Luna solent Sinæ quibusdam in vrbibus nauigijs oblongis sed angustioribus vecti, multa gentilitio ritu in ipso flumine vagi perpetrare. Quod facere se aiunt ad euitandas eius anni calamitates. Id nescio quâ ex causâ per Magistratus fieri in hac Metropoli non licebat; & tamen ne ritus omitterent idem puerilibus è papyro scaphis pro nauibus factitabant. Eam in rem & in computationes pecuniolam ab singulis

singulis domibus exigunt. Morabatur ille quem modo dixi Matthias in quodam ex his vicis vbi id impigre curabatur. In eius aedes operis praefecti, ad colligendam stipem conuenerunt. Negavit Matthias se daemonibus (hoc enim Neophyti nomine idola compellant) quicquam dare vel posse, vel velle, scire omnes se caeli Dominum venerari, cuius lege sanctissima factis notum, se ab eo scelerè deterreri: contumeliosa daemonum compellatio pupugit rituum praefectos nummorumque collectores. Ergo illi multitudinem concitant, quae facto in aedes Matthiae impetu, imprudenter Christi seruatoris Imaginem ex oratorio, detrahit, minans se cum ea Magistratus adire criminatura quod legem nuper interdictam (id superioribus annis contigerat) sequeretur. Quærit Matthias quem ex omni Magistratum turba iudicem velint, cum pue illi nescio quem è Magistratibus nominassent, non in latebras sese abdidit generosus athleta, sed nulla mora ad eius se palatium confert ibique accusatores praestolatur, qui cum moram facerent Matthiae nunciatum eos ad alium nescio quem mutato consilio sese contulisse, sed cum neque ibi obuios criminatores habuisset; ad Neophytum grauem se contulit consilij causa, is auctor ei fuit vt ipsos accusatores accusaret, quod

quod in vetitos à Magistratu ritus stipem colle-
gissent: non arrisit Matthiæ consilium quod si-
bi minus è Christiana disciplina videretur: Er-
go Patres consulit à quibus in suscepto patiendi
consilio confirmatur. Ipsi quoque qui impetum
in ædes fecerant iam mitiores facti conquieue-
runt, & sacram effigiem sine iniuria retulerunt;
quo ex tempore non ipse solum Matthias sed
reliqui eius Regionis Neophyti à sacrilego tri-
buto liberi remansere.

Certo anni tempore solent idolorum mi-
nistri profanis sacrificiorum vestibus ornati per
domos cursare, in singulis è farina selectiore li-
bum dono relinquentes, pignoris est forte ut ar-
bitror loco, ut illo anno hi qui libum acceperunt
alium neminem ad sacra domestica præter se
admittant. Dum hoc die quadam factitant ob-
uios eos habuit puer Neophytus Laurentius no-
mine annorum vix quindecim, is non ferens
impostores eos in hunc modum alloquitur,
quousque tandem imperitam plebeculam de-
ludetis? abstinete amabo ab hoc viuendi institu-
to, pudeatque vos aliquando dæmonibus famu-
lari: gestabat forte eo ipso tempore puer manu
Virginis rosarium. Et quoniam ipsi quoque ido-
lorum mystæ suos habent precatorios globulos
quos decurrunt, non nihil à Catholico more
discrepantes, ex ea re ansam arripuit sacrificulus
respondendi: tu qui hos globulos geris, næ è
nostra

nostra es disciplina? verum Laurentius seuera grauique oratione Diuinæ legis & idolorum dissimilitudinem demonstrauit. Huic orationi rudis Ministellus nihil habuit quod responderet, sed non ipse minus quam qui ad pueri orationem audiendam concurrerant, superiorem aanis sapientiam admirati, abiere.

Nondum à pueris abeo: Anni redeuntis initio, omne genus profanorum sacerdotum id conantur vt varijs artibus aliquam prodigij speciem adumbrent, nam vniuersi per eos dies immo noctes per idolorum templa vel Religionis vel nouitates causa cursitant. In cænobio nescio quo lucernam eo artificio concinnarant, vt extingui vix posset, sed ita tamen extinguebatur vt ipsa nullius adminiculo recens conciperet incendium; ad eam rem visendam inter cæteros Neophytus Antonius nomine cum suis coætaneis studiorum Sinensium discipulis eo venit. Coætanei eius Ethnici erant qui eum in hunc modum compellarunt. Age vero videndum est hodie nobis num in ea quam profiteris lege præiudij sit satis ad hanc lucernam extinguendam. Prouocatus puer non abnuitt certamen. Ergo signo crucis sese munit & nullo prope conatu eam extinguebat, sed quod iterum sua sponte arderet risu excipiebatur, fidem igitur suam excitans, & denuo signum crucis exprimens eam ita extinguit vt nullius ope postea

F accendi

accendi potuerit; id omnes prodigij loco habuere. Ita Dominus ne in friuolis quidem rebus legis suæ veritatem si opus sit, desinit confirmare. Alia multa de his Neophytis dici possent, sed quod in eadem materia non admodum à superioribus discrepent omittuntur. Solum ex his arbitror videri noualibus, quàm messem promittat hic ager, cum fuerit pro colonorum votis excultus.

Residentia Xauceana.

Xauceana sedes in qua sacerdos vnus cum vno fratre nostro confedit, neminem Christo peperit adultum. Hæc sterilitas ex eo nascitur quod superiorum annorum Cantonienfes turbæ prosperum Euangelij cursum planè stiterint: nam oppidi Macaënsis vicinitas ita suspensos habet Sinas, quasi vero exiguus aduenarum numerus ad Imperij Sinensis Monarchiam adspiraret; non est apud gentem vllam talis metusné dicam an vigilantia; & soli Sinæ suum ipsi robur non agnoscunt. Ex eo metu sparsi rumores eos omnes qui legem nostram suscipere, quæ aduenarum Macaënsium sacris non esset aduersa, ab Magistratibus, in perdulium numero reponendos; tametsi nihil tale sit vnquam in Cantonienfi Prouinciæ à Reipublicæ

publicæ Rectrribus somnium, nec vlllo vnquam tempore in ea Metropoli sit contra legem diuinam vllum Senatusconsultum pronunciatum. Sed nimirum vulgi metus vt sine causa excitantur, ita nec cum causa sopiuntur: Ex hac maximè Ecclesia vsu magistro didicimus, parum firmam in hoc regno sine Magistratum fauore multitudinem; nam tamen non omnes Christo terga verterint, quotquot annis superioribus in vicinis pagis eius sacra susceperant; ac plerique ab inanium Deorum veneratione abstineant, omnem tamen cum nostris consuetudinem magna ex parte refugiunt ne pro regni perduellibus aliquando habeantur. Nec sufficit ad eos à metu reuocandos Xauceanorum Magistratum vel primorum nunquam interrupta cum nostris amicitia. Cum enim illi falsa omnia quæ de Macænsibus spargebantur non nesciant; & vt vera fuissent, nostras ab ijs separare norunt; nihilo secus quàm prius ac fortasse etiam magis domum nostram consuetaque humanitatis officia frequentant. Hoc tamen non est satis ad plebem ad nos reuocandam; satis tamen est ad hostes nostros ab iniuria quam nostris inferrent coercendos; sed nihilominus non est res tuta satis, aut diuturna; quam ob rem sæpe inter socios actum est vti sedes hæc in vicinū oppidū

F 2

commo-

commodiore ad res nostras loco transferretur; sed tum alijs ex causis, tum maxime rei familiaris angustijs prohibiti haecenus supersedimus, Dominus pro sua clementia, pristinam huic Ecclesiae pacem serenitatemque restituat. Atque hic finem facio huius anni rebus gestis eo libentius quod me insequens annus Christiana fruge, rebusque ad Diuinam gloriam gestis fertilior vocat. In Xauceana sede Nouembri mense anni 1611.

Ex mandato P. Superioris.

P. V, filius indignus Nicolaus
Trigautius.

Litteræ

Litteræ annuæ societatis Iesu è Sinarû Regno, anni 1611. ad R. P. N. Claudium Aquaviuam societatis eiusdem Præpositum Generalem.

Residentia Pequinensis.

SI nouellam hanc expeditionis Christianæ Sapud Sinas plantationem arbori comparauerimus, videtur mihi Pequinense domicilium posse radix appellari, quæ si aruerit, reliquarum Ecclesiarum ramos sine fructu esset ac tandem aresceret. Dumque illa fibras intra terram laborat defigere, interim amænior fructus circa ramos emicat. Quod postremo biennio ita præstitit vt spem cultorum ac propè vota superarit. Nec tamen nullos ad radicem surculos dedit, non contenta succum in luxuriantes alibi ramos dispensasse. Hæc vt se habuerint dicere nunc aggredior hoc ordine. Primum dicam breuiter domestica quædam, tum quæ circa Neophytos tironesque contigere, sed ad extremum duo illustria rei Christianæ adiumenta reseruabo.

F 3 Huius

Huius Anni initio duo Patres sacerdotes hanc domum incolebant. P. Iacobus Pantoja Hispanus. P. Sabatinus de Vrsis Italus quibus post aliquot menses accessit P. Nicolaus Longobardus Siculus, qui, cum bonæ memoriæ P. Matthæo Ricio successisset in hanc totius regni veluti speculam commigrabat, vt ex ea rem Christianam vniuersam ac socios moderaretur. Huic P. Felicianus à Silua Lusitanus, cum duobus è nostris fratribus additus.

Felicissimum rei Christianæ cursum humani generis hostis, vbi se sensit Diuinâ prohibitum manu, minimè posse impedire, aggressus est domesticis infortunijs perturbare, quæ tamen omnia, Deo propitio, contrà euenère. In primis igitur Superioris iter infestum habuit, sed ea re minimè contentus, supellectilem annuam quæ flumine aduehebatur, nobis conatus est eripere. Sentiebat enim consilia nostra de offerendo Regi munere, quod iam ante aliquando illi male cesserat. Hoc in hunc modum se habuit. Superior necessariò vrgentibus negotijs terrestris iter quod est longe breuius arripuerat; reliquerat vero Nanquini è fratribus nostris vnum qui organum, Regi destinatum munus, & aliam supellectilem nauigio adueheret, isque post bimestre non procul à regia absuit. Præerat nauigio, nescio quis Sinicus Doctor, qui in aulam Magistratus obtinendi causa nauigabat.

Is ut erat cupidus, varijs artibus à vectoribus præter ius fasque iniquas largitiones extorquebat; quam ob causam misit curiales suos qui petulantius supellectilem nostram explorarent; sed cum sentiret nihil emungi; quod videbatur pretiosius, in stationem suam iussit inferri, utque terreret magis, indicem rerum exscribi non sine minis mandat; voluit frater noster solitis eum ritibus visitare, coràm sui rationem redditurus, moniturusque videret, quid ageret; pleraque ad Regem destinari; sed admissus non est. Itaque cum proficere se nihil sensit, nihil ultra movit, mirantibus omnibus, quo fretus, Doctorem Sinicum, Magistratu mox insigniendum, negligeret largitione placare. Cum itinere vnius diei iam abesset domo, famulum præmisit; qui de re tota socios Pequini redderet certiores, hi ad Paulum nostrum, vnicum rerum nostrarum refugium rem referunt. Is schedulam ad importunum exactorem expedit, ac etiam monet alium in Magistratu, propinquum eiusdem, qui res nostras retinebat. Qui acres ad propinquum suum litteras dedit, malè sibi consulere, qui ad aulam cum hac iniuriæ cupiditatisque fama properaret, videret etiam atque etiam quid egisset, dum Regi destinatum munus contra ius fasque detineret, simul irritaret eos, qui hac in aula à maximis quibusque colerentur. Priusquam exscendere liceret,

F 4 accepit

accepit has litteras misellus, quibūs ita perterritus est, vt metum suum dissimulare non potuerit. Itaq; per suos curiales efficere nitebatur vt ad se visitandum, frater noster venire ne graueretur. Verū noster vt auget metum, ait se superioribus diebus reiectum, nihil nunc habere quod admodum cum eo tractaret, tamen cū importuniūs ab his rogaretur, ne perniciā crimen incurreret, ad eum se contulit à quo ita acceptus est, vt pares à paribus excipimur est. Ea in visitatione multa causatus, quam non poterat eluere notam, excusationibus confricabat; postmodum ritu Sinico visitationem rependit, ac simul omnia cum fide restituit. Accidit sub idem tempus vt domum nostram veniret is Magistratus, cui quotquot in aulam publici muneris obtinendi causa veniunt, primis diebus sistere se est necesse. Ei rem vnus è nostris cum fortè occasio ita tulisset, narrauit. Itāne verò inquit ille? quo nomine vocatur is qui ita se ad publicum munus obtinendum comparat? Eum cum ad me venerit pro meritis excipiam. Sed noster res se iam suas recepisse dixit, nemini nocere velle, cumque instaret, ac noster dicere refugeret, mirè hunc nostrum morem comprobauit, qui Magistratum fauore ad propulsandam à nobis iniuriam, non etiam ad accersendum alijs malum vteremur.

Leuè fuit hoc malum, si cum sequenti confera-

feratur, nam qui ad exercendam Iobi patientiam non solum ei sua eripi, sed ipsum etiam hostis arbitrato torqueri permisit, idem voluit ut inter tam insolitos aulae fauores, quam non efferentur, insignis iniuriae condonatione comprobarent. Hostis igitur humani generis, cum nostra nobis eripere frustra tentasset, vnum est nostris plagis ac vulneribus male excipi procurauit, quod omnino fileri non debet, ut gloriemur in infirmitatibus nostris, & ne deterreantur Crucis amatores, quasi nihil hic sit quod tolleretur: pertinet denique ad rem nostram sciri quantum vel nostris subuentum fuerit, vel hac nostrorum moderatione perfectum sit. Ex ijs Magistratibus qui nostros in hac regia colunt, Vnus est, qui summum Magistratum omnium quotquot in hoc regno sunt, regionum Syndicorum, iam nouem totos annos magna cum integritatis fama obtinet. Idem censor est ac praeses omnium Magistratum, qui tertio quoque anno munerum publicorum rationem reddituri in aula sese sistunt, quod vtrumque munus in hoc regno maximum est. Is iam dudum cum nostris & nominatim cum P. Matthæo Riccio eam contraxerat amicitiae societatem, ut hodie dici possit summus rerum nostrarum admirator & fautor inter eos, qui nondum Christi sacra susceperunt. Is quodam die seipsum in villam nostram suburbanam (quam ab Rege P.

F s Matthæi

Matthæi Ricij sepulturæ attributam infra dicam) inuitauerat. Missus est ad eum excipiendū P. Iacobus Pantoja, totum eum diem amicissimè cum Patre traduxit, omnia contemplatus, demum rogauit ecquid esset in vicinorum villis visendum; cumque nostræ communem haberet parietem alia villa, sepulchrum eius Eunuchi, cui Rex quam nobis dedit, eripuerat, ad eam visendam noster eum inuitauit. præcessere curiales eius aliquot cum vno è famulis nostris domesticis, qui cum eam partem in qua tumulus erat clausam reperissent, custosque villæ clauem se habere negaret, petulanter sanè ac seruiliter pensilem more Sinico seram effregerunt. Est hoc grauissimum Sinis crimen, vel iure gentiū neglecto, vel sepulchrali violatione factum; succedit is quem initio dixi, cum nostro rei totius planè inscij. Aderat fortasse tum villa in nostra faber quidam lignarius, qui nescio quid operis concinnabat. Is hanc occasionem sepulchri visendi arripiens, inter curiales, cum artis, quo tum forte utebarur, instrumento concessit; Cuius huius amici nostri ac notus & nescio quid cum eo est forte collocutus. Curiosius omnia contemplati in villam nostram redeunt. Qui villam custodiebat iam sepulchri violatione irritatus, ubi vidit virum talem quem sciebat nostris in villæ impetratione impense fauisse, vnà cum fabro lignario ac

vno

vno è nostris omnia contemplari, ac prope metiri, nihil denique dubitavit hanc quoque nos sepulturam eripere meditari. Itaque magna festinatione mittit, qui Eunuchi propinquos moneat (nam ipse Regis gratia excidens, mortem in vinculis expectat) accurrunt illi vt rem suam tueantur. Interim is, quem dixi, amicus noster, urbem ac domum reperit. Remansit noster domi nescio quid curaturus; Itaque cum præterita iactura, & recenti iniuria metuque irritati, qui aduenerant, ex amici discessu audaciores facti, iniurijs Patrem nostrum impetere, & querelis omnia complere cæperunt. Nondum audierat Pater perfractas fores, nec de suspitione ex fabri lignarij præsentia somniarat; itaque vt importunos allatratores compesceret, egreditur domo, ij Patrem conspicati, quem nouerant potissimum impetratæ sepulturæ auctorem, iracundiam auxerunt, neque se obiurgari ferentes, in Patrem violentas manus iniiciunt, eum pugnis, calcibus ac etiam laterculis indignè contusum in suas ædes recludunt, asserentes, se, vt certam sibi mortem accerferent, eum maturos, nullum in famulis nostris qui pauci, vnicoque qui aderat fratre nostro, præsidium fuit: quin & ipsi quoque malè multati ad euocandum auxilium excurrere; idque tanta festinatione vnus præstitit, vt illum ipsum, qui abierat amicum, cursu sit assecutus, quem

quem flexis genibus (neque enim Magistratibus aliter loqui fas est huic hominum generi) appellans, totius rei reddidit certiore : is summo animi sensu rem excipiens, mittit curiales suos qui apparitorum ducem (cuius est in simili tumultu subuenire) suo nomine mittat in villam nostram Patri praesidio futurum ; quod summa celeritate praestitum est prius quam esset domi nostrae auditum, (abest enim villa nostra domo urbana vnius fere horae itinere) cum verò id etiam domi rescitum est, nunciareturque Patrem iam proculdubio interfectum mirè hoc socios affecit : Iam ad noctem vergebat dies, nec Patri subsidium aliud portis erupit, quàm famulus domesticus, qui iam multos annos domi versatus opportunè aduenit. Patres enim dum amicos monent, intra urbis portas inclusi totam eam noctem in mærore ac luctu traduxerunt. Verum famuli nostri Patrem iam aduersariorum manibus ereptum (qui ad apparitorum nomen fugam arripuerant) domum reducunt & quibus possunt subsidijs fouent. Post mediam noctem (nam Pequini nocturnis adhuc horis portas recludunt) superior in villam properat. In itinere fit obuius Paulo nostro qui longam in luctu quoque noctem abrumpens, ne nihil nostris in amore cederet, quàm celerrimè poterat auxiliaturus aduolabat, nam pridie quæ submiserat praesidia praeter vnum è famulis qui praecesserat, portis

portis erumpere minimè potuerunt. Vbi aduen-
nerunt audieruntque Patrem viuere, tum ipsi
quoque propè reuixerunt, inde ad fouendum
medendumque conuersi rem extra vitæ pericu-
lum compererunt. Itaque gratijs Deo redditis,
& socijs monitis tota domus respirauit. Audie-
runt mox Neophyti nostri neque se tenuerunt,
sed certatim omnes accurrunt, remedia sugge-
runt, & comportant, gestatoriamque lecticam
comparant, ipsique domum relatum magno a-
more comitantur. Vbi auditum est ab amicis
Magistratibus Patris infortunium, tot in domū
nostram conuolarunt vt stupori omnibus fue-
rit: Indignum omnes factum clamitare, homi-
nem aduenam regia nuper liberalitate donatū,
in ipsa vrbe Regia ab vilissimis homuncionibus,
tam indignè tractari. Monent igitur Iudicem ad
quem hoc crimen pertinebat, nostris nihil a-
gentibus, sed neque renitentibus, quoniam ex-
pediebat reprimi temerarios, ne modestia nostra
impudentiam illorum accenderet. Itaque com-
prehensi castigati que prius, nostri quàm subue-
nire potuissent, sed ne ad grauiores pœnas perge-
retur, erat enim prope capitale crimen, nostri
planè obstiterunt: quod vbi in aula percrebuit
passim Christianam moderationem omnes præ-
dicabant. Itaque quod humani generis hostis in
nostros & nominatim in eum Patrem paraue-
rat, qui perpetuus Matthæi Ricij socius fuerat &
grati

gratia plurimum apud omnes valet, in eius caput recidit. nam non parum hoc facto rei Christianæ dignitatis & opinionis accessit.

Neque hic sterit eius inuidia, quin aliam iniens viam, vbi publica male cedere sibi vidit, domestica tentaret. E domesticis famulus vnus incautè è regione loci, in quo erat lignorum strues & carbonum copia, extinctas vt rebatur prunas collocarat, sed qui adhuc sub cinere vivebat ignis, aspirante vento erupit, & forte scintillam immisit quæ sensim serpens iam crepitante flamma vicinum è Patribus vnum admonuit. Erat tum id noctis tempus quo Patres prius, cubitum quàm concedant totius diei rationem à se discussis latebris conscientia reperunt. Exijt igitur cubiculo vnus visurus ecquid esset, alia omnia arbitratus, cum subito flammâ visâ socios in clamat, accurrit domus vniuersa, & vicinis putei aquis, flammam quæ iam propè tectum occupabat restinguunt; atque si tantula mora intercessisset, actum fuisset de domo vniuersa, nec ibi sistebat malum. nam in hac regia capitale ferunt ei crimen esse, cuius ab ædibus incendium cæperit. Eo igitur extincto Deo grates referunt, ac si tum iter û diuino munere has ædes, hanc sedem accepissent.

His exercitos malis, nostros longè plura maioraque solabantur. primum ea commemorabo quæ circa rem Christianam proximè tironesque

nesque contigere. Pusillus grex Neophytorum Pequinensium bellè procedit, iisque se occupat pietatis exercitijs, quæ, cum de omnibus supra comuniter agerem, commemoravi; sed extulit sese ut solet supra cæteros, qui nullo prope anno abest ab annalibus nostris Lucas quidam. Is de quadam domum nostram venit, & cum vno è Patribus nostris non omittendam colloquutionem inijt in hunc modum. Cum perpendo mecum ipse infigne illud Diuinæ largitatis munus, quod me familiamque vniuersam sua luce colustrauit, & in Ecclesiæ suæ membra cooptrauit, intelligo quantis ei nominibus adstringar, ut longè ante præuideam ac prouideam qua ratione perpetuò eius legem S S. intra domesticos fines nullo vel apostasiæ, quod absit, vel tepiditatis crimine scdam, in futura tempora propagem. Ego sanè quamdiu superstes fuero, de Diuina eadem bonitate confido fore, ut facta tetaque sit; adlaborabo quippe, ne quàm malum intret; sed malè metuo ne vbi oculos clausero quâpiam irrepat rei Christianæ neglectio, quâ fiat ut sensim fidei lumen extinguatur, quod esset summum familiæ infortunium, ad quod auertendum vnica videtur filioli mei ac cæterorum gentis nostræ puerorum necessaria educatio; quod omnino mihi videtur obtineri non posse, nisi apud ipsos Patres educantur.

Itaque

Itaque etiam atque etiam rogo uti eos quotidianis præceptis imbuendos, domi suæ adiungere ne grauentur, nisi fortè quid occurrerit accommodatius. Ita vir bonus: Nostro Patre consilium collaudante, simulq; referente quàm in puerorum institutione nostra societas, ex peculiari suo instituto, operam in Europa nauaret, exclamavit: Næ nos beatos, regnumque nostrum vniuersum, cum hæc institutio in morem apud nos inualuerit! huic igitur & quibusdam alijs ut satisfaceret, conquisitus est quidam Neophytus ludimagister, qui non procul ab ædibus nostris ludum aperiret, & auditores suos quotidie pomeridianis horis, dissoluto iam ludo in æde nostra cogeret, ubi res Diuinas edocti Europæorū sodalitorum similitudinem pro modulo suo consecrarentur. Hic idem de quo dixi Lucas, audierat inter Christianos in more alibi positū, ut si quid alienum sortè reperissent, id in æde sacra proponerent, dum rei Dominus compareret; inuenit ille dum fortè vicos obit schedulam quandam qua continebantur debitorum nomina centum & amplius aureorum, quæ illi reperere difficile non fuisset; quoniam verò mores suos ad Christianæ virtutis normam effingere totus curat, eam schedulam in ædem nostram sacra defert, conquisitumque Dominum ad nos mittit schedulam recepturum. hæc apud hos Ethnicos inaudita & planè paradoxa (nam
Sinae

Sinæ similes euentus in bona sua fortuna reponunt, familia sibi vsurpantes) ab Neophytis nostris foras profecta, primum admirationem, deinde comprobationem, ad extremum etiam imitationem pariunt. Multa mihi de huius vnius virtute dicenda essent, sed sit instar omnium, aluisse eum iam diu & alere trium fratrum suorum familias eo consilio, vt eas Christo pareret, quod iam prope perfecit, ne sit in eius familia quisquam qui non vt sanguinis, ita sit fidei communionem propinquus.

Neque tamen solus est qui virtutis frugem in annalium horrea conuexit. Iuuenis erat quidam ante annos ferè sex Christo renatus, habitabatque apud quendam Sinicum licentiatum ab eoque lautè habebatur, cum autem in morbum incidisset, importuniùs sollicitabatur, vt inuocatis ad salutem Idolorum monstris, suffitum incenderet; iuuenis tam fœdam à Christo defectionem auersatus, nec auctoritati cessit nec timori; quod vbi vidit sollicitator importunus, Christi seruatoris effigiem ei per vim eripit: non tulit Iuuenis diutius iniuriam, sed ad pauperulam matrem eamque ægram, æger ipse se retulit, vt animi salutem, vel cum corporis periculo in tuto collocaret.

Mira est in hoc regno filiorum in parentes obseruantia; & si quidem interna respondet ei quæ in externos prodit ritus, nihil addi posse

G

iudicabis.

iudicabis. Eam ob rem natalem illorum diem lætum gratulationibus ducunt. Nostri Neophyti salutarius institutū commenti sunt, nam non rarò natali parentum die in ædem nostram ventitant, prostratique suos ritus vni Deo exhibent, suffitus ac cereos incendunt, precatorios globulos decurrunt, quod hoc anno fecere reliquis celebrius duo. horum alter Patri alter matri eo vsque vitam prorogari precabantur dum veritatis lucem aspicerent, ne oculos prius huic luci clauderent, quàm æternæ aperirent, qua in re tantò maiorum suorum superant instituta, quantò breuibus æterna præferenda.

Ita isti veteres ritus suos noua obseruantia laude perficiunt; sed ad rem in hac Ecclesia nouam, Neophyti novos animos attulere. Aduenerat iam tandem aliquando amplissimum Pauli quinti Pontificis Maximi iubilæum, quod cum percrebuisset vt sunt cupidissimi Europæ pietatis imitatores, frequentes ad nos conuenere, sciscitantes quid illud sit quidue exigat, se sui capitis iussa, cuius se esse membra gloriantur & auidissimè audituros & cumularissimè præstituros: Enituit inter ceteros, qui reliquis ad pietatem Dux est, & caput, ille noster Paulus. Hanc ob rem Patres de summi pastoris in vniuersum Ecclesiæ gregem potestate differuerunt; Eum Christi vicarium, Petri successorem clauibus donatum, cælestis

audubui

D

thesan-

thesauri habere potestatem; Eum nunc fidelibus patere velle, vt veterum delictorum nomina dissoluerent: his illi mirum quàm affecti fuerint, & apostolicæ sedis auctoritate delectati. Et quoniam in politica regni administratione est apud Sinas quiddam in re dissimili non absimile, cum Rex certis temporibus vniuersi regni reos absoluit, quam ipsi publicam remissionem appellant. Ideo factum est, vt sacram indulgentiarum vim, probè penetrarint: quâ intellectâ, magno feruore ieiunium nostrum quod Sinis est perdifficile aggressi sunt, Eleemosynæ nomine pro viribus quæ potuere contulerunt, ædem sacram magno pietatis sensu visiterunt, peccata sua sacra confessione expiarunt, & qui visi sunt idonei (nam magnus hic à nobis eorum delectus habetur) sacro epulo refectioni sunt. Dicit vix potest quantum ea res pietatem promouerit, quantum nostros solatio affecerit, cum viderent iam in hoc regno compleri, quod verus pastor ipse promisit; Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

Eos inter, qui hoc anno sese Neophytis adiunxere, tyrones quinque fuere, vel honorum vel studiorum suorum gradibus insigniti & quoniam è diuersissimis

G. 2. fere

ferè regni prouincijs fuère, ab ijs postea diffama-
 tur sermo Domini venturisq̃ue Euangelij præ-
 conibus iter complanatur. Ex ijs vnus è Che-
 quiana Prouincia, professus est se varijs dæmo-
 num illusionibus, salutari baptismi fonte libe-
 ratum. alter qui iam publicum gesserat Magi-
 stratum, è Xansiana Prouincia, cum in aulam
 venisset, in nostros incidit sagenaque conclusus
 est, qui quam acceperat veritatem ei mox com-
 munem esse voluit à qua vitam acceperat: nam
 acceptam à nostris Christi seruatoris effigiem
 Matri transmisit; hortatus vt eum quem illa re-
 ferret, reiectis inanum Deorum simulacris ad-
 oraret, ac proximo quoque tempore ad se in vr-
 bem regiam (iter est porro dierum non minus
 duodecim) salutem quam ipse inuenerat acce-
 ptura præperaret. Hoc sunt ingenio Sinæ vt
 mox è Neophytis fiant ipsi præcones. Alius ex
 alia Prouincia, Huquam vocant, superiori nihil
 absimilis, famulum habebat Neophytum quen-
 dam qui annis superioribus Pequini domi no-
 stræ seruiert, is cum sensisset herum suum va-
 rijs agitatam animi fluctibus, in nulla Sinarum
 secta conuiescere, monuit esse in vrbe regia,
 quo ille pergebat, viros è magno occidente lit-
 teratos qui patriam legem sanctissimis moribus
 ac placitis insignem prædicarent. Eo cum adue-
 nisset, famuli operâ in Neophytum incidit, à
 quo Christianæ doctrinæ compendium accepit,
 euoluit,

euoluit, & memoriae commendauit, tum ad nos
 venit, & vno verbo dicam. baptifatus in hoc fa-
 lutis demum portu conqueuit. alius è Xansia-
 na item Prouincia Baccalaureus Pequinum ve-
 nerat vt aduersus patrum suum, quo cum lis ei
 erat grauis, magnatum fauorem sibi compara-
 ret. Is alia omnia reperit quàm erat arbitratus.
 nam vt multi faciunt, nostram, famâ permotus
 domum venit, res nostras vidit, audiuit, admira-
 tus est. Sed in primis res fidei nostræ ea susce-
 pit auiditate, vt proximo quoq; tempore Chri-
 sto nomen ascripserit, quo ex tempore ita per-
 motus est, vt omnem de prosequenda lite cogi-
 tationem deposuerit, veritus ne quid illa office-
 ret Christianæ, quam recens profitebatur, pie-
 tati, hanc se professus litis remissionem illi of-
 ferre, è quo suorum criminum veniam præter
 opinionem accepisset. iamque ad suos reuer-
 tens, vt erat vir copiosus, & idem eo igne sue-
 census, quem qui misit in terras voluit ardere,
 enixè rogauit sibi comitem è nostris dari, à quo
 mater, familia, propinqui, ciues sui audirent que
 ipse frigidius erat narraturus: sed frustabatur e-
 ius petitionem, operariorum nostorum penu-
 ria; si absque illo foret, altero tanto maior in
 maxima segete messis esset. Vltimus ex ijs quos
 supra quinque numeravi, vt dignitate primus,
 ita nec reliquis rebus inferior fuit, is ad obtinen-
 dum Magistratum in aulam venerat, sed nostro-

G § rum

rum congressibus opera Pauli nostri, accipiens potestatem filium Dei fieri, quam non sperabat dignitatem est assecutus. Baptizatum suscepit è fonte idem Paulus, vt duplici nomine Magisterium obtineret (prius enim ille se ritu Sinico Pauli discipulum professus erat) & mox in cuiusdam vrbs Gubernacula vocatus, hoc nomine gratias Deo egit qui duplicarat dignitatem. Et cum ante sui officij aditum, hortatorum haberet alium Neophytum, bellici senatus Magistratu illustrem, vt sua auctoritate vteretur in ea Prouincia ad extinguendam sectam quandam, cuius impietas Diuinos honores Soli ac lunæ dabat, humanos verò parentibus denegabat, diceffurus prius domum nostram venit, Patres rogatum quibus officijs munus publicum ad Christianæ iustitiæ normam gereret, nihil sibi esse antiquius, quam commune populi bonum è Diuina lege metiri. Instructus abiit spem relinquens fore vt Christi bonus odor sit permultis ad vitam.

Premissimus hæc ne filium narrationis quam nunc aggredimur interrumperemus. Duo his temporibus ab Sinarum Rege obtinimus quibus mirum in modum nostrorum in hoc regno statio stabilita est, & rebus nostris dignitas & authoritas comparata.

Primum est sepultura P. Matthæo Riccio
attribu-

attributa, & habitatio reliquis socijs designata, in qua legem suam auctoritate regia obseruarent, Deumque suum pro regni Regisque incolumitate inuocarent: quod peritus rerum aestimator, inter ingentia Diuinæ potentiae miracula annumerabit, vt ex sequenti narratione constabit.

Deus optimus Maximus qui sanctos Patris Matthæi Ricij labores suo semper fauore fuerat profecutus, noluit eorum fructum vitæ terminis claudi, sed vt alteri Sampsoni concessit vt plus omnino moriens quam viuens perficeret, id ita contigit. Expletis Ecclesiastico ritu exequijs cadauer arcæ lignæ inclusum more Sinico asseruabatur in æde nostra, dum aliquis ad id terræ mandandum, ager suburbanus (nam intra muros Sinis est sepelire nefas) comparetur, quæ res non parum angebat socios, vel rei familiaris angustijs deterritos, vel rei nouitate suspensos, nondum enim è nostra societate quisquam ad eam diem extra Macaënsis Collegij fines humatus erat, procuratum enim vt vel in eo Collegio morerentur, vel eo mortui ad communem sociorum sepulturam deferrentur, Id in re præsentis fieri nec poterat, nec vt posset decebat, quin potius ideo nobis Diuina bonitas communem parentem eripuerat, vt eius morte magnum aliquid insperatumque perficeret.

quo die iusta ei perfoluta sunt, vnus è Neophy-
 tis qui frequentes adfuerant, vir grauis ac litte-
 ratus idemque aulicorum negotiorum peritus,
 dum ædes suas reperit, cogitare cæpit, impetrari
 fortasse ab Rege posse humando Patri locum se-
 pulturæ; quæ res præterquam quod Patri erat
 futura perhonorifica, fidem nostram, Patrum-
 que in hoc regno stationem erat confirmatura.
 Visa est ei res non indigna quæ ad socios refer-
 retur, redit igitur, consilia sua exponit, facileque
 persuadet vt explorent, quem tanta res exitum
 posset sortiri: Itaque cum eo quem dixi Neo-
 phyto libellum Rege offerendum delineant, eū
 deinde limandum concinnandumque Leoni
 Neophyto (quem P. Matthæus Ricius nuper
 ante obitum sacris aquis eluerat) Magistratui
 grauiſſimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri
 tradunt, qui & hoc perfecit, & Patrum consili-
 um non probauit solum sed direxit, & quamdiu
 præſens in aula adfuit, non parum promouit.
 Inde libellus ille familiaribus quibusdam viris
 Principibus ostensus est eo consilio, vt socij sen-
 tentiam eorum audirent, nec temerè quicquam
 aggrederentur, & vt suo tempore quod ijs au-
 ctoribus tentabatur, ijsdem fautoribus proce-
 deret. vno omnes ore comprobarunt, & auxilio
 fuerunt: quod eò magis mirum videri debet,
 cùm res temeraria videri posset: nam externo ad
 hanc diem nemini, sepultura ab Rege fuerat
 concessa,

concessa, et si quibus indigenis permittitur, eam illi, licet sint potentissimi, multis vix meritis, & supra merita largitionibus assequuntur. Libellus, in hanc ferè sententiam latinè quoad fieri potest redditus, ita scriptus erat. Iacobus Pantoja (is enim externa curabat, Pater Sabatinus rebus domesticis præerat) regnorum magni occidentis Clientis, libellum offero supplicem, in gratiam alterius quoque externi regni clientis, iam vita functi: suppliciter ab insigni tua clementia locum sepulturæ peto, vt regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosque remotissimarum regionum aduenas complectantur. Ego Iacobus Pantoja sum aduena è regno longissimè dissito, verùm permotus virtute ac fama nobilissimi tui regni, triennio maris fluctibus iactatus, amplius sex mille leucas confeci, non sine continuis laboribus ac periculis, anno denique octauo & vigesimo Van-lie (nomen est Regis è cuius inauguratione Sinæ suos annos numerant) duodecima luna, cum Matthæo Riccio alijsq; socijs omnino quinque, ad aulam tuam peruenimus & nonnulla terræ nostræ munitula obtulimus, ex eoque tempore regium stipendiũ in alimenta quod tuũ est in nos singulare beneficiũ recepimus. Tantum illud profectò, vt si sanguinè aut vitam ipsam nostram impenderemus, par tuo merito nihil referremus. Posthæc anno nono & vigesimo Van-lie luna

G 5 prima,

prima, libellum M. T. obtulimus vt aliquem
 viuendi locum impetraremus quò tua Regia
 clementia ac benignitas in aduenas eluceret;
 dumque annos plures voluntatem tuam præ-
 stolamur, neq; vnquam nobis deesset, licet nul-
 lis nostris meritis, regius commeatu; trigesi-
 mo & octauo anno Van-lie tertiæ lunæ, die de-
 cima octaua Matthæus Ricius iam senex ex æ-
 gritudine diem suum obiit. Ego alterius regni
 cliens, pupillus remansi, ac satis dignus cuius o-
 mnes misereantur, itinere ad Patriam repeten-
 dam longissimo, nautis cadauere reformidanti-
 bus. Quia in re illud solum mihi spei superest,
 nos post tot iam annorum M. T. fauorem, non
 tam exteros, quam indigenas censeri posse, atq;
 inter populum annumerari qui regium tuum
 curram sequitur vt tua velut Yao clementia (fu-
 it is Rex Sinarum olim qui ab omnibus sanctus
 habitus est) non solo Sinarum regno claudatur,
 sed ad extera quoque sese regna protendat, cum-
 que viui regio fruamur commeatu, confidimus
 fore vt etiam à te mortui terræ gleba tegamur,
 idque eo magis, quod socius meus Matthæus
 Ricius ex quo magnum hoc regnum attigit, se-
 dulo dedit operam in discendis litteris vestris
 iisque virtutibus exercendis quas vestri libri do-
 cēt. Accedit eodē quod magna animi munditie,
 extremaq; corporis compositione, die noctuq;

sancti illius omniq; in omni sacros
 amiq; 1 0

facros odores, in ara cæli domini accendebat, eumque rogabat per M. T. incolumitate, vt hac ratione minimã aliquam tuorum beneficiorum partem adæquaret. Suum insuper candorẽ fidelemque animum summis in aula tua & infimis quibusque probabat (neque enim audeo, quod non est, comminisci) vnde eum omnes discendi cupidum (loquendi modus est apud Sinas ac si virum probum appelles) appellabant. Itaque libros plures edidit, qui iam ante regnis transmarinis sapientiæ laude celebris habitus; vt primum hoc tuum regnum attigit ab Magistratibus coli cæpit. Quo viro cum me meosque non comparare ausim, minus etiam quã ipse, spei habemus, & dolet nobis, exiguam illi sepeliendo terræ portiunculam deesse. Cum lachrymis igitur rogamus aut agrum, aut fanum alicuius partem aduenæ humando cadaueri. Nos, qui superstites sumus sedulo consuetum socij nostri institutum obseruabimus, Cælique Dominum venerantes, ab eo petemus Parenti tuæ, ac tibi millenos vitæ annos, vt quoniam, tanto nostro solatio, fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuissimæ formicæ hanc gratiam rependamus, ad quod præstandum, ipsum nos tui beneficij pondus impellet, interim regium tuum mandatum exspectantes. Libellus in hunc modũ se habebat in quo vertendo si stylũ Sinicum secutus sum,

sum, quàm proximè, consulto feci, ratus ita fore gratiorem, facile enim intelligent omnes cuius idiomati suum esse proprium nitorem ac leporem. Sed priusquam vltèrius in re narranda pergam nonnulla sunt necessario breuiter præmittenda, sine quibus nõ facile quæ sum narraturus intelligentur.

Ac imprimis ingesserit fortasse dubitationem aliquam quod in libello dicebatur, Patres permotos regni Sinici fama huc nauigasse, cùm Euangelij promulgandi causà id factum sit. Sed sciendum est omnino aduenas regno Sinico omnes excludi, præter tria eorum genera qui legibus permittuntur: primi sunt qui è vicinis regnis annum regum suorũ vectigal sua sponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagrant, alij etsi vectigales esse nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneraturi adueniunt, quamquam hi lucri ferè causà aduentantes, ab suis se Regibus Missos mentiuntur; tales sunt qui ab occasu adueniunt negotiatores Saraceni, in quorum comitatu, vnus ante annos aliquot frater noster è Mogorum regno Cataium lustraturus, Sinarum regnum petijt. Tertij sunt ij qui huius regni fama permoti ad virtutis, vt ipsi arbitrantur Sinæ, odorem accurrunt perpetuam in eo sedem figere cupientes, ex ijs olim fuere permul-

permulti sed nunc fortasse non ita bene olet, ut ipsi arbitrantur. Ex hoc ultimo genere gerere nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod superiores alij ad sua proculdubio regna remittuntur, habiti pecorum potius, quam legatorum loco, idque eam ob causam quod nondum novit Sinicum Imperium Regem ullam, qui cum amicitiae iura velit habere communia. Hic vero titulus, etsi ascitius est, retinet nos in hoc regno & socios in posterum non excludit, neque tamen opinandum est nos hic Evangelij promulgandi voluntatem, aduentus nostri causam celare, nemo enim est qui nobiscum agit qui hoc nesciat, sed eo quem dixi praetextu sese Magistratus amici tuentur, ad nos in hoc regno per leges retinendos.

Alterum quod praetermittendum non duxi est modus hoc regnum administrandi; qui est plane monarchicus, ut omnia ab Rege ipso statui necesse sit. id fit per libellos, quos cum Rex non admittit, seponi iubet; quos autem admittit, ad summos regni Magistratus bis remittit, ut videant quid fieri deceat. quidquid ab his ad Regem redit, approbandum, qui vix à Magistratum sententia unquam recedit. Sed haec ex ipsa narrationis serie clarius patebunt: Scriptus erat hic libellus cum suis sigillis, forma, imo ipso caractere peculiaribus: multi enim ad hanc rem ritus ex praescripto observandi. Prius hos libellos quam

quàm ad Regem admittantur, reuideri necesse est approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut transmittit aut retinet pro arbitratu, præter eos qui ab syndicis regijs proficiuntur, ij enim quoties volunt absque vllius approbatione Regi libellos suos mandant. Veritus itaque Pater ne hic obex in limine obijceretur, qui rem omnino disturbaret, effecit auctoritate syndicorum Præsidis, de quo supra meminimus apud libellorum cancellarium, vt libellum nostrum admitteret, quem eo quo accepit die, ac prope momento ad Regem transmisit. Moris est vt libelli omnes qui Regi offeruntur sæpius ab eo qui offert exscribantur eo consilio vt singula exemplaria ad eos Magistratus deferantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest, id Pater præstitit, libellumque primo detulit ad duos qui hoc tempore maximo Colai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquiana Prouincia oriundus prius ad hunc Sinicæ dignitatis apicem quam contingeret Nanquini cū gereret Magistratum, nostris familiariter vtebatur. Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus domi suæ Patrem Matthæum Ricium bis familiariter exceperat, is cum hunc libellum inspexisset magno sensu visus est excipere Patris obitum, eumque sæpius per honorificis nominibus compellauit; sed quod ad præsens negotium pertinebat respondit, tantum

virum

virum plus etiam aliquanto mereri quàm quod petebatur, cum etiam templo in quo ei statua erigeretur dignus esset, (quod fieri solet in hoc regno publicè bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legem vel exemplum quonixus talem sepulturæ locum, homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentius, ecquis modus eam rem procliuam faceret, hæc omnia renunciari Patri iussit per vnum e Magistratibus sibi subditis, ipse causatus ægritudinem visendum se non dedit. id studio fecit, quod fauere vellet; est enim in hac aula positum in more, vt quo quis impensius alteri patrocinari cupit eo studiosius eius colloquia consuetudinemque deuiter, ad tollendam omnem largitionum suspicionem. His persolutis officijs, domi res impense Deo commendabatur dum Regia voluntas, quod tertio ferè die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus effecit sine dubio is, qui corda regum manutinet, vt permotus fortè Rex memoria nostrorum quondam munerum & horologij portabilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam recedit, sese ad annuendum inclinaret, itaque libellum nostrum cum alijs ad Colatum quem dixi misit, vt ex more responderet; fecit ille, negotium remittens ad id tribunal cuius erat de ea re iudicare.

Exijt igitur die tertia libellus cum hæc
appro-

approbatione, redditusque est ei Magistratui qui
 ad Regem transmiserat, ut illi tribunali, cuius
 hæc propria causa foret, demandaretur. Cum
 autem Respublica Sinensis vniuersa sex tribu-
 nalibus contineatur; videlicet Magistratum,
 rituum, quæsturæ, operum publicorum, rei mi-
 litaris ac denique criminum puniendorum. Is
 sententiam tulit, eam causam, quod munus esset
 regium, ad tribunal quæsturæ pertinere, quo et-
 iam libellum mox transmisit uti responderet.
 non hîc extra metum erant Patres, quod in eo
 tribunali nullus esset admodum familiaris Ma-
 gistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri.
 Pater rem itaque retulit ad amicum illum syn-
 dicorum præsidem, qui operam suam obtulit ad
 eum libellum, à quæsturæ tribunali ad rituum
 tribunal, in quo plurimi nostris impensè faue-
 bant transferendum, nam ad illud quoque, cui
 externi omnes subditi sunt, iure poterat pertine-
 re, nec minus fecit quam promiserat, quare præ-
 ter auxilia Diuina, humana quoque sperabamus.
 in eum finem contulit se Pater ad duos, quibus
 hoc negotium à tribunalis Præsidente speciatim
 fuerat demandatum, quibus detulit tenue libro-
 rum, quos nostri iam Sinicè fecerant munuscu-
 lum, cum orbis terrarum Cosmographica de-
 scriptione. Vterque tamen nostris non erat no-
 tus, & postulata nostra comprobauerunt, & opem
 suam quam liberalissimè obtulerunt, & eorum
 alter

alter, cum visitationis officium de more reperiret, recepit, se responsum quam maximè ex animi nostri sententia Regi redditurum, idque non solum ex propensa in nos animi sui voluntate, sed quod illud impensè ab ipso Colao propinquo suo esset commendatum, quæ verba nostros non parum de rei felicissimi successu, securos reddiderunt. Leo quoque Neophytus noster ad rituum tribunalis summum præsidem se contulit. Is vir erat grauissimus vel officij Maiestate vel litterarum fama vitæque integritate venerabilis; cum eo velut cum Magistro quondam suo, multis egit de re nostra ad quam ille opem suam quoniam nunc in eo res tota vertebarat & promisit liberaliter & exoluit postea cumulatè. Interim dum Patres hoc rituum tribunalis responsum taciti præstolantur, non defuit vnus aliquis ex eodem Tribunali, qui persuadere conaretur sufficere si nostris pars aliqua cœnobij profanorum cœnobarum assignaretur, in qua vna cum illis nostri morarentur. Quod exitinere, dum ad munus suum gerendū ex aula recedit Doctor Leo, Patribus scripto renunciat, idem addit ad eundem qui hæc spargebat, litteras quibus rogabat vti nostris in hoc negotio fauere ne grauaretur; nec in animum induceret posse nostros aliquid cum profanis illis idolorum Ministris habere commune, quorum educatio, vita, lex, eruditio tantopere ab

H
eorum

eorum institutis discreparet. perculit ea res nostros quod satis per se procliuis videretur, quodque si contingeret non esset nostris institutis perincommodum solum, sed etiam S. S. Religioni nostrae minus honorificum. Verum paulo post rescitum est eum inanem fuisse metum. alia omnia, multum ex animi nostri sententia comparari: quo audito nostri non parum respirarunt. id secundum responsum intra mensem ad Regem redijt, quod pro Sinensium negotiorum cunctatione praeproperum videri potest. responsum tribunalis rituum nomine, ita scribebatur. Initio, ex more libellum superiore ad verbum repetebat, deinde ita prosequabatur. M. T. mandauit vt de hac re illud tribunal ad quod pertinet iudicaret. cum itaque ad me peruenisset, regni nostri leges constitutionesque euolui, vnam reperi in hanc sententiam: si aliquis ex ijs aduenis, qui ad hoc regnum solent venire, in itinere moriatur, si cliens est (nam ipsi quoque Reges aliquando venere) & nondum ad aulam nostram peruenerit, Quaestor noster in ea Prouincia in qua diem suum obire contigerit, ei locum sepulturae designabit; & ad eam lapidem eriget in eoque sculpet, quis fuerit qui vita functus est, & quo consilio venerit. Alia quoque; lex ait: porro si mori contigerit postquam aulam attigerat, prius quam regia fuerat munificentia ex more donatus, vrbis Regiae Gubernator

nator illi sepeliendo sumptum suppeditabit; porro si iam fuerat regia munificentia ex more donatus, suo id sumptu comparabit. nunc verò tamen si Matthæus Ricius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remotissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius regni nostri fama, & iam annos plures regio fruebatur com meatu, tandemq; vrgenti ætati concessit, iter autem ad eius regnum remotissimum, ideoque eius feretrū in Patriam reuehi minimè potest: quid igitur? cadauer in summa humo expositum comiseratione dignum non erit? quod si dignum est, annon quoque iustum est vt ego me Iacobi Pantojæ postulatis accomodem, & aliquam allaris legibus interpretationem inueniam, vt denique ei detur ager quem ad sepulturam postulat, hacque ratione noua veteribus M. T. beneficijs beneficia cumulentur? quando hic in manus meas libellus venit, vidi planeque perspexi insignem virtutis tuæ regiminisque tuæ famam, ad se pellicere regna terrasque remotissimas, ex ijsque viros qui nunquam lapsis retrò sæculis ad hæc regna peruenerunt modò permotos allectosque bonis regni tui moribus ac legibus huc aduenire, prout nobis exemplo Matthæi Ricij sociorumque eius constat, qui iter immensum emensi ad aulam denique tuam peruenerunt Maiestati tuæ dona obtulerunt, tuaque beneficia iam plures annos receperunt, idem quoque Matthæus Ricius

sedulus in discendo fuit sensimque proficiens
multa assecutus est, librosque celebres edidit, ac
denique vita functus est: cadaveris externi è re-
gionibus remotissimis quis non misereatur?
nunc eius socius Iacobus Pantoja in eius sepul-
turam agri particulam petit: cuius licet causa
non eadem sit cum legatis suorum regum, ta-
men cum ita diu vixerit in vmbra tuæ Maiestatis
vt se iam pro indigena haberi velit, eidemque
vivo ac socijs stipendium in alimenta numeratum
sit, eius mortui cadaver in summa terræ superfie
cie iacere quis sinat? præterea Iacobus Pantoja
cum reliquis socijs cupit mortem à vita non
discrepare, vt insignis tua clementia mortuos
non secus ac viuos complectatur, ideo prioribus
eius postulatis assentiens, peto vt Tua Maie-
stas iubeat ex hoc tribunali ad Governatorem
huius vrbs Regiæ mandatum mitti, vt fanum
aliquod desertum absque incolis conquirat, ad
simul agri partem ad Matthæi Ricij sepulturam,
& ad Iacobi Pantojæ ac sociorum habitationem
vbi suo arbitratu suam legem obseruent, cæli
Dominum venerantes, eum pro Tua Maiestate
deprecentur. Hæc res est digna tua magnitudi-
ne, arida ipsa ligna (id est cadauera) complecti
beneficijs, & aduenas è longinquo benignè hu-
maneque tractare, quod valebit etiam ad eos
magis magisque extimulandos vt fama tui re-
gni inperpetuum propagetur. Itaque censeo ius-
tum

stum esse eius annuere postulatis, nihil tamen auctoritate fretus propria statuere. M. T. certiore reddo, ut id statuat quod è re sua magis esse iudicarit: anno Van-lie octauo ac trigesimo, quartæ lunæ tertio supra vigesimum. Hactenus libellus. Eum Rex cum accepisset insequenti die ad Colaum ex more remisit, uti responderet, qui subscripsit ita sibi videri faciendum, ac remisit ad Regem, qui propria quoque subscripsit manu: xi, id est fiat vel ita sit, tertioque die redditum est hoc vltimum responsum, rei totius clausula; qua ex causa nostri ingentes Deo gratias ut par erat habuere; cuius numine res tanta ad Euangelij in hoc regno promulgationem stabiliendam iam perfecta erat; porro non in executione minus quàm in impetratione eius eluxit potentia, cum difficultates omnes ita resciderit, ac si totius aulæ magnatum animos in pauperum aduenarum patrocinium conspirare mandasset.

His peractis rei que summa iam in tuto collocata, ad agendas ijs gratias, qui hoc negotium huc vsque promouerant, Pater adiecit animũ; & quoniam vacuis in re simili manibus comparere Sinis est inurbanum; neque munera tantis viris digna nostra paupertas patiebatur, quæ neque ipsi à nobis expectant, Pater Iacobus Pantoja qui rem hanc vniuersam procurauerat nonnulla pereleganti opere, in quo est sane ad-

H 3 mirabi-

mirabilis, construxit horologia Solis Lunæ ac stellarum simul vna in lamina eburnea, quæ vt noua, fuere gratissima, cupiditasq; eorum vsum ediscendi Patrem admisit in intima horum primatum penetralia, quod auctoritatem simul ac facultatem negotij plane conficiendi dedit. Ipse Colaus inprimis Patrem humanissimè tractauit, in museum suum sanè familiariter admisit, vsum horologij didicit ipse feliciter, vt mox in ipso sole experimentum fecerit magna sua voluptate. ab eo tum petijt Pater, vt à Pequinensis Regiæ Governatore peteret, vti de loco nobis opportuno prouideret. recepit ac præstitit deinde cumulatè vt infra narrabitur. gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater Præsidi tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is etsi est è maximis huius aula primoribus & qui proximo gradu ad summum Colai munus aspirat, excepit tamen tanta Patrem vrbantate quanta gregarius quilibet Magistratus: nam & abeuntem ad mediam vsque plateam coram vniuerso suo comitatu honoris causa deduxit. Deinde die insequenti domum nostram, magno apparatu venit visitationis officium redditurus, quod ab eius generis Magistratu nec ante fieri contigerat, nec sperari poterat. ibi familiarissime præter multa vsum horolo-

horologij sui didicit. Dici vix potest quantum in hac re nostris fauerit, & quantam ex his congressibus de Diuina lege opinionem conceperit. id maximè patuit cum ante datum Regi responsum, adijt eum Pater rogaturus vt nonnulla immutaret, quæ videbantur Euangelij promulgationem impostero posse velut è transuerso non nihil impedire. Verùm ille subrisit, solemnia sunt ista, inquit, verba, Tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hac aula tribunal, quod non intelligat legem illam quam prædicatis iustam esse, veram esse? & sanè negotium vestrum hæcenus eo vsque prouexi, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Gubernatori Pequiniensi cuius nunc in manibus est negotium vt locum ex animi vestri sententia conquirit, is amicus meus est meusque in Doctoratu Collega, eiusdem anni (hi se per totam vitam fratrum loco habent & appellant), Dominus tantis tanti viri beneficijs rependat aliquid sui fauoris, vt quod verum fatetur amplectatur. Præsidis exemplo adducti cæteri eiusdem tribunalis Magistratus, pro se quisque nostros honoribus colere, fauore prosequi nunquam destitère. Nec hi solum sed ipsi quoq; curiales, qui sæpe molestiores sunt heris ipsis, nullū nostris negotiū, spe alicuius largitionis emūgendæ

facefferunt, ita vt res tanta nullo prope sumptu perfecta fit. Haftenus nostri Neophyti sese pra gaudio vix capiebant, sed tamē vbi tantam tanti viri in nos humanitatem vidēre, stupuerunt, asserentes sibi nunc demum exploratum esse totum hoc negotium à Deo optimo maximo, praeter ordinem gubernari: quis enim non stupeat virum hunc qui nulli nec propinquo vquam nec amico in tota vita per omnes quos decurrerat honorum gradus, fauerit, iam praeter morem tenuibus aduenis ante ignotis, à quibus nihil sperare poterat aut metuere, tam impensè fauisse? confecto iam nostro negotio cum idem parentis suae luctum, abdicato ex more Magistratu, triennem ingressus, domum repetijt, Patrem qui parentatum ritu Sinico iuerat, familiariter interrogauit ecquid ab se in hoc negotio expectaret?

His visitationum officijs, hoc euentu expletis, ad Gubernatorem conciliandum applicuit Pater animum. Nostris erat ignotus ille, satisque metuendum ne nihil admodum de re nostra laboraret: sed qui omnium corda manu tenet, hunc praeter ceteris omnibus nobis ita conciliauit vt in causa nostra nihil dubitauerit maximorū inuidiam incurrere, nostrosque contra multos incurfus deinde tutari. Is prima Patris visitatione ita captus est, vt omnia cumulatè sponderit, & opportunè accidit quo tempore Pater

cum

cum eo colloquebatur, litteras ab vno, ab altero preces, vtroque grauissimo Magistratu venire, vti nostris impensè faueret; quod propensum iam eius animum planè in nostram partem impulit, cum videret quo loco nos haberent maximi aulae primores. Die insequenti magno apparatu domum nostram misit dignum se munus, ipse deinde subsecutus est, qua ex visitatione tam intimus repente haberi voluit, vt imposte- rum in libellis visitationis eo se titulo compellaret, qui domesticum sonat, quo non æquales solùm sed intimi quique se compellant. fortè hoc ipso tempore contigit vnum ex ijs Magistratibus sine cuius sigillo mandatum Regium intimari Gubernatori non poterat, aliquod menses nominatum illum quidem, sed ab Rege nondum confirmatum, sigillo carere, quæ res nostrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magistratum consilio nostri locum aliquem sibi commodum cõquirebant, sed nihil inuenere quod omni ex parte posset probari. Itaque statuerunt rem ipsis Magistratibus permittere, Deo fidentes, quod vt optimè postea cessit, ita valuit multum, ad eximendos inuidia nostros, quos constabat sepulturae locum ab Rege petijisse, ab Magistratibus accepisse.

Dum hæc geruntur resque in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus scripsit

H s amicus

amicus quidam è rituum tribunali tempus esse cum Governatore agendi, nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupuere nostri cum constaret eum, quem dixi Magistratum, suo nondum sigillo vti posse, vnde illis tam repentinus fauor. Pater Colum denuo adit in memoriam reuocaturus si fortasse tot inter negotia nostrum illi excidisset, vt cum Governatore suam ipse auctoritatem interponeret. Qui conspecto Patri præripiens sermonem, negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ex singulari fauore ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Governatorem destinaui, cui etiam ipsemet rem commendaui, tametsi nihil erat opus, nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commendaui alteri cuidam conciuui meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Hæc ille coram complurimis, stupentibus omnibus maximeque ipso Patre, qui tum demum intellexit vnde nobis tam inopinus fauor affulsisset. Reddat illi Dominus hanc beneuolentiam sua tandem aliquando luce donato: ab ipso quoque, quem dixi rituum Præsidi litteræ impetratæ sunt in eandem sententiam amplissimæ. Nec ipsum Governatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hæc
sibi

sibi ratione obligaret, vel quod eorum virorum auctoritate factum suum tueri aduersus obtrectatores fortasse aliquos deinde poterat, prout fecit: eum quoque Pater eodem die cum suo munusculo visitauit; quod vt ille acciperet adduci vix tandem potuit. Die insequenti pro tribunali iussit, vti duo alij Gubernatores ei subditi qui propius negotia popularia attingunt, mitterent qui eiusmodi sepulturæ locum inuestigarent, quam celerrimè, sibi que renunciarent. Eos quoque Gubernatores cum Pater visitasset beneuolos fore reperit, nam infirmi omnes ad nutum sese superiorum accommodant: ij quos huic negotio deputarunt, iussi domum nostram venère. vti ex Patribus intelligerent cuiusmodi locum vellent, iussi enim erant Gubernatores Patrum quoad fieri posset sequi voluntatem. Tridui quatruiduiue spatio quatuor ipsi loca designarunt, rogaueruntque vti nostri maxima dissimulatione, quasi qui locum aliquem suburbanum, in quem ex more Sinico sese reciperent studiorum causa in ea sese conferrent, electuri, quòd è designatis quàm maximè placeret. In his erat sanum quoddam prius villa suburbana, Eunuchi cuiusdam è maximis Regij palatij, qui cum nescio quid peccasset, ab Rege capitis damnatus in vinculis viuere etiamnum, nescius qua eum die, iubeat

Rex

Rex extremo supplicio affici. Is cum se videret non gratia solum regia excidisse, sed in eas angustias redactum: hanc suam villam raptorum ut manibus eriperet (Eunuchorum enim in hoc regno bona ferè sunt illius qui primus occupavit) eam villam in fanum consecrauit, idque specioso nomine, disciplinam bonitatis appellauit. Leges in hoc regno non sinunt priuatum quempiam fana erigere (et si conuiuentibus Magistratibus permulti, maximè potentiores Eunuchi, erigunt) quæ tamen erecta quolibet modo fuerint, eo ipso sub rituum tribunalis recidunt potestatem. Sed qua ille arte villam suam cõseruatam ibat, eadem perdidit. Nesciebant Patres cum hunc locum lustrarunt, Eunuchum illum adhuc esse superstitem; quod si sciuisent, non facile eum cæteris prætulissent, postea autem quàm rescuere non erat in eorum amplius potestate fani alterius electio. Villa erat accommodatissima, nec plus quàm vnum idolorum ministrum alebat, ementito enim fani nomine, re villa suburbana fuit. mox igitur qui missi erant Gubernatores illos inferiores certiores redderunt: quorum alter vt à nostris largitionem fortasse aliquam emungeret, vnum ex ijs remisit vt pretium eius loci æstimaret, sciretque ex ipsis loci custodibus quanti eum æstimarent: Respondit qui mittebatur in munere regio pretium non spectari, inquiri verò de pretio omni

NO NON

no non posse, nam si quid fortè possessor subodoraretur, cælum ac terram proculdubio moturum esse ad suam villam conseruandam, quod etiam quolibet alio in fano futurum erat, cum nullum esset plane ab omni custode ac possessore desertum. Gubernator nihilominus ille qui nummos non causas volebat à suo imperio nihil remisit. Ibat ille parum lætus, & ecce Diuino plane consilio pro foribus amici cuiusdam Magistratus, è domesticis nostris famulum quē nouerat conspicatur, accedit, narrat quorsum & quàm inuitus eat: aderat in ea domo Pater rei curandæ, hunc famulus, iusso tantisper homine præstolari, de re tota reddit certiozem. non Patrem minùs quàm amicum ea res perculit à quibus largitionis spem id olere mox intellectum. Itaque amicus ille qui longè superiorem gerebat dignitatem iubet eum qui mittebatur morari, dum ad Gubernatorem scribat, se res nostras habere pro suis, eas tractet uti suas ac simul verbis mandat, de pretio nihil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernatorem maiorem, iussum esse locum, non pretium inquiri. Hic, ut erat inferioris ordinis, respondit quàm modestissimè, se iussa facturum, idem Patri qui deinde subsecutus est, responsum dedit, & mox Gubernatorem supremum monuit, qui pro tribunali sua manu scripsit: disciplinæ bonitatis sanum quod N. Eunuchi, capitis à Rege damnati

mnati sit, nihil opus est pretio comparari, idolorum minister qui id incolit expellatur, & Iacobo Pantojæ ac socijs illico tradatur: quamquam omnia, quàm secretissimè fieri pouit hæctenus, peracta sunt, non defuit tamen priusquam hæc vltima sententia ferretur, è curialibus nescio quis, qui Eunuchi propinquos moneret, agi de suo fano, auctoritate regia, magni occidentis aduenis tradendo, sed quia id in animum sibi inducere minimè potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gubernatoris voluntatem mouère. Impetrato hoc mandato, ingentes Deo gratias nostri retulère, rati nihil iam ad rei firmitatem superesse: sed nimirum ignorabant quantis adhuc emenda laboribus; actis Gubernatori gratijs Pater eum rogat, vti profanum illum fani cultodem ad se accitum ipse amandet: nec mora, satellites duos destinat, qui eum in diem crastinum pro tribunali sibi sistant, ibant satellites cum mandato in tabulis, ex more descripto, vt eum adducerent, & ecce illum ipsum nihil minus opinantem ex itinere offendunt, moxque abducunt in Gubernatoris palatium vbi in sequentem diem mirè suspensus substitit, ecqua culpa insimularetur: qui vbi aduenit, nixis coram Gubernatore genibus, ab eo iussus est templum suum extemplo deserre, & in aliud commigrare, quoniam illud ab Rege, Iacobo Pantojæ ac socijs esset datum, eorū
 lex,

lex, à tua inquit multum differt, communem cum illis vitam agere nullo modo potes. Abijt ille nec verbum locutus, imò satis lætus, se metum verberum, & alicuius culpæ grauioris euasisse, nec mora, suam suppellectilem conuasauit, eoq; ipso die abscessit. ergo nostri eodem ipso die Neophytis comitibus loci possessionem adierunt, ea res, facile est credere, quantum Eunuchum illum reum, suæque factionis cæteros pupugerit, itaque in villam mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixere se ab Rege, defuncto socio aliquem sepulturæ locum petiisse, hunc sibi ab Magistratibus sua sponte, nulla sua postulatione assignatum: si cum Regem Magistratusque audierunt, abiere, nondum satis certi, quid consilij in re tam desperata caperent; verebantur enim ne si quid molirentur extremam reo perniciem accerferent: id maximè patuit cum ad Patrem venit Eunuchus vnus aliquis, asserens constare iam sibi nostros in hanc villam occupandam immisos esse ab Magistratu, se ipsos non intrusisse, certum tamen sibi esse ius suum prosequi, petere se, eam rem nostri ne grauatè ferrent: cui respondit Pater, se nihil habere quod molestè ferat, dum ipsi rationis limites ne excedant. Interim tamen tempus illis iacturæque sensus omnem exemit metum. die quadam, explorato tempore quo vterque Patrum aberat à villa, non pauci
Eunuchu.

Eunuchuli turmatim irrumpunt, cumque vnū è fratribus nostris cum aliquot Neophytis, quos ad loci custodiam Patres reliquerant, reperissent; nixi genibus, quo cultu Regem venerari, & appellare solent, aduenas illos loci iam Dominos licet absentes salutarunt, quid enim illis deerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? hæc & similia cum in nostros iniecissent, dixerunt, fanum illud quidem ab Rege Magistratibusque donatum, sed non fani supellectilem: Itaque nolentibus ijs, qui aderant, multam extulere. Huius generis fuerunt rupium quædam fragmenta, quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt, abiere multi cum supellectile, quam efferebant, reliqui cum fratre nostro ac Neophytis collocuturi confedere. dicamabo (ad fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtrū quo sibi hominum animos & tantorum tam arctè deuincit? Magister inquit meus (ita enim fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, litteras, libros legem Dei summi, quam in omni confessu prædicat, his nullum est efficacius pharmacum, ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te ait ille cum discipulus eius sis, persuade illi, etiam atque etiam, vt aliud sibi fanum maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sic ista inquit

quit frater noster vestra cura, neque enim eum pro sua modestia, decet maiora, melioraque postulare; quidquid ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. his fratris nostri prudentibus responsis, & cuiusdam è Neophytis qui adèrant, & longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessère. Cum in exteriorem aulam in qua erat idolorum ara pervenire, ex ijs vnus nixis genibus, ita cum primario simulacro est collocutus: vale extremum vale, neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitratu, vti prius, ingrediar. Verum alius ab iracundia colloquij materiam sumens, dignius veriusque cum eodem simulacro est præfatus: massa stercorea luteaque (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) si tibi non fuit virium satis, ad fanum tuum teque ipsum tuendum, ego quid opis à te sperare possum? nullo honore digna es, nec vllum ego tibi venerationis genus exhibeo, ita ille. Alij dicebant hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat, permutatum est, alterique attributum, ideo nunc prius illud de vsurpatore vindictam sumit: his alijsque contumelijs affecta simulacra, fanumque quondam suum reliquère.

Nondum hic finis tragœdiarum quas Eunucho concitarunt. Reus ille vbi vidit omnia vndique ita vallata esse vt suo nomine nihil sine periculo vltra sibi audendum superesset, hanc

I suam

suam villam, alteri Eunuchò è supremis, qui apud Regis Matrem erat in primis gratiofus, ea lege donauit, vt eam nostris eripere omni ope atque opera conaretur. mouit is omnem lapidem, ac primum à metu ac minis cæpit: immisit enim adolentes Eunuchulos domesticos suos in villam nostram, quo tempore nostri aberant; qui metu ac minis, sed inanibus, quales ferè solent esse Sinarum, cum omnia repleffent abierunt. Pater veritus ne similes molestiæ si dissimularentur, frequentiores fierent, ipsum Eunuchum illum villa donatum adit, quod cū is audisset, statuit ipse quoque tentare si quid supercilio posset Patri timoris incutere: questus est multis primum acriter ac superbè, sed Pater nihil turbatus partim grauitate ac rationum pondere, partim quoque nihil se eius potentiam minasque formidare præferens euicit, maxime vero territus est cum à Patre audijt se libellum Regi daturum vt sibi faciat in Patriam redeundi facultatem, peroso iam earum molestiarum quas ab eo patiebatur. Id asserbat, quoniam nullus est Eunuchorum, qui nesciat Patres nostros ab Rege velle omnino retineri, molestèque laturum, si quis nobis negotium facefferet, itaque iam mollior factus vrbane rogat vt ab Governatore alium sibi locū dari petat, ego, respondit Pater omnino petere non possum, sed si iussus fuero mox dimittam. A quo subdit ille;

iuberi

iuberi tibi vis? Ab Rege respondit Pater, aut ab rituum Præfide, aut ab Governatore, extra hos nemo est qui me adducet ut beneficia regia dimittam: næ homo tenax es! ait Eunuchus: eorū qui ab occidente veniunt aduenæ, nemo ita loquitur, nemo tantum potest; ego, prosequitur ille, sum inter Eunuchos Regij palatij non infimus, non semel ad Governatorem me contuli, nondum ad eius conspectum ne dum ad colloquium admissus sum: audio verò quoties accedis Palatij tibi ianuas patere, cum eo colloqui, imo etiam conuiuari. Finito hoc duarum & amplius horarum colloquio, abiit ille hoc intra se mussitans, næ ego luto vilior sum ac puluere nisi rem hanc ad exitum pro arbitrato perduxero! hic cum Eunucho congressus, etsi non sustulit omnem de villa controuersiam, valuit tamen ad excludendas in posterum importunorū hominum insolentias; ille ipse cum die quadam non ita multo post ex itinere villam pertransisset, non est passus à suis molestiæ quicquam inferri, imò insultare parantes repressit. Verum ad alia iuris auxilia conuersus, effecit primum ut ad Governatorē nonnulli scriberent, qui primarios gerebant Magistratus; quibus Governator ex scripto Regis tribunalisque rituum mandato, os obturabat. inde ubi hoc succedere minus sensit libellum adornauit ipsi Governatori pro tribunali offerendum, eo in libello multis quebatur indigenarum bona alienigenis tradi,

qui patrios Deos aris creptos, igni vel aquis erant absumpturi. Eum libellum Eunuchi quidam minores in tribunal detulere; qui multa mussitantes, cum nostros per ignominiam Saracenorum nomine compellassent (nam Europæi vultus ab ijs non admodum absimiles, hanc nobis notam apud nescios inuexere) non solum à Governatore sunt prohibiti, sed cum is pro tribunali permulta cum nostrorum laude dixisset, minimè eos esse ex eorum aduenarum aut potius barbarorum genere, qui hactenus in Sinicum regnum veniebant, & alia his similia, adduci omnino non potuit ut eorum libellum admitteret. Itaque illi re infecta abiere. Mox domum nostram mittit, qui moneret ut interim dum sese procellæ remittant tantisper ab idolis loco mouendis sibi nostri temperarent, & maxime ab ea tabella in qua super aram, Regis nomen aureis litteris expressum erat. Post hæc Governator ipse rituumque Præses, singuli suū edictum supra limen domus erigendum excipserunt & Governatoris quidem erat in hanc fere sententiam: narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia, quâ etiam remotissima quæque regna complectebatur, post varia superiorum annorum in nos beneficia, nunc demum velut sui regni incolis, ea omnino munierit atque confirmarit hac recenti liberalitate, qua hunc Matthæi Ricij sepulturæ sociorumq; perpetuæ

petuæ habitationi, locum dabat, vt in eo ritus legis nostræ obseruantes, Deum pro Regis eiusque Parentis vitæ & salute, proque pace ac regni prosperitate rogaremus. Sed quoniam verebatur ne forte quisquam nobis aliquid molestiæ inferret, vetabat ne vllus citra nostrorum voluntatem eum locum ingrederetur, aut molestus esset; qui secus fecisset, eum à vicorum excubijs vinciri, & ad suam tribunal deduci iubebat seuerissime puniendum. Rituum præsidis erat in eandem ferè sententiam. vtrumque hoc edictum non solùm hominum insolentium petulantiam repressit, sed magna ex parte Eunuchi competitores sua spe deturbauit.

Sed tamen duas in hanc arcem expugnandam extremas machinas reseruarunt, prior fuit primarij Eunuchi fauor. hoc tempore, quo se nemini Rex videndum præbet, in Eunuchorum manibus omnia ferè regni negotia sunt posita, è quibus vnus est qui Regi proximus, alter prope rex est: effecerunt competitores Eunuchi vt hic ad Governatorem schedulam mitteret, quâ superbè nimis & impotenter eum inter cætera erroris arguebat, quod tam insignem nostris villam, Eunuchis ereptam, tradidisset. Quemlibet alium terrauisset hæc schedula, verùm Governator & natura generosus est, & iam diu grauissimos gerit Magistratus, itaque indignius ferens, in iram exarsit eique dixit qui schedulam

I 3 adfere-

adferebat. Quis iste scribendi modus? ne Rex ipse quidem erroris me potest arguere. Itaque eum remisit, Eunuchum nec responso dignatus, solum exscribi Regium diploma tribunalisque rituum ad se mandatum, iussit; quæ ut vidit Eunuchus ille, die insequenti alia schedula veniam demissè petijt, causatus regij diplomatis ignorantem. hæc ipse Gubernator nostris narrauit idemque non ita multo post suavit, ut ad eum visendum se nostri conferrent, simul ad eum ferrent libros omnes, quos nostri Sinicè in hunc diem ediderant, siue de re Christiana virtutibusq; siue de Mathematicis disciplinis: hæc in diem insequentem comparata sunt, ac simul perelegans Deiparæ effigies, gnomicum horologium eburneum, & alia nonnulla, quæ ambo Patres secum detulerunt: admissi intra Eunuchi septadum congressum præstolantur, Eunuchis alijs sua munuscula, videre cupientibus ostendere, quæ omnia, sed maxime Deiparæ effigiem admirabantur. qua occasione de fidei nostræ rebus illatus sermo. post diuturnam moram misit qui renunciaret integrum nunc sibi non esse, sufficere sui negotij rationem, quam scripto dederant, se legisse: verum vrsere Patres, ut aduenas è regionibus remotissimis, nunc primum se videre cupientes, ne reijceret, quo ille audito, admisit Patres licentiatorum Sinensium cultu indutos; quos ille cum nixos genibus, ut ferè solet

solet reliquos, excipere pararet, confedit; verum
 Patres quos non decebat aliter cum hoc Eunu-
 cho, quam cum summis agere Magistratibus,
 nihil se mouerunt, sensit ille quorsum hæc ter-
 giuersatio, & assurgens eo ritu eos excepit quo
 pares à paribus excipi, Sinico de more solent.
 Inde stantes sermonem prosequuntur: quere-
 bantur Patres, se per Eunuchos quosdam, regia
 liberalitate, Magistratum auctoritate confir-
 mata, pacifice frui hæcenus minimè potuisse, pe-
 tebantq; vti suam interponeret auctoritatē. Is
 primum schedulæ ad Governatorem missæ ra-
 tionem dedit, se id regiae voluntatis ignoratione
 fecisse, post hac curaturum vti nemo ijs mole-
 stus esset; neque enim decebat summorum tri-
 bunalium statuta, ex regia potissimum liberali-
 tate orta, in dubium reuocare: suam proinde se-
 curi domum incolerent, socium humo manda-
 rent, regia regnique munificentia fruerentur:
 gratijs actis eum adducere minimè potuerunt
 vt aliquid allatorum munerum acciperet, om-
 nia vidit atque laudauit, Deiparæ potissimum
 effigiem, sed vt dixi accipere recusauit, quod
 apud Sinas sine vlla inurbanitatis nota fieri sæ-
 pe assolet.

Altera, quam competitores admouerunt,
 machina fuit ipsa Regis parens, quam ideo
 in postremam aciem reseruarunt, vt rei iam

quondam conclamatae subuenirent. Regis parens, ut horum annalium initio dixi, vetula est, idolis addictissima, cui Eunuchus, qui haec miscebat, graciosus in paucis. Ea igitur die quadam adita, queritur creptum sibi fanum idolorum, quod multis aureorum millibus aestimaretur, datumque quibusdam aduenis qui cum idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flammis absumerent, rogabat igitur unum ut verbum Regi suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Esto, pluris etiam quam dicis aestimetur, quid hoc ad Regis munificentiam? Apud Regem porro abs re est huius meminisse: quin adeo si de Eunuchio reo, ille quem dicis, dato Regi libello queratur, actum est de eius vita. tacuit Eunuchus nec ultra instare ausus est, ibique spem simul artesque suas Eunuchi posuere, qui tamen aliquo sunt a nobis beneficio deliniti; nam cum saltem agri particulam quae intermedio vico ab ea villa separatur, repeterent. Nostri ne nimis tenaces viderentur ex Gubernatoris consilio, ea sua sponte cessere.

Humani generis hostis cum satis sciret quid hac re contra se pararetur, non solos, ut hanc rem disturbarent armauit Eunuchos. Initio dixi causam hanc ad quaesturae regiae tribunal pertinere iudicatum, ad quod etiam delata, nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auocata. hinc repente quietis iam omnibus, non leuis metus as-

surgit

furgit; metum dixi, vix enim maius metu malum fuit; constitutis iam perfectisque omnibus, necesse omnino erat, vt ad illud tribunal rediret, quò domus hæc, regia nobis liberalitate donata, à Regio tributo quod priuatorum ædes pendunt, liberaretur; procuratum igitur vt è rituum tribunali, alterum quæsturæ regię tribunal sciret, hoc regium esse munus; petumque vt immunis is locus imposteriorum declararetur atque tributorum tabulis expungeretur: res ad eum devenit cui prius fuerat erepta, senseratq; auersam sibi spem alicuius lucelli, quo nomine passim malè audiebat: instituit ergo rem turbare, datis ad eum Gubernatorem inferiorum, qui locum conquiri iusserat, litteris publico sui muneris sigillo munitis, quibus iubet respondere, eccur nostris adeò magnificas ædes assignasset? Non parum ea res perculit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem è suis curialibus vnum, cum eo scripto mittit, petitque ecquid responderi velit? respondit Pater nihil esse quod responderet, se effecturum non solum, vt responsum non peteretur, sed etiam vt suum scriptum ipse, qui miserat, reuocaret. Ergo vt fidem exoluat contulit se Pater ad Gubernatorem summum, qui iam nescio vnde rem auditam, ita grauatè ferebat, vt à contumeliosis nominibus in auctorem scripti abstinere non potuerit, factusque est Patri auctor ad eum ipsum adire & expli-

explicare, Regem nostris non sepulturam so-
 lum, sed ædes quoque ad habitandum concess-
 sisse; quæ si magnificæ, at verò Rege dignæ, si
 nos indigni: Insuper petente Patre vt hoc suum
 scriptum ipse reuocaret; non parum miratus
 est ita confidenter hoc ab se peti, intulitque se
 die insequenti pro tribunali sessurum, si quid
 haberet, libellum daret. Abiens Pater, ad ami-
 cum nostrum se contulit, eius contribulem,
 narrat rem totam, monetque vt auctor sit ami-
 co suo, ne se vnus tot Magistratum sententijs
 in re iam facta opponeret, nihil inde emolu-
 menti, mali fortasse non parum sibi posse ab ijs
 offensis accersere: fecit is quod rogabatur ita
 accuratè, vt die insequenti litteras quæstor ille
 ad Patrem scriberet officij plenas, quibus se o-
 mnia ex eius voto facturum spondebat. Cum
 responso misit Pater leue rerum nostrarum mu-
 nusculum, quod vt apparet omnia composuit,
 nam intra paucos dies, publicum illud scri-
 ptum publicè reuocauit, ædesque nostras in
 perpetuum tributo regio exemit. Atque hic
 finis fuit huius rei, quæ multum ad Dei glori-
 am vt speramus aliquando valebit. Exin no-
 stri quietam nacti hæreditatem, ad agendas
 Regi gratias, solitis ritibus concessere, qui ri-
 tus cum idem sint cum ijs quibus Patres initio,
 cum in hanc aulam venissent, Regi de stipen-
 dio gratiam habuere, nihil opus est repetere,
 vniuer-

vniuersa enim Sinicæ expeditionis historia, ad hæc vsque tempora vna cum his annalibus, vt spero in Europam appellet, lucemque aspiciet. Hæc omnia iam tandem aliquando pacata, securiora quoque ac firmitiora reddita sunt, tribus alijs diplomatis trium tribunalium, vnum fuit, alterius rituum Præsidis, qui nuper in recedentis locum suffectus, alterum ac tertium aliorum duorum tribunalium quæ quia in Europa inusitata sunt, non nomino, sed tamen in hac aula præ cæteris, ex seueritatis fama, terrorem incutiunt.

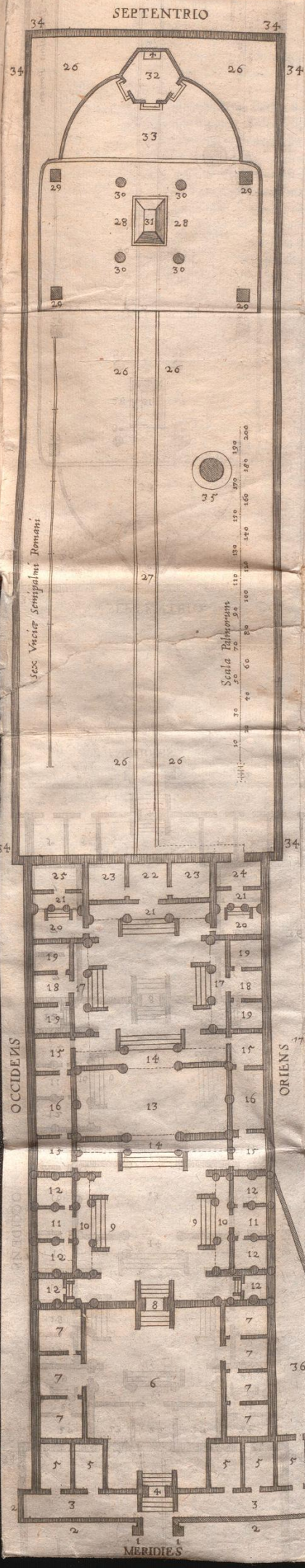
Vrbis quoque Gubernator nondum tot fauoribus contentur, sua sponte statuit, Patrem Matthæum Ricium, & in eo nostros ornare: nam ex Sinico more quem in his ipsis annalibus in Nanquinenfi residentia fusius explico, misit magno curialium suorum comitatu, festoque tympanorum ac tubarum concentu per nobiliores vrbis vicos, domum nostram inscriptionem quandam, cubitalibus litteris in insigni quadro, quâ opere quâ pictura, quæ ad Patris Matthæi Ricij tumulum erigeretur, perpetuum tam amicitiae monumentum quàm tanti viri ornamentum. Ea inscriptio quatuor litteris (ita enim fere est in more positum) expressa erat in hunc modum: Mo y he yen: quod quatuor syllabis, dubiū an breuius an significantius hoc sonat. Ad iustitiæ fama venienti,
libros.

librosque celebres edenti. Et infra characteribus minoribus Matthæo Ricio è magno occidente, Hoam kie sci (cognomen est nomenque eius, quod ab annalibus nostris abesse non decebat) vrbs regiae Pequinensis Gubernator erexit.

Video nunc à nonnullis fortasse desiderari topographicam loci delineationem; sed melius est spectandam quàm legendam proponere, ex adiuncta tabella videri potest.

Locus tabella spectanda.

Abest hæc villa ab vna, è portis vrbis, octava leucæ parte non tota, in agro amenissimo sita, quem ideo ferè Eunuchi regij sibi ad sepulchra villasque designant, opus est firmum opere lateritio sed polito pereleganter; columnæ omnes lignæ, more Sinico, neque enim ipsi lapideas in pretio habent; ne in regijs quidem Magistratumque palatij: ante annos triginta non amplius extructa, multam adhuc promittit ætatem. nihil attinet singula describere ex ipso pretio colligere licebit operis maiestatem, supra quatuordecim aureorum millia extructori constitisse perhibetur: si hoc parum Europæis videbitur, apud Sinas thesaurus est. Ad extremum, percommodus est musis locus, atque in eum scopum Magistratus ij, quorum favore impetratus est collimarunt, vt eo in loco è nostris aliquot ab vrbano tumultu semoti libros Europæos, idioma Sinensi

PALATII SVBVRBANI

ICHNOGRAPHIA
à Rege Sinarum Soc. IESV attributi
Pequini Anno 1690.

Fuit olim hoc Palatium cuiusdam Eunuchi e curia Proceribus præcipui, idemq; postea ab eodem in Idolorum Fanum committatum: tum vero à Rege iure occupatum, et anno demum 1690. Monumento P. Matthæi Ricci è Societ. IESV assignatum, ac reliquis eiusdem soc. Patriæ concessum, ipsi ut incolerent, atq; in eo DEO cali vero, quæ adorant, deseruient.

Reliqua vero Idolorum templa plurimû differunt ab hac Palatii huius structura ac forma. Sinenses in suarum adium edificatione, primo omnium ponunt ligneas columnas, quas in hac delinatione referunt suis locis descripti, cer celli columnis imponunt trabes et tectum; muros vero è cemento extruunt loco posirena, unde fit, ut muris collabentibus, maneant columna, et tectum sariatecta.

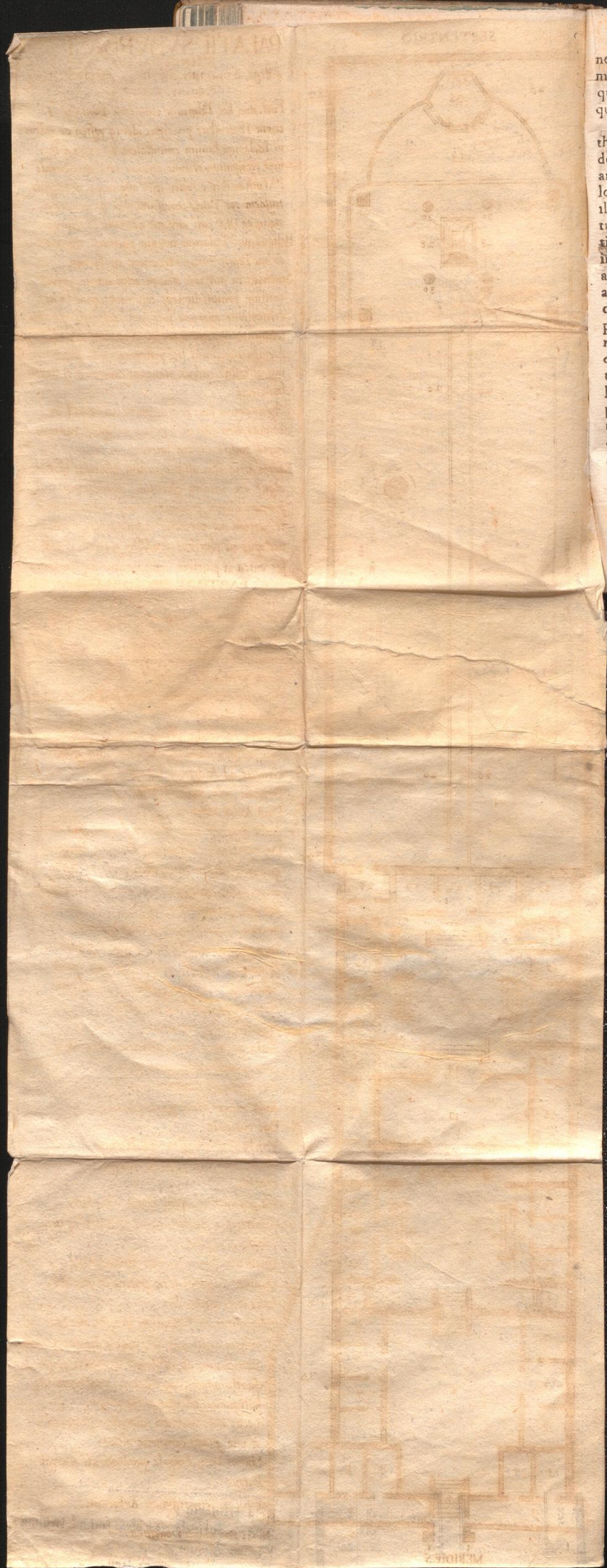
Columnarum sius ac ordo, quem videre est in secundo Atrio, cõs est omnibus reliquis; suntque Atria omnia strata latere.

Eadem Atria sunt aliquantulum cubiculis humiliora, atque ex vno in alterum ascenditur primû aliquot gradibus, ut iterû descenditur, et rursum ad porticus et cubicula ascenditur, nec opus est pluribus gradibus, propterea quæ sine ses unica ut plurimû conignatione sint contenti.

PARTIVM DECLARATIO

- 1 Duo marmora conspicienda equis destinata.
- 2 Paries humanam staturam attingens ante ingressum Palatii.
- 3 Viculus inclusus ante Palatium.
- 4 Porta primaria.
- 5 Quingue cubicula, quor portæ sunt ad Viculum.
- 6 Primum Atrium.
- 7 Septem cubicula primi Atrij.
- 8 Porta ad secundum Atrium cum suis gradib.
- 9 Gradus ad A. disicia lateralia.
- 10 Porticus ante ædes coopertæ.
- 11 Duæ Aulae minores.
- 12 Aula amplior, olim Idolorum domus; qua nunc Deo seruatori consecrata est; eiusq; Imagini, qua eius adratio facta ab Angelis, et Apstis exprimitur, dedicata ipso omnium sanctorum festo die, quo primû missa sacrificium magna hominum frequentia celebratum est anno 1697.
- 13 Duæ porticus ante Aulam cum suis gradib.
- 14 Quatuor Atriola disicoperta, ex quibus patet aditus per cubicula ex secundo in tertium, et ex tertio atrio in secundum.
- 15 Duo cubicula maiora.
- 16 Scala, porticus, Aula, cubicula tertij Atrij.
- 17 Duo cubecula disicoperta Atriola.
- 18 Tres porticus coopertæ cum suis scalis.
- 19 Aula minor olim plena Idolulis.
- 20 Duo cubicula.
- 21 Vestibulu et transitus ad Hortum.
- 22 Nunc sacellum S. Mariae Maioris.
- 23 Hortus.
- 24 Via per medium Horti strata lateribus.
- 25 Camiteriuq; cinctum muro lateritio statura humana maiori.
- 26 Quatuor bases cum suis Pyramidibus.
- 27 Quatuor Cupressi satis proceræ, et iam olim hisce locis plantatæ.
- 28 Monumentum P. Matthæi Ricci, in quo eius corpus depositum fuit eodem die, quo primû sacrificium est in Templo Seruatoris, de quo.
- 29 Sacellu novum atq; eleganti concameratione fastigiatum, ad usum Camiterij.
- 30 Locus ante Sacellum lateribus stratus, et vno gradu camiterio altior.
- 31 Murus Horti è lapide quadrato alt' 20. pal.
- 32 Puteus.
- 33 Fossa et seminarium Arborum.

N. 112 Sex numero cubicula.

ne
mo
qu
qu
th
de
an
lo
ill
tu
in
au
ac
cl
p
n
q
t
l
p
e
c
a
c
t
l
t

nenſi tranſſcribat, quod à multis expetitur. Iſq; mos ſtudiorum cauſa, velut in Tuſculum aliquod ſecedendi, frequentior eſt aliquanto Sinis quàm Europæis.

Sed iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Ricij ſepulturam veniamus. Solent Sinæ defunctorum cadauera feretro incluſa, ſæpe in annos aliquot domi aſſeruare, dum ſepulturæ locus quæritur aut paratur, feretrum enim ſuo illo pellucido bitumine illitum, fætorem nullū traſmittit. In quo P. Matthæi Ricij cadauer continebatur, integrum ferè annum, ab eius obitu in ſacello noſtro, ad aræ latus aſſeruabatur; iam autem nullo renitente ſecura villæ hæreditate adita, eò detulerunt ibi aſſeruandum, dum Eccleſiaſtico ritu cæmeterium & in eo ſacellum pararetur, non tamen delatum ea pompa, qua Sinæ aſſolent, quæ multo apparatu triumpho eſt quàm funeri ſimilior; quod iſtud neque noſtra tenuitas, neque religioſa modeſtia pateretur. delatum eſt, inquam, matutinis horis magno Neophytorum commitatu, qui cereos manu geſtantes, crucem geſtatorio conopæo inſignem ſequiebantur. Collocatum eſt in cubiculo quodam ad latus ſacelli domeſtici, Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto ſolitos ritus exhibituri aduenirent: non ita multo poſt Pequinū peruenit Pater Nicolaus Longobardus, ſuperior totius Miſſionis, in cuius aduentum ſocij, Patris
funus

funus distulerant. Eius auctoritate delineatum est mox primum in hoc regno cæmeterium, in extrema parte horti hexagonum facellulum extructum est, opere lateritio fornicatum: à lateribus è facellulo duo parietes egrediuntur in hemicycliam fere figuram & tumulis nostrorum deputatam aream complectuntur, in area media quatuor erant cypressi (nam etiam Sinis eius generis arbores funestæ sunt) eas dudum plantatas dices ut futurum Patris tumulum continerent, ibi effossa humo, feretro continendo locus extructus est, opere lateritio & Diuino consilio factum est ut qui per vniuersam vitam idola expugnarat, moriens secum ea sepeliret: nam ex confracto idolo primario (ut mox dicam, cæmentum omne tumulo extruendo de industria confectum est,

Interim dum paratur sepulturæ locus, idolorum quoq; fanum, in Christi seruatoris ædem consecrandum, suis abominationibus expurgabatur. In aula primaria erat ara ingens, è lapide latereq; pereleganter laqueato, rubens aram tingebat color ex more fanorū (priuatas enim ædes hoc vti colore fas non est) super mediam aram monstrū ingens sedebat horrenda mole luteū, sed à capite ad calcem inauratū. Id Sinæ Tí cām, vocant quod telluri thesaurisque præesse fabulantur; Pluto deniq; noster est, manu sceptrum, in capite coronam vtrumq; nostrorū regum in-
signi-

signibus non absimile gestabat. vtrimq; stabant
quaterni, eadem ex materia ministri, ad vtrum-
que aulae latus positaerāt duæ grandiores men-
sæ, singulae quinos habebant inferni regulos. In
vtrorq; pariete picti visebantur ijdem reguli pro
tribunali confidentes, qui reorum scelera pro
suo quisq; foro, stygijs pænis damnabant. ante
eos stabant dæmones permulti terribiliores &
figura & pænarum instrumentis ijs ipsis, quos
pingimus, nihil enim mirum si se ipsos ad viuū
effingere docuerint. Inferorum quoque pæna
miseros ita torquebant reos, vt viuus horrorem
incuterent, nam alij in lecticis ferreis torrebantur,
alij feruenti oleo frigebantur, alij in frustra
discerpebantur, alij medij secabantur, alij a ca-
nibus lacerabantur, alij pilis conterebantur, alij
alijs tormentis excruciabantur. è regulis, pri-
mus scelera cognoscebat, quæ illum in obiecto
speculo cernere fabulantur. Ab eo rei ad cæte-
ra tribunalia regulorum pro scelerum varietate
dimittuntur. Præerat quoque vnus illis
quorum crimina transmigracione plectuntur,
nam sæui in tygres, spurci in porcos, pro sce-
lerum similitudine demigrabant; Nonnulli
etiam quorum leuiores erant culpæ, in pau-
perum ac plebeiorum sortem transibant: toto
enim hoc regno Pythagorica metempsychosis
mirè recepta est. Verùm enimvero hæc in-
ferorum terriculamenta ita Dæmon composuit,
vt non

vt non solum sceleratos non cohibeant sed incitent; nam quàm horribilia pingit, tam facile vitari posse fingit, si sceleribus addant maximū idololatriæ scelus. Erat prægrandis Bilanx, in altera lance homo sceleribus onustus, in altera profanæ idolorum sectæ, precum libellus, qui tot sceleribus præponderabat suumque recitorem pænis eripiebat. Per medios inferorum fines cruciatusque fluebat horribili colore fluiuis, quo plurimi rapiebantur, supra eum fluiuis pontes erant duo, aureus alter, alter argenteus, per quos transibant ij, qui idolorum cultores in primis fuerant, gestabantque varia exhibiti cultus insignia, ducibus profanis eorum ministris, quorum præsidio per medios inferorum cruciatus, demum deueniebant in lucos lætos & amœna vireta. Alia in parte depicta erant inferorum antra, flammis, serpentibus, dæmonijs horrenda, ad athenas eorum portas accedebat idolorum minister, qui Matrem, inuitis dæmonibus flammis eripiebat; alia quoque visebantur huiusmodi. Ita quas pænas Deus Opt. maximus hominibus. notas esse voluit ad sceleratos eo metu à sceleribus deterrendos, has ipsas impostor humanique generis hostis, adhibet ad homines in ipsa scelera concitandos, qui plus aliquanto sibi suisque ministris licere voluit, quàm ipsemet harum pænarum auctor iustus Deus; dum vel scelera sine pæna permittit, vel
 è pænis

è pænis læuissima ex causa eripit. nullum enim
 apud inferos erat pænæ genus, quod non habe-
 ret huiusmodi inscriptionem: Quisquis talis
 idoli nomen millies inuocauerit, ab hoc pænæ
 genere liber erit, ita euadendi facilitate, peccan-
 di licentiam inuehit, vnoque verbo hanc falsæ
 religionis faciem obliterat. Idola igitur à no-
 stris aræ detracta, lignea flammis exusta, lutea
 in pulueres redacta sunt, qua in re spectabiles
 sese famuli domestici præbuere, qui certatim
 in hanc idolorum carnificinam alter alterum su-
 perare nitebantur, quam ad rem quoque spes
 eos alicuius lucelli prouocabat. Solent enim Si-
 næ vacuos idolorum ventres votiuis numis-
 matibus, ac sæpe gemmis farcire, quæ omnia si-
 bi famuli, velut harpastiludum in simulacrorū
 anatomia exercentes, alter alteri præripere ni-
 tebantur: hæc idolorum opprobria tamen si nõ
 ignorata sunt ab ijs ipsis villæ possessoribus, eo-
 rum tamen nemo se mouit, postquam spe re-
 cuperandi decidere, ipsi enim hoc simulacrorū
 Patrocinium ad sua repetenda, non item ad sua
 tuenda prætexebant, ara quoque ipsa diruta,
 parietum pictura calce incrustata est, tum
 in recenti ara locus seruatoris imagini præpa-
 ratus; eam vnus è nostris fratribus in ea ipsa vil-
 la per eos dies perbellè pinxerat. Sedet in mag-
 nifico solio Christus Dominus ac Redemptor
 noster, vtrimque angeli superne, Apostoli in-
 K ferne

fernè eum velut docentem audiebant. His omnibus ita comparatis, in humando P. Matthæo Ricio, ædiq̃ue consecrandæ dies eadem dicitur, quæ Diuis omnibus sacra est, pridie eius diei imago in auratis limbis inclusa, restituto Dei viui ac veri cultu, in simulacrorum locum erigitur. ipso die omnes conuenere Neophyti, cereis suis suffitibusq̃ue ad augendam celebritatē instructi, missa qua potuit pompa celebrata est, organo alijsq̃ue Musicis instrumentis solemnibus. Qua peracta, Patris feretrum è loco vbi asseruabatur in ædem delatum ceptumq̃ue recitari officium defunctorum, cui altera funebris missa successit, hanc excepit breuis & apposita cohortatio; tum ad sepulturæ locum instituta Ecclesiastico ritu processio, feretrum Neophyti primarij gestabant, ceteri comitabantur, omnes complorabant. Cum ad sepulturæ locum ventum est, feretrum è regione Hexagoni sacelluli collocatum, in quo effigies alia Christi seruatoris fuerat quoque collocata; ad eam officium sepulturæ celebratum, quo expleto feretrum in præparatum demittitur locum magno omnium doloris sensu; velut in communis parentis obitu, sed potissimum Doctoris Pauli, qui præter eum quo nos remq̃ue Christianam complectitur amore, non secus ac si in media Europa natus esset ac educatus, priuato Patrem semper fuerat profecutus, multis lachrymis

chrymis magnum mærorem præ se tulit, nec se continuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum dimittebatur arriperet, nihil aliud reperiens quo suum cum amore mærorem testaretur. Expletis Ecclesiasticis ritibus, Neophyti politicos suos minimè omisere. primùm ad Christi servatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genu flexiones perfecere, tum deinde nostris pro honore sibi exhibito gratias referentibus ipsi ad sua rediere, multos deinde dies insequentes, amicorum Ethnicorum, ad solitos defuncto ritus exhibendos concursus facti sunt, pari ferè doloris sensu: quam ob causam, vnum est Patribus ibi subsistere, ad eos excipiendos necesse fuit. præter ædem publicam atque sacellum funebre, priuatam Deiparæ aram, Patres alio in loco opportuno ex voto erexere. Nam initio cum hoc negotium susceperunt, eo se ad impetrandum eius patrociniū obligarant. nec sine numine factum esse videtur, vt quotquot id temporis insigniores ex voto accidere successus, omnes prope in aliquam ex eiusdem celebritatibus inciderent. his omnibus ex sententia procuratis, supra primarij liminis epistylum, apposita est duobus Sinicis characteribus hæc inscriptio, Regia munificentia, quod apud Sinas est perhonorificū, & magis quàm in Europa credi possit.

Inde sensim fama multos ad visendum exciebat, cum summa approbatione; simulque adorato Deo, aliquam sui conditoris notitiam ex imaginum conspectu, nostrorumque ea occasione utentium colloquio referebant. atque hunc ea res finem habuit, quam speramus magno rei Catholicæ adiumento futuram: Quanquam enim nondum eam ab Rege, quam optamus, liberam Euangelij propagandi facultatem habeamus; qui tamen nouerit, quot obseratam clauibus huius regni tyrannidem, humani generis hostis occuparit, non nihil hac re perfectum intelliget; & amplius fortasse, quam retrò lapsis annorum triginta spatijs magna contentione fuerat impetratum. Neque ideò solùm, quod honorato huius expeditionis auctore, magnam inde ipsa expeditio capit firmitatem; sed maxime quod nostrorum statio, professio, lex; Regi, Magistratibusque non innotuit solum, sed prope probata est. Cui enim non mirum videatur puperes aduenas ab Rege honorificâ sepulturâ & habitatione donatos? quod in hoc regno ante hunc diem externo nulli contigit, cum rarissimè, & non nisi summis Magistratibus ijsque de Republicâ optime meritis concedatur. Quis rursus non stupeat eosdem in oculis non tantùm clarissimæ ciuitatis, sed prope totius regni, conscio vniuerso regis palatio, ipsaque regis Parente, approbante vniuerso senatu Magistratuū,
idola

idola exuisse, aram diruisse, & in eorum locum Christi seruatoris effigiem & virginis erexisse, ad aram, regis nomine, vt regiae voluntatis testimonium exhiberet inscripta, pro eiusdem incolumitate preces iussos fundere? Deniq; quàm id è Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex ipsa narratione constare, in qua tot in vno miraculo miracula leguntur, quæ nobiscum qui huius regni iam sensa penetramus, ipsi nostri Neophyti amici, Ethnici, aduersarij denique ipsi aduerterunt; nam summos Magistratus nullo emolumento, nulla spe tam impensè fauere, contra suos ipsos collegas indigenasque obsistere; denique non nisi re confecta conquiescere, non opis humanæ fuit aut industriæ, sed eius, qui, vt cetera, sic hominum corda nutu moderatur. Neque omittendum est, P. Matthæum Ricium, primum prope huius expeditionis auctorem primum quoque in hoc regno sepulturae locum sibi inuenisse, ac socijs aperuisse; nam qui hætenus in hac excolenda vinea diem obierant, tametsi intra regni Sinici fines, in Macaensi tamen Collegio, vt supra dixi, communem sociorum sepulturam obtinuerant. nunc qui superstites sumus, post vitam in Sinarum salute procuranda exactam. ipsum quoque cadauer in testimonium illis & gentibus relinquemus.

Venio nunc ad alterum è duobus, quæ promiseram enarranda. Longo iam vsu compertū

K ;

à nostris

à nostris quantum ad rem Christianam promo-
uendam hæctenus valuerit, & imposte-
rituram sit, omne scientiarum Europæarum ge-
nus; sed vt nunc sunt tempora, nihil magis his
initijs, Sinis admirationem mouit, quàm Ma-
thematicarum disciplinarum Europæo more
tradendarum ratio; nam licet ipsi vel olim à
maioribus, vel à Mahometanis dum Sinis im-
peritarent, & nomina & libros & nonnulla quo-
que instrumenta retinerent, nullam tamen ab
ipsis fundamentis scientiæ certitudinem erue-
bant. Iamque ab ipsis primordijs, hanc cum Si-
nis agendi rationem tum reliquis Patribus, tum
maxime Apostolico viro P. Matthæo Riccio Do-
minus inspirauit, cuius suauis prouidentia non
eundem cum omnibus gentibus sese illis pate-
faciendi iniit modum. Initio nostros in regiam
urbem admitti in eaque præter morem retine-
ri stipendioque regio donari voluit, eius horo-
logij opera, quod Regi oblatum est. Id hodieque
tenet, & ne vetera repetam, hoc ipso anno non
semel in regium palatium euocati nostri illius
componendi causa, quæ res magnam vbique
nostris auctoritatem parit. Eunuchi, quoniam
de ipsorum capite agitur, si quid præter morem
in horarum dispensatione peccet, nostros co-
lunt, necessarios prædicant, ipsique Regi sæpe
commendant, quod maximum intelliget qui
nouerit Regem nemini mortalium nisi Eunu-
chis

chis se visendum dare, per quos, vnus erat Regi aditus, ad nostros cognoscendos. Ex hoc euztu, nostri olim in sua procedendi ratione confirmati, morem suum superioribus his añis tenebant. Itaque priuatim in congressibus hæc viris grauiissimis, (quos hac esca illectos Christo saepe pariebant) vel libris etiam Sinicè scriptis tradere, nunquam intermiserunt, præstolantes dum hæc semina quæ nonnulli fortasse infrugifera credent, fructus suos darent. nec spes mentita est; hoc anno regio diplomate nostri admissi sunt ac rogati ad Sinicorum fastorum errores emendandos, suosque Mathematicarum disciplinarum libros, Sinicè edendos; quod in hunc modum contigit.

Collegium est, in vtraque Regia, Mathematicorum regni nobile, penes Pequinenses ius est fastos edendi, dies fastos ne fastosque præscribendi, lunæ siderumque cursus metiendi, eorum defectiones prædicendi. Contigit hoc eodem anno illos in Ecclypsi lunari quadam prænuncianda turpiter errare. Error obseruatus à quodam in dignitate non vulgari in aula constituto, Itaque dato Regi libello regios Mathematicos accusauit erroris; quod illos sane pupugit de suo stipendio sollicitos, cuius imminutione negligentiae culpam, si nihil grauius, erant subituri. idem accusator

K 4 librum

librum in Mathematicos edidit, quo errorem vnum non vno ipse errore arguebat, nam ipse quoque cum ea in Mathematica sciret solùm quæ Sina nouit, nec fortasse vniuersa, toto cælo de quo agebat aberrauit, itaque impofterum totius regiæ fabula fuit; nec ideo tamen Mathematici immunes, nam regio diplomate sunt multati: aduersus eam ignominiam sese impofterum munientes, alium libellum obtulerunt, quo errorem quidem minimè inficiabantur, sed culpam tamen auertebant, in regularum suarum defectus, erroris causam reijcientes, ostendebant enim, se, à maioribus acceptam ineundi computi rationem sequentes, à syderum cursu discrepare. eam itaque rationem denuo recudendam, alioqui annuos errores admissum iri. dum hæc in aula geruntur magna, vt in re noua fieri solet, expectatione; nostri qui iam dudum Mathematici celebres habebantur, & ab accusatore & à reis in consilium adhibebantur, potissimum verò ab regijs Mathematicis rogabantur, vt hanc suorum fastorum correctionem suscipere, idque beneficij Sinico regno præstare ne grauentur; simul hortabantur vt libros quos de huiusmodi disciplinis habebant, Sinicè legendos darent, ne cum ipsis tantum bonum interiret, quos se in suis bibliothecis honorificè habituros in monumentum æternum, magni occidentis Mathematicos, Sinenses fastos ad syderum

derum

derum normam reduxisse, eamque normam in perpetuum utendam dedisse. Sensere mox nostri caeleste consilium, cuius nutu, caeli ab Sinarum regulis hoc potissimum tempore discrepabant. respondere igitur, consilij sui non fuisse, dum spontanei à Patria exules per tot maria nauigarent, Mathematicas cuiquam disciplinas tradere, has ab Europæis non nisi in otio tractari dum à maioribus animum remittunt. Se homines esse qui iam inde ab ultimo occasu, secum vnus Dei legem veherent, quam votis omnibus quibus possent persuadere expetebant, plaris sibi semper fuisse caeli Dominum venerari, quàm caelorum cursus contemplari; verum enim uero cum se in hoc regno viderent, tot officijs à maximo quoque coli, & recens sepulturæ regiæ beneficio publico honorari, ingrati animi maculam nullis aquis eluere se posse, si quid tam bene merito de se regno, rogati maximè, facere detrectarent: se itaque paratos esse ad omnia; videri tamen hoc à suo instituto alienum, ut homines aduenæ, fastorum regni errores corrigere; nisi auctoritate regia susciperent emendandos. hoc responso mirè læti Mathematicorum primores cum summis Magistratibus agere, cumque Paulo nostro, qui vnus nostra omnia semper curat, capere, persuasereque facile iam de nostrorum peritiâ certis, uti regi libellum daret, Præses eius Tribunalis quod publicis regni

ritibus præest, sub cuius ditione non Mathematici minus quàm nostri aduenarum nomine versantur. Interim dum hæc aguntur nostri in Sinenfium fastorum errores, Duce Paulo nostro penetrarunt. Eam rem aggressus est Pater Sabatinus de Vrsis, qui nuper insignem instituit ea de re breuemque tractationem, eam latinitate donatam ad extremū huius domiciliij ascribam, quoniam scio Europæos ea delectatum iri & valebit non parum ad ingenia Sinica pernoscenda, commouendosque multos vt ad hanc gentem erudiendam conuolent, intellecta Sinarum indole, cui verè dicam nihil deest, vt sese nostris æquet, nisi quod acutissimis ingenijs ipsæ scientiarum argutiæ defuerunt. nunc institutam narrationem persequor. cum iam Paulus noster qui vnum ferè prius nouerat Patrem Matthæum Ricium, ac fortasse de sociorum scientia subdubitabat, veritus ne quid aggrederentur, quod minus feliciter cederet; Cum is, inquam, & suorum errores aperuisset (nam ipse quoque non suæ minus quàm nostræ Mathematicæ est peritus) & intellexisset in socijs librisque nostris certissimam esse tollendorum errorum regulam; Mathematicis adiunctus effecit, vt ab eo, quod dixi, tribunali libellus daretur, quo libello etsi Pater Iacobus Pantoja & P. Sabatinus ab Vrsis soli nominabantur, quippe iam in aula noti Nagistratibus, apposita est

est tamen particula quæ reliquos socios omnes claudebat, vt ad omnes regio inclusos diptomate, tantæ rei fructus perueniret: præter nostros ingerebant illi nonnullos alios qui apud Sinas aliquam in hoc genere famam habebant, ac potissimum duos, illum scilicet ipsum Mathematicorum accusatorem, cuius tamen postea celebritas, patefactis libri erroribus extincta est, illeque ipse postea morbo sublatus. Alter erat senex quidam, qui publicos quondam gesserat Magistratus, sed sua culpa exclusus, priuatus degebat: rogatus vt veniret, ægritudinem causatus, petijt superbe sane, mitti ad se aliquot, quibus ea quæ sciebat è lecto prælegeret: excepta risu est responsio, itaque tota res in nostros recidit; his addebantur Nostrorum rogatu Doctor Paulus & Doctor Leo Neophytorum nostrorum lumina, à quibus in nostrorum librorum in Sinicum sermonem versione iuuaremur; quorum vterque apud Sinas eloquentiæ opinione præcellit, & nostram disciplinam non parum callet. Libellus Regi ex more, datus, mox approbatus est; mirum quantum vbiq; nobis auctoritatis conciliarit regium diploma. nam cum reliquis, vt solet, à certis Notarijs descriptum celerrimè totum regnum peruasisit, sic vt amici prius ad socios gratulatum veniret, quàm ipsi sociorū id litteris accepissent. Nonnullis etiam in locis, publicè affixiū legebatur.

Solet

Solet post diploma regium, alius libellus dari, quo eius quod Rex iubet, exequendi modus proponitur, uti id etiam eius auctoritate comprobetur: eum quoque libellum dari oportebat. Mathematici cum viderent prima postulata feliciter cessisse, non negligendam rerum suarum occasionem rati, hoc secundo libello absone multa postulabant; nam & collegium suum innovari, instrumenta multa Mathematica parari, Magistratus etiam opimos quibusdam, qui in hac correctione laborassent, & similia plura concedi postulabant; datus igitur libellus est sed non redditus, quo Rex rem sibi placere, modum displicere non obscure significat; ea res ad nostros nihil attinebat, itaque cum similis libellus secundo ac tertio redditus esset nullo fructu, rogati sunt nostri, ut ex concessione primi diplomatis, libros nostros Sinicos facerent, qui deinde paulatim, ut excuderentur, Regi tradi possent, eò gratiores futuri, quo appareret vno nostros publici boni nomine Regisque voluntate, nulla lucri spe permoueri. Sed ne quid insequentis anni decerpam annalibus, dicere de capto initio superfedeo; solum dicam, incredibile esse, ad rei progressum quantum valuerit toto regno sciri, nostros ad rem, quæ apud Sinas pluris est, quam apud aliam gentem ullam, ab Rege fuisse adhibitos. Fuit hæc è duobus alterum quod est ab Rege impetratum tanti faciendum, quanti preconum

conum Euangelij hoc in regno, statio, qui si derineantur dum libri nostri omnes Sinico se cultu induerint, (iam enim non Mathematica solum expetunt, sed reliquas scientias nostras volunt) certè aliquot secula labentur. Speramus autem nihil opus esse sæculis, vt hæc tanta messis erumpat, matura est enim, pauca illam nebulae tegunt, quas cum discussit Diuinæ miserationis oculus, eam in sua horrea congregabit: his enim diuinæ prouidentiae pignoribus, magnam concipimus spem fore, vt tandem aliquando Dominus hanc incultam tot seculis vastitatem in horti conclusi partem admittat, neque decet nos hanc Diuinorum iudiciorum admirari tarditatem, cum videamus Ecclesiam eius aduentu plantatam, sanguine rigatam, Apostolico spiritu & miraculis cultam, tam lenta tamen dedisse incrementa, vt non nisi post trecentos annos, ad quam post triginta tantopere aspiramus liberam Euangelij promulgandi, inuenerit facultatem. Non est nostrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate, sed erimus illi testes vsque ad vltimum terræ, illius autem erit incrementum dare. Visus mihi sum operæpretium facturus si curiosis Europæ lectoribus breui narratione fastorum Sinensium rationem erroresque hoc loco ingeram, vt intelligatur quid à nostris Sinæ corrigendum velint. Quare cum auditum esset à Patre Francisco

Pasio

Pasio societatis nostræ visitatore, fastorum Sinensium correctionem à Rege nostris demandatam, ad Patrem Sabatinum de Vrsis, qui hanc rem maximè curabat scripsit, vti breuem de fastis Sinensibus, & qua in re peccarent tractationem institueret, eamque ad se mitteret, scire se cupere quid à nostris Rex exigeret. Eam tractationem è Lusitano sermone latinitati donatam his añalibus infero, ratus eam rem instituti mei limitibus comprehendi.

Ex Sinarum annalibus colligere licet eos à 3970. annis fastorum, vulgo Calendarium vocamus, inijsse rationem: initium huius rei capit imperante Yao Rege quem ipsi pro sancto etiamnum venerantur: Is cum clientes suos reperisset peritos temporum fratres duos, Eorum alteri nomē Hî alteri Hô fuisse legitur, eis motuum cælestium regulas vëscriberent mandauit: post hunc Regem annis bis mille iam elapsis, imperabat Sinis Xî Hoâm nomine, is anno regni sui quarto ac trigesimo, libros omnes incendi iussit, vetuitque quemquam litteris operam dare. solos de re medica, de Agricultura, deque Diuinandis & coniectandi arte libros flammis exemptit. In hoc incendio quod ad hanc vsque diem Sinæ deplorant iam dictæ motuum cælestium regulæ periëre: ac tametsi etiam post hæc tempora motus hos ad numerum reducebant, asserunt tamen eius rei rationem ab ore peritorum exceptam,

exceptam, non è libris petitam; quæ supputandi ratio annos ferè centū ac viginti tenuit. Quibus è lapsis Rex alius Vû tí, nomine, accuratè disquiri iussit, ecqui libri publicum incendium euasis- sent, à litteratis hominibus clam erepti. Vix vltimos defuisse scribitur, nā parietibus insertos aut altè in arcis defossos conseruarant; Inter eos facti illi fastorumque ratio reperitur, qua denuo in vsum recepta Sinæ vtebantur.

Sinæ cum de rebus Mathematicis agunt eas disciplinas bipartito patiuntur, alias thien ven vocant alias lie fa. thien ven cælorum ornatum sonat, deque iudiciaria solum agit. Lie fa. ordinis regulam innuit, eaque omnia quæ nos ex Astrologia practica & theorica intelligimus comprehendit. Iudiciaria Sinarum legibus interdicitur; ad solos è Collegio regio Mathematicos ex officio spectat. Astrologiæ operā dare permittunt omnibus; hinc fit vt à nostris multi per multa didicerint; maximè Doctores Paulus ac Leo, illustriores huius Ecclesiæ Neophyti: ad eosdem tamen Mathematicos spectat vtrumq; ex officio, cuius Magistratus aliud nihil curant, quam Eclypsium momenta prædicere, annuos fastos edere, noctu interdiumque cælum contemplari, si quid fortè noui in eo appareat, vt eius rei Regem admoneant, & quid boni vel mali portendatur enuncient: grauibus pænis interdicitur ne quis præter eos Mathematicos fastos vedat, aut cælestium prodigiorum

libris.

libris publicè scriptis, rationem reddat; nam priuatim sibi que sidera contemplari nemini nō licet. Horum Mathematicorum toto regno duo non amplius collegia visuntur, alterum est in aula Nanquinensi, alterum in Pequinensi. Ea dignitas est Magistratum non infimorum, à Rege stipendia recipiunt ipsique hæreditario quidem iure, sed tamen eliguntur; nam priusquam in parentam dignitatem admittantur, examinari eos est necesse. Has fastorum regulas quibus hodieque illi vtuntur, quanquam ab initio à fratribus illis acceptas, tamen ferunt quinquies supra quinquagies concinnatos; & quidè ante annos trecentos postremam illam censuram leguntur subiisse, quo tempore Nobilem Mathematicum apud Sinas vixisse ferunt Cò xeù kim nomine, quo tempore Tartari Sinense Imperium obtinebant ipseque Rex guèn Tartarus dicebatur.

Præter hanc fastorum rationem quæ Sinarum est propria, & quam illi tantopere suspiciunt; aliam à Mahometanis acceperunt; eaque Sinicis litteris legi cepit ante annos 230. quo tempore Hùm vù regnabat, qui è vili cœnobij culinase ipsum ad Imperium Sinense, pulsus toto regno Tartaris euexit, isq; est eius familiæ quæ hodie imperat caput. Hanc porro fastorum supputandorum rationem in hunc modum Sinæ ab Mahometanis acceperunt. Quo tempore
Nobilis

Nobilis ille, quem modo dixi, Mathematicus imperabat, hoc regnum Mahometani nonnulli ab occasu ingressi sunt, ij Regi Tartaro libros complures qui de planetarum theorica atque practica cognitione tractabant, obtulere, hos libros accepit Rex quidem, sed quoniam Sinensis ille Mathematicus ijs uti noluit, in Sinicum eo tempore sermonem non transferunt, sed tamen in bibliotheca Regia remanserunt. Eos hunc vum cum reperisset, idemque omnis litteraturae esset avidissimus, cuperetque Sinenses fastos emendare; iussit eos e Persiano sermone Sinicis characteribus legi, quo in opere, cum nonnullis Mahometanis qui plurimi toto regno reperiebantur, hodieque reperiuntur, duo e Regio litteratorum Collegio, quod han lin yuen vocant insudarunt, quo in Collegio litteratorum Sinensium columina commorantur, in eoque hodie Paulus noster non infimo est loco: sed quoniam illi ipsi qui hos libros detulerunt, in hoc opus incumbere minimè potuerant, iam enim anni prope septuaginta lapsi erant, ij solum qui de planetarum praxi tractabant, Sinico sermone prodierunt; theoricæ tractatus alijque de rebus Mathematicis nonnulli, sine usu remansere, & in hac usque tempora in bibliotheca Regia conseruantur. itaque Sinæ nec ab suis, nec ab externis quicquam habent siue de planetarum theorica siue de qualibet alia disciplinarum

L Mathe-

Mathematicarum parte; quod ab ipsis fundamentis notam eruat veritatem. Vnde ipsi Regij nunc Mathematici nihil aliud norunt nisi Eclipses supputare & nugas quasdam è iudiciaria petitas pronunciare: visis ergo libris nostris, quos Pater Matthæus Riccius Sinicos fecerat, nihil mirum est ab hominibus sciendi cupidissimis iisdemq; acutissimis eos exoptari. Mahometanorum libri quantumuis in Sinicam translati linguam, Sinenses fastos nihil emendarunt. Mahometanorum Mathematicorum Collegium à Rege excitatum; etiamnum viget, in quo eclipses ex proprijs eorum regulis supputantur; eaque omnia fiunt quæ ab Sinis Mathematicis fieri iam dicta sunt.

De Anno Sinico.

Annus apud Sinas lunaris est, qualem olim Hebræis in usu fuisse legimus: cursum scilicet Lunæ cum Solis motu quoad fieri potest componunt. Itaque anni sunt mensium aut potius lunarum duodecim, nisi quod bis quinto ferè quoque anno intercalarem lunarum tredecim interserant. Et quoniam hos inter se Principum planetarum motus in annos singulos computant, & vtrumque inter se componunt, hinc fit vt in Calendarij Sinensis correctione, nihil opus sit cyclo illo decenniali, quo Ægyptij & Arabes vtebantur, aut alio quoli-

quolibet artificio, ad solis motum cum lunæ cursu componendum, nam vnus horæ ac viginti octo minutorum ex Alphonsinis tabulis anticipatio, quæ nouilunia numero aureo Europæo inserit, ab ipsis in annua supputatione continetur, quod vt facilius intelligatur & alia quædam ex infra dicendis, aduertendum est Sinas nec habere, sed nec habere velle Calendarium perpetuum; verum in annos singulos nouum cudunt in dies singulos; idque typis mandant, & in vniuersi regni fines amandant. sumptus in eam rem ex ærario regio suppeditatur, qui tametsi multis aureorum millibus constet, habetur tamen non malè collocatus neque vllò modo adduci se sinunt vt fastos velint habere perpetuos.

De Mense, die, hora.

Cum lunaris Mensis sit dierum viginti nouem, & horis duodecim & minutis quadraginta quatuor excedat hos dies, ideo Sinæ mensem alterum triginta dierum circulis, quem magnum vocant, alterum nouem ac viginti, quem paruum dicunt, de finire solent. Dies, quem naturalem Astrologi vocant, à media nocte in mediam noctem insequentem Sinis est vsu receptus; sed eum

L 2 non

non vigintiquatuor horarum spatia, sed in duodecim, æqualia tamen, partiuntur, cuique horæ quadrantes octo cum aliquot minutis assignantes: non enim ipsi diem naturalem in nonaginta sex quadrantes, vt Europæi, sed in centum partiuntur, vnde fit vt horæ nostrates cum Sinenfibus Mathematicè non respondeant præter sextam ac duodecimam diei noctisue horam: quadrantes deinde singulos in centum minuta distribuunt, singula verò minuta, in secunda cētum, atque ita deinceps: hac igitur in parte, opus est discrimen horarum Europæarum, ac Sinenfium Mathematicè definire, vt in motuum cælestium supputatione ex hoc discrimine nullus error incurratur.

De Anni Sinensis principio.

Sinæ ad anni sui initium hoc obseruant. fingunt sibi circa polum vel cētrum, circulum quendam magnum, qualis est is, quem nostri semper apparentem vocant. Hunc circulum in partes duodecim horas partiuntur; qui circulus cum ab ijs fingatur immobilis, horas in eodem semper loco consistere necesse est, videlicet medius dies sursum, media nox deorsum, sexta matutina in ortu, eadem vespertina in occasu, è quibus reliquas facile est colligere: In his horarum portionibus tres ipsis, nescio qua ex causa, pro illustrioribus habentur, media nox
quam

quam Eū vocant, secunda post mediam noctē,
 quæ Cheū dicitur, & quarta, quam ym appel-
 lant, pro horarum varietate tribus modis varijs
 temporibus annum accepere. Alij ab hora in
 qua cælum conditum fabulantur, anni initium
 sumpsere; eam fuisse mediam noctem, nescio
 quo auctore fingunt. itaque quo tempore regia
 Cheū familia imperavit, obseruabant, cuius
 mensis initio, vrsæ maioris stellæ, quæ in cauda
 sunt, sub solis occasum in mediæ noctis hora
 voluerentur, & ab eo mense annum inchoa-
 bant. quo vero tempore Xam familia regnabat,
 ab hora, qua terram conditam commenti sunt,
 videlicet secunda post mediam noctem, annum
 accipere maluerunt, eadem circa stellas obser-
 uantes, mutata dumtaxat mediæ noctis hora in
 secundam à media nocte, denique quo tempore
 familia Hia rerū potiebatur, eam horam elegerunt,
 in qua hominem conditum somniarunt,
 quam ipsi quartam è media nocte esse volunt,
 eadem semper obseruantes. itaque qui annuos
 Sinarum fastos consignant, in cuiusque Mensis
 initio, duos characteres locant, alterum anni,
 alterum horæ ascribentes, hic mensis huic ho-
 ræ respondet; initio tamē primi mensis semper
 eum characterem ym appingunt, qui quartam
 à media nocte horam notat. hoc tempore men-
 sis apud Sinas primus, in Februarium nostrum
 incidit, in hunc modum signum in Zodiaco as-
 scribunt,

L 3

scribunt,

scribunt, quod Lie schün vocant, ac si dicas; ver-
 assurgit, quod signum ab æquinoctio verno,
 sesquimense distat, & hoc signum in quintum
 Februarij nostri cadit: nouilunium igitur illud,
 quod huic est signo proximum id pro anni prin-
 cipio statuerunt. Quod circa hoc statui bene
 possit, est obseruare, exactè hoc tempore quinto
 Februarij in solis occasu, qua in cæli regione di-
 ctæ vrsæ maioris stellæ collocentur: tametsi cer-
 tum est Sinas nihil immutatuos circa sui anni
 inchoandi rationem, licet stellæ illæ nō eum ho-
 die tenere locum reperiantur quem ipsi fingūt.

• De Epacta & aureo numero.

Sinæ quod Calendarium annuum confici-
 unt, in eoque planetarum motus in dies singulos
 apponant, nihil indigent Epacta, nec vllus erit
 illius vsus in Calendarij Sinensis correctiōe,
 quam à nobis exigunt. idem de aureo numero
 dicere licet: quia tamen aliquid aureo numero
 non absimile in vsu habent id attingam. Habent
 characteres decem, quos anni characteres vo-
 cant, horarum verò duodecim, totidem habent
 characteres, neque enlm illi horis suis nume-
 rorum nomina imposuere; sed horæ singulæ
 proprias habent notas. has vel anni, vel hora-
 rum characteres inter se conferunt in hunc mo-
 dum. Primum anni characterem, cum primo
 horarum characterem componunt, ijque duo
 chara-

characteres anno primo, nomen imponunt, acque ita deinceps ad annum vsque sexagesimum, quo anno omnis horum characterum interse collatio exhauritur, vt nullus sit qui non semel collatus reperitur; quod spatium annorum 60. ipsi velut pro saeculo habent, quo elapso ab initio eandem inter se characterum coniunctionem denuo ordiuntur. Id etsi ad saeculorum rationem ineundam intricatum videatur, exercitatis tamen est facile, maximè quod ex regum periodis facile norunt, quod saeculum prius, quod posterius numeretur. Characterum vsus, non solum annis nomen imponit, verum etiam illis ipsis ipsi annorum dies appellantur, primū diem prima compositione innuentes, iisque post sexaginta exhaustis, toties in circulum redeunt, donec annus euoluatur; Idem quoque ab ijs circa ipsas horas tametsi proprio caractere non careant, obseruatur, qua in re arcana quædā latere sibi alijsque persuadent.

De Cyclo solari & littera

Dominicali.

Idem de Cyclo solari ac littera Dominicali dicere possumus, quod modo de Epacta, Numeroq; Aureo diximus, eos hæc quidem non habere, sed eorum loco nonnulla affinia. Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singulæ propriū habent characterē, hi quoq; characteres singuli cum singulis planetis componuntur,

L & planeta

planetæ ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi addictos characteres, quod ad amussim respondet numero nostri Cycli solaris: nam quoniam singulis hebdomadæ diebus, vnam ex his constellationibus cum planetarum vno componunt, hinc fit vt quatuor illi, constellationum characteres qui soli sunt addicti, perpetuo in diem dominicum incidant, quatuor lunæ, in secundam feriam, martis in tertiam atque ita deinceps, dixi perpetuo: nam cum apud Sinas intercalaris dies nullus inseratur, ipsæque constellationes sint quaternæ, & euoluto constellationum numero à capite ex integro inchoetur à prima, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuo pro numero planetarum septem numerentur: hinc fit vt illi quatuor characteres constellationum, singulis addicti planetis, in vnum eundemque semper incidant diem. Hi porro characteres cum in dies singulos in fastis Sinesibus appicti reperiantur, fit vt neophyti, si quatuor norint soli addictos characteres, quos ipsi Sim fana hiū mào, vocant, nullo negotio ex suis ipsorum fastis dominicum diem explorent, quo in ædem sacram sibi conueniendum sciant. Non eadem est ratio Ecclesiasticarum celebritatum, quas ipsi ex priuatis, quos in Neophytorum gratiam cudimus, fastis explorant. Itaque quoniam Sinæ fastos suos in singulos annos recudunt, nihil opus erit in ijs corrigendis supra commemoratis,

ratis, in quibus fortasse magnam partem Calendarij sub Gregorio Pontifice emendandi, difficultas posita videbatur.

De quibusdam alijs quæ in Calendario Sinico reperiuntur.

Præter ea quæ nunc dixi de Calendario Sinico, alia habent ad eum modum quo in nostris fastis nonnulla prædicuntur aut præscribuntur. Sed magnum est inter fastos utrosque discrimen; quæ enim Sinæ præscribunt nullam habent dictorum causam effectricem; & tamen ijs ita omnes minimi, maximi adhærent, eaquæ ad amissim exequuntur, ut qui sibi persuadeant hinc negotiorum omnium pendere successus. Quæ præscribunt, in hanc fere sententiam fiunt, tali die sacrificari potest, Rex beneficentiam potest exercere, possunt morbis adhiberi remedia, instrui conuiuia, corpus ablui, iter institui, ædes mutari, terra coli, coniugia iniri, columnæ erigi, & ædium culmina, arbores conseri, famuli elocari vel emi, studia aperiri, putei effodi, & alia in hunc modum friuola sexcenta, tametsi non omnia omni die vel præscribunt vel prohibent, sed modo terna, modo quaterna, modo plura, modo nihil. Hæ obseruationes, tametsi ut dixi nullam habent vim effectricem, à Ma-

thematicis tamen regijs in hunc modum obseruantur: cum anni, horarum, constellationūque characteribus elementa sua componunt, elementa porro à Sinis quinque numerantur hoc ordine, metalla, ligna, aqua, ignis, terra; nullam aëris mentionem faciunt cum iisdem planetas conferunt, & ex eorum proprietatibus (in quibus dignoscendis propè fuere tam infelices, quàm in elementis numerandis) hæc omnia cōiectant, in quo omnis Sinarum iudiciaria coniectandi que ratio, Philosophia propè naturalis, ars que medica vniuersa consistit: nam in his omnibus Sinæ nihil admodum insigne sunt affecti, tota eorum præstantia in morali philosophia, dicendi que facultate vertitur. Ad hæc in eodem Calendario, infra primum cuiusque mensis diem ascribitur, qua hora, quo quadrante nouilunia inchoentur idem de plenilunijs ac lunæ quadrantibus, idem de æquinoctijs, solstitijs ac singulis Zodiaci signis intellige, dierum quoque longitudines, ortus, occasus que termini, planetarum singulorum gradus, suo omnia tempore adscribuntur.

De Zodiaco eiusque distributione apud Sinas.

Æquatorem Sinæ norunt atque zodiacum sed proprietates eiusque usum ignorant. Solum assentunt solē semper in medio Zodiaco volui; Lunę vero

vero semitas nouem designant, & earum quamlibet proprio compellant nomine, quarum semitarum varietatem inde sumunt, quod luna Ecclipticam ingredi vel egredi aduertatur, siue ad Aquilonem vel Austrum, siue ad ortum vel occasum in his semitis 363. loca eclipsium quæ cōtingere possunt assignant, & ex his suam supputandi rationem moderantur. Æquatoris diuidendi nusquam meminerunt, sed Zodiacum tamen in 365. gradus, & minuta 24. partiuntur pro dierum solarium numero, ad amissim, hos porro gradus in viginti quatuor partes æquales distribuunt, quæ signa vocant, cuique signo dies quindecim, & quadrantes horū 21. cum minutis 84. Atque ita, ex eo quod Augem ignorant, solaresq; excentricos, aut concentricos qui sunt causa motus in Zodiaco inæqualis, dierum distributionem instituunt, ita vt respondeant 30. gradibus primi mobilis, etiam inæqualis, Sinarum in Zodiaco signa signis Europæis respondere non possunt, nec ipsi dies quibus ipsa signa sol ingreditur, præter quatuor puncta æquinoctiorum ac solstitorum, quæ tantum à nostris discrepant, quantus est error, quem corrigi postulant. Graduum diuisio est, qualis supra dixi, in centum minuta, minorum in centum secunda, atque ita deinceps; atque ita numerum graduum ac minorum Sinensium in motibus planetarum aliorumque corporum cælestium

suppu-

supputandis necesse est ab Europæa numerandi ratione discrepare.

De Cælis eorumque motibus apud Sinas.

Apud Sinas vulgo cæli nouem numerantur, in eorum tamen Ephemeridibus horum nulla est mentio. Excentricos, concentricos Epicyclos planè ignorant; proprium planetarum motum ab occasu in ortum nec audierunt, denique cætera ab Sinis phænomena, quæ Europæi obseruant ignorantur: & speciatim parallaxim siue aspectus varietatem, ita rebus astrologicis necessariam, multò magis refractionem, planè nesciunt: hoc solum quod sequitur sunt affecti. determinant in vniuersum, & motum quandam imaginantur, qui spatium sit, secundum suas regulas, quod futurum est ab hyberno solstitio ad alterum, illi enim ab hyberno solstitio sua dirigunt, & hoc spatium propriè idem est cum eo, quod Europæi spatium anni vocant: & quoniam diem in centum quadrantes, quadrantem in centum minuta distribuunt, fit vt dies, minorum decem millia numeret, asseruntq; dictum illum motum tribus minorum millionibus, vt Arithmetici vocant, sexcentis quinquaginta duobus millibus, quingentis ac septuaginta quinque minutis contineri. Planetarum
deinde

deinde motus habent etiam definitos atque ita sua omnia metiuntur: motus, quem soli affignant, tribus millionibus sexcentis quinquaginta duobus millibus, quadringentis viginti quinque minutis definitur. haecenus in hunc modum supputarunt, nihil aduertentes vtrum planetarum motus ita varius, annui spatij sit in eodem, an diuersis caelis, nec meminerunt vnde velocitas eorum tarditasque nascatur; ceteras etiam planetarum proprietates omnino ignorant, cum vt supra diximus praeter supputationum tabulas, ad definiendas Eclipses motusque planetarum, nullos alios libros habuerint ad nostra vsque tempora.

Quæ ratione Sinæ Calendarium suum emendent.

Ex eo quod nullam planetarum theoriam norint, sed solum eas quas nunc dicebamus supputationum tabulas, fit vt nulla neque arte, neque lege errores motuum caelestium ad veritatis normam possint redigere, qua in re fastorum Sinensum reformatio posita est; sed tamen hoc practicè faciunt in hunc modum: stylum ingentem ad perpendicularum erigunt altum octo passibus, eumque in gradus ac minuta distribunt, deinde triduo ante solstitium hybernum (à quo ipsi suas omnes obseruationes inchoant,

vt Eu-

vt Europæi ab æquinoctio verno) quotidie umbram notant, eiusque gradus ac minuta, idem faciunt post solstitium triduo, atque ita ex utrisque umbris facile intelligunt quo sex illorum die, qua hora, quo quadrante solstitium reuera fuerit, id in varijs regni partibus factitant in tribus quatuorue solstitijs nihil tempori vel sumptui parcentes, in eoque negotio maximi urbis regis Magistratus occupantur: Et hoc præcipuum est huius correctionis opus, nam reliquum tempus in æquandis planetarum motibus iuxta factam correctionem terunt, inque contemplandis è colle sideribus, in quo instrumenta Mathematica, sanè magnifica visuntur.

In annalibus eorum legitur fastorum Sinesium vt initio dixi correctionem quinquies supra quinquages factam; sed celeberrima fuisse fertur ea, quæ ante trecentos annos à Nobili illo Sinarum Mathematico instituta est, qui non solùm solstitium hybernium definiuit, sed locorum altitudines, quas Sinæ vix norant determinauit: & quoque Rex eo tempore Tartarus, Sinis Imperabat, ferunt eum in Tartariam ad sexaginta septem eleuati poli gradus penetrasse, ex parte verò australi ad decimum nonum, ad ortum quoque & occasum eum peregrinatum fuisse, hacque in re annos sedecim triuissse, causa verò cur hanc correctionem sui Calendarij Sinæ tanti æstiment hæc est:
in die.

in dierum electione, negotiorum quæ aggrediuntur prosperos aut aduersos euentus sitos esse arbitrantur, si facti eorum à motuum caelestium cursibus aberrarint, fieri poterit vt is dies quem facti designant reuera sit alias, isque fortasse pro fortunato sit infelix, & pro facto nefastus; quod si contigerit, regnum vniuersum necesse est perturbari: hinc videri potest quanti nostros faciant, qui rem tanti à se æstimatam credere externis non dubitarint; & fortasse Dominus hanc nostris occasionem inessit, vt hanc dierum electionem vanam esse persuadeant.

De erroribus fastorum Sinensium quos emendari necesse est.

Quapropter cum careant Epacta, numero Aureo, Cyclo solari & alijs quæ in Calendario nostro reperiuntur, fit vt tota fastorum Sinensium corrigendorum difficultas, in duobus sita sit; Alterum est in præcessione æquinoctiorum, quam Sinæ Sui cha vocant, id est, error anni, alterum in motibus planetarum probe cognoscendis, ad Eclipsium supputationem. Præcessionis æquinoctiorum meminere Sinæ, non quia asserant octauam Sphæram motu trepidationis ferri, vel quod præter primi mobilis cursum, quo rapitur, alio proprio ac repugnante feratur, sed hanc
tamea

tamen diei varietatem obseruarunt solum in æquinoctio hyberno; atque ita ferunt quo tempore Hân vù tí Rex imperabat 24. gradibus solem variasse à tempore primi Regis, ad ea vsque tempora, quod fuit annorum bis mille. De hac varietate cum loquuntur, asserunt stellas non moueri, sed solstitium. atque ita solstitium est in tali constellationis gradu, & aliàs in alio cum continua varietate; nec vllam rationem vltra inquirunt. Itaque cum regnaret yu hi Rex, ex eius mandato hanc varietatem componere aggressi, statuerunt annorum 55. decursu, vno gradu discrepare, alij centum annos exigebant, alij septuaginta quinque, alij octoginta tres. Denique statuit ille Sinensium Mathematicorum Princeps, annos sexaginta sex, iuxta quam opinionem ad hanc vsque diem sua moderantur. Habent etiam Sinæ motus planetarum, sed præter æquinoctiorum præcessionem, qua carent, illæ ipsæ motuum tabulæ, à veris planetarum motibus aberrant, atque ita in omnibus ferè prædicendis Eclipsibus, tribus quatuorue quadrantibus hallucinantur; hic error soli aspectuum diuersitati attribui minimè potest. In suis etiam libris (etsi de aspectuum diuersitate nullus sermo) hanc regulam legunt. Si Eclipsis solaris antemeridiana fuerit, de numero detrahe, si pomeridiana, numero adde, nec amplius dicunt, aut eius rei causam Mathematici norunt, solum

solum dicunt se tabulas habere, tabularum fundamenta ignorare. Non est tamen nec Regiorum Mathematicorum nec noster scopus, è nostris tabulis Sinicas emendare, quod est perdifficile, propter variam minorum Sinensium supputationem, quam ad calculos nostros redigere laboriosum est, & quod ipsi Mathematici longè nostram præferant minorum partitionem. Noster ergo scopus est, Sinensibus tabulis repudiatis nostras substituere, & ex earum præscripto fastos Sinenses definire: vèrum & noster Paulus Regijque Mathematici ac Magistratus prope omnes, libros nostros Mathematicos volunt, è quibus iam norunt præclara multa erui, ad reipublicæ vtilitatem regniq; sui maiestatem, quanquam nec hos solum libros volunt, sed omne scientiarum Europæarum genus, omnes obuijs vlnis complectuntur.

M

Resi-

Residentia Nanqui- nensis.

IN hac altera Imperij Sinensis Regia, sacerdos vnus P. Alfonsus Vagnonus Italus, cum duobus fratribus adiutoribus magnam anni partem resedit, his porro Diuina bonitas & vires & animum dedit non ad vsitata solum societatis nostræ ministeria, sed etiam ad insolitos labores, quos secum noui Templi edificatio adduxit, fertilis hic annus fuit fruge Christiana ac rebus bene gestis præclarus. Hæc omnia videor mihi aptè ad tria capita contracturus; si primùm dixerero quos hæc vinea fructus fidei virtutisque dederit; mox quàm opportunis auxilijs ab eo qui se agricolam vocat è cælo sit irrigata; ac denique si templi, velut torcularis in hac vinea, extructionem delineauero, in qua extructione vtrimque Deus ac homines videntur officijs sibi proprijs decertasse.

Primum igitur dum hoc nouale excolitur, palmites inserti supra octuaginta, qui si numerus exiguus videtur & infra vota, hanc nostram auiditatè Dei nutu temperemus, memores propheticè dictū: Bene patientes erunt vt anunciēt: In his noñulli, fuerunt qui studiorum suorū præmia, litteratorum ordinem erant consecuti, in quo vno tota Sinica Nobilitas, ne dicam felicitas videtur

videtur confedisse. Ex ijs porro vnus iam insigni dignitate conspicuus Christo nomen dedit: Magistratum porro filij aliquot: quæ nunc narrare aggredior, ut quidq; annalibus dignū reperero. In primis dicendus mihi occurrit is, in quo primaria dignitas conuersionem fecit illustriorem. Fuit hic vnus è primarijs huius Regiæ Magistratibus, quos Sinico nomine Tauli vocamus, ad cuius Tribunal certę vrbis regiones recurrūt, nec in vrbe solum ius exercet, sed præest ijs omnibus negotijs, quæ vna ex quindecim regni prouincijs ad regiam refert, idēq; ex munere de vniuerso regni statu monet ea, quæ videntur opportuna. Hic metropolis Cantonicæ Ciuis, est, cognomēto Chem, Apostoli Thomæ nomine in baptismo insignitus. Olim in regia Pequinenfi cum ageret, magnam cū P. Matthæo Ricio de reliquis necessitudinem contraxerat, vnde non grauatē vni è filijs aſos ferè quindecim nato, liberam sacra nostra suscipiendi fecit facultatē: verum ipse tum quibusdam remoris expedire se nō potuit; nam & negotia animum alio diuertebant; polygamia verò (vulgare procerum Sinensium malum) etiam auertebat: sed nescio an fortasse vehementius aduenarum nomen, duplici compe de vel superbix vel metūs impediret. Superbia barbaram (nam ipsi quoque hoc nomine insigniunt quotquot natura cælo Sinico nascentes exclusit) barbaram inquam horrebat

M 2 ac su

ac suspectam reddebat veritatem, metus incur-
rendi criminis externæ consuetudinis, quod est
propè perduellio, qui metus Sinas omnes inua-
sit, sed in Cantonensium maximè medullas pe-
netrauit. Itaque hīs vinculis exolui tum planè
non potuit. Cum denique in hac regia ad eam
quam supra dixi, dignitatem fuisset euectus, eo
in munere semel initam cum nostris consuetu-
dinem, hic quoque retinuit sibi semper similis,
verùm credendum est, id bonum Patrem Mat-
thæum Ricium è cælo perfecisse, quod in terra
cæperat. Nam vbi Nanquini auditum est, eum
Pequini diem suum obiisse, ex ijs qui certatim
ad ædes nostras deploraturi mortuum venie-
bant, vnus fuit, futurus breui noster Thomas,
qui intimum doloris sensum præ se ferens, sæpe
commemoratus in annalibus nostris, ad nomen
de mortui in tabula scriptum, ritus exoluit, &
consolaturus, vicissim consolationem exigere
visus est. Eum doloris sensum, non negligenda
occasionem ratus Pater, qui venientem ex-
ceperat, aggressus est leuare: nam ex Patris felici-
tate, solatij sumens argumentum, eum quo-
que hortatus est, faceret omnino, vt quem vi-
uens amauerat æternum sibi amicum compara-
ret. Ex ea re, in fidei nostræ capita digressus est
ita feliciter, vt iam se exinde rem tantam serio
tractaturum esse reciperet; nec minus fecit
quàm dixerat, nam aliquot alijs congressibus
dedit

dedit manus: quam etiam ad rem, prius Pater ab eo rogatus uti Magistrum suis filijs procuraret, Christianum ingesserat eum, quo nostri in Sinicis libris exponendis utuntur. Is quoniam domi ex more Sinico degebat, perpetuus ei comes & hortator erat. Itaque vani tandem metus sublatis, fides coniugalis debitæ unitati restituta; ad concubinam conuersus, ait se, & per ætatem, & per valetudinem statuisse iam dudum ei renunciare, sed nunc demum, cum ea sacra susciperet, quæ antiquam cum ea consuetudinē in scelere prohiberent, omnino & in perpetuum se eam abdicare, ac nequid periculi ex eius consortio superesset, eam ab se in Patriam ablegauit. his itaque vinculis exolutus, Christianam libertatem expetebat. ergo fidei nostræ capitibus memoriæ commendatis, & mysterijs abundè imbutus, baptismi sui diem eum esse voluit, qui nascenti primus fuerat (quem diem Sinæ præ omnibus celeberrimum habent) asserens, eum sibi bis natalem post hac fore. Eum diem ubi aduenit, ceteris negotijs vacuum huic uni voluit consecrari. Domi igitur certis de causis, salutaribus aquis magna pompa elutus, diem, magno utrimque gaudio, lætum cum Patre, quæ magnifico accepit epulo, lætus exegit: nemo tamen domi baptizatum putet ideo, quod velut alter Nicodemus domesticis parietibus, ut ille tenebris, suum ad Christum aduentum vellet

occultari; sed ex alijs causis, quas secum officij ratio trahit, quæ ab Europæis non facile possunt nisi longa narratione intelligi. quin potius hic idem, de quo agimus, à Patre, dum hac de re ageretur, rogatus, velletné secretum seruari? respondit, nunquid arcano in re bona opus est? egone rem malam aggredior? tota vrbe publicetur, per me licet, atque ita ab illo nostrisque factum magno cæterorum Neophytorum gaudio, qui satis intelligunt, plus ex hoc vno capite quàm ex aliquot vulgi millibus, ad rem Christianam accedere dignitatis atque fructûs. Nec bonus Parens rem nauiter suam egisse sibi visus est, nisi vna filiorum salutem in tuto collocaret. Supererant cum eo duo, eos quoque vna renasci voluit, & Christo nomen dare: qui hæctenus acceptam fidem egregiè retinent & colunt magno suo solatio rei que Christianæ adiumento, vti quæ infra commemorabimus ostendent.

Huius nostri Doctoris Thomæ opera, Pater, qui hic rem Christianam procurat, amicitiam iniit cum alijs quatuor eiusdem officij collegis. è quibus vnus satis habuit lucis, ad agnoscendam fidei nostræ veritatem, sed ad expediendum se muliebribus pedicis non habuit animi satis, nihilominus quod ipse non amplexus est, eius consequendi boni filio auctor fuit. Annos hic iam natus tres & vigin

ginti, iam Sinicus baccalaureus & magnæ indolis, & ab ijs, quæ patrem remorabantur, impedimentis liber. Eius consilij præter ceteras hæc fuit causa. patiebatur iuuenis nescio quas nocturnas perturbationes ac metus, adeo ut excusso somno in clamores erumperet; vterque sperabat posse salutaribus baptismi aquis remedium inueniri, quod & magnam partem est consecutus.

Alius quoque è Collegis, priori parum absimilis fuit, nisi quod vterius progressus, urgebat diu in Neophytorum numerum adscribi, sed quoniam per publica negotia non satis instrui poterat rebus nostris, ac potissimum quod procliuus in mollitiæ polygamiam ægrè deserturus notaretur, hætenus supersedere visum est, dum patientiori animo, cælestis radios lucis admittat. atque hi sunt ferè tres illi qui ædis sacrae opus, vt infra dicam, maximè promouerunt.

Præter hos alius quoque senex octuagenarius, grauissimus iuxta ac Nobilissimus, Neophytorum numerum non anxius solùm verùm etiam plurimum cohonestauit. Eius Nobilitas aliquot iam retro sæculis originem trahit ab ijs ducibus, qui Hum-vnum Regem, Mahometanis tyrannicam Sinensis Imperij administrationem eripientem, adiuuerunt, qui ex eo tempore honoribus

M 4 & opibus

& operibus aucti haecenus perseverant, quam publica munera non attingunt. Hic, de quo agimus, Patruus est capitis familiae, cuius dignitatis nomē ab Sinis Quocum appellatur; ab rege secundus magnis ab eo honoribus afficitur, siquidem vni illi cum rege licet considerare. Patruus ipse quoque ditissimus ac nobilissimus, in nostrorum notitiam, opera cuiusdam literati, viri grauis nostrique amici deueniens, domi nostrae coram audiit aduentus nostri causam, ac instituti rationem, post domi suae, cum Pater visitandi officium de more redderet; legis nostrae capita percepit. denique aliquot congressibus dedit manus, & tandem baptismo veteris vitae maculas abluit. Exinde quot mensibus bis domum nostram redijt, nouilunio scilicet ac plenilunio, Deum adoraturus; quod illi satis est incommodum, cum per ætatem, ne cubiculo quidem, nisi sella vectus egredi possit. Sed nefas ducit eum, quem prius falsis simulachris idolorū cultum præstitit, ad veri Dei honorem impensius prosequi. Ventitantem Pater semper opportunis colloquijs instruit, vt omnino sperandum sit, bonum illum senem, de numero electorum esse, eundem morte matura breui in cælis aucturū. Si quando, quod est per rarum, perse ipse venire non potest, mittit qui suo nomine odoriferos suffitus ac cereos Deo offerat, in valetudinem suam causatus. Nec in

nos,

nos, quàm in ipsum Deum minus liberalis, quibus suum frequentibus muneribus amorem testatur, & inopiam subleuat. His paucis contentus, ceteros qui Christo nomen dederunt silentio inuoluam, quoniam alia me vocant, ut quem initio mihi proposui ordinem sequar.

Institutum superioribus annis, sub Deiparæ nomine, sodalitium, bellè procedit. De sodalibus multa dici poterant, verùm omiſſis ijs, quæ pietatis vsus ex insolentibus vulgaria effecit, pauca seligam rariora. animorum zelus in ijs non mediocriter eluxit. Vnus ex ijs, aliquot infantes moribundos, cælo intulit, è quibus vnũ, quem parentes vererentur ne quod erat saluti futurum, perniciem inueheret, expressa è sudario aqua, prolatisque sacræ formulæ verbis, clam baptizauit. Sed alterius ab eodem eluti euentus non habuit solùm specimen charitatis, sed etiam miraculi. Agebat iam propè animam infantulus quidam, variolis, puerili ferè morbo, fædè infectus, exorauit idem ille parentes uti moriturum finerent ritu nostro lauari, potentem esse Deum, etiam desperatam salutem impertiri, hac spe desperantes illecti, summus enim dolor nihil non admittit, annuerunt; mira res, elutus, remittente se multum vi morbi, spem sanitatis certam dabat. Parentes primo stupère, sed ut erant mirè gentilicij ritibus addicti datam salutem, ingrati non sine graui datoris iniuria, aliò

M s deriua-

deriuabant, multa mentitis Dijs gratulantes, grati animi signa profanis ritibus exoluebant. E nostris Pater rem cum mærore intelligens clarè prædixit fore, vt eam contumeliam iustus Dei furor vlcisceretur. Nec defuit dictis euentus; subito salus, à suo fonte alio deriuata, aruit; Puer in peius momentis singulis ruens; biduo interiit, suo bono, parentum pænâ. Credimus etiam aliquot cælo immisos infantulos salutem suis exorasse parentibus.

Nec in Pueris sodalium feruor stetit, mulier erat vxor Neophyti, sed ipsa suis adhuc erroribus inuoluta, ex hominis perditæ viciniam, magnum adibat existimationis & suæ & mariti discrimen; Id sodales aliquot odorati perfecerrunt, vt aliò comigrarent, nec destitère, donec liberam ab infamia mulierem, à sua quoque cæcitate liberarent. Itaque ipsa quoque mariti tandem exemplum secuta, Christo nomen dedit.

Habent hi sodales domi nostræ cætus suos, sed ijs non contenti alium inter se instituerunt, quo frequentius de his inter se agant, quæ ad Christianam pietatem spectant, vbi sese ad pia opera excitant, ægros visendi, Neophytos inopes, corrogata inter se eleemosynæ nomine pecunia, iuuandi, defunctos comitandi, reiecto etiam funebri conuiuio; aliaque multa perficiendi, à quibus consultè abstineo, quoniam à nobis non vulgaria expectantur, quanquam hæc ipsa,

ipsa, in orbe Christiano quotidiana, apud Ethnicos inaudita, omnium oculos in se conuertunt, magna cum nostræ legis approbatione & aliquando imitandi cupiditate. verum ne videantur soli sodales virtutis laudem occupasse, concludam insigni non ignobilis Neophyti facinore, qui fuit vnus ex ijs Magistratibus, quibus bellica curæ. quem superioribus annis in Regia vrbe Pequinenfi in nostros incidentem, lux veritatis aspexit; iamque eius ad Deum conuersionem Dominus, qui se vinci non patitur, multis muneribus compensauit. In Doctorum enim gradum (nam etiam ipsi bellici Magistratus pares cum litteratis honorum titulos habent) in Doctorum, inquam, gradum est prouectus, & primo munere fungi iussus est, præter morè, honorifico in hac vrbe Nanquinensi; quo cum peruenisset, nihil habuit antiquius, quam in ædè nostram sacram se conferre, Deo pro beneficijs gratias acturus, & consortium fidei cum nostris initurus: lapsis aliquot diebus, cum ex more munus suum adiret, publicè propositis falsorum Deorum simulacris, noluit solitos honores exhibere, sed constanter professus, se esse cæli ac terræ dominatoris cultorem, ab eo loco auersus, vbi erant simulacra, ad aliū in quo simulacra nō erant, eum qui vbique est coram quamplurimis adorauit, quæ rei inscios ad sciscitandū; peritos autē iam rerū nostrarū, ad imitandum incitauit.

deinde

deinde quoties expedire se negotijs potest, quæ habet non pauca, ad nos venit vel Religionis causa, vel sua dubia in Republica gerenda cum Patre collaturus, cupidus ea ad iustitiæ Christianæ normam dirigendi; vxorem cum habeat maximè idolis addictam, nullis machinis ad sui imitationem adduci valuit; quanquam tandem ad effigiem Deiparæ colendam induxit; cuius ope speramus aliquando fore vt filij Religionem colat, cuius matris effigiem non auersatur.

Quæ homines plantant ac rigant ijs dat Deus incrementum, quod cum vbiq; suis faciat temporibus, tamen hoc ipsum euidentius ac frequentius ferè facit in suis noualibus. Id aliquot exemplis insignioribus res loquatur: nam ea quæ aquæ lustralis ac sacrorum ramorū vsu pene quotidie peraguntur, sufficit vno verbo designare.

Vicinus noster Magistratum gerens non infimū, filiam annorum ferè quindecim, quam charissimam habebat, iam aliquot menses ægritudine graui exercitam, pharmacis varijs nulla spe curabat; Medicorum etiam damnatis auxilijs, ad ritus gentilicios conuersus, nihil proficiebat: die quadam puella soporem, quo correpta fuerat, excutiens parentem inclamat; aberat istum fortè amici collegæ conuiuio exceptus, accersitus accurrit, quærit ex filia ecquid velit? cum puella vicinum, inquit, est sacellū cæli Domini,
(sic

(sic enim lingua Sinica Deum appellamus) eiusque sanctissimi parentis, quid est causæ cur hæcenus eo nondum itum ad salutem, quàm facile mihi conferre possunt, impetrandam? Obstupuit Parens, & mox filium cum famulis ad sacellum nostrum mittit, iussum adorato Deo religiosè, lumine ac odoribus offerre munera. Ipse domi votum nuncupat, certam pecuniæ summam pro filiæ salute. Nec voto nuncupato contentus, ipsemet die insequenti, quod pridie per filium fecerat, per se præstitit: Eo ipso die puella melius habere cæpit, magna omnium admiratione & gaudio: sed quo pede cæperat, non institit Paternus amor; verùm alio conuersus & ad aliena, credo ne si nihil intentatum relinqueret; nèue satis præsidij in vna ad sanitatem via foret; nescio cuius suasu, veneficam induxit, quæ suis carminibus spiritus vt aiunt cieret. atqui illa spirituum inuocatrix puellæ spiritum paucis diebus expulit. Parens verò vel culpam agnoscens, vel aliquod maius metuens malum, votum exoluit, hac ipsa re satis testatus, licet Ethnicus salutem filiæ à Deo datam, à se ereptam.

Ingrati animi culpam ita luit ille; grauiùs vxor cuiusdam nostri Neophyti, ex culpa grauiore, coniugis nec auctoritate nec exemplo adduci valens, vt idem fidei, quod vitæ iugum traheret; quin vltèrius progressa maritum, ad excutiendum suaue Christi iugum, sollicitabat, sed
cum

cum nihil efficeret, nondum stetit audacia, nam arreptam Christi seruatoris effigiem, indignis modis tractauit, in Deum sanctosque ore blasphemio debacchata. Non fuit impunè tantum scelus; fortè leui ex causâ cum nescio qua vicina sua, muliebri more litem serit, & tam altè animo iniuriam accepit, vt octidui spatio, extremè conficeretur, ibique pœnitens sapius exclamaret vt Patrem baptismi causa accerferent; obtinere tamen non nisi serò id potuit, siue quod noui Christi Tirones, nondum satis sui Ducis lenitatè cognoscerent, indignum arbitrari à Christo recipi eam, quæ in Christum tanto fuisset furore debacchata; siue alia de causa: certum tamè hoc ei iusto Dei iudicio negatum, qui sic res humanas è cælo moderatur, vt sapius amari, nonnunquam etiam timeri velit. Non idem fuit alterius iuuenis exitus, à quo morbus extorsit fidem, quàm cum suscepisset, altero die tantum The-saurum, ne perderet, in tuto vt speramus moriens reposuit.

Quæ diximus, iustum in iniustos Deum, quæ sequantur, bonum in bonos attestantur, vt verum sit illud Regij vatis. cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Inter Neophytos vnus est Andreas nomine solidus, & vere pius in paucis, huius vxor, marito similis, in ægritudinem incidit incognitam & grauem, nam primum grauibus doloribus vexata, ad in-

stat

star colicæ, nullam quietem capiebat; inde cre-
scens malum in paralyfim membra dissoluit, vt
non nisi alienâ ope se posset mouere; denique
his malis ad extremum vitæ discrimen adducta.
Dum hæc per aliquot menses geruntur, com-
plures in maritum insultabant, ecquid nunc
prodesset idola deseruisse, aduenam nescio quē
cæli Dominum venerari, à quo non possent his
malis eripi? Insultantium erat caput vnus ali-
quis qui Christo deserto, ad idola redierat, con-
iugis suæ suasionibus adductus; quæ & ipsa o-
lim quoque Christianis sacris initiata asserbat,
se, cum morbo vexaretur, nuncupato profanis
sacris voto, salutem reperisse, qua ex causa cum
liberatoribus, vt ipsa putabat idolis, in gratiam
redijt: Auctores igitur hi fuere nostris Neo-
phytis, vt certos ritus exusta papyro perage-
rent, sed frustra; sentiebat tamen hæc vir bo-
nus, & sæpe domum nostram solatij causa ven-
titabat, Deo ac sanctissimæ Virgini in suis æru-
mnis supplex, interim quoque remedia medi-
corum adhibens nihil relinquebat intenta-
tum: sed cum omnia spem fallerent, an-
gebatur, demum satis exercito Dominus con-
solator adfuit, post nuncupatum magnæ Dei
Matri votum illico melius habere cæpit quo-
tidianis incrementis, demumq; integram rece-
pit sanitatem, sed qui cum bonis bonus, idem
quoque importunos insultatores & apostatas
pro

pro meritis castigauit. Namque illa mali dux & caput subita ægitudine denuo correpta, paucis diebus bis intererijt, magna eorum qui audierant, vel viderant admiratione.

Est aliud diuinæ virtutis argumentum. Neophytus erat qui re nautica transmittendisque huc illuc victoribus vitam sustinebat: vacuo fortè Nauigio in reditu à quinque vel sex viris rogatus est, vt se pacta pecunia in villam quandam transueheret. Vbi conuentum de pretio, euehitur noster Neophytus duobus nauticis socijs adiutus. Medio in itinere suos nautas mentiti vectores, latrones verissimi, impetu facto vinctos, maleque multatos in diuersas Nauigij latebras abstrudunt: latebant illi nihil nisi mortem expectantes, noster ad fidei suæ præsidia conuersus, totus erat in imploranda Dei ac virginis ope; Alius Ethnicus à necessitate consiliū capiens, ad anchoram, quæ forrè in suo iacebat tugurio, vincula conterens, liberas exsoluit manus, reque dissimulata, cum se iam non procul à terra abesse sensisset, in flumen defiliit; at mox è latronibus, aliquis arrepto ad eum confodiendum ferro natando persequitur, sed non assequitur absorptus aquis, altero in ripam euadente. sensit rem è tumultu noster Neophytus, & cum audisset non procul abesse à quibus audiri posset, auxilium inclamare totis viribus cepit, quam ob causam à latronibus ita malè hab-

bitus

bitus est, vt sola mortis simulatione eos abse ar-
 cuerit; rursusq̄ue iteratis suis votis, caeleste
 auxilium implorat, nec frustra, qui enim euase-
 rat, rebus suis sociorumq̄ue saluti consulens,
 non paucos è nauigijs quæ tum fortè aderant
 adiutores exciuit, vt ab ripa fugientes iam præ-
 dones insequerentur, quibus comprehensis
 nauigium & res suas nautis in libertatem
 assertis, restituunt. Noster ab huius regiæ Præ-
 fide euocatus, & multa de latronibus quæsitus,
 rogatus est etiam quibus auxilijs præsentem
 inter tot discrimina interitum euasisset. Deum,
 inquit ille vnum cæli Dominatorem colo, huic
 me ac mea commendans salutem inueni. Cui
 Præses, næ tu inquit vir bonus es, qui tam præ-
 sens à cælo auxilium impetraris! eumque post
 redditas res cum muere dimisit, latronibus sup-
 plicio pænarū, quæ sunt apud Sinas grauissimæ,
 mulctatis. Neophytus periculo exceptus vbi
 primū potuit, in ædem sacram venit Deo gra-
 tes, solatium nobis daturus.

Hoc mihi loco non omittenda mors no-
 stri Ignatij, de quo multa in superiorum tempo-
 rum annalibus scripta sunt. Fuit hic filius cu-
 iusdam ex ijs Magistratibus, quibus ad sumum
 in Republica Sinenfi gradum vnus deest; & cō-
 tractam ante multos annos cum Patre Mattheo
 Ricio necessitudinem, cum nostris semper re-
 tinuit; Mors autem eius ad hanc sedem perti-
 net,

N net,

net, nō ideo solūm, quōd in hac Prouincia diem suū obierit, sed maximè quod ipse nobis in hac vrbe Regia domicilium pepererit, vnde ei plus debet res Christiana, quàm alteri cuiquam : quo nomine, breuiter eius in nos, rēq; Christianam, amorem, hīc velut Elogij loco congeram, vt merito suo impetret Europæas preces. Quocircā cum in Xancheana sede primum in Patrem Matthæum Ricium incidisset, enixe illū coluit, quod ab eo Alchimix rationem ac vitæ longioris præcepta speraret percepturum ; sed demum alia meliora edoctus, amorē auxit, adeo vt nondum sacris nostris initiatus ad societate nostram in hoc regno amplificandam, applicaret animum. Inter ceteros, aut potius præ ceteris, auctor nostris fuit, vt vilem profanorum sacerdotum Sinensium habitum, cum litteratorum cultu mutaremus, si quidē desideraremus quæ profiteremur, à viris primarijs audiri: vix paruimus, cum manifestè patuit diuinum istud fuisse consilium. Deinde cum eundem Patrem Nanquinum adduxisset, iam desperantem de sede sigenda, non animauit solum, sed effecit vt ad Patre in diuersorio omnis Magistratus, cōcurreret; atque ab illis ipsis impetrauit, vti domo nostris vendita, quod consequens erat, perpetuam commorandi potestatem facerent, eiusdemque opera effectum est, vt ex eo tempore in hanc vsque diem nunquam Magistratum concur-

concurfus, noſtræ domi defuerit; quod vnica
 eſt in hoc regno, rei Chriſtianæ procurandæ
 & habitationis ſecuræ adiumentum. Pro quo
 tam inſigni beneficio Dominus noſter abundè
 ſatiſfecit, immiſſa in eius animum Euangelij
 luce, quâ prælucente ad Chriſtum adiit. Cū ve-
 rò domi ſuæ, quæ abeſt ab hac regia, itinere
 dierum ferè ſex in morbum incidiffet hoc an-
 no, lentum illum quidem, eo tamen eſt extin-
 ctus. Is æger de ſua valetudine certioſam fe-
 cit eum Patrem qui huic ſedi præeſt (à quo
 baptizatus, & merito Ignatij nomine, tantus
 ſocietatis noſtræ cultor inſignitus) ſed in me-
 dio opere templi extructio abeſſe Patrem do-
 mo non ſinebat. Superuenere paucos quoque
 poſt dies aliæ eiusdem litteræ omnem periculū
 metum eximentes. Itaque dilata eius viſitatio
 tantisper dum Patres, qui in Chequianam pro-
 uinciam cogitabant, eum ex itinere interuiſe-
 rent: recrudefcente autem grauiùs malo, vtrim-
 que fuimus ſpe noſtra fruſtrati. Nam prius audi-
 tū eſt obiſſe quàm denuo periclitari, quod ma-
 ximo nobis dolori fuit, quanquam huic lenien-
 do venerunt litteræ filij, qui annos aliquot domi
 noſtræ educatus, ex quibus Parentem magno pi-
 etatis ſenſu obiſſe, intelligentes, ſperamus eum
 ad ampliffima præmia vocatum, ab eo à quo ad
 Chriſtianæ rei tā præclara initia fuerat vocatus.

Tandem ad ædis ſacræ constructionem ve-
 nio, quæ multa habet annalibus non indigna.

Præter angustias sacelli domestici, quæ iam Neophytos in dies numerosiores non capiebant, ædem aliam sacram ampliorem extrui persuadebat, alterum in Sinensi imperio templum. Nequid autem turbarum cieretur, veritus is qui huic sedi præest, cum Patribus peritiores quoque grauioresque nostros Neophytos in consilium adhibuit: Gerebant tum in hac vrbe Magistratus grauiissimos Christianis sacris initiati tres Doctores, Ioannes videlicet de quo anno superiore. Leo quo de annis quoque superioribus multa & hoc quoque sumus plura dicturi. Thomas denique cuius paulò ante memini, accessit istis Doctor quoque Paulus toties in annalibus nostris decantatus, qui peracto iam parentis funere, ac luctu in aulam Pequinensem ad amplissimæ dignitatis munus reuertebatur. Hæc quatuor Ecclesiæ Sinensis lumina, de templo rogati, vno omnes ore Patris consilium comprobant: solùm deterrebant, partim domus nostræ, partim maius malum, incredibiles rei familiaris angustia; nam vt apertè dicam, ad necessariam & quæ imminui non poterat sustentationem, prouentûs annui dimidium verè deerat. Interim tamen vrgebat non omittenda capillatæ frontis occasio, cum præter hos, quos modò nominavi Neophytos, grauiissimus quisque ex Magistratibus ita faueret, vt omnia impetrari tuto posse viderentur; adeoque audendum

dum Deo auspice, qui non frustra hanc ingerebat tam voluntatem quàm opportunitatem. Ad proferenda domesticarum angustiarum spatia primum animum adiecimus coëmptis ædibus vicinis aliquot, auctoritate & sumptu nostri Leonis, cuius in hoc negotio primus feruor enituit. Dū hæc geruntur, opportunè aduenit superior totius Missionis, qui vt initio, dixi omnes nostrorum sedes, in aulam se conferens, ex itinere visitabat. comitabantur eam duo Patres quos supra dixi, aderat præterea à superiore euocatus Pater Lazarus Cataneus, huius missionis nunc omnium antiquissimus, qui tum in vrbe vicina, rem Christianam procurabat. hi quinque ergo Patres, satis rarus in hoc regno nostrorum cætus, cum alijs, de quibus consultarent, rebus, noui quoque templi exædificationem, in consilium vorarunt. & quanquam videretur supra vires opus, tamen rei gerendæ occasione permoti, & Patris potissimum qui rem erat perfecturus grandi fiducia adducti, in eandem omnes cõuenere sententiam. Dirutis continuo ædibus area cõplanatur, & delineata est prima ædes sacra regiæ Nanquinenfis, publica breui auctoritate erigenda; ab ædificando tamen abstinuit Pater, dum superior compositis rebus huius domicilij, iter suum prosequeretur alijque in suam quisque fuissent stationem dimissi. Relictus Pater cum duobus fratribus nostris, incredibili

dibili ob paucitatem operarum è nostra Societas
 te labore, & occupatione multiplici districtus,
 negotium templi instruendi aggreditur. quo in-
 quis, sumptu? quid quærere opus? an apud Sinas
 non est Deus? satis fuit cæpisse; certatim, ubi
 auditû Domino cæli ædem extrui, amici omnes
 Christiani Ethnicique subuenère, idque adeo
 præter opinionem sæpe ut è cælo pluere substi-
 dia viderentur, non imbre tamen nimis copio-
 so, sed velut capillari pluuia, quæ opportunè la-
 bens sitientium agrorum irrigat siccitatem. Ita
 sæpe in hac extruptione contigit, uti plerumq;
 exsiccatos & aridos propè loculos, argenteus
 ros stillatim secundarit quantum satis esset, to-
 to illo tempore quo structura opem poscebat.
 Iam tectum spectabat prouecta moles; sed in-
 opia tegere cum non sineret, Pater horologio,
 quod diem tenuissimis rotulis metitur identidè
 auidis inspectoribus ostenso, cupiditatem alicui
 iniecit illius potiundi quantolibet pretio. Eo
 igitur sponte multisq; precibus persoluto, ad fa-
 stigium ædes euasit. Cum tota verò spes huius
 ædis erigendæ in Neophytis Magistratibus re-
 poneretur, nondum possum à Dei providentia
 commemoranda discedere; quanquam ne plus
 in hominum præsidio, quam Dei auxilio, spei
 collocaremus, maximum amicorum par, Ioan-
 nes & Leo, è medio negotio subducuntur,
 dum eo ipso tempore, hic ad Patris, ille ad ma-
 tris curanda funera deposito Magistratu, con-
 cessere

cessere, solo paucorum dierum tyrone Thoma relicto, quanquam qui abierunt non ideo beneficentiam omnem secum extulerunt, nam & abeuntes sperata subsidia reliquerunt, & absentes pro se quisque sua submiserunt; tamen minime dubium est quin humano ingenio rem metientibus, hoc ipsum satis futurum fuisset ad omnem ædificandi cogitationem deponendam; nisi Dominus Deus in spem nos erexisset, & Neophytos ædi suæ subtractis, idem ipsos Ethnicos suffecisset. Ex ijs vnus qui non infimum gerebat in republica munus, cum ad visendam nouam ædem (cuius fama quotidie quamplurimos exciebat) aduenisset; Contemplatus facelli, in quo ara & Christi seruatoris effigies ponenda erat formam, cum præter reliqua maximè illa captus esset, petijt eius perficiendi exornandiq; sibi fieri facultatem. Cuius mox sumptu pauimentum, fenestræ, pictura perelegans & ductum in fornicis morem tectum perfecta sunt. Deus illi pro munere religionis lucem & pro templo cælum reddat. Præter eos, quos dixi, Ioanem ac Leonem Neophytos Doctores, ac Thomam hoc opus adiuuit quoq; egregiè senex ille nobilis, hoc anno baptizatus: adiuuere quoq; nostri Neophyti etiam tenues, qui collecta pecunia, inscio & inuito Patre calcem coemerunt, cū sumptu operam insuper suā, vt quisq; valebat, conferentes. Inter quos duo maximè excelluere; alter Philippus Sinicus Baccalaureus

& Patrum nostrorum qui Sinicas litteras ediscunt Magister, toto eo tempore in hanc rem vanam intentus, omnia procurabat, coëmebat, dirigebat tanta sedultate ac fide, quantam ab vno nostris fratribus sperare poteramus. Alteri Lucio nomen est, qui copiosus est in vrbe vicina negotiator, fortuito nostrorum opera Christo adiunctus, & rarè semper virtutis specimine insignis. neque hinc quam Pequini in nos effusior, quo cum se negotiorum causa contulisset, in Patris Matthæi Ricij mortem incidens, dici non potest quantum nostris ope, cōsilio, sumptuque subuenerit. Vbi ergo audisset Nanquini nostros ædem sacram moliri, relicta familia negotijsque omnibus ad Patrem iuuandum, quem solum esse intellexerat, venit, domi nostræ confedit, nulli labori ac sumptui parcens, vt in hanc rem aliquid conferre mereretur: & dum nobis omnia, sibi, quæ est eius modestia, nihil facere videbatur, ac fortasse, ne quod fecisset emineret, præcipuam suam munificentiam in fundamenta, qui locus est demissionis Christianæ, coniecit, coëmpis ijs saxi quibus reliqua moles innititur. In hunc ferè modum Dominus in æde sua erigenda ostendit quam verè dictum à Propheta, Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.

Cum æde sacra consilium fuit, hanc Ecclesiam stabilire ac erigere: id vt fieret, opus omnino erat

no erat hoc ædificium publica Magistratum auctoritate assurgere, quod ad istam rationem ferè gestum est. In hac Sinensi Republica, priuatae omnes ædes certum quotannis Regi vectigal pendunt, nisi quod immunes ij omnes, qui iam in litteratorum gradus euecti, alijque nonnulli, de republica bene meriti : ædes porro in aream templi coëmptæ vt erant hominum plebeiorum, sic tributo huic erant obnoxia. etsi, quod exiguum, nihil admodum nos augebat, opportuno tamen prætextu, dissimulata templi fabrica, ne repulsæ periculum adiremus, libellus conscriptus est, quo petebat Pater vt quoniam Deo cæli & terræ moderatori ædem extrueret, ea in area, in qua fuerant ædes priuatorum hominum, Regio tributo obnoxia, iuberent Magistratus, eas à tributo esse immunes. oblatus libellus amico cuidam; cuius hoc erat munus, qui minimè grauatè, plus etiam quàm fuerat postulatum dedit. nam publico diplomate sanxit in hunc modum : postulauit N. ædes quasdam regio tributo liberari, cum deceat nos, qui rem gerimus publicam, aduenas potissimum è remotis partibus omni officio fouere, & quoniam ædes cæli Domino ac summo rerum omnium Gubernatori exstruitur, mandamus ædes quas coëmit omnes, posthac in perpetuum à vectigali esse imunes. Hoc tam amplum atque insigne diploma, quo se demon facile prodi sentiebat,

N s non

non tulit vicinorum quorundam inuidencia, in nostram perniciem surgentisque templi nonnihil molientes; ad hæc inferiores nonnulli Magistratus, ad quos pertinebat id exequi renitebantur. Verum hoc ipsum quod eneruando diplomati parabatur, valuit ad ipsum confirmandum & aliud longe amplius impetrandum.

Gerit in hac regia iam annos aliquot primum ferè Reipublicæ munus vir, magna apud omnes integritatis & prudentiæ opinione, vnde & vulgo sanctus appellatur. Ad eum recurrere Pater omnino statuit, expositurus ei, se tale diploma à tali Magistratu impetrasse, nonnullos autem inferiores in eo exequendo difficiles se præbere, rogare se, vti suo quoque illud sigillo confirmer. Dictum factum, quin & ipse aliud proprium diploma addidit, in eandem sententiam, quo vetabat vt nemo in hoc suo mandato exequendo quicquam tergiuersaretur aut prætexeret: beneficio Pater gratias agens obtulit perelegantem D. virginis icunculam Europæo opere, quod ille suspexit ac libens accepit; post ad res nostras digressus, diu ac multa sciscitatus mirè omnia comprobauit, laudatoque summo pere nostro instituto, legis diuinæ promulgandæ continentiaque seruandæ, coram multis, tantas in nostros congeffit laudes, vt non sine rubore possent audiri. Hoc tam honorificum Diploma æmulorum in perpetuum ora obturauit, &

uit, & inferiorum Magistratum, qui fortasse in largitionem inhiabant, spem extinxit. Duplici confirmatum iam auctoritate templum accessione tertiæ etiam assurgebat. Quod enim pro ædium foribus spatium Sinæ, quantum lapis adijci potest, ferè producant, si quid inde adimunt proprio vsui, annua pensione redimunt: simile vectigal vni ex coemptis à nobis domui adhæserat, cuius immunitatem, ex alio tribunali petere oportebat. Illud quoque cum Pater ab eo qui huic rei præerat postulasset publicis litteris impetravit, quibus dicebatur, quoniam ab alio tribunali iam area ædis cæli Domino extruendæ, tributum onere exoluta esset, decere quoque ut iisdem ex causis tribunal quoque suum hoc tantulum vicini spatium libens donaret. Sed neque hic finis aliud quoque perfectò iam opere confirmationis genus impetratum, quod quia est eiusdem argumenti hic adscribam.

Qua ratione in Europa Principes familiarum suarum appensis insignibus, amicorum villas, ædes, nemoraque à militari tuentur insolentia: ea quoque Sinæ ab amicis optimatibus inscriptiones quasdam obtinent, quibus se à maleuolorum incursum defendunt, quod duplici inscriptione nobis ultro præstitit noster Neophytus D. Thomas: nam perfectò iam templo misit ad nos magno ut fieri solet apparatus, inscriptiones duas, alteram ædi, alteram ædibus præfigendam; Vtraque hoc inscriptio

eras

erat tabula concinnè depicta, exsculptisquæ aliquot Sinicis characteribus, scriptoris nobili manu: Ædis quidem erat in hunc modum: *Aula Diuino seruitio deputata. Ædium; Magni occidentis litteratorum domus.* Vtraque supra suum quæque limen appensa in ingredientium oculos incurrens, suam cuique appellationem legendam præbet: Et quidem hic domi nostræ appensus est titulus, eo consilio, vt quoniam nostra nonnulla ministeria videntur cum profanorum cænobitarum Sinensium ritibus conuenire, & nonnulli ea similitudine decepti, nos ex eorum esse genere arbitrentur, quod non omnino euitare necesse est, si quidem volumus eum rei Christianæ prouentum quem speramus: Cum itaque litterati (quæ Sinarum secta est, & nihil habet propè à lumine naturæ alienū) videant nos quoque litteratos esse ac dici, facile nobiscum illecti ipsa instituti nostri societate conueniunt. Hoc ferè modo noster Thomas præter pecuniaria subsidia, quæ ipse quoque contulit, ædem nostram sacram ac priuatas coonestauit, præterquam quod frequens opus interuisebat, artificesque hortabatur, vt hoc opus quod erat publicum, accuratè celeriterque perficerent. Contra his roboratam præsidij ædem, nemo hæctenus ausus est mussitare, nec improsterum uti speramus audebit, nam ipsa in dies, ab ipsa velut ætate, plus accipit firmitatis.

Non

Non defuit tamen sibi Dæmon ac multa turbasset, si par malevolentia facultas fuisset. Sanè per vicinas domos cursitans omnia metu machinationibusque & minis complebat, cum enim vicini nostri aliquot, ferè sæx vulgi, non ferrent tam altè molem consurgere, arbitrati, vt est superstitiosum hominum genus, bonam fortunam, quæ cælo labitur, tecto ædis altioris primùm illapsam sibi eripi, nihil non tentarunt, vt vel dirui molem, vel vicinis ædibus æquari facerent. verùm cum se iam publicis maximorum Magistratum litteris viderent prohiberi, inuidiam qua pæne rumpebantur, continuerunt, nihil audentes, nihil molientes, nisi quod euocatum coniectorem iusserunt, videret etiam atque etiam ecqua perniciès bonæ suæ fortunæ ab hac tam inusitata ædificij mole immineret. verùm neque Dæmoni suæ artes profuerunt, nam qui per Balaam populo suo bene ominatus est, idem vano coniectori mentiri solito, quàm nesciebat, veritatem inspirauit. Nihil scilicet à cæli Domino à quo bona omnia, mali illis impendere, quo velut oraculo permoti, sua consilia molitionesq; damnauère: facerum est quod ex ijs vni contigit, pridie fortè collocatam in summo tecti culmine lapideam crucem nondū viderat, die insequenti vbi illuxit, aperta fenestra fortè suspiciens, vidit crucem, ac subito, tanquam si monstrum aliquod vidisset, fenestram obtura-

obtura-

obturauit mirè sollicitus de tam sinistro primis illis horis prodigio, quare ad alium vicinum Neophytum pergens, questus est admodum serio, nondum contentos Parres fortunam sibi viciniore cælis ædificio præripuisse, sed illam ipsam quoque suam, quæ sibi relicta fuerat venalem exponere. Crux enim Sinis venalis est indicium: doctus tamen hoc signum Christianis esse sacrum, vimque habere contra Dæmones & omnia mala propulsanda certissimam, resumptis animis deposuit metum, & cum fenestra redijt in gratiam, tam inde modò bonam fortunam exoptans, quam prius malam metuerat.

Omissis maleuolis ad beneuolos, & relictis tristibus ad lætiora transeamus. Dicit vix potest quantam Neophyti è tam felici rerum successu capiant voluptatem, quam in omni sermone ferentes, solis verbis non contenti, fecerunt inscio Patre velut publicam suæ fidei professionem, nisi fortè potius placeat primam in Christi seruatoris ædem, solemnem supplicantium pompam appellare. Solent Sinæ cum ædificij tecto culmen imponunt, multa edere lætitiæ signa, multa ritu superstizioso, inaugurandæ domus causâ, sacra facere, rati domus fortunam hinc pendere. Ad culmen ferè extructio deuenerat; intelligebantq; Neophyti Patrem consultò hoc ritu abstinere, & tamè videbatur è suo more res frigida, in re tam læta nihil alacritatis præ se ferre, quid

re. quid igitur? comūnicato inter se consilio, quæ licita erant, ab illicitis seligentes, primum varia quæ Deo offerrent munera coëmerunt, deinde ubi aduenit dies, quo culmen imponebatur, omnes in eundem locum conuenientes, singula in singulos munera partiti, cū instrumentis musicis, quæ à Neophyto bellici senatus, comodatò sumpserant; per mediam urbem clarissima luce in oculis omnium per nobiliores quosq; vicos in ædem nonam deuenere, ibi adorato Deo sua munera obtulere magno apparatu, lætitia maiore, maxima omnium Ethnicorum qui frequentes aderant comprobatione.

Hæc in culmine comūnis gratulatio, maior etiam aliquanto cum iam perfecto opere collocata est Christi seruatoris effigies, adorariq; cæpit eo in loco, quem ipse sibi tam insignibus suæ prouidentia signis præpararat. Incidit hæc noui templi dedicatio in Natalem Domini, quam sacratissimam noctem, Neophyti magno numero in ædem nouam collecti, rotam in precibus, pijs cohortationibus, colloctionibus, peccatorum expiatione transegerunt. Nonnulli etiam, qui visi sunt maximè idonei ad sacram synaxim, tū primum admissi sunt: aderant tū fortè duo Patres, qui è Chequiana prouincia, huc ad tēpus reuersi, confederant. Hæc trium sacerdotū præsentia auxit celebritatem, qua totū eum diem læti transigentes, gratulabantur, videre se aliquando diem illum, quo publicam ædem Dei optimi

Maximæ

Maximi inter Sinas aspicerent, quo Sinicum caelum diu noctuque salutiferæ crucis signum illustraret; hæc enim prima crux est, quæ domesticos parietes egressa Nanquini publicum aspexit. In cuius tam insignis beneficij memoriam exsculpta est nostris Sinicisque litteris & parieti immissa sequens inscriptio: NANQVINI ANTIQVÆ REGVM SINARVM CVRIÆ, SOCIETAS IESV PRIMO TEMPLVM DEO OPTIMO MAXIMO, PVBLICE POSVIT DICAVITQVE; ANNO SALVTIS M. D C X I. MENSE MAIO, DIE TERTIA.

Superfedeo Europæis oculis templi Sinici fabricam subijcere, in magnificis sunt illi delasati ædificijs, ad quorum amplitudinem, peregrinum hîc solum nihil struit; quanquam præ suis Sinæ nostram struendi rationem admirentur. Nos interim in paruis nos iactamus, sed tamen ita, vt magis nos delectet Religionis Christianæ exædificatio, ad Europæorum, si singulos spestes, altitudinem & pulchritudinem pertinens, similior futura cum auctiori incremento, numero se roborauerit. Quod ex huius anni lætitia, quam in res, ex tanto locorum interuallo partimur, aliquando futurum auguramur. Verum læta sit hæc istius anni clausula, & Hancenam expeditionem, cuius hîc initia poni possent, suo & loco & tempori transcribamus.

Missio

Missio Hauceana.

Priusquam ad reliquarum sedium res gestas pertranseam, nulli videor facturus iniuriam si Missionem in Chequianæ Prouinciæ Metropolitim Hauceanam attigero, vel dignitatis vel viciniratis iure, vel denique quod è Nanquinen- si residentia profecta, nonnihil ad eam videtur pertinere. Eam Missionem appello, nam licet sedem ibi figere cogitemus, nondum tamen in perpetui domicilij formam est redacta.

Chequiana Prouincia inter ceteras decem & quinque, solis duabus Regijs, Pequinensi & Nanquinesi cedit, inter reliquas prima est dignitate: neque enim cum Sinici Imperij sede erepta, qua olim fuit insignis, cætera etiam omnia Prouinciarum ornamenta, quibus hodie- que prima censetur, ablata sunt. Ab ortu alluitur mari qua angustissimus est in aliquas Japoniae insulas tractus, quem fauentibus ventis horarum quatuor & viginti cursu confici posse aiunt: ab occasu limites habet cum Nanquinesi & Kiamsinensi Prouincijs, communes; à meridie Fuquiana, ab Aquilone Xantonensi terminatur: Numerat duodecim insigniores Ciuitates, quæ sunt minorum aliarum trium & sexaginta vrbium capita, ad hæc innumera oppida, castella, pagos passim incolit. Ager totius

O
regni

regni feracissimus, fluuijs quoque innumeris
 peramænus, quorum plerosque ars naturam
 imitata, qua visum est opportunum deriuauit,
 sed ita ut nihilo secius, quam si natura viam a-
 peruisset, etiam fortasse comodijs, nauigentur.
 vix ipsi nunc sibi persuadent oculi, hominum
 vires tot operibus suffecisse. Hi fluuij ut com-
 meatibus peruij fierent innumerabilium pro-
 pè pòtium necessitatem inuexerunt, qui maxi-
 morum saxorum molibus, in varios arcus assur-
 gentes, Europæo opere, dubium propè faciunt
 vtri ab vtris didicerint, nisi quod eadem apud
 omnes natura, similitudinem artis vbique pe-
 perit: Agri fertilitas præter vbique communi-
 moreta, bombycibusq; alendis tot educit, ut
 hinc byssus propè omnis non Sinicos solum si-
 nes peruagetur, sed Patriam egressa Iaponiam
 Indiamque repleat, vniuersam: E pretio ipso
 copiam colligere licebit. Vilius hic bysso decem
 vestias, quam panno isthic è nostris vnum. Ta-
 ceo regia tributa quod breui oratione complecti
 nequeam, partim quoque quod mei instituti
 hoc loco non sit, alia cogitantis.

In hanc Prouinciam iam olim nostri pe-
 dem intulerant, qua ex causa quoue euentu
 narrat fusius Pater Mattheus Ricius, in ea hi-
 storia quam de vniuersa re Christiana ab in-
 cio ad eum ipsum annum sui obitus concin-
 nauit.

navit, quæ historia quanquam hoc eodem anno in Europam enauiget, rem tamen gestam breuiter attingam, ne Chequianæ expeditioni quæ hoc anno tanto cum fructu retentata est, sua primordia desiderentur. quæ deinde annuis aucta^o vt speramus incrementis, spem feminis in messe superabunt. In primis huius Ecclesiæ incunabulis, cum iam nostrorum numerus ad quatuor excreuisset, omnino tentabant aliam sedem figere, præter eam, in quam confidebant. Volentibus Deus hanc occasionem expediuit. Nam vrbis huius Gubernator cum in aulam pergeret, vnum è Patribus quem secum in Patriam, erat enim Chequianus, ac deinde in aulam duceret, postulauit; Delectus est Pater Michael Rogerius, qui primus è societate nostra in Sinarum fines penetrauit, cum socio Patre Anthonio Almeida recens in hanc vineam tum ingresso. Urbis Gubernator nostros in Patriam secum adductos, in aulam tamen deducere reformidauit; Prouinciæ Metropoli Gubernatoris patria dignitate inferior erat, Xaó Hím nomine, prope simili cum Cantonienfis proregis sede, vbi hæcenus Patres resederant Xaó kem, sed apud Sinas, parua sæpe res vocabula distinguit, quod nõ rato amphibologiam parit inexpertis. Nullo hîc fructu propè, menses aliquot transacti, O 2 oblin-

ob linguæ inscitiam & interpretis inopiam, diffugientibus item Gubernatoris parentibus, concursu ad externos facto territi. Gubernator igitur reuertens, eos tristes & inuitos in Cantonensem remisit prouinciam. Sic se habuit primus nostrorum in hanc prouinciam ingressus, & prima excursio, nunc ad huius anni res gestas orationem conuertamus.

Prius tamen quam ingressum Nostrorum in amplissimum illud emporium aggrediar, pauca mihi è multis, quæ dici poterāt, seligenda duxi; neque enim est hoc alienum ab instituto, vt sciatur quanti fuerit in tam insignem agrum Euangelij fluentia deriuare. Chequianæ Prouinciæ Metropolis Ham ceu Sinis appellatur, abest Nanquino ad Euronotum nouem ferè dierum itinere, habet polum supra Orizontem eleuatū triginta plus minus gradibus, abestque non toto biduo ab eo quod dixi freto. Hæc ciuitas primum toto imperio Sinico locum tenet, nam etsi murorum circuitu angustior sit fortasse aliquanto vrbe Nanquinensi, habitat tamen omnino frequentius, cum nullus sit vrbe tota locus inanis, horti nulli, ædificijs omnia occupantibus, quæ quidem ferè omnia supra vnam contignationem assurgunt, quod alijs Sinicis in vrbibus non est ita vsitatum. Incolarum numerus Regiusque ex tributo proventus ita incredibilis, vt eum referre ausi minimè fuerint, qui eo
se con-

se contulerunt, licet à grauiſſimis teſtibus acceptum, quod ſupra fidem videretur; neque nos in noſtris annalibus, nonniſi planè explorata inſeremus. Accuratam illius deſcriptionem inſtituere, iuſti voluminis eſſet, hoc tamen initio pauca cupido lectori prælibabo. nihil proculdubio admirabilius eſt ipſo vico vrbis primario, qui in dimidiatum propè diem excurrens, non ſine ſtupore ſpectari poteſt: ſolent Sinæ permultis in vrbibus arcus triumphales quos vocamus extruere, beneficiſ Magiſtratibus monimentum, vel ſuarum vrbium ornamentum: Hi ſuperbis ſaxorum molibus aſſurgentes vario opere cum ſplendore eius generis & elegantiã Europæa contendant. Præter alios permultos tota vrbe ſparſos numerat hic vnus, quem dixi, vicus, minimum trecentos, eosque tam inſigni cælatos opere, nihil vt addi poſſe videatur: Et ſanè ſi magnificis hiſ molibus, quæ ad latus ſita ſunt ædificia, ſplendore ſui reſponderent, nihil haberet vt arbitror ſimile orbis vniuerſus. Sinæ, qui vtile plerumque præponunt honeſto, omnia mercium tabernulis opplent, domorum magnificentiam in vicorum interiora referunt, quam tamen Europæa palatia longo poſt ſe relinquunt interuallo.

Aliud quoque eſt memoratu dignum. Latus eſt suburbanus, cui metiendo vix intuentium oculi ſufficiunt, is in vallem amæniffimis

O 3 vndique

vndique collibus cinctam defluens dubios in
 se oculos rapit, quid primum, quid vltimum ad-
 mirentur, hanc porro ipsam naturæ eleganti-
 am ars suis etiam auxit ornamentis; nam ripas
 omnes exstructis villis, confitis hortis, atque
 nemoribus, vestiens, illam ipsam amœnitatem
 seipsa fecit amœniorem; ad hæc elegantissimus
 opplet omnia nauigijs, quæ omnem conuiuio-
 rum, spectaculorum, ludorum secum vehunt
 apparatus. Hic hæc cæca gentilitas, ducit in
 bonis dies suos, nihil verita, neque gnara, se in
 puncto ad inferos descensuram. Sane nihil mi-
 nor Sinicum diuerbium quod ad hunc locum
 explicandum valet: thien xam thien tham, ti
 xam su Ham. ac si dicas: quod in cælo est cali-
 aula; hoc in terra sunt, Sū Ceu & ham ceu nobi-
 lissimæ ciuitates: & sane si terræ nomine suum
 imperium vt ferè suis in libris, vel superbia vel
 ignoratione, solent appellare, nihil mihi viden-
 tur augere.

Habet etiam collem vrbe media peramænū,
 in eo turris est non inelegans, è qua nouo modo
 horarum spatia metiuntur. Artificiū est Clepsi-
 dræ veterum simile, nam è vasis ingentibus ex
 vno in aliud aqua guttatim fluens excipitur, in-
 fimo vase permagno, in cuius medio est erecta
 ad perpendiculum regula quædam, suis horarū
 interuallis distincta, quæ interualla cum defluēs
 aqua vel effluens ascensu attingit, aut descensu
 relin-

relinquit, diem in suas diuidit portiones, nam horæ Sinicæ duas explent Europæas, quanquam illa eadem spatia, in quaternas diuisa partes nostras horas vel integras, vel dimidiatas ostendūt: sed quoniam hæc temporis muta distributio nihil habet vsus publici; vt ad omnes transeat per certos homines ad singulas portiones dimidiata quaq; hora è turris fenestris inscriptiones quasdam expromunt, cubitalibus litteris expressas, quibus machinæ suæ cursum cum sole conspiciant euulgent. Hoc artificium huic vrbi peculiare, Sinæ ab indigentia nostræ artis mutuati sunt. Non temerè opinantur Patres publica auctoritate sedem hîc & templo & domui imperatum iri, horologio aliquo iustæ magnitudinis ex Europa aduecto, & huius vicem collocato, cum Sinarum approbatione & rerum eiusmodi admiratione: ex hoc colle in totam ciuitatem quod mireris, prospectus est. vicis omnibus, cõsitæ ad vmbra arbores, horti peramæni, etiam vbi nullus est, speciem exhibent; riuulis, stagnis, lacubus, fluminibus, vel vrbanis, vel suburbanis scatet, vt nihil vltra delineare Platonius aliquis idæarum effictor queat.

Idolorum fana nihil attingo, rot enim sunt ac talia, quot & qualia ab opulentissima ciuitate maximeque gentilibus ritibus addicta, licet expectare; & hanc quidem in idola propensione

toto Imperio maximam, non solum nihil obstare rei Christianæ, sed etiam prodesse, non parum, usu magistro didicimus: quo enim magis hic profanus cultus friget, Atheismus, maius malum, acrius viget, ibique maior salutis incuria, maior vitæ melioris ignoratio, quod alte in Sinica, maximè magnatum, ingenia penetrauit; contra vero cum sanctissimæ legis nostræ tanta sit cum ratione consensio, & gentilicarum fabularum tanta sit inanitas, ingenia Sinica sanè perspicacia & veritatis amica (quæ ideo in Atheismum degenerarunt, quod nihil solidi habent in quo conquiescant) si dictis aures, auribus animum adiecerint, facile rationi, facile cedunt veritati. Hoc quam verum sit ex hac ipsa narratione constabit, nam paucis hic mensibus plures Christo adiuncti sunt iungenturque, quàm alijs in vrbibus post annos aliquot perfectum sit. ad hæc etiam iuvat innata genti facilitas, vulgo celebris, & ingeniorum in paucis bonitas, qua freti his temporibus, primas è reliquis ferunt, in suis illis ad Doctoratum examinibus: ad quæ dum totius regni selectiora ingenia conveniunt, plures ex hac Prouincia, & potissimum ex vrbe hac, quàm ex alia qualibet, gradum sortiuntur. vnde omnium est constans opinio litterarum florem apud Chequianos hodie enitescere maximè. Sed de his satis, nunc tempus est vt quæ nostri sunt instituti propria, persequamur.

Trien-

Triennium est & amplius ex quo nostri in hoc nobilissimum emporium à grauissimis Magistratibus inuitati, iam ibi sedem fixissent, si licuisset omnino per operariorum paucitatem. Nanquini demum hoc anno res hac occasione perfecta est. Cum Pater Nicolaus Longobardus visitationem, vt dixi, instituens, ibi ageret, inuenit Leonem nostrum, qui tum ibi munus gerebat publicum, atq; præter multa in hanc domum beneficia, serio vrgebat ipse quoque vt in patriam, est enim ciuis Hancianus, vnus aliquis rei Christianæ causa mitteretur, quam expeditionem iam ille diu cum Nanquiniensis domus superiore designarat, sed ante non impetrauit quam Parentis obitu domum reuocatus triennium in luctu degere cogebatur; visum est enim Patribus, rem tanti viri auctoritate fultam minimè differendam, maximè cum ille domum, supellectilem sumptumque omnem liberaliter offerret. Parentis morbum vbi audiuit Leo filius, nihil prius habuit, quàm æternam illius salutem quam celerrimè, in tutissimo baptismi portu collocare; sed obtineri non potuit, commune vel filij vel nostrorum votum: Nam Pater qui eo proficiscebatur, mortis acceleratæ nuncium tristem pro Nanquiniensibus muris accepit, solatio tamen fuit audisse nos postea senem Catechumenum vitæ veteris maculas, baptismo quem habebat in votis, vti speramus, eluisse

eluisse, salutarisque fontis beneficio minimè caruisse. Nam cum lethali morbo decumbenti adessent nepotes duo filij Leonis, & alter eius propinquus, iam olim cum Leone Pequini baptizati, non defuerunt officio suo; sæpe querentem senem quod sine baptismo moreretur, docentes, Deum eo in articulo, bonæ voluntati non deesse. In spem erectus senex quærit, possitne esse Christianus tot onustus criminum pondere? cumque annuissent, eum pro tempore & captu suo docuerant. Ergo iam moribundus senex omnino sibi persuasit, esse se Christi è grege idque inuisentibus omnibus prædicans, denique expirauit, magna spe nobis relicta, à Deo intus suppleta, quæ foris defuere. Et quanquam non ignorabant Neophyti singulis concessum, desideranti in hoc articulo baptismum conferre; tamen ex ignoratione formæ, quæ latino idiomate Sinicis characteribus, vt initio dixi, erat expressa, id perficere magno suo mærore minimè potuerunt. Hanc Parenti spem salutis datam vbi audiuit Leo filius, gaudio exultauit, nondum enim alium præter fluminis, vt Theologi vocant, baptismum audierat.

Mortuo Parente omnem Leo mouit lapidem vt missionem ad suos impetraret: eumque viderent Patres, eius trienni præsentiam, ei sedi firmandæ futuram, amplius tergiuersant-

dum non censuerunt. Per eos dies Nanquinum P. Lazarus Cataneus ab superiore euocatus est Xam haio, quo in oppido iam biennium & amplius rem Christianam curabat, à Paulo nostro paterni funeris tempore inuitatus, ad vniuersam familiam Christo adiungendam; quod cum facit, alij quoque complures Christo nomen dabant, vnde qui mensium duntaxat aliquot excursionem cogitauerat, propè sedem fixerat: Oppidum etsi per magnum est, tamen in tanta nostrorum paucitate, non videbatur aliarum Nobilissimarum ciuitatum, quæ iam diu nostras expetunt inuidiam posse sustinere, adde quod ex Hanceana sede, quæ triduo vix toto abest, noua hæc soboles Christi curari posset. delectus igitur est, in nobilissimam expeditionem P. Lazarus Cataneus, eique socius datus Pater Nicolaus Trigautius qui hoc ipso anno recens sociorum numerum auxerat; His quoque duobus vnus è fratribus, Missionis antiquissimus accessit. Leo voti iam compos, Patres post aliquot dies comparatis rebus subsecuturos, ad suos præcessit.

Nanquino in Hancianam urbem nauigatur initio, magno illo flumine, quod supra dixi, maris filium nuncupari; Inde in distractos arte fluuios iter instituitur tam frequentibus itinere toto urbibus, oppidis, pagis, facilè vt iudicari possint, nihil esse toto regno populosius; quæ
Messis

Messis, Deus bone, cum omnis maturuerit, quantopere Christi horrea stipabit! Medio itinere vbi Nanquinensis Prouinciæ limites cum Chequianis communes sunt, ciuitas est illa Suceu nomine, ea, quam Sinicum adagium, æquè cum Hanceano Emporio, terreni Paradisi, nomine nuncupat. Intra continentem sita, maris tamen speciem refert, tot enim fluuijs, lacubus, riujs, stagnisque distincta, vt altera Venetia, sed in mari potabilis aquæ, fælicius constiterit. Portus frequentia & nauigiorum omnis generis, oculorum propè dubiam fidem facit. Dicas totius regni nauigia ad frequentes aliquas huc nundinas commigrasse; veruntamen ita perpetua est, vt in quotidiano accessu discessuque credas nauigia nunquam inde dimoueri: sanè quod Lusitani dicere solent, visa solius portus Cantoniensis frequentia; tot scilicet in hoc vno regno nauigia quot in reliquo terrarum orbe posse numerari; non nimis hyperbolicè dictum videtur ijs qui reliqua emporia conspexerunt, si quidem de fluminum nauigatione sit sermo: sed quis finis, si omnia persequar?

Huius expeditionis primitiæ sunt, in itinere Christo adiunctus Nauta, qui Patres vehebat, senex ille iam cuique inualitudo & morbus, senectutis comes vicinam mortem minabantur, baptizatus est domi suæ cum vxore itidem vetula, quod ex itinere pagus occurrebat. & sanè

res

res erat solatij cælestis plena, sub meridiem eò appulicantibus, ac in terram exscendentibus Patribus, baptismi causâ, tam subito famam didicimus, ut ante noctis tenebras complures ad quærendum audiendumque aduenerint, si moram ibi fecissent, Christo quamplurimos adiunxissent, sed hoc coniugum pare contenti, quam modò excolere non possent, plantationem omiserunt. In his eò erat minus periculi, quò minus vitæ. porro illi Patrum iam vicem, quæ didicerant, è Neophytis facti præcones edocebant, scilicet signum crucis efformare, Deum vnum colere, cuius effigiem, in idolorum flammis abolitorum locum, Patres subrogauerant.

His primitijs læti, tandem aliquando peracta navigatione Hanceanum portum tenuerunt, cuius est ea commercij frequentia, ut præ illa, infrequens omnis antehac alibi visa frequentia habeatur. exscendit primus frater noster Patrum comes, Leonem de Patrum aduentu facturum certiore, & magis oculis ipsis exploraturus, an domus illa, quam parauerat Leo, vsibus ac ministerijs nostris, esset accommodata. Si enim nihil dum per funeris occupationes Patribus excipiendis parauisset, ituri erant interim in suam domum Xam-haianam. iuit ac redijt, nunciando ædes illi esse suis contiguas, vrbe media amplas illas, nec vsibus nostris incomodas, subsequitur mox qui Patres in Portu exciperet, quod

quod ipse, per funeris leges, domo ijs diebus egredi non poterat. In urbem minore nauigio inuectis, cum exscenderent, res accidit sanè memorabilis, qua Deus colonos suos beno omine compleuit, primus enim cum quo sermonem contulerunt, fuit iuuenis quidam, quem eo Diuina bonitas, nō casus, adduxerat, qui ex insolito Patrum vultu, quod erat, coniectans, accessit, asserens se iam Doctrinæ Christianæ capita memoriæ comendasse, inanum Deorum simulacra flammis absumpsisse, paratumq; esse ad reliqua omnia, quæ à Christi cultoribus exiguntur. hic à Leonis propinquo, qui eius parenti, dum animam ageret adfuerat, Christo iam præparatus, deinde inter primos baptizatus, Neophytorum numerum propè inchoauit.

In Leonis nostri ædes deducti funebres primum de more ritus, expleuerunt, triduo ferè quieti & hospitij ritibus dato, priusquam aduentus sui fama multos euocarent, visum est P. Cataneo Xamhianæ domus supellectilem, in nouam sedem transferendam. eo igitur se contulit reque Christiana composita, Neophytos solatus partim maioris obsequij Diuini nomine partim annua visitatione promissa magnum sui desiderium reliquit, res Christiana in hunc est instituta modum: ipsa domus, quæ erat Pauli nostri, suum vsum, aram effigiemq; seruatoris, cum omni necessario apparatu retinebat, in eum locum,

locum, certis diebus orationis causâ conuenire iuebantur, relicto qui hæc curaret, administro. Incredibili vtriusque doloris sensu digressus, ad socios in Hanceanam sedem est reuersus, dimisso eo fratre, quem hactenus habuerat, in domicilium Nanquinense. Ex itinere inuisit quoque Doctorem Ioannem illum insignem Neophyrum, qui anno superiore cum grauissimum, qualis apud nos est cancellarij, gereret Magistratû in Repub. Nanquinensi in Christi gregem cooptatus fuit. Exceptus est ab eo Pater per humanè mireque vicissim à Patre in officio est confirmatus, nec officijs domesticis contentus, cum Pater iam abire pararet ad nauigium venit officij causa, mirantibus cunctis, quis tandem esset ille quem vir tota vrbe grauissimus tantopere coleret. Hæc quoque ciuitas, Patrium Ioannis nostri solum, vna est è reliquis quæ toto imperio nominantur, celebris commercio, multitudine, opibus: Etiam hoc loci, nisi operariorum penuria rei que familiaris prohiberemur, sedem fingere liceret, magno rei Christianæ fructu; & sanè res est multa comploratione digna, tot præclaras expeditiones necessario deserui, tantam vbiq; messem siluescere, ex vna illa pæne dicam causa, quòd nondû satis in Europa sciat quod res Christiana sit in his regionibus loco; quod si plane intelligeretur, iam dudum nisi fallor subsidia necessaria pararentur.

Sed

Sed ad rem redeo: absente Patre, socius qui Hanceani remanserat, occultus, vti maximè voluit esse, ita minimè potuit, multi hospitis familiares, ad eum visendum veniebant, quos interprete fratre Nostro, ipse adhuc idiomatis imperitus, excipiebat: sed potissimum quotidianæ instituebantur cum Leone confabulationes, cuius est rerum nostrarum cognoscendarum aviditas incredibilis, earumque cognitarum longe maior admiratio; sæpe dicere assolet, nostris necessario Sinas videri, quod Sinis Tartari; id est barbari ac rudes; sibi verò videri Sinas nostris collatos, esse velut pueros, qui totam ætatem in characteribus effingendis & grammatica vel summum eloquentia terunt, Europæos in profundissimis scientijs occupari. Sanè ingenui sunt Sinæ, quos sola meliorum ignoratio superbos facit, acceperat Nanquini à Patre dono, exiguum, sed elegans, horas rotis ac ponderibus metiens instrumentum, illius fabricam attentissimè intuens, rotarumque inter se certis spatijs voluentium Symmetriam, libello elegantissimè edito, vt assolet, hoc artificium euulgavit.

Interim reuertit Cataneus, sed priusquam aggrediar ea quæ à Patribus ibi Deo auspice gesta sunt, omnino duo non possum omittere, quæ ante eorum aduentum contigerunt, ex his enim videre licet quam albæ iam sint istæ regiones ad messem.

Parens

Parens ille Leonis nostri, cum exspiraret, habuit hortatorem præter duos Nepotes, propinquum vnum vt dixi, cuius Parens Catechumenus quoque obiit. Is audito ex Patribus de baptismo in voto, narrauit quoque rem admirabilem, quæ suo parenti contigisset. Cum enim agnita iam fidei nostræ, cuius mysterijs Pequini fuerat imbutus, veritate, in patriam redijt, cepit eam quibus potuit persuadere; ac primum parentem adduxit vt idolis igni traditis, fidei nostræ capita memoriæ commendaret, Deumque vnum coleret, præstitum hoc à parente, amplius biennio ante Patrum aduentum, & potissimum rosarij capiebatur quotidiana recitatione: cum porro die quadam sese negotiorum causa, in vicinam urbem contulisset, in prædones incidit, qui eodem vecti nauigio, inque vectorum fortunas intenti, hunc senem nummatum esse rati exscendentem subsequuntur, comites itineris adiuncti; quærunt primum quis? vnde? quo? decurrebat tum fortè bonus senex calculos precatorios, ac sensit veluti diuinitus, hos esse latrones. Itaque statuit minimè interrompere orationem eo potissimum tempore, quo tantopere Diuinæ opis indigebat; silentium senis, vt erat, latrones sua consilia patefacta interpretantur, eum igitur aggressi, mortem nisi nummos proferat, minitantur, verum ille intrepidus, orare pergit, satis certus à cælo

P

auxili-

auxilium sibi illius affuturum, cuius ipse recens
 fidem tanta erat voluntate complexus. nec de-
 fuit Catechumeno suo euocatum tanta cum
 fide subsidium. Nam cum ille vim latronum
 neque verbis neque vlla vi propulsaret, incer-
 tum qua ex causa diuina proculdubio eos arcenti
 manu, multi ab vno, armati ab inermi, præ-
 dones à nummato nulla facta iniuria recesserunt.
 Tam præsens Dei auxilium ille in reliquam
 deinde vitam, beneficio suo gratus euulgabat,
 sed breue curriculum fuit, nam cum iam bien-
 nium magno Patrum desiderio, hac ratione
 trasegisset, demum obiit, sed ita vt spem certam
 fecerit baptismi voto vim suam minimè defuisse:
 certior tamen fuit salus sororis eiusdem,
 quam iam fidei nostræ Mysterijs imbutam,
 subita ægritudo corripuit, ita ex inopinato, vt
 ad morientem Pater, qui iam aderat euocati mi-
 nimè potuerit. Interea frater, iam baptizandi
 formam edoctus, sororem salutari fonte expia-
 uit cæloque parenti comitem vt speramus im-
 misit; hic iuuenis, vt se dant principia, videtur
 palmam de reliquis in re Christiana iuanda
 laturus, nam & alios deinde multos in Christi
 gregē allexit, alterius Neophyti heroicum sub-
 necto facinus, quod ille quoq; Patribus narrauit.
 Hanceanus hic ciuis, Pequini quoq; à nostris
 sacris initiatus, cum in patriam redisset, facile ostendit,
 quàm altè in animum Diuini verbi semē
 recepisset.

recepisset: cuius cum filius in morbum incidisset, adduci omnino non potuit, ut pro eius salute vota ritu nefario nuncuparet, vxor etiamnum suis erroribus irretita, filij saluti metuens, absente marito in vicinum idolorum fanum eum deferri iubet, ibi certis deprecationibus ac ritibus ab ijs qui vitæ mortisque ius non habent filiolo, vitam postulat prorogari: domum redit Maritus, & rem nescio qua ratione adoratus, non increpita soluna vxore, satis vni Deo factum ratus, in fanum excurrit zeloque quo correptus erat, idola corripit & ad terram allisa cominuit, ut pateret quam salutem sperare ab ijs deceret, qui se ab interitu vindicare non poterant; inde victor domum repetit, filium saluum incolumemque admirabiliter reperit; neque enim poterat tanta fides suo fructu fraudari.

His ac similibus, è caelo subsidijs, viam Evangelio Dominus præparabat, quod quem cursum tenuerit postea quam illius præcones aduenire iam dicemus. Nondum Deo sacrosanctum Missæ sacrificium obtulerant Patres, quod omnis ornatus sacer è Xamhaiana domo aduehendus erat. Is ubi aduenit erecta domi ara priuata, sacro Archangeli Michaëlis die, octauo Idus Maij, quem huius expeditionis tutelarem asciscebant, Deo primum sacrificium obtulerunt: cui Leo cum filijs ac reliquis è familia Neophytis interfuit, eo peracto, Patres festa induti veste qua grauiores hospites vel excipi vel visitari mos est, hospiti suo gratulatū iuerunt, ædes suas præ

reliquis Hanceanæ ciuitatis à Deo electas, vt in
 eo sibi tam angustum sacrificium offerretur, in-
 super monuerunt accitum à se in expeditionis
 huius tutelarem, qui Ecclesiæ toti præest tam
 militanti quam triumphanti, vt hanc nouellam
 plantationem peculiari fauore promouendam
 assumeret, quemadmodum in eum diem qui est
 toto orbe Christiano sacer, huius vt ita dicam
 Ecclesiæ, prima consecratio incidisset. Vtque
 tam insigne beneficium aliquo, tanquam me-
 moriæ adminiculo, ac monimento testatum ha-
 beret, perelegantem ei cælestis militiæ princi-
 pis icunculam tradiderunt. Nec Leo sibi defuit,
 nam beneficium ac donum Deo, patribusque
 gratulatus, ipse quoque excogitauit, qua ratione
 tam illustri Dei beneficentiæ gratiam, non ha-
 beret solum, sed redderet. & sanè, vt est solers
 non aberrauit: nam intra dies paucos aliud quo-
 que solemne sacrificium sacrificio reddidit. Ea
 Dominica, quæ angustissimæ Trinitatis festum
 colit diem, Patres ad sacrificium quod Deo pa-
 rauerat, inuitauit; præfatus enim indignum sibi
 videri quibus in ædibus vni Deo talis victima
 litabatur, inanium Deorum simulacris immeri-
 tos honores exhiberi, ea omnia in exstructam
 lignorum struem, nec pauca nec vilia, conijci iu-
 bet, tota iuuante inspectanteque familia: ea si-
 mulacra suum hætenus domi tenuerant locū,
 quòd Mater & vxor acceptam à maioribus fal-
 sitatem

sitatem nondum dimisissent; Ipse verò ex quo
 Christiana sacra susceperat, hæctenus domo ab-
 fuerat publicis muneribus, quæ nemo intra pro-
 uinciam suam gerit, impeditus. In eorum verò
 locum eius effigiem qui solus colendus est re-
 stituit, iussitque ab vniuersa familia illum vnum
 coli, erat illa non inelegans nec parua effigies,
 quam Nanquini à Patre dono acceperat, sed
 ipsemet etiam pictoris artem Theca vel opere
 vel auro insigni cohonestauit: gratissimum fuit
 hoc Deo, Angelis hominibusque spectaculum,
 & sane sunt non malè quæsitæ per tot Maria de-
 litiæ, nec enim Dominus indonatos eos dimit-
 tit, qui ereptos sibi honores omni ope restitu-
 unt. Pyræ locus, qua ignibus damnati in suos
 ignes redierant Sycophantæ, erat area propter
 aulam, quæ aduentantes hospites accipit, ad
 quam cum eodem die grauissimi aliquot conue-
 nissent, fauillam conspicati, quæsierunt è Leo-
 ne, quid hoc sibi vellent incendium? quibus ille
 hodierna, inquit, die Christi seruatoris effigiem
 toti meæ familiæ adorandam exposui, & eos qui
 falsò à nobis pro dijs habentur, ignibus absum-
 pti, quæ res de rebus nostris sermonem aperuit
 omnibus rei nouitate defixis.

Nondum Patres domo egressi, ea se consul-
 to continebant, neque enim decet vili te pretio
 venalem Sinis exponere, si tua magnifieri vo-
 les; tota vtrique gentilitas Christianæ modestiæ

P 3 ignara,

ignara, nescio quam exigit Maieſtatem. Adeo
 vt magis fama domesticis clauſos parietibus
 breui tota vrbe circumduxerit, quàm ſi prodi-
 iſſent vltro ſpectandi; veruntamen, vt ſolet
 de ſuo ſemper aliquid addere, ſparſit ridicu-
 lum de Patrum aduentu ſermonem. perſua-
 dent ſibi anilibus deluſi fabulis Sinæ, Deos ſu-
 os quos Foe vocant, nonnunquam prouincias
 vrbesque luſtrare, vt populi malis medeantur,
 euulgarum eſt igitur in Ciuitatem adueniſſe
 duos foe, humana ſpecie viros, eos apud vnum
 è Ciuitatis optimatibus diuerſari. Ad Patres
 delatus rumor, riſum mouit, arbitantes id a-
 liquod infimæ plebeculæ aniculas fortè ſom-
 niariſſe; ſed ſenſim ea fama ſerpens, iam à vul-
 go in ipſorum Magiſtratum tribunalia pene-
 trarat, nam eo fere tempore, vnus è quatuor
 Ciuitatis Gubernatoribus Doctor Sinicus, Pa-
 trum hoſpiti Leoni, in hanc ferè ſententiam
 ſcripſit; audio domi tuæ Deos ipſos diuerſari
 hoc an ita ſit, cupio ſcire, & num viſitari, quo
 ritu poſſint. Schedulam ad Patres attulit Leo
 noſter, quibus ægrè fecit, inanem famam &
 ridiculam opinionem, tantopere inualuiſſe.
 Reſpondit Leo, veniſſe ad parentis ſui funus
 proſequendum Nanquino viros duos graues
 ac litteratos è remotiſſimis regionibus adue-
 nas; poſſe, ſi velit, eos viſere, quo ritu viri gra-
 ues ac litterati ſolent. Nec diu diſtulit, magno
 enim

enim comitatu venit, cum alio quoque doctore, suo amico. Visitationis porro libellum, præter morem eorum, qui Magistratus gerunt, ita inscripsit, qua ratione discipuli Magistros solent compellare; in congressu vidit res nostras, Christi seruatoris effigiem, ritu qui apud Sinas summus est adorauit, omnia demiratus, Patrem, deinde visitationis vicem rependentem excepit perhumanè, & oblatum ab eo munusculum, ipse alio deinde maiore, magna pompa compensauit. hæc sub initia multum ad auctoritatem valent.

Sed non fuit sine fructu rumor, neque omnia intra vrbanitatis hæc officia se tenuere: primus qui Patrum manu salutari fonte elurus est, Parens erat cuiusdam Neophyti Pequinensis, tam diuturna à Deo vita donatus vsque dum in morte renasci posset: successit ei Baccalaureus quidam senex, patruus nostri Leonis, quem is iuuenis, de quo supra, eiusdem quoque nepos, iam ante promouerat, qui penitus Patrum colloquijs victus, manus dedit. Inde aliquot è Leonis familia Christo nomen dedere: Hæc vulgaria, quod sequitur inusitatum est diuinæ prædestinationis exemplum.

Ibat forte frater Noster per vrbem ad certa negotia puero comite, quorum
P 4 neuter

neuter vicos viasque callebat, diu, vt in magnis Emporijs accidit, vagus oberrans. Verum si non errasset fecerat ille minus, fortè enim splendidum idolorum fanum ex itinere conspicatus visendi gratia introiuit; iacebatque sub obuia porticu mendicus, cuius egestate consumpti vultum prope dimidiatum cancer exederat: commiseratum spectaculo nostrum hæc cogitatio subit tentare ecquid animo prodesse posset, cuius corporea salus iam esset desperata: verum arbitratus hunc hominem hebetem atque obtusum, vt ferè solet hoc hominum genus, nec facile tam breui temporis interuallo ea in animum admissurum, quæ ad salutem necessario requiruntur, abibat: interim, vbi acribus intus agitatus conscientiaë stimulis, redire coactus, hominem aggreditur, reperitque virum olim copiosum, in has angustias vi paupertatis morbi- que deuenisse; tum sermonem de altera vita instituit, de Deo deque ijs omnibus quæ proponi Christi tyronibus solent ac debent. Erat homo acri ingenio facileque veritatem excepit, mirumque desiderium legis tam sanctæ suscipiendæ præ se tulit. Omissis ergo alijs frater noster negotijs, quorum causa exierat, totus in eo instruendo fuit, quem sic institutum, ut tempus ferebat, ne in mora periculum esset, magno vtrimque gaudio baptizauit; porro pecuniola donatum deseruit, quam cum ingenuus mendicus ac-

cus acciperet, aiebat, itane verò nondum fuit satis, mihi per te viam ad beatitudinem cælumque patuisse? etiam ué auges beneficentiam? non arbitrabar tales in hac orbis fæce viros reperiri. Eodem post dies aliquot reuersus, adhuc viuum repertum, in suscepta religione confirmauit, & cum viuere non posset, mori docuit. Tertio iam eundem cum requirit, elatum reperit, cuius ut credere par est animus ad meliorem vitam euolauit; sane, si hic vnus ab ipsa Europa quæreretur quam bene esset omnis labor collocatus.

In hoc prospero rerum cursu, ædes quas Patres incolebant, cetera commodæ hoc vno incommodabant rei Christianæ quòd in eas aditus non pateret nisi per Leonis penetralia, ad quæ uti facile admittere fuit hospitis familiares, ita alius de plebe vix audebat ingredi, grauissimos Leonis Magistratus veritus: sin celebrior aliquis, nolebat is fortasse, prius Leoni visitationis velut tributum pendere, quàm Patres conueniret. Et hic erat omnium vnus sermo: Itaq; Patrum hospes, ædes suas suburbanas offerebat sed eæ, super eius, quem dixi, lacus ripam, ludibundorum importunitatibus expositæ erant, procul ab vrbe tota, fere leuca. Alias habebat duplo longius in amæno colle extra omne commercium, nisi quod à latronibus aut Deorum sacrificulis periculum timeri potuit: vicinum enim erat fanum, peregrinorū concursu nobile

P 5 adden

ad densum nemus, cuius nemoris rupes eo ipso in loco, quem illis natura dederat, in lapideos Deos arte exsculptæ, antiquam aduenis religionem mentiebantur. Verum enimvero Deus qui hunc Patrum aduentum, alijs in scijs dirigebat, ædes deesse, & hæc incommoda pati permittebat. Nam hoc ipso tempore, grauissimum Neophytum, huius Ecclesiæ alterum lumen futurum, dedit; quod in hunc ferè modum contigit. Quo tempore Patres in Leonis ædibus diuersabantur, id bimestre fuit, nonnulli Ciuitatis primores, olim summis in republica muneribus perfuncti, eos adire; eos inter fuit vnus cognomento Yam, post hac Michaëlis nomine, quod in sacro fonte suscepit, appellandus. Hic Sinicus Doctor, rara indole & nota ingenij bonitate amplissimas diuersis in locis gesserat dignitates, ipsoque Leone maiores, nam litteratorum examinibus profuerat, & bis prouinciale Iustrum visitor peregerat; modò domi agebat priuatus, quod vtrumque parentem annis morbisque senilibus debilitatos, debitis obsequijs foueret; quod nisi fecerint Sinæ primates, æmulorum machinationibus, vitio id eis sæpe vertitur, & eos suis muneribus impietatis conuictos, in perpetuum exturbant. Ad hæc eas habebat opes, quibus vulgo, si minus primas in opulentissima ciuitate, certè fecun-

secundas obtinere ferebatur. Is igitur haud dubie Diuino instinctu in Patres incidit, & primam ex ea colloctione Diuinae lucis aspexit auroram: sed cum ei visitationis officium domi rependeretur, latius sese diffundere ea lux cæpit, & sui desiderium excitauit, vt propius aspiceret verū, rationis lumen facem aliquam veritatis lumini præluxit. Itaque totum eum diem Patrem epulo exceptum domi detinuit, nullum quærendi finem faciens, nullum audiendi, inde, vt fit, sermonem alium ex alio trahens, sciscitatur essetne Patribus animus sedem in ea vrbe figendi? Respondit Pater venisse se amici Leonis parenti iusta persoluturos, eo tamen animo, vt vbicunq; spes affulgeret legis Diuinæ, quam inde ab extremo occasu per tot maria tulissent, dilatandæ, ibi sedem collocarent: Rursus num suas ædes habeant, rogat; subiicit Pater, Doctori Leoni, hospiti nostro rem eam comisimus, quanquam ædes habet ille nostris vsibus parū accommodas: mox hic villam suam suburbanam omni suppellectile instructam & vrbis mænibus aliquanto viciniorem offert liberaliter. gratiam habuit Pater, asserens, nihil se per hospitij leges, sine Leonis auctoritate posse moliri, dum reuersus, rem socijs narrat, qui arbitrati parum præter verba fore, statuerunt nihil mouere, sed quam non vana fuisset liberalitas, dies insequens patefecit; nam schedulam ad Leonem mittit, qua rogat vt quoniam ædes haberet minus commo-

commodas suis hospitibus excipiendis, interim dum se remitteret æstus, faceret sibi facultatem eos in suam villam abducendi, hanc schedulam Leo ad Patres defert sciscitatus quid respondi dari vellent? illi re prout erat narrata, asserunt se in eius esse potestate, nihil se sua auctoritate facturos; Leo re deliberata demum fuit auctor patribus, tantisper dum æstivi solis intemperies deferuesceret liberalitatem admittere. Satis intelligebant Patres, neque has ædes quæ media leuca à manibus abessent, sibi aptas, qui non venerant ad fallendos æstus in villis suburbanis; tamen cæperunt Diuinum consilium aspiciere, cuius ductu tantus in fidei retia piscis prono impetu ferebatur: sic enim statuebant se, vt aliud nihil facerent, aliquot tamen mensium operam bene collocaturos, si nouum suum hospitem in Ecclesiæ sarena conclusissent: In eam ergo villam mense Iunio demigrarunt, cui ad amænitatem non horti, non stagna, non agri, nihil denique deerat. excepit nouus hospes ea ædium parte quæ abundè sufficeret; in aliam cum suis ipse secessit.

Hanc hominis Ethnici DEVS in Euangelij sui præcones beneficentiam, mox cæpit remunerari, illud quod per Euangelistam promisit, re complens, quotquot autem susceperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri: agebat plerumque cum Patribus, nam vrba seponens negotia,

negotia, legis nostræ veritatem in otio suburban-
no explorabat; totus erat in quærendo, ac vt e-
rat acri ingenio, non facile auditis acquiescebat,
sed supra quam Sinicum fert ingenium dispu-
tabundus (ipsi enim ferè disceptationes in iur-
gia reponunt) omnibus contradicebat, nonnul-
la etiam modesto excipiens risu aspernaba-
tur; hæc disceptatio multos dies ita tenuit, vt in
mediam noctem aliquando traheretur, in ea di-
sputatione multa annalibus digna contigere;
sed ex ijs tria seligo, eo consilio vt intelligat Eu-
ropa Sinensium litteratorum ingenium, qui nec
audito sacræ Theologiæ nomine, norunt ipsos
difficultatum nodos stringere.

Institit igitur maximè in tribus rerum, quas
audiebat capitibus, primo iniquum illi videba-
tur omnem idolis cultum negare. Deinde in in-
carnationis Mysterio multa obijciebat absurda;
denique corpora vt æternum beatè viuerent, vi-
tæ reddenda negabat: & primum quidem non
ita est absolum vt sonat, Neque enim ille vel v-
num esse numen negabat, quòd ipsum Confutij
litteratorum Sinensium Magistri, schola docet,
non admodum obscure: neque ille Diuinos ho-
nores idolis exhibendos contendebat, sed quo-
niam ij qui nunc à vulgo pro dijs coluntur, ho-
mines olim fuere virtute præditi, qui multa vir-
tutis documenta posteris reliquere, hoc nomine
cultum illis omnem politicum negare, videba-
tur

rur iniustum; & sanè quæ de suis idolis illi fabulantur non sunt, qualia de antiquis illis criminum patronis nostri Poëtæ commenti sunt; omnia speciem aliquam habent, saltem mentitæ pietatis; neque adeò lumen apud Sinas natura extinctum est, vt humana scelera minimum auctoritate tuenda velint. Huic nodo, hic nobis apud Sinas cuneus est, vna (vt ipsi Sinarum libri volunt) est veritas, eaque nullis admixta mendaciorum facibus. Cum igitur tot apertè falsa, & omnium litteratorũ iudicio absurda prædicent, nihil est quod veritatem docuisse sed potius falsitatem texisse credantur: Ad hæc quando in suis ipsi scriptis, vnus numinis meminerunt, quæ illi templa, quos ritus instaurarunt? omnia fana sibi suisque sequacibus erecta cultum omnem in se auerterunt? qui fieri ergo potest vt his virtutem & honores virtuti debitos attribuamus, qui numini fuere tam infideles? his alijsque rationibus ita permotus est, vt demũ dignum ingenio suo diuina iam luce collustrato protulerit Epiphonema. ô vanum meum laborem, quo indebitos ijs honores tuear, qui Deo debitos sustulere!

Cum ventum est ad incarnati verbi mysteria, crucisque ignominiam, ex templo resiliit, serioque suadere cæpit, vti tam alta, tam sublimitia, tam Deo digna de Deo locuti, ea his inepijs ne contaminaremus. Ecquis credat Deum
 è sua

è sua Maiestate deturbatum in hanc nostram
 descendere vilitatem, nec descendere solum sed
 indigna à vilissimis homuncionibus tolerare,
 quæ vel infirmitatem vel amentiam, vtramque
 Deo indignam denotarent? ad hæc naturæ lu-
 mine, vt apparet nota; sic occursum est: Diuini
 quidem cõsiliij rationes in nostram omnino ca-
 dere non posse ruditatem, sed tamen ea quæ in-
 genij mortalis aciem, imortali luce adiutam mi-
 nimè effugiunt, ad tria posse capita reuocari: Pri-
 mū igitur comūnis parentis lapsum, in omnes
 ipsa naturæ lue deriuatum, hoc eguisse remedio
 demonstratum, ne miseratio iustitiam, iustitia
 miserationem, ambas veluti numinis manus, al-
 teram altera superaret: Inde ostensum est, ino-
 litos orbis errores, hoc vno Magistro tolli po-
 tuisse, quis enim inopiam opibus, castimoniam
 nuptijs, opprobria honoribus præponenda du-
 xisset, nisi hæc in seipso, consecrasset is, qui nec
 in eligendo falli, neque in docendo fallere pote-
 rat? Denique declaratum illi, Deum, in quo o-
 mnia sunt summa, aptissimè suam immensam,
 hoc augustissimo facinore declarasse bonitatem;
 quæna enim mēs creata, vt sanctè casteq; de Deo
 sentiret, cõcipere potuisset, Deū amore in vilissi-
 ma sua mancipia permotū, à quibus indignis mo-
 dis per tot añorū millia per sumum scelus offen-
 sus fuerat; modū inuenire voluisse, quo iisdem
 tanto suo in corpore mortali labore, amorē suū
 patet.

patet.

patefaceret, patefaciendo, eos, quibus minime indigebat, ad sui amorem alliceret, allectos denique sua gloria donaret! è quibus omnibus si vera sunt ut sunt, nemo non videt quod hæc nõ indigna Deo, sed contrà plus quàm indignum, hominem, cuius causa tam admirabilia patrata sunt, nolle Diuini consilij magnitudinem admirari: hæc tria cum fusè, & singulatim Christi Domini ortum, vitam, tormenta, mortem, resurrectionem & cætera audisset obstupuit, & exclamans maiori se iam luce cælitus perfusum facile declarauit, ait enim stupendum omnino inter cætera Dei opera miraculum, & ipsius mundi creatione maius.

Denique cum solum Apostolicum ei decurreretur, ventum est ad corporum in vitam reuocationem, in qua ipse quoque non parum institit, non quod arbitraretur Deo difficilius esse vitam reddere quàm dare, sed quod illi videretur, veram germanamque felicitatem in animorum functionibus sitam, nihil corporeæ permutationis indigere. Sed cum audisset Diuina bonitate indignum, corpora laborum in virtutis exercitio societatem sortita, in nullam præmij partem venire, vel contrà voluptatum suauitate saginata, nullam pænæ partem sustinere, Dei iustitiæ aduersari; hæc, inquam, & alia cum audisset, tandem dedit veritati manus, & in cæteris deinde capitibus, facilem in obsequium
fidei

fidei captiuauit intellectum. Totus in nostram iam inclinabat religionem; sed vulgare polygamia malum, solenne inter primos quosque huius regni, voluntatem præpediebat, ne agnitam ab intellectu veritatem sequeretur; habebat enim supra legitimam vxorē, concubinam, & ex ea filiolum: à qua diuortium cum ægrè faceret aut ferret, aggressus est à Patribus impetrare vbi secum in hoc vnico legis nostræ capite conuenerent, neque vellent homines primo saltu in virtutis culmen exilire; his initijs minus rigidi essent, omnia paulatim deinde sublaturum: Responsum ei, nihil hominibus in Diuinam legem esse potestatis, illius vnus auctoritati cedendum. repulsa isthæc tantum abfuit, vt eum à proposito abduceret vt etiam magis incitaret: nam ad Leonem Patribus inscijs contulit, vt eius quem iam Christi sacris imbutum sciebat, sententiam audiret, qua in colloquutione cum de hac ipsa repulsa quam passus fuerat, sermo incidisset, subiecit ille, ad magnam nostræ legis comendationem: In ea scilicet lege necessario & plurimum sanctitatis, & veritatis esse, quæ in nullius hominis gratiam, quicquam de suo rigore remitteret. Cum igitur tandem dirupisset eius vincula dominus, totus posthac noster fuit, obicem sustulit, baptismū petijt ac impetrauit, cuius dies cum aduenisset, ipse Magistratum, quos gesserat insignibus

Q amictus,

amictus, qua pompa fieri potuit Christo renatus est, & à Leone susceptus Michaelis Archangeli nomine huius Ecclesiae tutelaris insignitus, ipse quoque magnum illius lumen futurus, magnopere Patres ac pusillum Neophytorum gregem recreavit. Magna fuit illius diei exultatio, sed Neophytus mox cepit egregium sui feruoris specimen dare, primum acceptam à Patribus effigiem exornandam sibi suscipiens, delegit locum ab arbitris domi remotum, in quo aram erexit illi similem, in qua Patres quotidie litabant, ornatum porro sacrum, siue qui ad aram, siue qui ad sacris operantem pertinet, elegantem omnino confecit, habebat enim pannos aliquot sericos purpurei coloris opere damasceno, munus Regium, dum gereret Magistratum cuius generis munus à Rege acceptum solent in familia, monumentum amplitudinis conseruare; Verum ille visus sibi nihil habere maius quod caeli Domino ac Regi daret, quam quod à Rege terreno accepisset, ex ijs pannis aram illius exornauit, effigiem verò ipsam Christi seruatoris ornauit ad exemplum Leonis, insigni theca inaurata, eamque in ara ipsa collocauit; ornatus causa fuit, quod domi suae cuperet aliquando augustissimum Deo sacrificium offerri, insuper cum videret & Patres in maximis caloribus inter sacrificandum vti veste sacra grauiore, vnâ cum suo ornatu confici quoque iussit

iussit è leuiori bysso ad æstiuos vsus.

Elogio Ita ille domi suæ suam in Deum voluntatem testabatur, sed foras etiam cum multorum vel approbatione vel fructu prodijt. nam cum adhuc Ethnicis erroribus teneretur, vt est natura beneficus, certum vnguentum suo sumptu in pauperes, qui eo vti vellent gratis ministrabat, in fano quodam, certo ad id curandum homine designato. in cuius distributione iuebatur, qui accipere vellet, ab inanibus dijs, exposcere sanitatem; Iam Neophytus pietatem ac misericordiam conseruauit, impietatem sustulit: accepit igitur à Patribus aliam imaginem, cui elegans elogium ascripsit in eam sententiam, quæ declararet illius hanc effigiz esse, à quo vno salutē ac cætera sperare oporteret. eam cū imagine inscriptionem, deturbatis è folio iniquis & vanis occupatoribus idolis, proposuit, corporibus animisque salutari inuento, & publica mutata in melius religionis professione. Pleraque suo pte ingenio ac sponte animi, Patribus inscijs instituit: solum hoc elogium quod erat longiusculum priusquam exponeret emendandum Patribus dedit, ac simul consilium suum aperuit, quæ res magno eos affecit solatio, cum sperarent his initijs meliora quotidie virtutis incrementa; nec spe sua frustrati sunt, nam vtrumque parentes propè decrepitos, in idola mirè propensos, eo tandem adduxit vt

Q 2

Catechu-

Catechumeni iam essent, nec hos solum sed omnem propè viciniam quà verbo quà exemplo concusserat, permultis, neque ijs vulgaribus, ad sacra nostra aspirantibus.

Hoc erat nostrum in suburbano otio negotium; & licet semper aliquos Christo adiungendo, iam ad triginta numerus excreuisset, tamen id pro nostrorum cupiditate & gentis opportunitate, parum aut nihil videbatur, quoniam extra vrbs muros procul commorantes nemo prope nisi Michaëlis familiaris conueniebat: nec tamen nihil omnino factum. aduenit octo dierum itinere emenso, vnus ex infimis Magistratibus ijs, qui rei bellicæ præsum, fidei nostræ capitibus perbene iam memorie commendatis, cum duobus filijs baptismum expetebat. Sed vnde illi rerū nostrarum in tanto interuallo noticia? præerat in ora huius prouinciæ maritima arci cuidam, & eam oram cum classe contra Iaponios pyratas tuebatur Martinus Neophytus, qui Nanquini inter primos illius Ecclesiæ fuerat baptizatus, & paulatim per bellicos honorum gradus assurgens, iam præerat mille quingentis militibus; is sæpe in annalibus nostris nominatus, pergit vbicumque degit suæ virtutis vestigia relinquere; à quo hinc quem dixi, res nostras & Christianæ doctrinæ libello accepto, idolis flamma absumptis, imagine Christi saluatoris substituta, familiam quoque

quoque vniuersam erudijt, contigit sub idem tempus, eum ipsum Martinum Hanceanum deuenire, nam ad longè maiorē, saltu verius quàm passu, vocabatur dignitatem. Cum Patrem Cata-
neum, à quo fuerat olim sacro fonte ablutus, Hanceani reperisset, mirè lætatus est, deque subditi sui salute sollicitus, eum monuit Patres Hanceani degere, venit, baptizatus cum filijs, idem instructus est qua ratione Parentem iam octogenarium, siquid instaret periculi expiaret; abiit denique lætus in domum suam, multos in Dominicum gregem vt anno insequente dice-
tur allecturus.

Sed à Martino nondum abeo. Narrabat ea se dignitate, nescio quibus ex causis minimè contentum, vouisse virgini, si alio vsipiam, etsi non ad maiorem dignitatem, honorum permutatione amandaretur; se eius precatoriam coronam millies decursurum, & mox velut voti cō-
pos factus persoluere pensum cæpit, vix quadragies hoc fecerat, cum ecce in maiorem au-
dijt se dignitatem nominatum. Quod maximè consecutus est, re in arce bene gesta, qua ita sibi eius Prouinciæ Magistratus demeruerat, vt alio iam ante auocatum, passi non sint è sua Prouin-
cia pedem efferre. Dignitate adita, ad suum mu-
nus abiit, sed primum Patres liberaliter bis do-
natos, quorum cum res omnes cognitatas penitus habeat, non ignorabat inopiam, reliquit: sed

Q 3 quoni-

quoniam verebatur ne quod mittebat Patres remitterent, beneficentiam suam ita composuit ut semel Patres coegerit, semel sefellerit, nam domo pedem efferens misit ad eos quod remittere per temporis angustias non possent, is quoque in hac noua dignitate scripsit, se non semel à Deo in præsentibus periculis ita adiutum, ut ex suis militibus nemo nesciret, se in vnus Dei cæli ac terræ moderatoris esse tutela, cuius potentiam omnes qui eius prius ne nomen quidem nouerant admirantur: maximè in atroci procella Diuina virtus enituit. Nam coniecta in fluctus sacra cerei agni particula, mare subito ventosque placauit, hos ille aliosque cæli fauores, Cruci, quam à Patribus acceperat, in qua inclusum erat Christi crucis frustulum attribuit. Nec diu illam tenuit dignitatem, nam qui dixit quicumque me glorificauerit, glorificabo eum, in Quam Sinensis Prouincia Nanchiana Metropoli propè summa eum insigniuit dignitate: qua in vrbe cum sedem habeamus, sperandum est eius auctoritate atque exemplo non parum profectum iri.

Aliquot Menses in ea villa suburbana transigerant Patres, absque vlla spe sedis intra muros figendæ, intercisâ fructus amplioris speangebantur, & habebant in mandatis, nisi ædes haberent, easque nostris Ministerijs accommodas; non morari: sed & illud videbatur durum, à tam

à tam glorioso incæpto reflire: Iam sex totos
 menses Superioris hac de re responsum, quod
 pluribus vijs sperabant, nullum apparebat, &
 locorum distantia & nunciorum perfidia. Ac-
 cessit grauis omnium morbus, è quo etiam con-
 ualescentibus reliquis, tamen Patri Cata-
 neo graues utroque in genu dolores, in
 dies augebantur, quod malum omnino
 omne cum hospiribus commercium tolle-
 bat, neque enim sedere poterat, nisi su-
 stentaret erectum altera in sella genu, quod
 Sinica grauitas, quam violare in congressibus
 est nefas, omnino non fert; eius porro socius
 planè imperitus erat Sinici sermonis. His igitur
 alijsque permultis iustissimisque de causis, re-
 prius diu ac seriò in orationibus ac sacrificijs
 Deo commendata, statuerunt Nanquinum sibi
 ad breue tempus repetendum interea, dum Pa-
 ter Lazarus Catanus conualesceret & socius ad
 Superiorem Pequinum se conferret, eius rei
 statù, ordinem; ac necessaria subsidia petiturus.
 itaque hoc suum consilium cum Michaële si-
 mul ac Leone communicant, qui licet acriter
 initio renitebantur, tamen vbi audierunt pau-
 corum mensium moram, tandem acquieue-
 runt. Nanquinum igitur repetiere Patres, va-
 letudinem curauit Pater Lazarus Ca-
 taneus, eius socius Pequinum petijt,

Q. 4

cum

cum superiore sua negotia perfecit, reditum ne ab hyeme intercluderetur, festinans, Nanquini cum hoc Responso reuersus est vt hybernos ibi menses transigeret; Nanquini interim incunte verè seipsum ad alia multa negotia adfuturum, Missionemque denuo ita instructurum, vt alienæ opis minimè indigerent: Interim dum Patres Nanquini moram faciunt, eam minimè ferentes duo Neophyti Doctores, certum hominem delegant, cum literis, quibus Patres ita euocabat, vt dicerent se iam ædes habere intra muros, de sumptu verò minimè laborarent, omnia se liberaliter subministraturos.

Atque hic finem facio, nam huius Missionis instauratio in annum insequentem, quo contigit, ex more referenda, solum hoc ad extremum monebo, vt ex hac excursionem eaque tam ab omni necessario subsidio imparata, metiatur quisquis hæc legerit, quantum in hoc regno res Christiana capere posset incrementum, nisi eorum, sine quibus vita non ducitur, penuria operarios in messem immitti, iam albam maturamque, prohiberet; & sanè luctu dignum est, tot in orbe Christiano reperiri qui Christi patrimonium otiosi prodigunt, eorum neminem propè memisse, vt aliquid ijs seponat vineæ Domini cultoribus,
qui

qui pondus diei & æstus ferunt. Quod si nostræ tenuitatis ignoratione contigit speramus fore ut ad catellos (neque enim pudet hoc nomine Euangelij proclamatores appellare) miræ quæ cadunt de mensis dominorum suorum, tandem aliquando pertingant; quod qui fecerit, næ ille bene beneficentiam collocarit.

Q s Resi-

Residentia Nanciana.

IN Quam Sinensis Prouinciæ metropoli, antiqua est nobis sedes; In hoc isto anno confederunt duo sacerdotes, P. Ioannes à Rocha, & P. Petrus Ribeirus, ambo Lusitani, horum comes est vnus frater noster; vniuersus huius domicilij status præ cæteris, agendi patiendique videtur mihi vices habere perpetuas; Nam hac in vrbe cum nostri minus quàm in alijs Magistrarum familiaritate fulciantur, multis patèt maleuolorum incursionibus. Rursum tam insignis est horum laborum fructus vt hæc Ecclesia reliquas numero & fortasse Religionis etiam studio feruoreque superet: qui tamen hic Christo nomen ascribunt ferè de plebe sunt, etsi non infima, pauci litterarum gradibus vel publicis muneribus insignes; quæ ipsa res proculdubio suspicionem auget, & annuas propè perturbaciones parit, ac si res humano esset pede metienda, non satis constans ac stabilis videretur; sed quæ plures inter tot labores sibi filios parit Ecclesia, gloriari supra cæteras in hoc regno potest, quod propius ad nascentis Ecclesiæ formam, à communi parente, qui nouit, quid cuique magis expediat, educetur.

Incipiam igitur ab eo quod illi fuit hoc anno
primum

primum simul ac pulcherrimū absit enim gloriari nisi in cruce Domini nostri IESU Christi. Eum cursum res Christiana tenebat, qui anno superiore commemoratus est, cum nec opinantibus densa ingruit procella: Magistratus, qui eam stationem, in qua est domus nostra, regendam accepit, nondū satis notum, qua ex causa (quam suspicamur id profanorum sacerdotum malevolentia, fulta Magistratum quorundam favore, contigisse) scripto publicatoque diplomate nostros proscriberebat, eius diplomatis sententiam hic inseram eo consilio, ut eximiam nonnullis eam fortasse opinionem, qua sibi persuadent nos hic ea quæpatimur, non ita dilucidè religionis causa pati. Scripta erat igitur in hunc modum: ego N. ad peruersas sectas profligandas & prouinciam expurgandam animum applicans, comperi Matthæum Ricium peregrinū esse hominem, alios porrò nūc esse, qui eius nomen vsurpantes, nouū dogma disseminant, qui ideo in hanc urbem comigrarunt, & à cæli moderatore nomen accipiunt; deprehendi quoque huius dogmatis exercitationem litteratorum ordinem ac vulgus perturbare, cum hi aduenæ, prætextu suæ sectæ, se illorum Magistros efficiant, & continuo conuentus eorum, qui ad se adueniunt cogant. Nunc igitur, quoniam superiores Magistratus omnino peruersa omnia dogmata tolli velint, visumque fuerit
mini-

minime expedire, vt hæc noua lex, quæ ab vno cæli moderatore nomen habet, crescere permittatur. Quare ad componendam expurgandamque Prouinciam mandamus tibi N. vt ad ædes in quibus dicti peregrini homines commorantur, te conferas, iubeasque vicorum præfectis, vt quàm primum eos tota prouincia eijciant, quod cum fecerint, reddant me de re tota certiorum: Porro si clam ausi fuerint incæptum persequi, eamque in rem vicorum præfecti consenserint, eos pro legibus, nihil indulgens seuerè multabo. hæc erat diplomatis sententia, è qua facile vt reor intelligitur, quo nomine nostri pellerentur. Cui demandata decreti publicatio, domum ad nos venit & Patres nihil opinantes repentina rei nouitate perculit: Itaque ad mendandum tanto malo, animum conuertens die insequenti se diplomatis auctori sistere vnus è Patribus rationem redditurus parabat; sed vt admitteretur impetrare non potuit: libellus ergo comparatus, quo sese tuerentur, cui solum hoc ille subscripsit, se quod faceret, superiorum Magistratum auctoritate facere, à quibus omnino decretum esset vti tota prouincia pellerentur, quòd quàm falsum esset rei exitus comprobauit.

In hoc tam aspero rerum statu solatio fuit insignis Neophytorum feruor, qui frequentes ad nos venire, opportuna pro se quisque auxilia

sugge-

suggerere, orbitatem suam deplorare; vel quibus etiam animorum plus erat, Patribus ipsis eosdem animos dare: sed nec his contenti cum viderent propè omnes ad rem componendam aditus oclusos, magno numero in ædem sacram conuenère, nixique genibus Deum obtestari cæperunt, vt ne nouellos fætus educatoribus suis orbari sineret, gloriæ nominis sui intergentes rationem haberet, nec suis criminibus irritatus regnum suum ab se tolleret, daturus genti facienti fructus eius: quæ cum magna contentione pro se quisque pro spiritus impetu poulasset, finita omnes oratione in hanc venère sententiam; vt quoniam nulla spes superesset in auctore diplomatis emolliendo, superiorum Magistratum auctoritatem causante, simul vniuersi ad pro Regem, qui toti Prouinciæ præest proficiscerentur, exposituri quàm iniustè Patres pellerentur, qui tam apertam docerent homines veritatem, omniumque salutem curaturi, per tot terræ, marisque pericula huc aduenissent. Porro si quid esse periculi videretur, ne legis diuinæ promulgandæ nomine aliquid rerum nouarum molirentur, se ad vnum omnes, qui hæc sacra suscepissent nomina sua duros, ac se suisque familijs delicti pænam omnem suscepturos; erat hæc sine dubio nobilis fidei professio, amorisque in Deum eiusque seruos specimen singulare, sed quoniam Patribus alia
molliora

molliora prius tentanda remedia videbantur,
 prohibiti sunt id exequi quod parabant, prohi-
 beri tamen minimè potuerunt, quin ad auctore
 diplomatis se conferrent, magnaque libertate
 causam nostram agerent, nihil veriti ne in par-
 tem pænæ venirent, qui se iam in eam sectam,
 ut aiebat ille, transisse fatebantur. Tenuit huius
 procellæ nimbus mensem vnum priusquam
 pristinam serenitatem cælestis fauor aperiret,
 quo tempore mirum est quanta domi curialiū,
 qui velut vultures ad cadauera sibi conuolare
 videbantur, esset perturbatio, verum iniecto il-
 lis quod roderent, ut canes dimittebantur. Ex
 hoc quoque iuuit ad rei familiaris angustias ma-
 gis magisque coarctandas: Sub idem tempus
 nondum bene confectâ re, Superior, ut initio
 dixi, cum socijs appulit, quod ad multa valuit,
 sed non parum ad reficiendas vtrumque ærarij
 domestici ruinas. Ad extremum, ut hanc rem
 contraham, amicorum quorundam opera, em-
 pra pretio ac largitione, sine qua nulla prope est
 apud Sinas, amicitia; res est ita composita, ut ijs
 intercessoribus auctor ille tam feuerus illius di-
 plomatis, suam sententiam reuocaret, resq; no-
 stras, quo prius loco fuerant, sineret intactas, qui
 si ab summis Magistratibus iussus fuisset facere
 quod fecit, sanè ille nullis cecisset postulacioni-
 bus. Itaque totum deinde annum multa pax te-
 nuit, nisi quod paucis post mensibus aliud pro-
 pè ma-

pè malus malum exarserit. Nam ad fores palatij in quo totius Prouinciæ uisitor per eos dies morabatur, incerto auctore scripta noctuque affixa scheda illuxit, cuius hæc erat sententia: degunt nunc in hac Prouincia nescio qui è magno occidente peregrini homines, qui sectam nouam, cæli Domini nomine, euulgant plebi imponentes. quod ubi audiuere Neophyti nostri, mox ad locum, conuolant & palam claro die schedulam refigunt, nullusq; post hac de ea re sermo.

Veniamus nunc tandem ad ea quæ hi labores bona peperunt, ac primum reliquas sedes singulas ut dixi, numero eorum, qui se Christo adiunxerant, hoc quoque anno Ecclesia Nanciana superauit. Dedit enim decem supra centum, qui numerus in hac rerum perturbatione spem omnium, qui res nostras norunt superauit. Et quoniam siue cum Neophytis siue cum ijs qui recens in Christi militiam adscripti sunt, multa contigerunt, siue Diuini fauoris, siue humani feruoris argumenta; ea hoc ordine persequar, ut primum ea quæ ad veteranos spectant, tum quæ ad tyrones, commemorem.

Circa veteranos non est mei consilij ea repetere, quæ, quia perpetua, ideo quotannis repeti possent, sed solum ea, quæ aliquid habent peculiare dignumq; annalibus: Neophytus quidam, cum iam in Christi sacra transisset seruatoris effigiem, quæ ex more baptizatis à Patribus datur, domum

domum

domum detulerat, habebat fortè vicinum aliquem Ethnicis mirè deditum erroribus, cuius etsi erat habitatio diuersa, erat tamen vtrique ianua communis: Is forte, ex eo tempore, nescio quid aduersi passus, circumspicere cepit, vnde sibi mali causa, inque eam rem adhibuit coniectatores, à quibus accepit, recens in suas aedes spiritum aduenisse reliquis maiorem, cuius deterriti numine Dij, quos colebat, solita præbere subsidia non audeant; Debuerat miser hoc responso salutari consilij captare occasionem, reiectisque minoribus seruire maiori, verùm intransuersum actus, non solum aedes permutare, & tutiorem simulacris suis stationem quærere constituit, sed infortuniorum quoque suorum sensu commotus, multa in Deum, cuius consilij rationem minimè agnouerat, ore blasphemio non est veritus debacchari: sed nesciebat imprudens longas esse Numini ad vindictam manus, quæ nihilo absentem minus, quàm præsentem inuaderent; quod intra breue tempus sine fructu didicit, nam infortuniorum omnium maximum, in mortem suis inuolutus erroribus incurrit, exemplo alios docens, quid ipse discere noluisset.

In re non dissimili fuit alteri mollior pæna, quod Domini manum agnouisset: Mulier est Christiana cui Martha nomen est, quæ iam alterum tertiumue annum, ex quo Christum agnouit

uit, magno pietatis studio, quam accepit non retinet solum sed auget innocentiam; ad quam Nepos eo tempore, quo vrbe pelli nostros erat fama, veniens, ait mirari se quibus artibus fascinata, inauditum nescio quod peregrinorum hominū Numen, Patrijs Dijs prætulisset; quod quidem numen simul cum sequacibus publicè damnatum ad pœnam postularetur. Itaque dum adhuc res esset integra, suis fortunis ac etiam vitæ fortasse consulere. His Martha respondit, ea ipsa discrimina se Christi causa magnæ felicitatis loco habituram, non cessit importunus iuuenis, sed reijci sua consilia non ferens, impotenter nimis in eam inuehitur, cum autem æquè contumelias, vt mala consilia reiecisset, verbis verbera ad impudentiæ cumulum adiecit. Concurrere vicini nectulere audaciam, cōprehensum materteræ tradunt, vt illa ipsa pœnam ab Nepote repeteret: sed illustris Christi discipula iam Christianam edocta patientiam asseruit, se iam dudum ad maiora comparatam, nihil his iniuriarum velut præludijs commoueri; si Nepos pœnam commeruisset, vnum esse vindicem Deum, in cuius iustas manus, omnia reijci oporteat: Hoc tam sapiens mulieris responsum pœne pro vaticinio haberi potest: nam illico iuuenis os impudens dolores maximi occuparunt, ipsæ quoque manus intumuere, vt ex ipsa membrorum ad pœnam e-

R lectio-

electione intelligeret, quod malum lueret: Intellexit tandē & facti pænites misit, qui veniam exoraret rogaretq; vt vltices à se Numinis irati manus auerteret, Nec difficile illi fuit pænitentē recipere, quæ delinquentem tulerat, ipse quoq; Dominus maturata iuueni salute ostendit, pænā habenas in manibus esse plectendi, quas cū voluerit adducat aut remittat; nescit enim Dominus punire, si nescit homo peccare.

Si quid minus tolerantiaē habuit qui sequitur, plus fortasse zeli præ se tulit. Is fuit Neophytus quidam Damianus nomine, qui cum amicū ad Euangelij lucem aspiciendam induxisset, à quatuor amici filijs iam adultis, qui, quod in parentem non sunt ausi, in rei auctorem exonerarant: quos ille, cū sapius Christianæ facilitatis exemplo, ad imitandum parentem in cassum alexisset, ne diutius modestia in rei Christianæ, cui detrahebant, iniuriam abuterentur, zelo correptus ita compescuit vt eos impostherum crimine, Deum iniuria, se molestia liberarit.

Nescio an difficilius quàm felicius fuerit alteri, cui nomen Hilarius, cum duobus fratribus suis certamen, quibus inuitis cum veritatem agnouisset, importunos eos habebat quotidianosque sollicitatores: alter peruersorum fratrum natu maior, alter sacrificulus ex officio haberi
sibi

sibi fidem volebant: bimestris fuit hæc lucta, nam in morbum incidens Hilarius vitæ simul ac liti finem hilariter dedit; verum enimvero quam sanus sustinuerat, duplicatam æger luctam eluctatus est; nam vt alterum fratrum taceam, importunus Dæmonum ministellus, Magistri sui more, sciens quia breue tempus habet, magnam iram habens accurrit, & quâ spe, quâ metu, vt à Christi castris cum summa perfidia transfugeret hortabatur: Hilarius non hilari vultu monitorem excipiens, faceffe inquit, neque post hac in conspectum prodit, frustra mihi molestus es: abiit; sed & Hilarius quoque noster; in cælis laturus præmij quod in finem vsque decertantibus est promissum.

Nec hi solum qui renitentibus ventis maleuolorum, constantiæ remis nauigabant, in virtutis via processerunt, credibile est eos, qui nullos habebant obsistentes, velis remisque nauigasse: è multis aliquot virtutum exempla seligam. Neophyto cuidam filius natus erat, is gratiam Deo habiturus non parum ad concinnandas sacelli nostri Lampades vouit: Infantulus die octauo renatus in sequenti, quam illi ad salutem Deus conseruabat vitam amisit, erat res pro Sinicis ingenijs aspera, potissimum cum præter eum alium haberet nullum: vicit nihilominus gratiæ copia naturæ orbitatem, nam cum

R 2 sibi

sibi certo persuasisset se filium ibi habere, quo omnes tendimus, nullum faciebat Deo gratulandi finem: & reliqui Neophyti re audita, domum frequentes ad eum gratulabundi conuenere; hoc eo magis admirabile, quod apud Sinas, qui magnam suæ felicitatis partem in posteris reponunt, est omnino paradoxum: Itaque visus ille est sibi aliquanto etiam magis votivus, quod cumulatè persoluit, & supra votū gratias addidit ei, qui nouit mortalium vota supra vota complere. Magnus est omnino horum Neophytorum in Diuino officio feruor: vir grauis, cum integros in æde nostra sacra, vel priuata, dies tereret, quanquam eos vel in oratione vel quærendis, audiendis exscribendisque memoriæ causa ijs, quæ de fidei Christianæ capitibus audiebat, bene collocaret; admonitus est tamen à nostris, vt quoniam quatuor haberet filios iam adultos, eosque rebus nostris non parum infensos, non nihil hoc suum pietatis studium, pacis causa temperaret, potissimum, quod id ætatis, cum summo mane per imbres ac niuem contentendo, ansam filijs daret prætextu pietatis, legis Diuinæ seueritatem carpenti, sed respondit ille, se suam salutem in hac ætate curare, seque qui filios norat, arbitrari hoc ipsum facere, ad filios ab errore reuocandos: Idem aliàs cum sacro ieiunij quadragenarij tempore corpus varijs modis macerasset, admonitus quoque

quoque est à fratre nostro, ut iam Paschali læ-
titiæ nonnihil ac remissioni daret; verum ait
cupere se, quoniam ipse quoque Christus per-
actis redemptionis nostræ laboribus, alios qua-
draginta dies in hoc ærumnarum loco substitute-
rat; cupere se inquam, nihil de incæpta semel
asperitate relaxare.

Sed quoniam de pænitentia exercitatio-
nibus incidit sermo, non est omittendus mihi
septuagenarius quidam senex, qui annua postu-
latione contextum è funibus flagellum (disci-
plinam vocat usus) extorsit: aiebat enim sibi
qui tot annos inanium Deorum coluisset simu-
lacra, temporis breuitatem quæ sibi superesset,
animi contentione compensandam: Interim ve-
ro dum non impetrat, ipse de se varijs artibus
pænas sumebat, ad extremum voti compos fa-
ctus, cum lachrymis sacrum flagellum accepit,
quo non solum frequens ipse utebatur, sed ne
quo tempore vacaret, alios Neophytos horta-
batur, ut eo vicissim uterentur: Idem cum vxo-
rem mors sustulisset, cumq; à filia simul ac ge-
nero debitis officijs coleretur, indignus sibi tot
obsequijs visus, euocatos admonuit, ut hono-
rem illum vniuersum in Deum Optimum ma-
ximum conferrent, hoc sibi quàm maximè ac-
ceptum esse.

Quam hic senex propensionem ad sacrum
flagellum, alij ad alias res sacras præ se tulere,

R 3 amise-

amiserat alius senex precatorios globulos, quam ille negligentiam quatruiduanis panis de se sumptis castigavit; Inde cum ad ædes nostras venisset, alios impetraturus, reperit Patres hospitum congressibus occupatos, itaque ad facellum se contulit, & nixus genibus, nunc ad aram seruatoris, nunc ad Deiparæ rogabat, vti cor Patris emolliret, ne pro in curiæ pæna, repulsam pateretur; non paucas horas ea oratio tenuit, dū occupatione iam solutus Pater, concessit quod rogabatur; quod ille munus lachrymis gaudio obortis perfusus accepit. Non absimilis fuit vetula quædam, quæ cum pensilem icunculam, medalliam vocamus, imprudens amisisset, toto triduo cibo planè omni abstinuit, hac inedia extorquere à Domino certa drachmam quam perdiderat, domum id temporis totam euertit & prope euertit, cū frustra fuisset, in ediam protrahere vltra triduum statuit, verum admonitus Pater, misit qui substituto nouo sigillo, ieiunium simul solueret ac mærorem. Alij similes casus veriti, eas argenteis thecis claudunt; Nec hic religionis ardor sola Neophytorum corda occupauit, ab ijs in ipsos Ethnicos sæpe serpit, qui cum audiunt cruces, rosaria, medallas vim habere contra Dæmonia præsentissimam, nullum non lapidem mouent, quo aliquid horum assequantur: quod si minus succedit, clam ea surripiunt Neophytis, potissimum verò venerant.

merandum IESU nomen litteris Nostratibus
 de more perelegantè expressum: quod Neo-
 phyti nostri portis suis præfigunt, velut fidei
 suæ publicam protestationem. Nec hic Ethni-
 corum subsistit feruor, sæpe votiuas in sacellū
 nostrum cereos odoresque deportant, lustra-
 lem aquam suis morbis pharmacum adhibent,
 & vsque ad miraculi speciem, cum fru-
 ctu. Ex ijs mulier quædam periculosa correpta
 feбри, haulta lustrali aqua vomuit ore corrupti
 sanguinis velut globulos, momentoque conua-
 luit: non desunt etiam Ethnici nonnulli, qui cū
 expedire se polygamix compedibus durum pu-
 tant, agnitam tamen veritatem rogant, vt liceat
 exterius profiteri, idola exurunt, Deum colunt,
 orationesque nostras percurreunt, eaque sibi ra-
 tione copiosorem è cælo gratiæ vim trahunt,
 qua tandem aliquando permoti quod norunt ac-
 volunt, possint.

Nec in hoc solum sese genere pietatis ex-
 ercent; alienæ miseriæ qua possunt subueniunt,
 sed potissimum ægros tenuiores corrogata sti-
 pe, collatis pharmacis, omnique domestico ob-
 sequio iuuant, frequentes ad ægrum conueni-
 unt, nixique genibus ad ægri lectum, vel in æ-
 de nostra salutem exorant, vel saluta-
 rem exitum Deo commendant: mor-
 tuos verò ad sepulturam procul ab vrbe,
 & incommodo sæpe cælo comitantur,

R 4 hisque

hisque ac similibus virtutum exercitationibus sese Neophyti spectatos faciunt dum viuunt; sed illustre fuit quorundam in Religionis studium; solent Sinæ agrum aliquem suburbanum in familiæ sepulturam sibi comparare, Neophyti quidam, quod nolent gentilicios suo funeribus adhiberi, ab auito sepulcro excludebantur, sed maluerunt ipsi sibi suisque posteris proprium sepulcri locum coëmere, quàm bene actam vitam profanis inanum simulacrorum ritibus in funere maculare.

Plura de pluribus dici possent, sed his contentus ad ea quæ circa tyrones, dum in Christi militiam ascribuntur illustriora contigere festino. Ethnicus quidam iam sesquiannum ita iacebat paralyticus, vt ad eam membrorum dissolutionem quotidianis quoque febribus vreretur; nullam in medicis, nullam in profanis ritibus spem salutis inueniebat, verum hæc tam molesta & grauis ægritudo non ad salutem animi solum, sed ad Dei gloriam immissa erat. Quadam nocte visus est sibi dormiens audire à nescio quo, se, si sacram epotaret aquam sanam & incolumen fore; ille nondum res nostras attigerat, nec aquæ lustralis vim, sed neque nomé audierat; habebat tamen è Neophytis amicam quendam, ex quo quærit, essetné apud Christianos alicuius aquæ, quam sacram vocent, vsus? Est, inquit ille, maximus, simul edocet, quo

euentu

euentu multi eam usurparint malis suis saluta-
 rem; tum æger ei somnium narrat, rogans eti-
 am atque etiam ne grauetur illius ad se vasculū
 adferre: Non abnuuit Neophytus, ne molestia æ-
 grum afficeret, dubitare tamen cæpit, fasné esset
 eam homini Ethnico vtendam dare? domum
 nostram venit, rem narrat, dubium proponit;
 hanc occasionem nostri, salutis animi magis
 quàm corporis arripiunt: Itaque frater Noster
 ad ægrum pergit, asserens tum aquam corpori
 fore salutarem, cum ille Deum, à quo vim illa
 sumit agnosceret: non fuit difficile iam pro-
 pensum impellere, Doctrinæ Christianæ, quem
 edisceret libellum accipit, tum aquam saluta-
 rem bibit, quæ illi, res mira! eo ipso die febrem
 extinxit, Vnde iam melior fidei nostræ capita
 memoriæ de more comendat, & quot passibus
 ad animi salutem, totidem ad corporis valitudi-
 nem procedit. Nam breui paralyssi vt cumque li-
 ber, titubans & claudicans in sacellum nostrum
 ad sacratiorem baptismi fontem accessit. admi-
 rabile visu erat, ipso momento, quo sacris aquis
 tinctus est, integram corporis cum animi salute
 consecutum esse firmitatem; Quare imposteriū
 non corpore minus quàm animo rectus Do-
 mini semitam in offenso pede calcabat.

Non absimilis in re simili medicus quidam
 iam nonagenarius, qui prius, Christo quàm no-
 men daret, dudū spectris nocturnis iuxta diur-
 nisque

R s nisque

nisque terrebatur. optabat ille scire quid sibi vellent, nec in amicis aut coniectoribus inueniebat remedium; audiit tamen, nescio ex quo, apud Christianos esse similibus perturbationum leuamen, venit, audiit, credidit, liberatus est; cepitque tanta animi contentione tarditatem compensare, vt ostenderet se hactenus meliorum ignoracione peccasse: Non ita multo post in ægitudinem incidit quam Patris vel Neophytorum obsequijs, cum homo id ætatis excussisset, ea vix bene leuatus ad sacellum aduolat, Deo fusè grates Patribusque ac Neophytis magno animi sensu daturus.

Nondum à senibus abeo, mulier quædam septuaginta totos annos mirè inanium rituum fallacijs delusa, magnam fortunarum partem in coëmendis diplomatibus schedulisque, quæ in altera vita prodesse, absumpserat; (hanc fraudem inuexit sacrificulorum cupiditas, qui mentita pietate, quos possunt loculos emungunt) vendunt enim schedulas quasdam sigillis suis obsignatas, quibus aiunt nummos, quos in hac vita ipsi recipiunt, in altera ingenti cum sænore restitui: hæc igitur vetula diu miserè delusa, ad extremum vestem ære multo coëmpta totam ex his schedulis, Chirographis, sigillisque contextam, qua mortuæ cadauer inuolueretur; hæc nescio qua ratione de rebus nostris audiit, & mox obediit; nec eam à proposito tres filij Eth-

nicæ

nici, à quibus id ætatis alebatur, auertere potuere; consecuta est nescio vnde Christianæ doctrinæ libellum, eumque prius didicit, quàm cum nostris ageret; postmodum edocta, quæ non intellecta didicerat, baptismum expetijt, quem quo die consecuta est, eum solemni simulacrorum schedulerumque pyra, coram multis Neophytis ipsoque Patre illustravit; Ex inde religionem falsam cum vera commutans, crucem in capillitio, eleganti opere contextam omnium in oculis pro capitis ornamento gestabat; & quoniam ex antiqua consuetudine solebat ad singula prope verba idola nominare, S s. I E S V atque Mariæ nomina continuo proferebat, idque quo poterat sensu pietatis.

Videntur mihi senes in suæ salutis centrum eo ferri maiore impetu, quo per ætatem propius absunt, hanc ob causam palmam virtutis ferunt, octoginta & sex annos cum vixisset quidam, audiebat iam Catechumenus ea, quæ ab ijs, qui renasci volunt sciri decet; intellecto inter orationem Dominicam explicandam, peti à Deo, uti nobis debita non secus atque nos ea debitoribus remittim^o remittantur; quod etsi probè caperet, domum tamen reuersus ut vel hac indulgentia peccatorum sibi relaxationem faciliore redderet, schedulas quasdam exussit, quibus debitorum nomina continebantur, nec est paupertate deterritus, quin se non exigua debitorum summa exueret. Neophyt^o quidam procul aberat à nobis,
idem

idem varijs distentus negotijs, rarius quam oportebat festis diebus ad solitos conueniebat cætus, hoc vt compensaret, per eos dies ad solitas preces & quotidianas alias addebat multas, vt Missarum & cætuum tempus exequaret; cohabitabant ei Ethnici aliquot, à quibus sæpe risu & sannis exceptus, tamen sibi constabat, ad extremum vicit constantia, nam ille vel vitæ exemplo, vel orandi assiduitate ita eos permouit, vt ipsi in eadem quoque sacra transferint: quod cum fecissent, Magistrum superare aggressi, totos dies domi nostræ diuinis rebus audiendis, Deoque obsecrando terebant; quo nomine ille antiquis irrisoribus non semel per iocum insultauit.

Hic, de quo dixi, mutis exempli cohortationibus Christi gregem auxit; de quibus autem mihi nunc est sermo, amplius aliquanto fecere; par est Neophytorum coniugum, vni Caio, alteri Monicæ nomen est, Monicæ vterque parens ad id temporis, antiquis tenebatur erroribus, omnis ei cura erat in ijs Christo adiungendis, sed non erat id in promptu satis, quod alio in oppido apud filium Ethnicum, qui eos alebat, morarentur; tentare tamen statuit, ecquid posset; nam vnâ cum Marito ad Parentes pergat, res nostras opportunè insinuat monetque ne necessaria educationis, quam à fratre acciperent, prætextu, eos à sua salute reuocaret; se vnâ cum
 Marito

Marito, huc eo consilio venisse, ut eos domum suam abducerent, quamdiu vixerint lautè alendos: His alijsque cohortationibus euicit Monica parentes, domum suam adductos rebus diuinis imbuendas curat, & sacris nostris iniciandos; non ita multò post, vterque in morbum incidit, quo in morbo cum à multis fatigarentur vti tandem agnoscerent se desertorum Deorum pœnas luere, sibi tandem constiterunt, maximè auctore Monica, quæ non segnior fuit in conferuanda quàm paranda parentum salute sempiterna.

Fama legis Diuinæ non intra vrbis muros dumtaxat quotidie aliquos Christo accersit, sed etiam è Metropoli, in vicinas vrbes atque oppida excurrit: vicino ex oppido viri duo cum iam nostræ legis sanctitatem, solâ famâ cognitam amplexati essent, fidei Christianæ summam quæ in eorum forte manus venerat, cum tota familia didicerunt, ac deinde ut perficerent quod cæperant, domum nostram bidui itinere contenderunt, eo consilio, ut in multos dies in vrbe diuersarentur: cupiebant res ita nouas ac sanctas non cursim audire, voti compotes facti, rogauerunt è nostris aliquem ad erudiendam iniciandamque familiam vniuersam, qui cum eo concessisset, reperit domesticos omnes Christianæ quoque legis compendium memoriæ comendasse, præstolarique doctoris aduentum. iamq;

ad ba-

ad baptismum comparatis omnibus, inanium Deorum caterua ad rogam cogebatur; sensit id filius vnus exijs, iam adultus, qui vnus cæterorum exemplo minimè mouebatur, itaque Deorum suorum misertus, quod ipsi à se non poterant, ipse ab illis auertere parabat incendium, quot igitur potuit occultauit, verùm pãrens acriter multato filio, miseros è latebris Deos eruit, & cæterorum fortunam subire fecit: Expurgata iam domo, salutari quoque seipfos fonte dederunt eluendos. Præter harum familiarum capita, nonnullæ erant mulieres, quæ idem optabant, sed quoniam id à suis coniugibus minimè impetrarunt, submissis imaginibus ac libellis doctæ sunt, qua ratione baptismi vicem, concepto de peccatis dolore supplerent,

Hac messe lætus Noster redijt ad socios cum exultatione portans
manipulos suos.

Residen-

Residentia Xau- ceana.

IN hac duo sacerdotes P. Gaspar Ferreira & P. Emanuel Dias ambo Lusitani resedere, quibus totus annus abiit in patiando: nam tametsi Neophyti culti sunt non sine fructu, tantum tamen in gentilium animos olim ortæ de nobis suspensiones, & Cantonensium vani metus irrepsere, ut cum nostris agere, ne dum Christi suscipere sacra, reformident: Itaque ne vnus hoc anno fidelium numerum auxit, ad quos tamen allicendos non antiqua solum sed recenti Parrum industria inuitabantur; Nam natalitia celebritas aucta est composito pereleganter facello domestico, cuius tectum sole, luna, stellisque auro micantibus laqueatum ipsius cæli splendorem effingebat: Non defuere spectatores, sed neque admiratores, verum hæc in oculos, non altius penetrarunt, nemo fuit qui hoc spectaculo de discutienda errorum nocte laboraret. Sub idem ferè tempus ad hanc prouinciam lustrandam ex more visitator accessit, quo tempore vicinorum Magistratum ac litteratorum magni solent esse concursus, ij frequentissimi ad ædes nostras ventitabant, sed nec hoc satis fuit ad eximendos popularium vanos metus, qui enim ventitabant è vicinis erant urbibus & oppidis.

In mo-

In more positum est priusquam ad lustrandam urbem aliquam Prouinciæ visitator adueniat, ab eo præmitti vnum aliquem è vicinia Magistratum, qui suo nomine omnia perlustret, venturumque visitatorem, ne planè nouus accedat, de omni re faciat certiozem. Ad hanc urbem missus est vicinæ urbis Gubernator, qui munere suo perfundus, dum visitatorem præstolatur, ad ædes quoque nostras visitandas accessit, non tamen vt iudex sed amicus, nam solitis ritibus perurbanè exhibitis, etiam non tenue pecuniarum munus, ipse sua manu obtulit, que in Magistratibus non est vñtata humanitas: pater suscepit, quod reijci Magistratum munificentiam inurbanum, neque in hoc congressu stetit humanitas, sæpe litteris, sæpe muneribus, sæpe conuiujs amicitia rebus postea nostris multum profuturanoua, mque sedem paritura confirmabatur, vt anno insequenti referetur. Idem cum die quodam ab inferiore sibi que subdito Magistratu excipiendus esset conuiuium cum alijs tribus, qui urbanas gerebant dignitates; atque intelligeret hoc epulum parari in vicino fano, cuius Ministri tanto dudum nostros odio prosequuntur, misit qui inuitatori nunciar, et sibi epulum apud idolorum Ministros non placere, habere se amicum quendam (Patrem nominat) non procul ab eo fano, gratum sibi fore, si apud eum epulum instruatur: hoc eius artificium

ciūm fuit vt hac occasione nostros eūm tribus illis vrbis Magistratibus conciliaret. Dictum factum, in illo conuiuio, assidente cum conuiuio Patre, multa de nostrarum eruditione, libris, lege; quæ vix sine rubore audiri possent, commemorauit.

Alius quidam qui Xauceanam rempublicam inter primarios Magistratus gubernabat, tametsi Patribus non erat infensus, hactenus tamen, neque ad ædes venerat, neque suis temporibus oblata sibi à Nostris munuscula rependebat, vulgoque parum vrbis & aliquando elatior habebatur: Is nescio qua ex causa, cum aliquando domum nostram venisset, inusitati Patres humanitate tractauit, quam vel ab ingenio ipsius vel à dignitate sperari licuisset. de lege nostra illatus sermo, (vt semper in omni congressu solet) eum mirè recreauit, sed potissimum de vita æterna cum sermo incidisset, nimio perè captus, supremo illam in cælo eoque immobili transigi, è nostris aliquem secum in Patriam abducere cupiebat: Ea erat Quancianæ Prouinciæ Metropolis, quo nondum societas nostra penetrauit; quod si fieri potuisset, non exigua spes fuisset eum Christi sacra suscepturum, nam interim dum publica gerunt munera, potissimum extra vrbes regias, est perdifficile, quòd neque illi ad nos sine nota ventitare, neque nos in eorum domibus cum eis colloqui,

S

nisi

nisi ubi iudicia exercent, coram innumeris curialibus, possumus; à quibus obseruari ea quæ dicunt aut faciunt & sæpe perperam explicari solent: sed hæc opportunitas vt aliæ quotidiana, operariorum aliarumque rerum multarum inopia, elapsa est. hos Magistratum fauores Deus optimus maximus pro eo quo hanc Ecclesiam amore prosequitur, laboribus rebusque aduersis temperauit. Et si Europæos delectabit felix rei Christianæ progressus; nos excitabunt, opprobria, carcer verbera, exilia. Incipiam ab eo quod fuit leuissimum.

Vicinum illud fanum cui ager à Magistratibus ereptus, extruendisque ædibus nostris assignatus, semper eius fani ministris stomachum mouit, & nouis incrementis antiqua nutriebantur odia: fano suo profani illi sacerdotes portâ nuper ingenti aperta, vicum eodem vtrinque erectis parietibus direxerunt in alterum è muris, horti nostri paries pertingebat, iuxta quem erat forte officina lignaria cuius tectum supra parietem nonnihil eminebat, eo tecto bonam fortunam sibi eripi superstitioso augurio arbitrati, obnixè, vt parieti æquaretur, laborabant, neque nostri renitebantur, ne leuibus ex causis iurgia concitarent, verum dum Nostri nonnihil cunctantur, eam moram, repulsam interpretantibus, iisdem proculdubio auctoribus, litteratuli nonnulli, impotens ferè hominum
genus,

genus, lapidationibus omnia diruebant, ad quos è Patribus vnus cum fratre nostro ac famulis accurrit sciscitaturus quid molirentur, ecquid vellent? cum in conspectum furentiũ ventum fuit, facta manu, pileo detracto pugnum in faciem ingerit aliquis ac multis insuper iniurijs afficiunt; quo perfecto milites gloriosi recessere, iactantes etiam nostros omnes ab se trucidatos. Eam iniuriam tamen nostri Magistratum auctoritate, quorum fauor in manibus erat, vindicare potuissent, maluere tamen ferre, quam nouas turbas concitare. profani illi simulacrorum ministelli sibi metuentes, omni ope hoc à se factum remouebant, eius inuidiam in lapidatores illos reijcientes, sed satis constabat quo fonte cuncta manarent, neque nostra id admodum referebat, qui hæc non ab ipsis, sed ab ipso Deo permittente pateremur.

Inter eos labores quos in hac domo societas nostra tulit, numerari quoque debet mors vnus è nostris fratribus, quæ licet illi fuerit laborum finis, & quietis, vt speramus, initium, non parum tamen passi sumus ex eius morte detrimenti: Is Anthonius Leitam dicebatur, qui Macaënsi in oppido natus parentibus indigenis, sed Christianis, annos quindecim non amplius natus, ad hanc expeditionem venerat, in qua decennium totum prius socie

societatem quàm impetraret, patribus se probavit, alios sex in societate ita vixit, vt magnum moriens nobis sui desiderium reliquerit. Nam & litteris Sinicis iam probè imbutus, multum rem Christianam in Catechistæ munere promouebat, & domestica virtutè vitam religiosam cohonestabat; Erat inprimis paupertatis cultor egregius, nam & minutissima quæque studiosè colligere & in vsus domesticos solebat asseruare, & vt erat natura viuax & acer, nulli labori parcebat, seque ipsum semper asperè tractabat, paucis vulgaribusque contentus: Cum his aliisque dotibus instructus, multa nobis de se per ætatem promitteret, hæreditario familiæ morbo, præmaturè correptus in phtysin incidit, & sensim tabescere cæpit; adhibiti sunt frustra medici, quibus ille ad nutum parebat, ab vno sexaginta cauterijs adustus, nunquam refugit aut doloris sensum præ se tulit, insignique tollerantia quæ ægritudinis molestias, quæ naturæ feruenticris impetus reprimebat: Ad extremum ingrauescente iam morbo magnam concreti sanguinis copiam ore vomuit; quare ad cælum patrium amandebatur, in Collegio Macaënsi vel salutem recuperaturus, vel in lærissimo Patrum fratrumque conuentu animam Deo daturus: sed neutrum illi contigit: Nam cum in Cantonienfis Metropolis portum peruenisset, exceptusq; fuisse à Lusitanis negotiatoribus

coribus perhumanè, post biduum in eorum nauigio sanctissimè animam efflauit, decimo Iunij, sexta feria, ea ipsa hora qua Christus in cruce spiritum Patri reddidit. & notatū est non sine admiratione ab omnibus, eum dum viueret mortuo similiorem fuisse, dum moreretur uiuo: nam longa eum tabes cadaueris imagine deformarat; verum vbi animam efflauit, viuax ei color & hilaris vultus, quem sanus habuerat reddijt, vt planè videretur ostendere nobis voluisse, se in vita mortem, in morte vitam reperisse. eius corpus in Collegium Macaënse delatum à nostris, imò etiam à Scholaribus funebri pompa exceptum, in communi nostrorum sepultura conquiescit.

Hunc fratrem nostrum ægrum alius comitatus fuerat Dominicus Mendez, qui simul eius in itinere curam gereret, & alia nonnulla in ea Metropoli procuraret: Inter quæ negotium erat cuiusdam, qui nostrâ causâ in vinculis tenebatur: ante triennium ex hac ipsa domo cum litteris ad socios, in Macaënse Collegium missus, in reditu à custodibus loci, seuerissimè eos explorantibus, qui vltro citroque ad illud Lusitanorum oppidum commeant; vix enim credi potest, quam in aduenarum commercio Sinæ sint meticulosi atque suspicaces, interceptus cū litteris, quæ Magistratibus redditæ & Sinico sermone transcriptæ omnem prodicionis metū

S 3 exemêres

exemere; & tamen pro Sinenſium iudiciorum
 cunctatione nondum eripi è vinculis captiuus
 poterat; ad eius libertatem procurandam, frater
 ille noſter inter cætera negotia miſſus, die
 quadam ad viſendum in carcere captiuũ eumq;
 pecuniolã donandum ſe contulit, dumque eum
 hortatur, vt in ſumptu ſit parcus, à ludis abſtine-
 at, ſuamq; captiuitatem moderatè ferat. tum ca-
 ptiuus magno impetu in fratrem noſtrum inſi-
 lit; & vt valebat viribus ſolo afflicto occupat-
 tis faucibus præfocaſſet, niſi concurrentium tur-
 ba præſidio fuiſſet. Ereptum manibus ſibi, cla-
 more inſequitur valido: hunc eum eſſe à quo
 litteras ad Luſitanos accepiffet, quarũ cauſa iam
 rot años carcere attineretur. iniectæ à Magiſtra-
 tum Miniſtris fratri noſtro manus, & euocato
 eo, qui carceri præeſt, iuſſus eſt ibi retineri, ma-
 ximè quod apud eum Luſitanæ monetæ numif-
 mata aliquot, & litterarum, quas facile iam in
 fruſta diſperſerat, fragmenta reperta ſunt:
 die inſequenti ad Gubernatoris tribunal vin-
 ctus cum accuſatore illo captiuo media vrbe
 deducitur, tertio demum die, cum bis audi-
 tus non fuiſſet, examinatur, & ad ſuperiorem
 Magiſtratum (hai taõ vocant) qui mari
 præeſt, & de cauſis externorum cognofcit,
 remittendus iudicatur. Ad id tribunal po-
 ſtera die deductus, iam catenis vinctus paucis
 exami-

examinatur, nullaque lata sententia, Sinensium iudiciorum more, quod nemo reorum facile euadit, vterque fustuario vapulauit, quæ verberatio acerrima est, nam hæc ipsa quindecim non amplius ictuum, vix bimestri spatio curata est; hinc ad carcerem reducitur, defluentis è cruribus sanguinis riuulis vrbes vicos cruentans, quo cum partim reptans, partim ab alijs subleuatus peruenit, nihilo ei mitior carnificina parabatur, nihilo benigniores enim sunt hic Chirurgorum quàm licitorum manus; nisi nummis molliantur, pœnam consulto augent. frater verò noster, cum primùm à custodibus carceris comprehensus, mox Lusitanis illis numismatibus spoliatus fuerat, Sinis externam pecuniam plusquam externos homines amantibus, nec ab ea tantum sibi timentibus. Hinc igitur chirurgi, cum spes nulla affulgeret nummi, supra crudelissimam excarnationem, qua vasorum fictilium fragmentis, quibus pro nouaculis vtuntur, contusam carnem in orbem exsecabant, fel etiam piscis cuiusdam ad augendum dolorem curationemque proferendam, clam miscuerunt. quàm autem generosum & fortem se præbuerit noster, vita sanctissimè acta in eo carcere per totos octo menses declarabit.

Fama quæ alterius mortem in itinere, alterius vincula in Xauceanam nuntiabat domum, grauiter nostros permouit; mox igitur quàm celerrimè potuerunt misère qui fratris nostri inopiam subleuaret, & libertatem procuraret, illum tamen ego tantisper dum curatur relinquo, ad eum post necessariam digressionem postea reuersurus.

Miretur aliquis nostros in aula tam insolitis fauoribus cultos, in hac Prouincia Cantoniensi, nullam impetrare posse vltro citroque cõmeandi libertatem: Id vnde oriatur è sequenti narratione constabit; vbi à socijs & superiore Pequini auditum est fratrem illum nostrum in vinculis teneri, in omnes illi se partes versabant, vt aliquod tanto malo remedium inuenirent: at cum auxiliũ tegi oporteret, tanto difficilius parabatur. Et quod à nemine petere poteramus, sperare etiam non potuimus. Et si Paulus noster hic aliquid opis posset adferre, tamen omittere quàm præstare consultius fuit; ne hanc Ecclesiæ surgentis columnam, suo quonunc est loco, cum tam certis huius ædificij ruinis moueremus. cum igitur diu multumque re Domino comendata, omnia circumspexissent, visi sunt sibi tandem aptissimam viam reperisse; agebatur tum de fastis Sinensibus emendandis, deque lunæ defectionibus ad amussim prædicendis; ad eam rem attinebat plurimum Sinenfium

nensium ciuitatum situs in latum ac longum
 Mathematicè definire, eo prætextu posse vnū è
 nostris auctoritate publica Cantonensem Me-
 tropolim petere, re autem vera vt aliquam libe-
 randi nostri fratris iniret rationem, res propo-
 sita est vniuersim ijs Magistratibus ad quos per-
 tinebat, omniumque votis comprobata, quam-
 diu de Cantonensi Prouincia nullus sermo,
 cum verò ineundo itineri litteræ ab rituum præ-
 sidente postulantur, ipse petitionem penitus repu-
 diauit. Audiui inquit hos homines Macaënsium
 aduenarum ciues esse, nunquid id agitur vt eo
 se conferant & cum ijs agant? Haud sino, certam
 ea res mihi perniciem accerferet. territus scili-
 cet fuit recenti Colai exemplo, res sic acta fuit:
 ad Regulum quendam conterminum misit v-
 nus ex ijs Magistratibus supremis, quos Colaos
 vocant, certum hominem. quid expectas? in
 eum libellos accusatorios pluere diceres, vix
 ceruices suas, à ferro tutatus est, abdicatus est,
 priuatus est. Itaque nostri siluere, non enim hoc
 loci quicquam valet ratio vel fides; hoc Sinis
 decretum est: cum aduenis extra Regni limites
 etiam optimis, & in optima caussa, nihil comu-
 ne esto. hoc quia apud alias gentes inusitarum,
 vix satis alibi intelligitur aut creditur: hæc igitur
 causa est cur tametsi res nostræ in Regia eo
 sint loco, vt omnium superet expectationem,
 qui quidem huius regni statū norint, & magni

S s omnes

omnes vno propè consensu nostros foueant
colant, venerentur: si tamen quippiam nobis
esse cum Macaënsibus commercij publicè con-
tra nos probatum fuerit, vno impetu ruent vni-
uersa, Regisque ac Magistratum gratia exci-
demus, tanti est apud Sinas tantula cum adue-
nis extra regni fines constitutis commercij su-
spicio. Et hæc quidem his adhuc temporibus
ita se habent, donec dominus suspicionum re-
nebras veritatis suæ luce è Sinarum animis ex-
cusserit: si porro in alias prouincias ire placuis-
set, publicis litteris ac sumptu, nullo negotio id
nostri impetrassent, sed quoniam fratri nostro
subsidium ferre, nihilque aliud Patres specta-
bant, à postulatione destitère; neque enim atti-
nebat nostrorum alia ex causa imminuere pau-
citatem.

Fratrem nostrum in vinculis suis reuisamus.
Maris ille quem dixi Præfectus, verberati cau-
sam ad Vrbanum tribunal remiserat, eaque de-
mandata fuerat quarto primarij Gubernato-
ris Collegæ; quem contigit per eos fere
menses alio forensi negotio distentum vrbe
ab esse, quæ res causæ cognitionem morabatur.
Interim quæ bonus frater in carcere vel ege-
rit vel passus fuerit omitti nullo modo de-
bent: Carcer quo tenebatur tamen non erat
asperrimus, (nam neque compedes neque ma-
nics

nicas gestabat, quod semper eius causa leuis
 haberetur, non defuit tamen, quod ibi patere-
 tur: mos est cum recens aliquis carceri manci-
 patur tradi eum senioribus concaptiuis tribus,
 qui eius curam gerant, qui excubent, qui instru-
 ant: hi tres tyronis nostri vnus, Furia rectius
 quam Magistri, appellandi, cum fratrem no-
 strum in suam tutelam recepissent, ita ieiunijs
 macerarunt, vt cibum ei non vt viueret, sed ne
 moreretur dispensarent: Interim enim dum
 necessarium fratri subsidium e Xauceana do-
 mo, quae abest a Metropoli aduerso flumine di-
 es minimum duodecim, submitteretur, nemi-
 ni licebat nisi harpyis illis, fratris nostri men-
 sam curare, qui vt a suis tyronibus largitione ex-
 torqueant, non nisi pacta pecunia donati, eos
 sinunt caeterorum in captiuitate frui libertate.
 Qui carceris praerat, Mahometanus & genere &
 secta erat. Vbi igitur audiuit ex accusatore ca-
 ptiuo fratrem nostrum Christianum, & ma-
 gni occidentis sacerdotum discipulum esse, hinc
 pro eo, quo res nostras odio prosequuntur,
 eum parum benignè excepit, & parum ab-
 fuit, quin lacerum vt erat a recenti supplicio,
 denuo verberaret: verum vbi audiuit eum de
 Deo totius vniuersi conditore, deque alijs le-
 gis nostrae capitibus, tam appositè dispu-
 tare, praebuit se paulo mitiores, vene-
 rationem enim apud Sinas mox parit
 littera

litterarum ac virtutis opinio. Non eadem fuit
 concaptiuorum, quæ præfecti carceris humani-
 tas; nam ea fax, vt est fere desperatè perdita, ea-
 demque otiosa, nullum omittit iniuriæ genus,
 quod exequi quidem possint: sæpe eum pugnis,
 sæpe calcibus impetebant, nam verborum iacu-
 la quid attinet numerare; idque eo magis quo
 hilari eum omnia vultu verbisque benignis ex-
 cipere aduertebant: nihil proderat apud impi-
 os eosque sceleratos, virtutis, quam non noue-
 rant, vis, quæ efferata etiam corda solet edoma-
 re: sed hæc initio, nam denique apud plerosque
 suum virtus tenebat locum, & quam initio non
 assequebantur, postea cæpère mansuetudinem
 admirari, non mediocriter fratrem nostrum iu-
 uabat in oratione assiduitas, in qua magnam
 dici, magnam noctis partem conterebat; quod
 vt faceret aliquanto quietius, pretio sibi alterius
 captiui stationem nonnihil comodiorem com-
 pararat; paupertatem egregiè coluit, nam sibi
 suis ipse manibus orizam coquebat, & famulū
 quem vna secum retinuerat, culpa simul & vin-
 culis liberarat; nec vnquam adduci potuit, vt
 alienis manibus vteretur, etsi non deerant, qui
 exiguo & propè nullo pretio id præstarent; nu-
 dis pedibus, nudo capite, in attrita lacernula in-
 cedebat: Ita erat parcus & tam non delicatus, vt
 si quando aliquem sale conditum pisciculum ad-
 siccam orizam adiungeret, tum sibi epulari vi-
 deretur.

deretur, accidit die quadam, quæ Ecclesiastici
 ieiunij lege tenebatur, omni eum commeatu
 numisque destitui, nec esse eo in loco, qui cha-
 riratem nescit, quenquam à quo posset sperare
 subsidium, bonus frater mirè lætus, se ad hunc
 pietatis apicè peruenisse, orationi se dedit, quam
 de Diuina prouidentia instituebat, in ea cum so-
 latij Diuini plenus, aliquot horas consumpsisset
 iam factus erat cibi immemor; & ecce, ea fere
 hora quæ refectioni destinatur, admonitus est,
 missum è Xauceana domo aduenisse commea-
 tum, gratijs igitur Deo actis, eo die recentes ali-
 quot pisciculos in obsonium præparauit, fre-
 quentes ad superiorem & ad socios reliquos &
 ad fratres etiam & scholares nostros litteras da-
 bat, quæ sine dubio annalibus dignæ erant: Sed
 eas ad socios Macaënse missas, ego qui cum hæc
 scriberem Nanquini agebam, habere non potui,
 quanquam audio ex ijs nonnullas iam in Euro-
 pam nauigare; summa earum capita attingam:
 In primis dicebat se dudum à Domino carcerem
 & vincula petijisse, quare non solum à Patribus
 non petebat, vti liberationem sui procurarent,
 sed ne ab ipso quidem Deo id postulare aude-
 bat, ne ab eo inter se pugnancia petijisse videretur.
 Nihil sibi aiebat in his carceris molestijs es-
 se molestiùs, quàm eam quo nos sciebat sua
 caussa affici molestiam, quoniam ipse sibi mul-
 tos aÑqs in ijs vinculis promittebat, multa quaerebat

rebat

rebat quæ vel ad se vel ad proximos pertinebant: liceretne sibi edulia idolis oblata attingere? in lucernæ sumptum, quæ simul idolis, simul toti carceri prælucebat, conuenire? de regulis, quarum eo in loco fuit obseruantissimus multa quærebat; exercitia orationis ac discutiendæ conscientiæ nunquam intermisit, nihil secum volebat dispensari, scire solum quibus legibus teneretur, sibi certum esse, ne morte quidem proposita latum, vel à regulis vel à superiorum voluntate, vnguem recedere: quærebat quid sibi & quatenus circa eluendos baptismo liceret? Conscientiam vniuersam suo superiori quoties ei per litteras licebat, aperuit, querebaturque id infrequentius sibi licere, quàm optaret: Itaque assererat animum suum siluescere, in eo feras grassari, opus fore si forte liberaretur, vt denno in tyrociniij incide recudatur, & tamen metuebat vt liber non is esset, qui captiuus. nullus finis erit si omnia commemorem, nunquam carcer ille talem viserat captiuum, nunquam hæc exempla virtutis aspexerat: Ad extremum è carcere liberatur, verum id anni proximè insequentis tempore debetur, de quo suo loco.

Nondum tamè his iacturis, aut verius lucris, huius anni res clausæ sunt, nam ne fratres nostri sibi soli gratularentur, Patres quoque in laborum partem sunt vocati, extremis propè huius anni diebus,

diebus, duo sacerdotes, qui è Collegio Macaënsi subsidio nobis veniebant, à custodibus itidem deprehensi, venire prohibiti sunt, ea res contigit in hunc modum. Notissimum est Sinas externū neminem in interiora regni admittere, qua ex causa in extremis regni Prouincijs, potissimum vbi cum externis miscent comērcia; quamplurimæ sunt custodiae, nō in telonijs solum ac pōribus, per quos necessarius est transitus, sed per ipsa quoq; flumina militaribus nauigijs distributæ: Externi tamen si semel in regni interiora penetrarunt, hinc inde comēare nullo renitente possunt, cuius rei causa est quod ad interiorum Prouinciarū Magistratus nihil attineat, de eare inquirere, nec vllum ex huiusmodi aduenarum ingressu adeant dignitatum suarum periculum, quin potius si abire regno vellēt prohiberentur, cū par sit crimē è regno aduenā egredi, & absq; regia facultate ingredi: hinc fit vt nostri non minimam in egressu difficultatem experiantur, vbi semel ingressi sunt nullam in commorando molestiam patiantur, ingressi porro hactenus fere sunt ad hunc modum: Lusitani Negotiatores qui oppidum Macaënsē in extrema Prouinciæ Cantonienfis ora sibi olim ab Sinis commerciorum causa assignatum incolunt, & qui ex India quot annis eo appellant, bis fere ad Cantonienfis Prouinciæ Metropolim (quæ non Quantum

vt vulgo creditur, sed Quam ceu, ab Sinis appellatur, nam Quantum Prouinciæ totius nomen est) commeant negotiationis suæ causa, ibi in ipso portu in Nauigijs pernoctant, interdum per urbem vagari, suaque cum Sinis miscere commercia permittuntur: cum ijs negotiatoribus ferè vnus è nostris sacerdos ad eorum rem sacram procurandam per eos dies adiungitur, nam in quadam fani parte, quod est in exigua Insula, medio in flumine situm, sacra facere & suos conuentus habere conceditur: Eo prætextu semper aliqui è nostris in hunc portum commeabant, vbi eos cum Xauceano ferè Nauigio vnus è fratribus nostris præstolatus, furtim Lusitanorum Nauigio ereptos, in Xauceanum ad hanc residentiam, quæ prima ingressis occurrit, deuehebatur. Inde in interiores Prouincias facile transmittebantur: hoc igitur anno è Macaënsi collegio, Patres, vt dixi, duo, in huius Missionis subsidium mittebantur, Alter Pater Iulius Alenis Italus, alter Petrus Spira Belga, præstolabantur eos iam dies nō paucos, vnus è fratribus nostris cum nauigio Xauceano, qui vbi aduenisse audivit Lusitanorum onerariam, ad Patres se contulit, de itineris ratione deliberaturus; cum ijs Patribus, venerat alius Pater Ioannes Rodericus, qui pro sua prudentia rem totam moderatus, statuit cum fratre nostro dierum aliquot moram interponendam, nam onerariæ Nauarchus rem

odoræ

odoratus videbatur; ut igitur res tota secreti-
 us perageretur, ad eludendum eum Nauar-
 chum (tametsi nos ipse luserit) cum Magistra-
 tum facultate, ex oneraria in scapham transi-
 re eo pretextu, ut sua litterarum & religionis
 exercitia liberius à Negotiatorum tumultu se-
 mori peragerent, re autem vera, ut Patrum dis-
 cessum nemo sentiret. Interim Nauarchus
 hanc lucri occasionem minime negligendam
 ratus, cum vno è militaribus nauigijs quæ in
 hoc flumine excubabant, paciscitur, se si vigin-
 ti aureos, prædæ partem rependerent, Patres
 traditurum: Ex scapha per summam dissimu-
 lationem Patres nullo ut arbitrabantur aduer-
 tente, in Nanceanum nauigium transi-
 re, sed onerariæ Nauarchus adhibitis exploratoribus
 omnia rimabatur, à quo deinde milites mo-
 niti, noctu Patres in nauigium suum ingressi,
 cultu iam Sinensi induti, vix se capiebant præ
 gaudio, cum se viderent voti iam compotes
 factos: atqui postridie priusquam illuxisset, iter
 arripientibus, & iam ad quatuor fere leucas
 progressis, ecce à tergo imminet militare
 nauigium, quod summa remigum contentio-
 ne præeuntes assequi laborabat, nec difficile
 fuit; cum propius accessere horrendis clamo-
 ribus Patrum Nauarchum increpantes, subsi-
 stere coegerunt, succlamantes velle se inuesti-

T gare

gare numquid veterarum mercium eueherent
 Ingressi nauigium mox sciscitantur vbi nam es-
 sent duo illi Patres externi, qui e mentito ha-
 bitu, in regni interiora penetrare meditarien-
 tur? quos vbi conspexere, sibi mutuo gratu-
 lantes inuentam à se prædam, exultabant. In-
 cidit hoc in diem Beati Thomæ Apostoli Sa-
 crum, cuius fauore sine dubio factum, vt hæc
 res minus infeliciter cederet quàm sperabatur,
 neque ex ea, mala quæ oriri poterant, nasce-
 rentur; Hi enim custodes præ publica re suam
 magis tractabant, largitionemque exigebant.
 perculit ea res nostros, vt par erat, non tam de
 se sollicitos, quàm de tota missione, Ad hæc
 nauigabant cum Patribus quatuor pueri, qui
 ad hanc missionem vetere illius instituto ve-
 niebant, eo consilio, vt ab illa iam ætate Si-
 nenses libros & Christianam pietatem edoc-
 ti, si se ipsos Patribus egregiè probarent, in socie-
 tatem nostram post aggregarentur, ij, tamen
 annorum non amplius essent duodecim aut
 tredecim, non cecidèrè animis, sed fuit ex ijs
 natu minimus qui diceret se vna cum Patribus
 mori velle; frater noster tentare cepit ecquid
 posset oblata largitione componere, sed quo-
 niam in pretio admodum discrepabant, ni-
 hil concludebatur. Ergo visum est Patribus
 omnino necessarium P. Ioannem Rodericum,
 à quo

à quo pridie discesserant admonere. Nec ab-
 nuère milites in quorum erant potestate, qui
 Lusitanorum interpretem euocari volebant;
 ad eam tamen rem vnum è scholaribus nostris,
 qui fratris nostri erat comes, amandare nolue-
 runt: breuem schedulam vnus è famulis tulit
 ad Lusitanos, qui iam non procul aberant. Pa-
 ter Ioannes Rodericus, amicos duos negotia-
 tores rogauit vti vna cum interprete Patribus
 subuenire ne grauarentur, nec id grauatè pre-
 stitère, cum consulto Pater ei se negotio tra-
 ctando rectius eximeret. milites illi sanè glo-
 riosi vbi aduenientes duos Lusitanos procul
 conspexère, metum consternati Patrum nauigium
 in tutiorem locum deducere nitebantur, sed
 sunt à fratre nostro prohibiti, nec est dubium
 fugam arrepturos, si strictum aliquem gladium
 conspexissent: quoniam autem nondum scie-
 bant Lusitani Magistratumné an sua priua-
 tim id auctoritate tentarent, maluère vim
 continere ne sua commercia perturbarent, ma-
 ioresque turbas concitarent. Itaque post multa
 vltro citroque agitata demum de pretio conue-
 nère, quod fuit aureorum ferè centum: quod
 cum factum est, Patres Sinicam vestem exuti
 suamque denuo induti, scapham illam suam à
 socio excepti, magno cum doloris sensu repe-
 tiuère: Die insequenti, venit ad Lusitanorum

onerariam, nescio quis vigiliarum praefectus,
 qui ut aliquam iudicij formam praese ferret
 (nam illi non minus quam nostri ne res ad su-
 periores Magistratus deferretur formidabant)
 Patrum Nomina, vultumque delineari iussit,
 ne forte iterum penetrare tentarent, sed haec
 perfunctorie fiebant, certum enim est id Ma-
 gistratibus minime innotuisse; quod Divina
 proculdubio providentia factum est; nam ea
 res uniuersam missionem in apertum discrimen
 erat adductura: quae Dei providentia non
 in hoc solum eluxit, sed etiam quod ij ne-
 bulones pecuniarum subsidium, quod ad
 singulas sedes Patres secum vehabant non sen-
 sere, quod si sensissent praeterquam quod in cari-
 tatis rei familiaris angustijs, hoc unicum erat pre-
 sidium, idque mutuo acceptum, ij opimiorum
 praeda irritati, quam eripere nemo potuisset, in
 nostrorum posthac ingressum auidius inhi-
 sent: Patres iam in tutum cum pueris illis rece-
 pti, nauarchum quoque liberarunt, & fratrem no-
 strum cum socio scholari ac pecuniario domi-
 ciliorum subsidio, in Xauceanam sedem qua ce-
 lerrime possent & occultissime se reciperent
 mandarunt, & saltem necessariam Patrum su-
 stentationem in tuto collocarent. quo perfecto
 rediret ad Patres puerosque denuo, cum nihil
 esset suspicionis, abducendos, fecit omnia ut ius-
 sus

sus erat non cautè minus quàm animosè, sed cum redijt Lusitanis negotiatoribus visum est periculosum, si fortè in reditu Patres deesse numero, cuius aliquando ratio initur, Magistratus deprehenderent: Id verebantur, quoniam nondum certo constabat eam rem ad Magistratus minime peruenisse, quod si certum fuisset, Patres nullo negotio ad suam stationem penetrassent, ne tamen vanus esse fratris nostri reditus quatuor illos puerulos, Lusitanorum Navigio furtim ereptos, secum abduxit qui deinde in varia domicilia distributi, sua Sinica studia inchoarunt; Patres verò iam deplorata profectioe primo quoque tempore, quo sine periculo fieri potuit Collegium Macaënse repeti- uère, ubi accensis è dilatione votis, ingressum suum præstolantur, quem speramus facilem fore nec diuturnam moram, imo quo agrè Dæmoni faciamus, forte pro duobus quatuor ductor duplicato fænore recipiemus; hunc finem habuit hæc tam periculosa captiuitas, in qua Dominus vt suum seruet institutum ita suos affligi permisit, vt simul semper ostenderet quis ille sit, cuius potenti manu liberentur, vtque hoc tecti præsidio nullum in sua causa periculum adire reformident.

Hic quoque finem facio huius anni rebus gestis, quas Dominus mira varietate contexuit, vt qui

vt qui Cruces optant eas apud Sinas inueniri non nesciant; sed simul sciant eas esse fructuosas; quæ duo sine dubio generosos cupidosque Diuini honoris athletas ad auxiliarem manum nobiscum per tot maria conferendam prouocabunt. nos à R. P. tua preces & sacrificia ac simul vniuersæ societatis, ad ea, quæ nobis tam ardua Dominus perficienda tradidit, postulamus. Nanquini Augusto Mense, Anno salutis 1612.

Ex mandato Superioris,

Indignus P. V. filius Nicolaus
Trigautius.

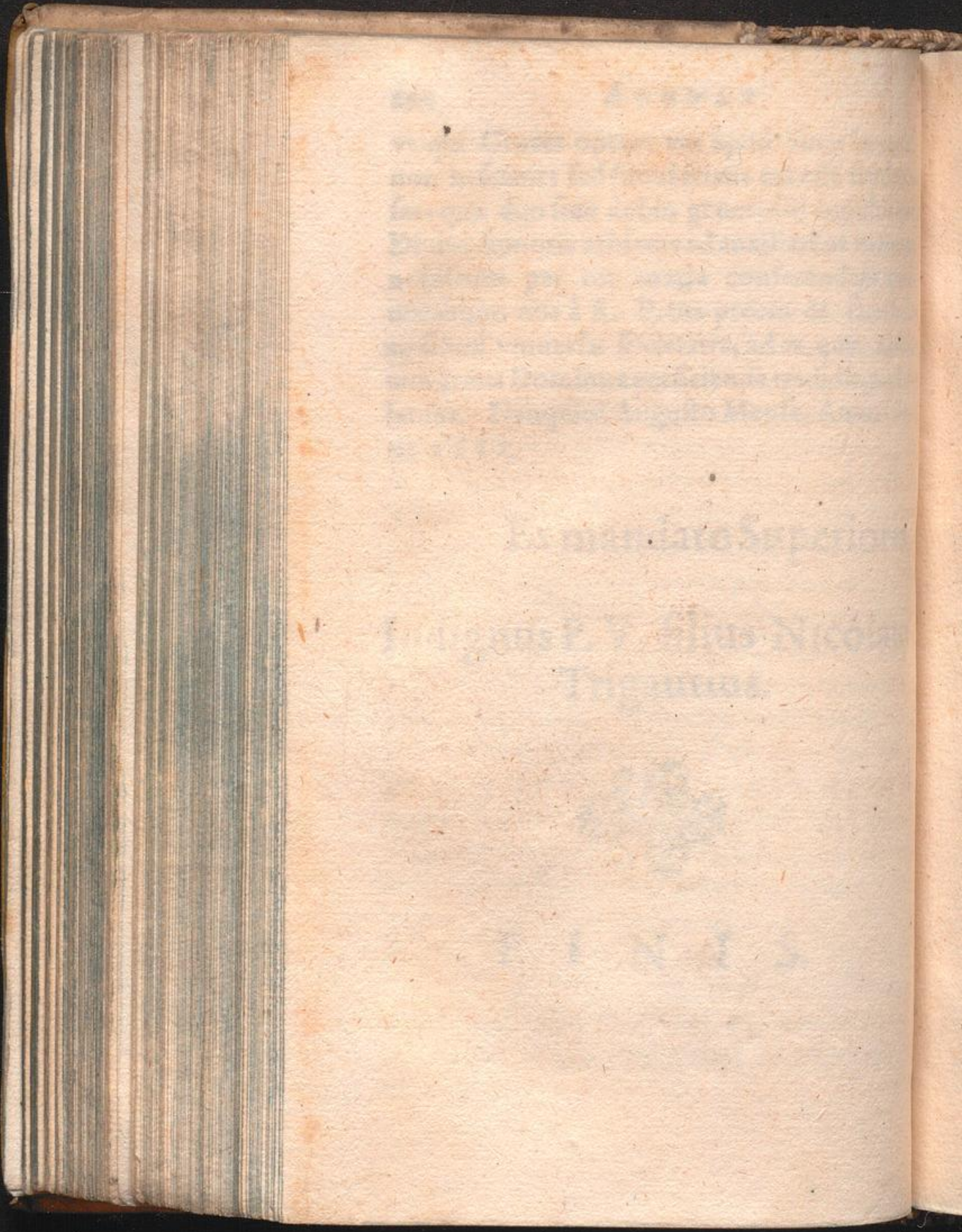
F I N I S.

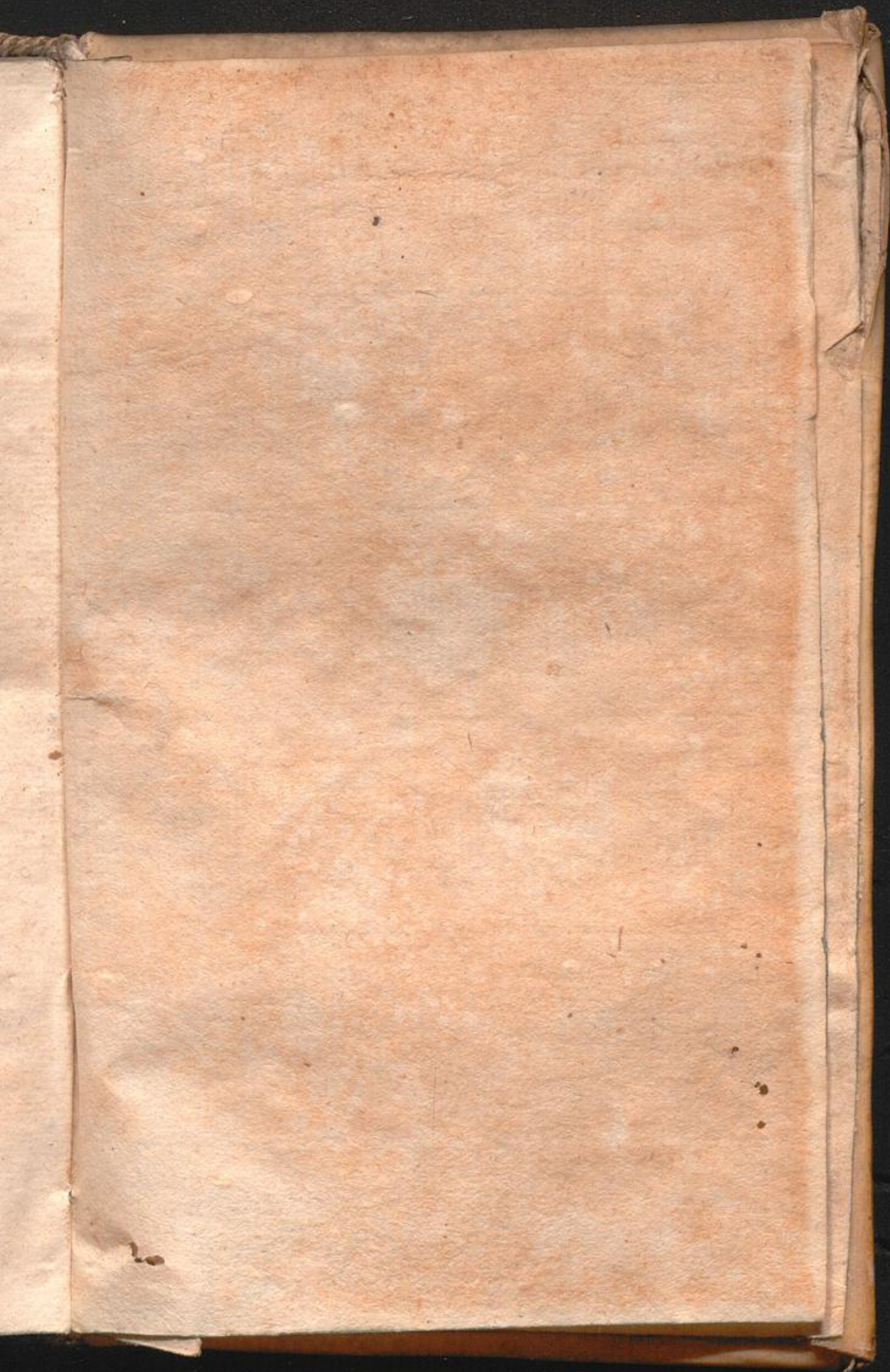
vi-phi Cunctis operantibus quibus sine inveniri
 non debent; sed inveniuntur esse factio-
 las; quae sine dubio per se ipsas cupiditas
 Divini honoris ardeat ad auxiliarem manum
 nobiscum per nos a conferendam pro-
 nocendum nos a R. P. nos proceres & sacras
 ac tantum virtutis honoris ad ea quae nobis
 tam ardua Dominus perferenda tradidit postu-
 lamus. Nunciamus Angello Mente, Annula-
 re 1555

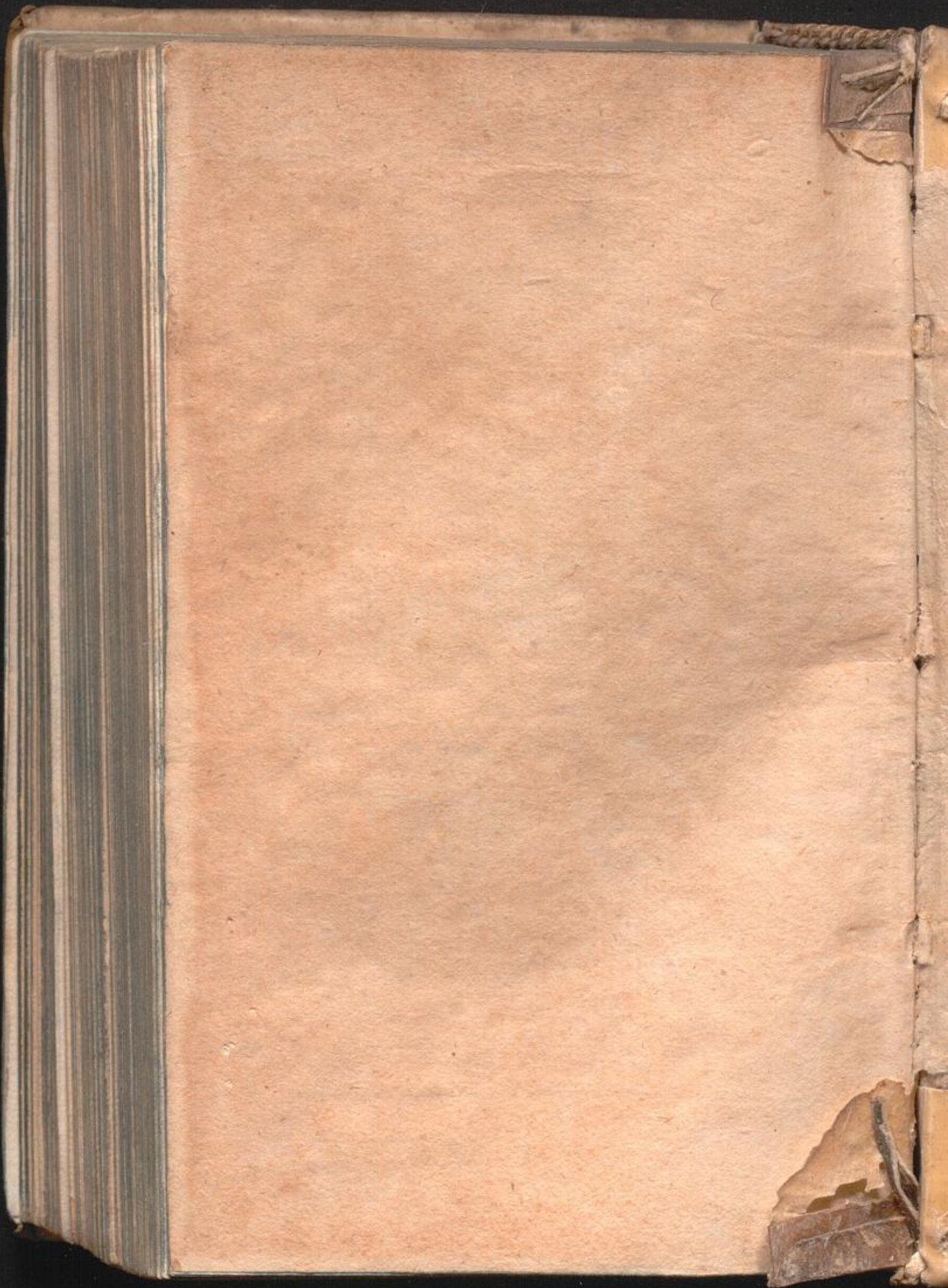
Eximio D. N. P. Nicolao
 Tigurino.

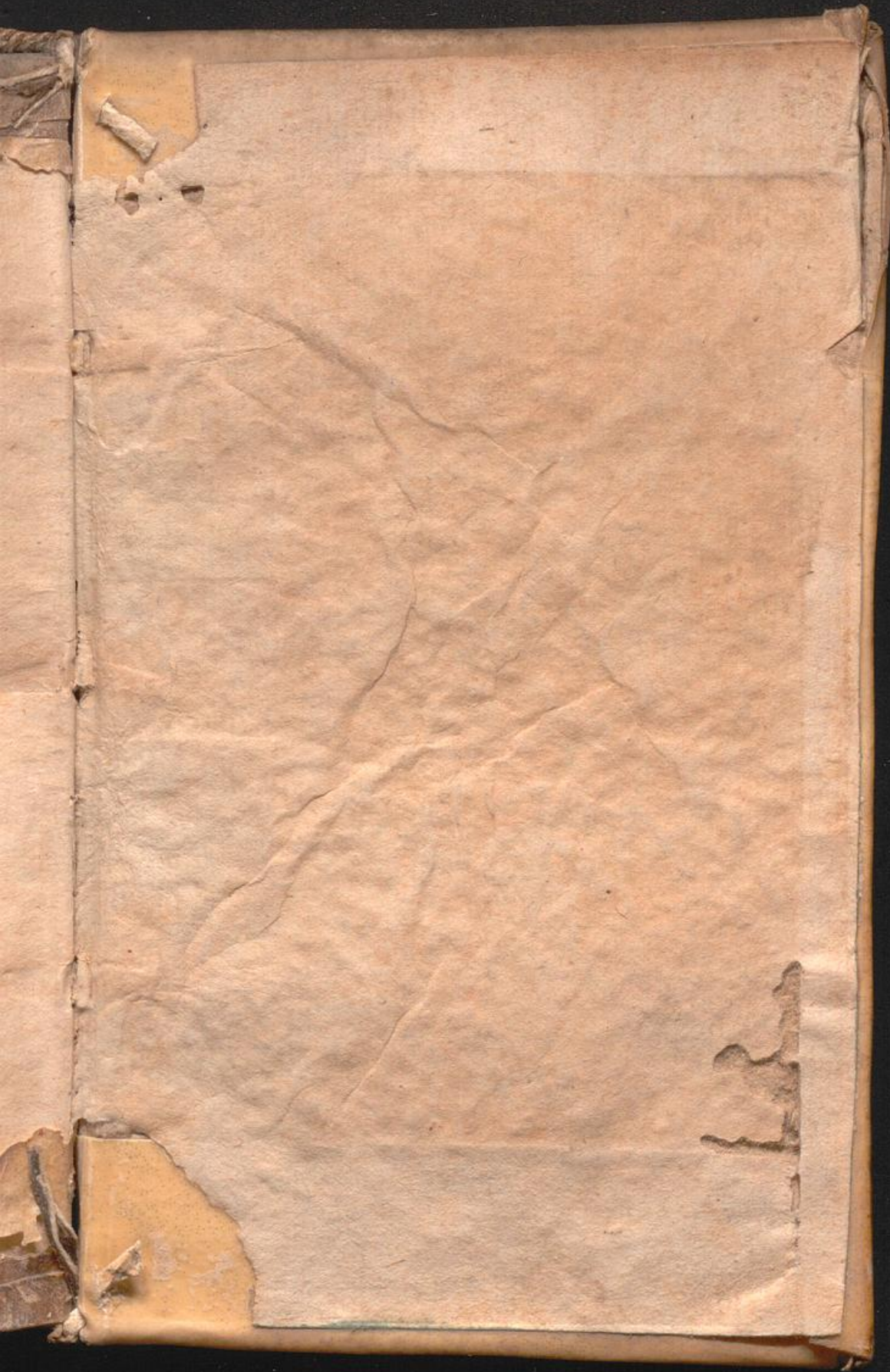

F I N I S

ANNUA

Sinica

M. DCX ad XI

Japonica

M. DCIV. ad VI

610 2 11.

Th

5213